

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

SAİMBEYLİ İLÇESİNİN YERLEŞME COĞRAFYASI

Hilmi BÜYÜKOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ
TEMMUZ-2025

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

SAİMBEYLİ İLÇESİNİN YERLEŞME COĞRAFYASI

DANIŞMAN : Prof. Dr. Emin TOROĞLU
JÜRİ : Doç. Dr. Uğurcan AYIK
JÜRİ : Doç. Dr. Nadire KARADEMİR

Hilmi BÜYÜKOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ
TEMMUZ-2025

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SAİMBEYLİ İLÇESİNİN YERLEŞME
COĞRAFYASI**

Hilmi BÜYÜKOĞLU

Danışman : Prof. Dr. Emin TOROĞLU

Yıl : 2025, Sayfa: XI+125

Jüri : Prof. Dr. Emin TOROĞLU (Başkan)
: Doç. Dr. Uğurcan AYIK (Üye)
: Doç. Dr. Nadire KARADEMİR (Üye)

Bu çalışmada, Adana iline bağlı Saimbeyli ilçesinin yerleşme coğrafyası, fiziki ve beşeri unsurların yerleşme üzerindeki etkileriyle birlikte incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, tarihi Hititlere kadar uzanan Saimbeyli'nin güncel yerleşim özelliklerini ortaya koymaktır. Araştırma, birincil ve ikincil veri setlerinden yararlanarak yapılmıştır. İlk olarak, yerleşmenin planlama geçmişi, mahalle yapısı, nüfus verisi ve tarımsal üretim verileri belediye, TÜİK ve Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan temin edilmiştir. Ayrıca, saha çalışmaları sırasında elde edilen fotoğraflar ve detaylı notlar, yerleşmenin kırsal ve şehrsel özelliklerini analiz etmek amacıyla kullanılmıştır. Microsoft Office ve ArcGIS 10.7 programları kullanılarak veriler işlenmiş, görselleştirilmiştir.

Çalışmanın bulguları, Saimbeyli'nin yerleşim özelliklerinin çoğunlukla fiziki unsurlar tarafından şekillendirildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle akarsu vadileri, dağ yamaçları ve plato düzlükleri, yerleşmelerin gelişiminde belirleyici faktörlerdir. Bu durum, Saimbeyli'nin diğer Adana ilçelerine göre daha az gelişmiş olmasının coğrafi nedenlerindendir. Beşeri coğrafi özelliklere bakıldığında, yerleşmenin nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetler ve dokular doğrudan insan etkinliklerine bağlıdır. Saimbeyli'deki temel geçim kaynakları arasında hayvancılık ve ormancılık öne çıkmaktadır. Çalışma, Saimbeyli'nin yerleşim özelliklerinin özgünlükler taşıdığı gibi, çeşitli sorunlar içerdiğini de vurgulamaktadır. Bu nedenle, yerleşmenin fonksiyonel yapısında iyileştirme amaçlı somut önlemler alınması gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Saimbeyli, yerleşme coğrafyası, ekonomik faaliyetler, fiziki yapı, beşeri yapı

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**SETTLEMENT GEOGRAPHY OF SAİMBEYLİ
DISTRICT**

Hilmi BÜYÜKOĞLU

Supervisor : Prof. Dr. Emin TOROĞLU

Year : 2025, Pages: XI+125

Jury : Prof. Dr. Emin TOROĞLU (Chairperson)
: Assoc. Prof. Dr. Uğurcan AYİK (Member)
: Assoc. Prof. Dr. Nadire KARADEMİR (Member)

This study examines the settlement geography of Saimbeyli district in Adana province, focusing on the impacts of both physical and human factors on its settlement characteristics. The primary aim of the study is to reveal the current settlement features of Saimbeyli, a region with a settlement history dating back to the Hittites. The research utilizes both primary and secondary data sets. Initial data, including the planning history, neighborhood structure, population figures, and agricultural production, were gathered from the municipality, TÜİK, and the Ministry of Agriculture and Forestry. Fieldwork was also conducted, involving photo documentation and detailed notes to analyze the rural and urban features of the settlement. Microsoft Office and ArcGIS 10.7 were used to process and visualize the data.

The findings of the study suggest that the settlement characteristics of Saimbeyli are predominantly shaped by physical factors. Notably, river valleys, mountain slopes, and plateau flatlands play a significant role in the development of settlements. This physical influence is a key reason for Saimbeyli's relatively slower development compared to other districts of Adana. Regarding human geography, the distribution of the population, economic activities, and urban fabrics are directly influenced by human factors. Livestock farming and forestry are identified as the primary sources of livelihood in Saimbeyli. The study highlights that while Saimbeyli's settlement features have distinct characteristics, they also present several challenges. Therefore, concrete measures are needed to improve the functional structure of the settlement.

Keywords: Saimbeyli, settlement geography, economic activities, physical structure, physical structure, human structure

ÖN SÖZ

Yerleşim birimleri, tıpkı insanlar gibi doğar, gelişir, dönüşür ve zamanla yok olabilir. Ancak bazı yerleşim alanları, tarih boyunca karşılaştıkları tüm zorluklara rağmen varlıklarını sürdürebilmeyi başarmıştır. Saimbeyli, bu direnci gösterebilmiş ender yerleşim alanlarından biri olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Saimbeyli, yalnızca bir coğrafi mekân değil; geçmişin izlerini taşıyan, kültürel zenginliğiyle öne çıkan ve insan hikâyeleriyle şekillenmiş bir yaşam alanı olarak ele alınmalıdır.

Bu tez çalışmasında Saimbeyli'nin yerleşme coğrafyası; fiziki, beşerî ve ekonomik unsurlar çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Toros Dağları'nın eteklerinde yer alan ilçe, Hititlerden Romalılara, Bizans'tan Osmanlı'ya kadar uzanan birçok uygarlığın izlerini taşıyan, kesintisiz yerleşim geleneğine sahip özel bir coğrafyadır. Doğal güzellikleri, biyolojik çeşitliliği ve özellikle endemik bir tür olan Saimbeyli Mavisi Kelebeği ile bu bölge, hem doğal hem de kültürel bir miras niteliğindedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bilgi ve tecrübeleriyle katkı sunan, rehberliğiyle yolumu aydınlatan değerli danışmanım Prof. Dr. Emin TOROĞLU'na en içten teşekkürlerimi sunarım. Tez süreci boyunca desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Uğurcan AYİK'a, saha çalışmaları esnasında gösterdikleri misafirperverlik ile çalışmama insani bir boyut kazandıran Saimbeyli halkına ve her aşamada yanımda olan kıymetli aileme şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmanın, Saimbeyli'nin coğrafi ve kültürel değerlerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamasını; ayrıca bölgeye yönelik sürdürülebilir kalkınma politikalarının oluşturulmasında kaynak teşkil etmesini temenni ederim. Çalışma sürecinde gözden kaçmış olabilecek eksikliklerin ise ileride yapılacak araştırmalara ışık tutmasını dilerim.

Hilmi BÜYÜKOĞLU
KAHRAMANMARAŞ / TEMMUZ- 2025

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans tezinin hazırlanma süreci, yalnızca bilimsel bir araştırma çalışmasından ibaret olmayıp; aynı zamanda kişisel bir yolculuğun, dayanışmanın ve hatırlamanın da ifadesi olmuştur. Bu süreçte bana destek olan, katkı sunan ve ilham veren tüm kişi ve kurumlara içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın her aşamasında engin bilgi birikimi, özverili rehberliği ve yapıcı yönlendirmeleriyle bana yol gösteren değerli danışmanım Prof. Dr. Emin TOROĞLU'na en derin şükranlarımı sunarım. Kendisinin akademik rehberliğinin yanı sıra, titizliği ve bilimsel yaklaşımı bu tez çalışmasının temelini oluşturmuştur. Tezin metodolojik çerçevesinin şekillenmesinde katkılarını esirgemeyen, değerli hocam Doç. Dr. Uğurcan AYİK'a ve yapıcı katkılarıyla beni yönlendiren Doç. Dr. Nadire KARADEMİR'e ayrıca teşekkür ederim.

Araştırmanın merkezinde yer alan Saimbeyli'nin zengin yerleşme coğrafyası ve tarihsel yapısını incelerken, bu bölgenin kültürel mirasına duyduğum hayranlık daha da derinleşmiştir. Bu keşif yolculuğu boyunca, hayatta olsaydı en büyük gurur kaynağım olacağına inandığım, merhum babam Demirci Mustafa BÜYÜKOĞLU'nu saygı, özlem ve rahmetle anıyorum. Onun emeğe olan inancı, çalışkanlığı, karakteri ve aziz hatırası bu çalışmanın her satırında yaşamaya devam etmektedir.

Bu yoğun süreçte sabırları, sevgileri ve sonsuz destekleriyle daima yanımda olan kıymetli eşime, sevgili anneme ve değerli çocuklarıma en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, Saimbeyli'nin sosyo-kültürel yapısını anlamamda yol gösterici fikirleriyle katkı sağlayan Nuh AYYILDIZ'a da özel olarak teşekkür ederim.

Saha çalışmaları sırasında desteklerini esirgemeyen tüm kurum ve kişilere, ayrıca araştırma materyallerine ulaşım konusunda kolaylık sağlayan yerel paydaşlara teşekkür ederim.

Bu tez, yalnızca akademik bir ürün değil; aynı zamanda kişisel gelişimin, hatıralarımın ve ait olduğum coğrafyaya duyduğum bağlılığın bir yansımasıdır. Bu yolculukta emeği geçen herkese ve bana bıraktığı manevi mirasla daima yolumu aydınlatan babama sonsuz minnettarım.

Hilmi BÜYÜKOĞLU
KAHRAMANMARAŞ / TEMMUZ-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ	III
TEŞEKKÜR.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri	5
1.2. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Metodolojisi	7
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	9
3. YERLEŞMELER AÇISINDAN SAİMBEYLİ İLÇESİNİN DOĞAL ORTAM ÖZELLİKLERİ.....	12
3.1. Jeolojik-Jeomorfolojik Özellikler ve Yerleşmelere Etkisi	12
3.2. İklim Özellikleri ve Yerleşmelere Etkisi	16
3.3. Hidrografik Özellikler ve Yerleşmelere Etkisi	30
3.4. Toprak Özellikleri ve Yerleşmelere Etkisi.....	34
3.5. Doğal Bitki Örtüsü ve Yerleşmelere Etkisi.....	38
3.6. Doğal Afetler ve Yerleşmelere Etkisi	44
4. YERLEŞMELER AÇISINDAN SAİMBEYLİ İLÇESİNİN BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	48
4.1. Nüfusun Gelişimi ve Miktarı	48
4.2. Nüfus Hareketleri	52
4.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri.....	55
4.4. Nüfusun Dağılışı	62
4.5. Nüfus Yoğunluğu	67
5. YERLEŞMELER AÇISINDAN SAİMBEYLİ İLÇESİNİN EKONOMİK COĞRAFI ÖZELLİKLERİ.....	70
5.1. İlçede Yerleşmeleri Etkileyen Ekonomik Sektörler.....	70
5.2. Arazi Kullanımı.....	72
5.3. Tarım.....	74
5.4. Sanayi ve Ticaret.....	80
5.5. Ulaşım	82
6. SAİMBEYLİ İLÇESİNDE YERLEŞMELER	85
6.1. Yerleşmelerin Kuruluş ve Gelişimi.....	85

6.2. Yerleşmelerin Sit ve Sitüasyonlarına Göre Sınıflandırılması	89
6.2.1. Sit (Kuruluş Yeri) Özellikleri ve Saimbeyli Kırsal Yerleşmeleri	89
6.2.1.1. Vadi İçi Yerleşmeler (Dere Yatağı Yerleşmeleri)	90
6.2.1.2. Yamaç Yerleşmeleri (Etek ve Bayır Mahalleleri)	92
6.2.1.3. Yayla (Yüksek Düzlük) Yerleşmeleri.....	93
6.2.2. Sitüasyon (Konumsal) Özellikleri ve Ulaşım Durumuna Göre Sınıflandırma	97
6.2.2.1. Ana Yol Üzerindeki ve Tarihî Güzergâhtaki Mahalleler.....	97
6.2.2.2. İlçe Merkezine Yakın ve Tali Yollarla Bağlı Mahalleler	98
6.2.2.3. Uzak ve Ulaşımı Güç Mahalleler.....	99
6.2.2.4. Ticaret Yollarına Yakınlık ve Bölgesel Yönelim	99
6.3. Yerleşmelerin Form ve Fonksiyonları	100
6.3.1. Fiziki Coğrafi Özelliklerin Yerleşmelerle İlişkisi	100
6.3.1.1. Morfolojik Konuma Göre Yerleşme Formları: Vadi İçi Mahalleler: Çizgisel ve Toplu Doku	101
6.3.1.2. Morfolojik Konuma Göre Yerleşme Formları: Yamaç Mahalleleri: Teraslı ve Dağınık Doku	104
6.3.1.3. Morfolojik Konuma Göre Yerleşme Formları Dalgalı Düzlük Mahalleleri: Gevşek ve Dağınık Doku.....	105
6.3.2. Ekonomik Fonksiyonlar ve Sosyal İmkanlar	107
6.3.2.1. Tarla Tarımı ve Bahçecilik	107
6.3.2.2. Meyvecilik	107
6.3.2.3. Hayvancılık ve Orman Ürünleri:	108
6.3.2.4. Ek Gelir Kaynakları (Kavakçılık, Dış Ticaret, Hizmet):	108
6.4. Kırsal Yerleşmelerin Sorunları ve Çözüm Önerileri.....	109
7. SONUÇ VE TARTIŞMA	113
KAYNAKLAR	116
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3. 1. Saimbeyli'nin rüzgar hızı ve yönü (%). Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.	23
Tablo 3. 2. Saimbeyli'de Ortalama Bulutlu Gün Sayısı	24
Tablo 3. 3. Saimbeyli İlçesinde Kurulu Hidroelektrik Enerji Santralleri..	34
Tablo 3.4. Saimbeyli İlçesinde 19.ve 20.Yüzyıllarda Meydana Gelen Doğal ve Beşerî Afetler.....	47
Tablo 4.1. Saimbeyli'de Yıllara Göre Medeni Durumdaki Değişiklikler.	61
Tablo 5.1. 2023 yılında Saimbeyli'de Tahıl Ürünleri Üretimi	76
Tablo 5.2. 2023 yılında Saimbeyli'de meyve ürünleri üretimi.....	77
Tablo 5.3. 2023 yılında Saimbeyli'de Sebze Ürünleri Üretimi	77

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Saimbeyli'nin Lokasyon Haritası	7
Şekil 3.1. Saimbeyli İlçesinin Jeoloji Haritası	14
Şekil 3.2. Saimbeyli İlçesinin Morfografya Haritası	16
Şekil 3. 3. Saimbeyli'deki Aylık Sıcaklık Ortalamalarının Dağılımı. Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.....	19
Şekil 3. 4. Saimbeyli'de Aylık Ortalama Nispi Nem (%). Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.....	20
Şekil 3. 5. Saimbeyli'de Aylık Ortalama Yağışların Aylara Göre Dağılımı (mm). Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.....	21
Şekil 3. 6. Saimbeyli'de Yağışların Mevsimlere Göre Dağılımı. Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.....	22
Şekil 3. 7. Saimbeyli'nin Rüzgâr Gücü Grafiği. Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.	22
Şekil 3. 8. Saimbeyli İlçesinin Ortalama Sıcaklık Haritası. Kaynak: Globalsolaratlas verilerinden oluşturulmuştur.	28
Şekil 3. 9. Saimbeyli İlçesinin Rüzgâr Hızı Haritası. Kaynak: Globalwindatlas verilerinden oluşturulmuştur.	30
Şekil 3.10. Saimbeyli İlçesi Hidrografya Haritası	33
Şekil 3.11. Toprak Horizonları ve Özellikleri. Kaynak: (Ünivercity, 2021)	36
Şekil 3.12. Saimbeyli İlçesi Toprak Haritası	37
Şekil 3.13. Saimbeyli İlçesinin Bitki Örtüsü Haritası.....	39
Şekil 4.1. Toplam Nüfus İçinde Kırsal ve Kentsel Nüfusun Yıllara Göre Değişimi.....	49
Şekil 4.2. Saimbeyli'de Toplam Nüfus İçerisinde Kırsal ve Kentsel Nüfus Miktarının Yıllara Göre Değişimi.	52
Şekil 4.3. Saimbeyli'de Göç Hareketleri	54
Şekil 4.4. Türkiye'de İllere Göre Genç Nüfusun Dağılışı(%).....	55
Şekil 4.5. 2007 ve 2023 Yıllarına Ait Türkiye'deki Nüfus Piramidi.....	56
Şekil 4.6. 2007 Yılı Saimbeyli Nüfus Piramidi	57
Şekil 4.7. 2015 Yılı Saimbeyli Nüfus Piramidi	58
Şekil 4.8. 2023 Yılı Saimbeyli Nüfus Piramidi	59
Şekil 4.9. Saimbeyli'de Yıllara Göre Nüfusun Medeni Durumu.	60
Şekil 4.10. 2008-2023 Yılları Arasında Saimbeyli'de Eğitim Düzeyinin Değişimi	62
Şekil 4.11. Saimbeyli'nin 1950 Yılı Nüfus Haritası	64
Şekil 4.12. Saimbeyli'nin 1980 Yılı Nüfus Haritası	65
Şekil 4.13. Saimbeyli'nin 2023 Yılı Nüfus Haritası	67
Şekil 4.14. Saimbeyli'de Nüfus Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılışı	69

Şekil 5.1. Saimbeyli İlçesi Arazi Kullanım Haritası.....	74
Şekil 5.2. Saimbeyli’de Tarım Alanlarının Alt Kategorilere Göre Dağılımı.....	75
Şekil 5.3. Saimbeyli'deki Büyükbaş Hayvan Varlığı.....	78
Şekil 5.4. Saimbeyli’deki Keçi Varlığı.....	79
Şekil 5.5. Saimbeyli’deki Koyun Varlığı.....	79
Şekil 5. 6. Saimbeyli’deki yük hayvanlarının sayısı.....	80
Şekil 5.7. Saimbeyli İlçesi Ulaşım Haritası	84

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 3.1. Göksu Çayı tarafından oluşturulan Haçer Kanyonu.	15
Fotoğraf 3.2. Bir Bölümünün Ağaç Yapılarla Desteklendiği Mesken Örnekleri	25
Fotoğraf 3.3. Saimbeyli’de Farklı Malzemelerle İnşa Edilmiş Kırsal Mesken Tipleri ..	26
Fotoğraf 3.4. Saimbeyli’de Kırsaldaki Modern Ve Geleneksel Mesken Tipleri	29
Fotoğraf 3.5. Göksu Çayı’ndan Genel Bir Görünüm.....	34
Fotoğraf 3 6. Kırsal Meskenlerde Toprak Damın Sağlamlaştırılmasında Kullanılan Loğ	40
Fotoğraf 3.7. Saimbeyli’de Tıraşlanmış Ormanlık Alandan Bir Görüntü.....	42
Fotoğraf 3.8. Ökse Otu	43
Fotoğraf 3.9. Alıç.....	43
Fotoğraf 3.10. Tesbih.....	43
Fotoğraf 3.11. 06 Nisan 2023’te Heyelan Sonucu Oluşan Yıkım	46
Fotoğraf 5.1. Saimbeyli’de Yapılan Hayvancılık Faaliyetleri Kapsamında Çekilmiş Bir Görüntü. Koyun ve Keçi Varlığı Dikkat Çekmektedir.	71
Fotoğraf 5.2. Saimbeyli’de Ekonomik Uğraşların Başında Gelen Ormancılık Faaliyetleri	72

KISALTMALAR LİSTESİ

CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
DAF	: Doğu Anadolu Fay Hattı

1. GİRİŞ

Coğrafi araştırmalarda insan ve mekan arasındaki ilişki bütüncül bir yapı teşkil etmektedir. Tüm yerleşim birimleri, büyüklüklerine bakılmaksızın, insanın doğal çevreyle kurduğu etkileşim sonucu biçimlenmektedir. Toplumların yürüttüğü ekonomik faaliyetler ile nüfus artışı, hem mesken tipini hem de bu meskenlerin mekânsal dağılışını doğrudan etkilemektedir. İnsanlar, barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mesken inşaatında çoğunlukla doğal çevrenin sunduğu kaynaklardan faydalanmaktadır. Bununla birlikte, doğanın sınırlayıcı unsurları, insanın zekâsı, becerileri ve teknolojik gelişmeler sayesinde aşılmakta; böylece çevre insan ihtiyaçları doğrultusunda yeniden şekillenmektedir. Yerleşme coğrafyası ise yerleşim birimlerinin kökenini, gelişim süreçlerini, mekânsal dağılışlarını, fonksiyonlarını ve fiziksel görünümelerini inceleyen coğrafya biliminin önemli bir alt disiplini (Toroğlu, 2006).

İnsanoğlu, avcı toplayıcı dönem bitip neolitik dönemin başlaması ile toprağa bağlı yaşamaya başlamıştır. Tarımın getirmiş olduğu araziye bağlılık, bitkilerin bakımı gibi etmenler arazi ile bütünlük bir yaşam tarzına geçişi sağlamıştır. Bu durumda arazi seçiminde verimli alanların tercih edilmesi gerekli olmuştur. O alan üzerinde herhangi bir sorun çıkana kadar ya da o alanın besleyeceği insan sayısında doygunluk olana kadar bu süreç devam etmiştir. Tarım devrimi ile ürünlerin toplanması ve depolanması birtakım tehlikeleri de beraberinde getirmiştir. Özellikle istilacı gruplar tarafından tehdit altında hisseden gurupların savunma amaçlı kalabalıklar oluşturmaları kaçınılmazdır. Artı ürünle gelişen güvenlik endişesi asker bulundurmada, kale yapımına, vergiden şehir devletlerine varana kadar birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir (Uğur & Aliagaoglu, 2018).

Neolitik dönem öncesinde insan toplulukları doğada dağınık halde yaşamaktadır. Böyle bir çaba büyük çoğunlukla hayatta kalmaya ve yiyecek ihtiyacını karşılamaya odaklanmaktadır. Mağaralar, ağaç kovukları veya ilkel barınaklar bu dönemdeki insanın yerleşme faaliyetlerindeki anlamlı çabalarına karşılık gelmektedir. Fakat ilk defa neolitik dönemle beraber doğada avcı toplayıcılıkla uğraşan topluluklar yerleşik düzene geçmiştir. Böylece tarımsal faaliyetler başta olmak üzere kalıcı yerleşmelerin oluşması gibi farklı faaliyetler de şekillenmeye başlamıştır (Tunçdilek, 1986; Childe, 1988). Paleolitikten neolitiğe her bir ilerleme ve gelişme yerleşmelerin nüfus artışını ve fonksiyonel çeşitlenmesini sağlamıştır.

Yeryüzünde insan topluluklarının yerleşme faaliyetlerini şekillendiren fiziki ve beşerî şartlardır. Özellikle tarihsel süreç içerisinde birçok yerleşmenin kuruluş gelişmesinde iklim, topografik şartlar gibi coğrafi şartlar ile nüfus, ekonomi gibi beşerî şartlar etkili olmaktadır. Bu etkenlerden en dikkat çekici olanı iklimdir. İklim, konforlu yaşam alanı sunmanın yanı sıra insanlığın yaşamı için uygun şartlar sunduğundan tercih edilme sebebi olmaktadır. Tarihteki büyük savaşların önemli bir kısmının, stratejik

yerleşim alanlarını ele geçirme amacıyla yapıldığı inkâr edilemez bir gerçektir. Ayrıca kuraklığın hâkim olduğu yerlerin tercih edilmemesi de iklim ile doğrudan bağlantılıdır. Örneğin ülkemizde Tuz Gölü etrafında çok yoğun bir yerleşme gözlenmezken iklimin daha uygun olduğu yerlerde metropol şehirlerin varlığı dikkat çekmektedir.

İklimle benzer şekilde yeryüzü şekilleri de yerleşmelerin kuruluş şartları açısından önem taşımaktadır. Gerek tarımda, gerekse, hayvan bakımında ve konutların ısıtılmasında güneşin etkisini maksimum kullanmak isteyen insan toplulukları yer şekillerini de doğru değerlendirerek yerleşme faaliyetleri içerisine girmiştir. Ayrıca ekonomik faaliyetlerin belli bir eğim değerinden sonra zorlaşması, günümüz tarım makinaları için bile tehlikeli hal alması yer seçiminde belirleyici olmaktadır.

İklim ve yeryüzü şekillerine ek olarak yerleşmelerin kurulup gelişmesini sağlayan toprak ve bitki örtüsü özellikleri, su kaynakları gibi çok farklı faktörler sayılabilir. Dünyada ilk yerleşmelerin Mezopotamya, Mısır gibi yerlerin nehirlerle yakın olarak konumlandığı dikkat çekicidir. Diğer taraftan toprak türlerinin insanlığın ihtiyacı olan tarımsal faaliyetlerdeki başarısı da farklılık göstermektedir. Yerleşim yeri tercihinde yüksek tarımsal verim sağlayacak potansiyele sahip topraklar tercih edilmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de akarsuların oluşturduğu alüvyal topraklardan oluşan ovaların daha yoğun nüfuslandığı gerçekliği dikkat çekicidir.

Yukarıda aktarılan fiziki faktörlerin yanında beşeri faktörler de yer seçim tercihleri açısından kritik önemdedir. Özellikle fiziki faktörlerin işler hale gelmesindeki kritik nedensellik ulaşımıdır (Koray, 2015). Eskiden beri kullanılan tarihi yollar üzerinde kurulmuş yerleşmelerin önemi uygun ulaşım şartlarını barındırmasından kaynaklanmaktadır. Bu kadar büyük ekonominin döndüğü alanlara yakın olmak yer seçim tercihlerini etkilemektedir. Ulaşımın kolay ve ucuz alanları tercih etmesi bunun yanında güvenliğin de önemli olması ticaret şehirlerinin kurulmasına vesile olmuştur (Tunçdilek, 1985). Ayrıca insan topluluklarının geçimini teşkil eden turizm, tarım, sanayi gibi ekonomik faaliyetlerin de yerleşmelerle doğrudan bağlantısı bulunmaktadır. Örneğin gerek sanayi gerekse hizmet sektöründe olsun yoğunlaşan insanların yer seçiminin temelini sanayi faaliyetlerinin getirisi oluşturmaktadır. Türkiye açısından gelişen sanayi bölgelerinin 1950 sonrası hızla nüfuslandığı görülmektedir. Yerleşmenin yer seçiminde teknolojik gelişmeler ve artan üretimle beraber sanayi bu açıdan belirleyici olabilmektedir.

Beşeri Coğrafya'nın alt bir araştırma alanı olarak Yerleşme Coğrafyası genel olarak yerleşmelerin sit ve sitüasyonel özelliklerine bağlı olarak konumlarını, fizyonomilerini, fonksiyonlarını ve tarihselliğini araştırmaktadır (Denker, 1977). İnsan topluluklarının yeryüzündeki yaşamsal faaliyetleri esnasında ilkel halinden modern haline yerleşmeler önemini korumayı başarmıştır. Yerleşmelerin oluşum dinamiği tarihin ilk dönemlerinde olumsuz doğal çevre şartlarının etkisini azaltmak kapsamında şekillenmiştir. Fakat ilerleyen yıllardaki bilgi birikiminin artması yerleşmelerin salt

korunma aracı olmaktan çıkmasını da beraberinde getirmiştir. Günümüzde insan toplulukları modern şehirlerde küçük veya büyük birçok ihtiyacı aynı anda karşılayabilen yerleşmeler oluşturmayı başarmıştır.

Yerleşme Coğrafyasının alt araştırma dalları olarak şehir ve kırsal yerleşmeler günümüzde farklı boyutlarda araştırmacıların ilgisini çekmeye devam etmektedir. Şehirsel alandaki küresel iklim değişikliği, nüfus, fonksiyonel değişimler gibi temel konular başta coğrafyacılara olmak üzere farklı bilim dallarına mensup araştırmacılar tarafından sıklıkla ele alınmaktadır (Göney, 2017). Bunun yanında kırsal yerleşmelere dair farklı sorun ve problemler de tespit edilmektedir. Özellikle tarım ve hayvancılıktaki gelişmeler, şehirsel alanın kırsal alanı negatif yöndeki değiştirme durumu vurgulanan temel meseleler arasındadır. Böyle bir güncel perspektifte üst başlıkta yerleşme coğrafyası araştırmaları güncel literatüre yön verme kabiliyetini sürdürmektedir.

Türkiye'nin yerleşme tarihi ve bunun üzerine yapılan araştırmalar Anadolu coğrafyasının gelişen ve değişen yönüne dair somut gelişmeler aktarmaktadır. Temel olarak İlkçağ Anadolu Uygarlıkları (Hititler, Urartular, İyonlar, Frigler vb.) sonraları Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve en son olarak Türkiye Cumhuriyeti'ndeki faaliyetler yerleşmelerin fonksiyonel ve kültürel yapılarının şekillenmesini sağlamıştır (Tunçdilek, 1986). Böyle bir tarihsellikte toprağa bağlı olarak gelişen tarımsal üretim sistemleri, hayvancılık faaliyetleri, son dönemlerde cılız da olsa gelişen bir sanayinin varlığı Anadolu'daki yerleşmelerdeki evrimsel sürecin ana kuvvetleri olmuştur. Bununla beraber Avrupa ve Asya arasındaki coğrafi konumu ve İpek Yolu'nun bir kısmından kaynaklı olarak ticaretin de Anadolu'da yaygın olması yerleşmelerin gelişimine ve fonksiyonel yapısında belirgin izler bırakmıştır. Bu nedenle tarihin farklı dönemlerinde devletler ticareti korumak için farklı antlaşmalar yapmış, kervansaraylar ve köprüler inşa ederek ticari hareketliliği artırmaya çalışmıştır. Böyle bir çaba ise Anadolu'nun kültürel ve ekonomik değerinin zenginleşmesini sağlamıştır (Yılmaz, 2020).

Ülkemizde yerleşme coğrafyasına ait bölgesel sınıflandırma çalışmaları 1941 yılında düzenlenen I. Coğrafya Kongresi'nde düzenli bir hal almaya başlamıştır. Bu kongrede Türkiye'nin fiziki ve beşeri özellikleri dikkate alınarak ülkemiz yedi coğrafi bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler içinde benzer özellik gösteren alt bölümlerde belirlenmiştir (Özçağlar, 2003). Bölge ve bölüm sınırlarının belirlenmesinde morfolojik yapılar, nehir havzaları, dağlar, akarsular belirleyici olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin uzunca yıllar boyunca süren savaşlardan olumsuz etkilenmesi Anadolu'daki gerek şehir gerekse de kırsal yerleşmeler üzerinde nüfus ve fonksiyon kaybı yaşamasına neden olmuştur. Yerleşmeler savaşlardaki yıkımlar, nüfus kayıpları neticesinde üretimsizlikle baş başa kalmıştır. Böylece fiziki yıkıma ek olarak, fonksiyonel bir gerileme de yerleşmelerde belirginleşmiştir. Genç Cumhuriyet ile içine girilen yeniden yapılanmalar doğrudan olmasa da yerleşmeler üzerinde de toparlanıcı birtakım etkiler göstermiştir (Barut, 2018).

Fakat savaşlardan harap olmuş Anadolu'daki tarımsal yapının canlandırılmasına dair girişimler dikkat çekicidir. Buna dair en çarpıcı yapılanma toprak reformlarıdır. Toprak reformlarının yapılmak istenmesinin temel olarak iki amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yeni kurulan Cumhuriyet'te köylüdeki aidiyet düzeyinin artırılmak istenmesidir. Diğer taraftan ise büyük toprak ağalarının varlığı toprak reformlarının uygulanmasını güçleştirmektedir (Çamurcuoğlu, 2009). Devlet bir taraftan topraksız köylüye toprak dağıtarak tarımsal üretimi amaçlamıştır. Böylece yereldeki ekonomik yeniden canlanma sağlanacağı gibi, yerleşmelerdeki nüfus ve fonksiyon kaybı da giderilmiş olacaktır. Fakat gerek 1923-1945 arasındaki ilk devrede gerekse de 20.yüzyılın ortasından sonraki hamleler adil ve eşitlikçi bir toprak reformu ile sonuçlanmamıştır. 1982 Anayasası'nın 44.maddesindeki "*Devlet, ... topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır...*" ifadesi toprak reformlarının başarıya ulaşamadığının kanıtı olarak değerlendirilebilir (Çamurcuoğlu, 2009). Böylece yerleşmelerin gelişimi ve kırdan kente göç hareketlerini engelleyecek en önemli koz kaçırılmıştır. Başarılı toprak reformlarının gerçekleştirilememesi kırsal alanda nüfusun tutunmasını zorlaştırmıştır. Böylece 20.yüzyılın ortalarında Türkiye'deki kırsal ve şehrsel yerleşmelerin şekillenmesinin ilk nedenselliğı de oluşmaya başlamıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulması, Beş Yıllık Kalkınma Planları 1960'tan sonraki gelişmelerin özeti niteliğindedir. Bu dönemin temel mantığı kamu kesimi için zorunlu, özel sektör için ise yol gösterici olmak üzerine temellendirilmiştir. Bu dönemde Anadolu'daki sanayi tesislerinin sayısı artmış, yerleşmelerdeki farklı fonksiyonların gelişimi hızlanmıştır. Bununla paralel olarak nüfustaki artış da dikkat çekicidir. Türkiye'de daha önce görülme-yen düzeyde kırdan şehirlere göç hareketleri gerçekleşmiştir (Avcı, 2005). Bunun neticesinde şehrsel alanlarda nüfus artışı yaşanırken, kırsal alanlarda yaşayan nüfusun azaldığı anlaşılmaktadır. Böyle bir azalışta Marshall yardımlarının etkisi, kırsal alanda traktörün varlığı gibi farklı nedenlerin rol oynadığı ise araştırmacılar tarafından sıklıkla vurgulanmaktadır.

1990 yıllardan sonra büyük kamu kurum ve tesislerinin özelleşmeye başlaması göç hareketlerine ivme kazandırmıştır. Köyden şehirlere göçler hızlanarak devam etmiştir. Şehirlerde yaşayanların oranı ilk defa 1985 sayımlarında kırdaki yaşayanları geçmiştir (TÜİK, 1985). Bununla beraber yerleşmelerdeki fonksiyonel çeşitlenme artmış, Türkiye'nin güney ve güneybatı sahilleri turizm faaliyetlerine söz konusu olmaya başlamıştır. Ayrıca ülkenin doğusunda başlayan terör kaynaklı çatışmalar birçok köyün ve kırsal yerleşmelerin boşaltılmasıyla son bulmuştur. Bu nedenle ekonomik kaynaklı göçe, zorunlu göçler de eklemiştir.

Bu çalışma yukarıda tarihselliğı aktarılan bir perspektifte Anadolu'nun önemli yerleşmelerinden olan Saimbeyli üzerine odaklanmaktadır. Saimbeyli günümüzde Adana'nın ilçeleri arasında yer almaktadır. 2023 yılı rakamlarına göre resmi nüfusu 14

bin civarındadır. Bu çalışma Saimbeyli'nin yerleşme coğrafyasına tarihsel bir perspektifte baktığı gibi, yerleşme coğrafyasının etüdünde ön plana çıkan beşeri ve fiziki faktörleri de ele almaktadır. Jeoloji, iklim, jeomorfoloji, bitki örtüsü gibi farklı başlıklarda çalışma şekillendirilmiştir. Buna ek olarak beşerî açıdan ise Saimbeyli'nin nüfusu, yerleşme özellikleri, ekonomik özellikleri incelenmiştir.

Çalışmada fiziki ve beşerî özelliklerin tespit edilmesi aşamasında ise birincil ve ikincil veri setleri yol gösterici olmuştur. Bizzat araştıracının doğrudan edindiği saha araştırmaları fiziki ve beşeri özelliklerin tespitinde kullanılmıştır. Buna karşılık Saimbeyli Belediyesi, Adana Büyükşehir Belediyesi gibi farklı kamu ve özel kuruluşlardan ise ikincil veriler elde edilmiştir. Her iki türlü elde edilen veriler çalışmanın farklı kısımlarında görselleştirilerek çalışmanın amacı kapsamında kullanılmıştır.

Çalışma Giriş bölümüyle başlamaktadır. Bu bölüm iki alt kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi Saimbeyli'nin sınırları ve belirli özelliklerinin tanıtıldığı kısım, diğeri ise tez çalışmasının amaç, kapsam ve metodolojisinin tanıtıldığı ikinci kısımdır. Giriş bölümünden sonraki ikinci bölüm daha önce araştırma alanı ve konusuyla ilgili yapılmış çalışmaların olduğu literatür bölümüdür. Bu bölümde yapılmış çalışmalar tanıtılmış ve aktarılmıştır. Üçüncü bölümde Saimbeyli'nin doğal çevre özellikleri tanıtılmıştır. İklim, yeryüzü şekilleri, doğal bitki örtüsü ve toprak özellikleri bu bölüm ana konusudur. Çalışmanın dördüncü bölümü ise beşeri coğrafi özelliklerin tanıtılmasına ayrılmıştır. Burada nüfusun dağılışı, hareketi ve yoğunluğu aktarılmıştır. Beşinci bölüm ise Saimbeyli'nin yerleşme coğrafyası özelliklerine odaklanmaktadır. Bu bölümde arazi kullanımı, sit ve sitüasyonel özellikler, yerleşmeye dair sorunlar gibi doğrudan araştırma konusu ile ilgili bulgular aktarılmıştır. Çalışma sonuç bölümüyle son bulmaktadır.

1.1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

Saimbeyli, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde yer almaktadır. Adana idari sınırları içerisinde yer almaktadır. İdari açıdan Adana'nın kuzey kesimindeki ilçelerindendir. Yerleşmenin kuzeyinde kalan tek ilçe Tufanbeylidir. Güneybatısında Feke yer alırken, idari açıdan Kozan ile güneydoğuda kısa bir sınırı bulunmaktadır. Yerleşme kuzeybatıdan Develi (Kayseri) ve batıda Göksun (Kahramanmaraş) ile sınırlandırılmaktadır (Şekil 1.1).

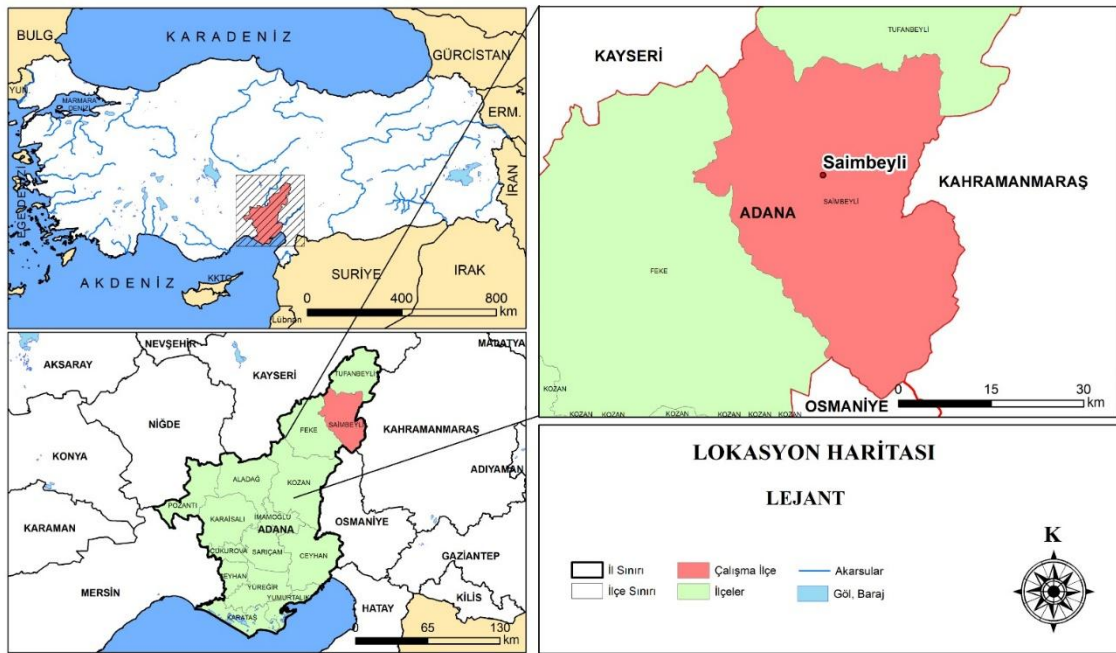
Saimbeyli günümüzde nüfus açısından küçük bir ilçe durumundadır. 2024 yılı rakamlarına göre nüfusu 14 bin civarındadır. Nüfusu az olmasına karşılık, tarihselliği ise zengin bir yerleşme olarak dikkat çekmektedir. Eski adı Haçın (Ermenice) olan yerleşmenin adı Fransız işgalinden kurtulması sonrasında Kaymakam Saim Bey'in hatırası üzerine Saimbeyli olarak değiştirilmiştir.

Yerleşmenin tarihine dair birbirine bazı noktalarda benzer bazı noktalarda ise farklı anlatımlar bulunmaktadır. Hititler döneminde Saimbeyli'nin esas yerleşme kalıplarının oturduğu aktarılmaktadır. Sonraki dönemlerde yerleşmede farklı devletlerin ve oluşumların egemen olduğu bilinmektedir. Osmanlı Dönemi'nde Dulkadir Vilayetinin Kars-ı Zülkadriye Sancağına bağlanmıştır. Yerleşme tarihine bütün bir perspektifte bakıldığında anlamlı yerleşme hareketlerinin Roma Dönemi'ne konumlandığı anlaşılmaktadır.

Saimbeyli yerleşmesi coğrafi açıdan da kendisine özgü bir yapı barındırmaktadır. Yerleşmenin ana muhtevasını oluşturan Saimbeyli şehri Obruk ve Kirkot Çayları'nın oluşturduğu bir vadi içerisinde eğimi fazla olan bir yerde kurulmuştur. Çevresinde ise oldukça dağlık ve tepelik alanlar fazladır. Doğuda Kızıl Dölek ve Kayabaş Tepeleri ile Alibey Yaylası yer almaktadır. Batıda Mıhlı, Kötün Belen, Karlık ve Boğazlan tepeleri yer alırken, kuzeyde Boğazlar, Çardak Beli, Sarıpınar Burunluk, Sehil Güney, Başyurt ve Küçük Güney tepeleri yer almaktadır (Öcal, 2009). Kırsal yerleşmelerin dağılışı ise belirli bir düzenden yoksundur. Kırsal yerleşmelerin dağılışında iklim ve yeryüzü şekilleri önemli iki etken olarak değerlendirilmelidir. Günümüzdeki Büyükşehir yasasıyla beraber idari açıdan mahalleye dönen köylerdeki temel geçim kaynağı ise tarımsal faaliyetlerdir. Aksaağaç, Çatak, Himmetli, Kapılıkuyu, Yeniköy Saimbeyli'ye bağlı 28 mahalleden bazılarıdır.

Yerleşme genel fiziki özellikler açısından değerlendirildiğinde kendisini çevresindeki diğer yerleşmelerden ayıran belirgin özelliklerin olmadığı anlaşılmaktadır. Temel olarak Akdeniz ikliminin hâkim olduğu yerleşmede karasal iklim tipine ait özellikler de görülmektedir. Bunun da etkisiyle kışların soğuk ve sert, yazların ise serin ve yağışlı geçtiği belirtilebilir (Öcal, 2009). Bitki örtüsü açısından değerlendirildiğinde ise karaçam, Gökmar ve kızılçamlar bulunmaktadır. Obruk ve Kirkot Çaylarının yamaçlarında fundalıklar vardır. Şehrin merkezinden geçen Saimbeyli Deresi Himmetli Mahallesinde Göksu Çayı ile birleşir. Daha sonra Göksu ve Zamantı çayları birleşerek Seyhan Nehri'ni oluşturur. Daha ufak ve cılız olan Pağnık, Çatak, Çaylan, Kandilli, Demirci, Ağa, Mahmutlu, Dıngır, Gözümdere, Tekköprü ve Belere akarsuları vardır.

Beşerî özellikler açısından değerlendirildiğinde en belirgin ayırt edici özellik nüfustadır. Saimbeyli Adana'nın nüfus açısından en az olan ilçelerindendir. 2024 yılı resmi rakamlarına göre 14 bin civarında nüfus yaşamaktadır. Bu nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımda ise ayırt edici fonksiyon tarım ve hayvancılıkta birleşmektedir. Yerleşmede şehrsel fonksiyon açısından ise yönetim, ticaret ve turizm de dikkat çekmektedir.

Şekil 1.1. Saimbeyli'nin Lokasyon Haritası

1.2. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Metodolojisi

Bu çalışmada Saimbeyli yerleşmesini oluşturan kırsal ve şehrsel yerleşmelerin analiz edilmesi, yerleşmelerin temel fiziki ve beşerî elemanlarla kurduğu ilişkinin açıklanması amaçlanmıştır. Çalışmada Saimbeyli'nin temel coğrafi özelliklerinin belirlenebilmesi üçlü bir eksenle ele alınmıştır. Bunlar, yerleşmeyi doğal çevre özellikleri bakımından etkileyen iklim, bitki örtüsü, toprak özellikleri, yeryüzü şekilleri, jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerdir. İkinci olarak ise yoğunlukla yerleşmenin sit ve sitüasyonel özelliklerinin şekillenmesini sağlayan beşerî özelliklerdir. Bu aşamada nüfus ve göç temel beşerî elemanların şekillenmesini sağlayan önemli iki etken olarak kavranmıştır. Son olarak ekonomik faaliyetler ve buna bağlı olarak şekillenen fonksiyonlar ise coğrafi bakış açısının oluşturulmasındaki son unsuru oluşturmaktadır. Yerleşmedeki başta tarım, hayvancılık, turizm gibi farklı ekonomik sektörler analiz edilmiştir.

Çalışma kapsamında yukarıda bahsedilen ana amaca ulaşmak için birincil ve ikincil veri setlerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın ana omurgası ve yerleşmelerin sit, sitüasyonel özellikleri ve fonksiyonlarının sınıflandırılması yapılan saha araştırmaları neticesinde gerçekleşmiştir. Özellikle sosyal bilimlerde nicel, nitel ve karma yöntemler sıklıkla kullanılmaktadır (Neuman, 2014). Bu çalışmada, nitel araştırma desenine uygun veri toplama aracı olarak gözlem yöntemi tercih edilmiştir. Özellikle, girişimde bulunmadan katılımcıları doğrudan gözlemlemeyi mümkün kılan katılımsız gözlem (non-participant observation) tekniği uygulanmıştır. Bu çalışmada yapılan arazi incelemelerinde sıklıkla kullanılan katılımsız gözlem tercih edilmiştir (Karasar, 2012).

Araştırmacı doğrudan müdahalede bulunmaksızın gözlem sürecini yürütmüş, bu bağlamda katılımsız gözlem tekniği kullanılmıştır. Böylece katılımsız gözlem araştırmacıya olguları dışarıdan bir göz olarak analiz edebilme imkânı tanımıştır. Özellikle yerleşmedeki tarım, hayvancılık gibi faaliyetlerin yapılış şekilleri araştırmacı tarafından doğrudan gözlenmiştir.

Çalışmanın diğer ayağını ise ikincil veri setleri yardımıyla oluşturulmuştur. Bu aşamada farklı kurum ve kuruluşlardan veri seti temin edilmiştir. İklimin önemli parametrelerini oluşturan sıcaklık, yağış gibi verilerin temini T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nden temin edilmiştir. Buna ek olarak yerleşmenin nüfusuna dair sayısal bilgilerin derlenmesinde farklı kurumlardan ikincil veri setleri elde edilmiştir. Saimbeyli Belediyesi ve Türkiye İstatistik Kurumu'ndan yerleşmede nüfusun gelişimine dair tarihsel veriler elde edilmiştir. TÜİK Genel Nüfus Sayımları ve 2007 yılından sonra oluşturulan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden nüfus verileri temin edilmiştir. Ayrıca yerleşmedeki tarım ve hayvancılığa dair veriler de yine TÜİK üzerinden temin edilmiştir.

Elde edilen veri setleri birtakım yöntemlerle analiz edilmiştir. Öncelikle betimsel verilerin anlamlı hale getirilmesinde Microsoft Office yazılımlarından faydalanılmıştır. Yerleşmeye dair elde edilen sayısal veriler Microsoft Word ve Excel programları vasıtasıyla görselleştirilip çalışmanın amacı dahilinde kullanılmıştır. Buna ek olarak arazi kullanımı, lokasyon gibi haritalandırma işlemlerinde ise Coğrafi Bilgi Sistemleri'nden faydalanılmıştır. ArcGIS 10.8 yazılımı üzerinden çıktılar oluşturulmuş ve çalışmanın amacı dahilinde kullanılmıştır.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Türkiye’de yerleşme coğrafyasına dair literatür yerleşmelerin gelişimi, değişimi ve fonksiyonları açısından zengin bir yapıdadır. 20.yüzyılın ortalarından sonra yoğunlaşan ilk çalışmalar günümüzde nicel ve nitel araştırmalara söz konusu olmaktadır. Üst ölçekte Adana, alt ölçekte ise Saimbeyli üzerine yapılmış çalışmalar da literatürde mevcuttur. Özellikle Adana’nın Türkiye’nin kentleşmesinde oynadığı rol düşünüldüğünde sosyal bilimler ailesine dair yapılan çalışmalara sıklıkla konu olduğu anlaşılmaktadır. Saimbeyli ile doğrudan ve dolaylı bağı olan çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Bozkaya (1995), Doğu Toroslardaki (Sarız, Tufanbeyli, Saimbeyli) sedimanter ve çok düşük dereceli metasedimanter mineralojisi ve jeokimyası üzerine çalışmıştır. Bölgede palezoik yaştaki jeolojik yapıların batı Toroslardakine benzer özellikler sergilediği, buna karşılık benzer zamana ait olan Anadoludaki örneklerine nazaran daha fazla metaformizma derecesi gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bölgenin benzer yaştaki Anadolu formasyonlarından farklı tektonik ve metaformik süreçlere maruz kalmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz (2004), Doğu Torosların Mansurlu-Saimbeyli Kesiminin Jeolojisi ve Tektonik Özellikleri adlı çalışmasında Miosen öncesi çökeltilerin varlığını ve tektonik hareketlerini incelemiştir. Miosen öncesi tektonik hareketler KKB yönlü iken, miosen sonrası BKB yönlü transpresyon sıkışmasına maruz kaldığını belirtmiştir. Bu etkilerle kıvrımlar ve ters açılı fayların oluştuğunu gözlemlemiştir. Hareketli jeolojik yapıya sahip olan bölgenin hızlı yükselme sonucu artan aşınım ile kıvrım doğrultusunda derin vadiler ve vadi sırtları şeklinde kendisini gösterdiğini ifade etmiştir. Bölgenin jeolojik aktivitelerinin günümüze kadar devam ettiğini ortaya koymuştur.

Nilda (2010), Saimbeyli Obruk Şelalesi Karst Hidrojeolojisinin İncelenmesi adlı çalışmasında ilçe merkezinin kuzeyinde yer alan Obruk Şelalesi’nin karst şekillenmesini incelemiştir. Yaptığı çalışma ile 199 çöküntü alanı tespit etmiştir. Bu çöküntülerin lineer dizilim gösterdiğini belirtmiştir. İçme suyu açısından “Kalsiyum-kalsiyum bikarbonat ve kalsiyum magnezyum bikarbonat” sular arasında yer aldığını belirtmiştir. Aynı zamanda Wicox diyagramına göre çok iyi sulama suyu kategorisinde yer almaktadır. Lapyta ve dolinlerle beslenen kaynağın geçirgen kayaç yapısı ile yan havzalardan da beslendiğini vurgulamıştır.

Küçükdurmaz (2013), Çukurova-Haçın’da (Saimbeyli) Misyonerlik Faaliyetleri: 1850-1920 adlı bir çalışma yapmıştır. Osmanlı’nın son kırk yılı içerisinde Amerikan merkezli kurulan kolejler ve çalışanlarının misyonerlik faaliyetlerine değinmiştir. Günümüzde sık sık gündeme gelen Ermeni tehciri ile misyonerlik faaliyetlerini ilişkilendirmiştir.

Yelekçi (2017), Adana Saimbeyli’de kelebeklerin tercih ettiği bitkiler ve toprak yapısı üzerine araştırmalar yapmıştır. Bölgede bulunan endemik Saimbeyli kelebeği başta olmak üzere çok sayıda kelebek türünün sütleğen bitkisi ve çuha çiçeği üzerindeki bitki tercihlerini incelemiştir. Bölgenin kendine has jeolojik ve klimatolojik etkisi ile kelebekler tarafından tercih edildiğini belirtmiştir.

Demiray (2017), Batı Karadeniz, orta ve doğu Toroslar üzerindeki çöktillerdeki fasiyes alanları üzerine çalışmıştır. Yaptığı çalışma ile siluriyen ve devoniyen yaştaki çökellerin 190 ile 300 santigrat derece sıcaklığa maruz kaldığını belirtmiştir. Araştırma alanından alınan örneklerde yapılan mikrobiyolojik inceleme ile her üç bölgenin jeolojik oluşumunun yamaç karakterli olduğu sonucuna varmıştır.

Gök (2019) Millî Mücadele Döneminde Saimbeyli (Haçın) adlı çalışmasında uzun yıllar beraber yaşayan Türk ve Ermeni halkı arasındaki çatışmayı bölgesel ölçekte incelemiştir. Fransız işgali ve Kurtuluş Savaşına giden süreç yazarın tespitleri ile aktarılmıştır.

Dokuzlar (2019), Saimbeyli Kaburluk mevkinde bulunan demir cevherinin asit maden dreneji oluşumuna yönelik kestirimini araştırmıştır. Bölgede yapılacak madencilik çalışmasında drenaj sorunlarına yönelik daha kapsamlı araştırmalar yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Kafadar (2019), Feke, Pozantı ve Saimbeyli yerleşimlerinin dağılımı ve afet uygulamaları üzerine araştırmalar yapmıştır. Bölgede görülen heyelanların yerleşim birimlerinin dağılımına etkisini araştırmıştır. 7269 Sayılı Afet Kanunu çerçevesinde Saimbeyli’de 14 heyelan olayı sonucu 161 nakil yapıldığını belirtmiştir.

Atma (2022), bölgede jeolojik ve jeofizik yöntemlerle muhtemel heyelan riskini araştırmıştır. Yaptığı çalışma ile Saimbeyli İslam mahallesinin duraylı bir yapıda olduğunu ve çok düşük risk taşıdığını sonucuna varmıştır.

Bağrıaçık (2024), bölgede yetişen Saimbeyli domatesini incelemiştir. Bölgeye ait domates türünü kayıt altına almış ve gelecek kuşaklar için ticari bir değere sahip olduğunu belirtmiştir.

Yılmaz (2024), Saimbeyli, Feke ve Gülek kalelerinin yapı malzemeleri üzerine çalışmıştır. Mimari yapısı ve kullanılan malzemelerin aşınımını değerlendirmiştir. Zaman, nem, tuz kristalleri bitki ve insan faaliyetlerinin yapısal bütünlüğe etkisini değerlendirmiştir. Oluşan yıpranmanın ve restorasyon çalışmalarında kullanılabilecek malzemelerin özelliklerini tanımlamıştır.

Örs (2006), Anadoluda Hacin-Çay Ermenileri ve Kökenleri Faaliyetleri Saimbeyli Haçın Çevre Tarihine Giriş adlı çalışmasında ilçe tarihi ile ilgili bilgiler aktarmaktadır. İlçede daha önce yaşayan halkların etnik kökenleri konusunda yaptığı araştırmaya dair bilgileri paylaşmıştır.

Onar (2002), Kuruluşundan Kurtuluşuna Saimbeyli isimli çalışmasında ilçe hakkında tarihi bilgiler aktarmaktadır. Özellikle kurtuluş savaşı yıllarında bölgede

kaymakam olan Çalyan Karabit'in el yazması notları ışığında hazırlanan kitap bölge tarihi açısından son derece önemlidir.

Girginer (2005), Arkeolojik Bir Araştırmanın Ardından Saimbeyli isimli çalışmasında bölgeyi arkeolojik açıdan değerlendirip bulgularına yer vermiştir. Köy bazlı arkeolojik kalıntılara değinmiş kabaca tarihlemiş ve fotoğraflamıştır. Kitapta ilçeyi ziyaret eden yabancı gezginlerin verdiği bilgiler sıklıkla kullanılmıştır.

Sevgi (1984) Adana İlinin Kuzeydoğu Kesiminde Yaylacılık konulu çalışmasında bölgedeki yaylalara ve yaylacılık faaliyetlerine detaylıca yer vermiştir. Yaylada kalma süreleri hangi köyler tarafından yılın hangi dönemlerinde kullanıldığına dair araştırmalarını paylaşmıştır. Yaylaya çıkış amacını araştırmış ve sonuçları her bir yayla için grafiklerle açıklamıştır.

Öcal (2009), Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları Açısından Saimbeyli konulu makalesinde ilçenin fonksiyonunun değişen zamana ayak uyduramadığını ve eski önemini yitirdiğini vurgulamaktadır. İlerleyen zamanda yaylacılık ve turizm gibi alanlarda gelişime müsait olduğunu belirtmektedir.

3. YERLEŞMELER AÇISINDAN SAİMBEYLİ İLÇESİNİN DOĞAL ORTAM ÖZELLİKLERİ

İnsan, yaşantısını sürdürebilmek için, her şeyden önce, kendisini güvenlik içinde hissettiği, içeceği-kullanacağı suyu, gerekli gıdayı kolaylıkla temin edebileceği yerlere yerleşmek ister. Bugünkü teknik olanakların bulunmadığı veya yaygın olmadığı zamanlarda bu etkileri üzerinde daha çok duymuştur. O yüzdendir ki, yerleşme için genellikle yeterli su veren kaynakların çevreleri, akarsu boyları, tarla ve otlaklara yakın, iklimin olumsuz etkilerinden bir dereceye kadar korunulabilecek kuytu yerler; güvenliğin sarsıldığı devrelerde veya saldırılara sık uğraması ihtimaline karşı savunulması kolay yükseklikler seçilmiştir (Akkan, 1971:39). En ilkelinden en gelişmişine kadar, her bir yerleşme biriminin varlığını sürdürebilmesi, fiziki çevre ile ilişkisindeki başarısına bağlı olmuştur (Sargın, 2004). Küçük şehirler ve hattâ köyler 2000 metrenin üstündeki yerlerde görülmez. Genelde daimi yerleşmelerin, hangi irtifada olursa olsun, teşekkülünde irtifadan ziyade verimli ovaların ve alçak yaylalardaki verimli toprakların, bir de akarsu ve vadilerin mevcudiyetleri birinci derecede rol oynamış bulunmaktadır (Yalçınlar, 1967).

3.1. Jeolojik-Jeomorfolojik Özellikler ve Yerleşmelere Etkisi

Yerleşme olgusu, tarih boyunca değişerek farklılaşmaya uğramaktadır. Doğru veya yanlış uygulamalar zamanla bilgi birikiminin artmasına, yerleşmelerin pozitif ve negatif yönlü değişimine ön ayak olmaktadır. Yerleşmenin yer seçiminde jeoloji ve jeomorfoloji de bu birikime göre dikkate alınan ana unsurlardan biridir. Yeryüzü, iç ve dış kuvvetlerin etkisiyle şekillenmiş ve şekillenmeye de devam etmektedir. Jeoloji genel anlamıyla yer kabuğunun veya belirli bir bölgesinin bileşimini, oluşumunu, gelişimini inceleyen bilim dalıdır (Tatar, 2016). Jeomorfoloji ise yeryüzünü oluşturan şekilleri ve bu şekillerin geçmişinden yola çıkarak gelecekteki evrimine ışık tutmaya çalışır. Yeryüzü şekillerinin görünüşünü ve dağılışını tasfir eder (Hoşgören, 2018).

Yerleşme, avcı toplayıcı insanın güvenlik için sığındığı yer olabildiği gibi daha kalabalık toplulukların güçlü olma ve güvenlik endişesi ile bir arada yaşamak üzere seçtikleri mekanlardır. Başka bir ifade ile sürülerinin peşinde kışı, yazı geçirdikleri veya durakladıkları yerlerdir. Zamanla artan nüfus veya gruptan ayrılmayı gerektiren herhangi bir sebep insanı yeni yerleşme alanları bulmaya zorlamıştır. İnsan ihtiyaçları sınırsız şekilde artarken yeryüzündeki kaynaklar aynı derecede artış gösterememektedir. Mevcut alan insana yetmediği için yeni yer arayışlarına yönelmektedir. Yeni yerin seçiminde beslenme, barınma, güvenlik gibi kaygılar belirleyici olmaktadır. Zaman zaman bir öncülün aşırı değerlendirilmesi diğerini baskılar hale gelmektedir. İnsanların deprem bölgelerindeki tehlikeye rağmen aynı bölgeden ayrılmak istememeleri veya

altın madeni sebebiyle ekstrem sıcaklık değerlerine sahip yerleri tercih etmeleri bu duruma örnek gösterilebilir.

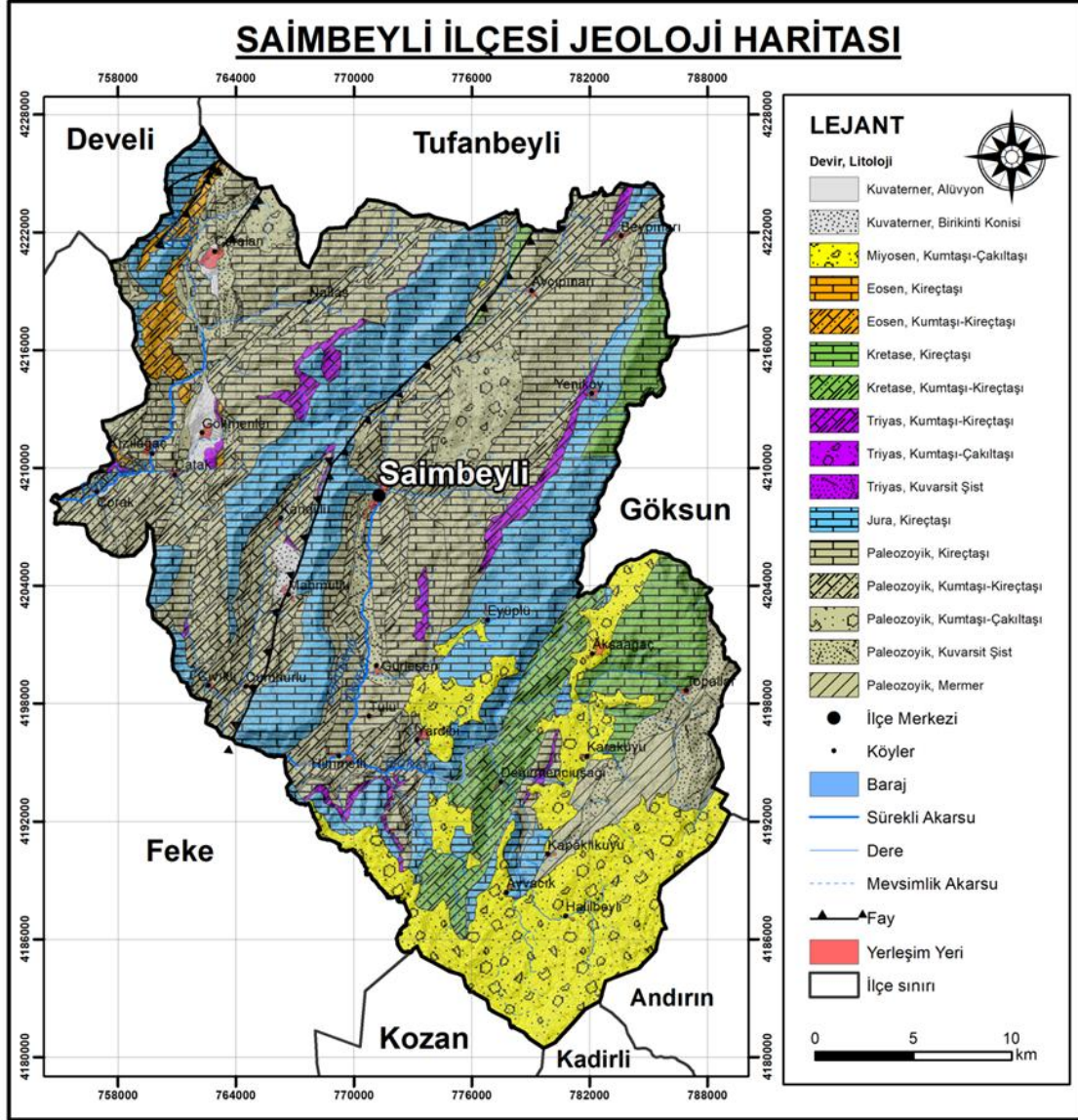
Yerleşik hayata geçen insanlık tüm dünyada ovalarda, nehir kenarında, dağ yamacında kümelenmeler oluşturmaktadır. Yaşamın daha kolay olduğu geçim kaynaklarına ulaşımın mümkün olduğu yerler tercih edilmektedir. Tüm dünya nüfusunun yüzde yetmişinden fazlası deniz ve okyanus kıyısına 100 km'den daha yakın mesafede konumlanmıştır. Yerleşme için bölgenin jeolojik yapısı ve jeomorfolojik şekilleri teşvik edici veya sınırlayıcı olmaktadır.

Saimbeyli, Alp Himaliya orojenezinin parçası olan ve ülkemizi güneyden çevreleyen Toros dağ silsilesinin geyik dağı birliğine tabidir (Özgül, 1976). Bölge Ecemiş ve Doğu Anadolu Fayları arasında konumlanmaktadır. Prekamriyen, Paleozoik, Mezozoik, Senozoik zamanlara ait karbonatlı yapılar mevcuttur. Bölge, jeolojik hareketlerle sürekli şekillenmiş ve şekillenmeye de devam etmektedir. Ayrıca farklı zamanlara ait litolojik izlere de rastlanılmaktadır. Özgül (1976) Torosları Doğu Toroslar, Batı Toroslar ve Orta Toroslar olmak üzere üç bölümde incelemiştir. Yine bu bölümleri birlik olarak adlandırdığı altı bölüme ayırmıştır. Bunlar, Geyik Dağı Birliği, Antalya Birliği, Alanya Birliği, Bolkar Dağı Birliği, Aladağ Birliği ve Bozkır Birliğidir (Özgül, 1976). Tekeli ve arkadaşlarına göre ise Doğu Toroslar'da 7 farklı tektonostratigrafik birlik (Tufanbeyli Otoktonu, Yahyalı Napı, Siyah Aladağ Napı, Çataloturan Napı, Beyaz Aladağ Napı, Ofiyolitik Melanj, Aladağ Ofiyolit Napı) bulunmaktadır. Bu durumda Saimbeyli bölgesi Özgül (1976)'e göre jeolojik yapı ve tektonik hareketler bakımından Geyik Dağları Birliğine, Tekeli ve arkadaşlarına göre ise Tufanbeyli Anakayası üzerinde yer almaktadır (Tekeli & Göncüoğlu, 1984).

Saimbeyli, Paleozoikten Kuvarternere kadar farklı jeolojik devirlerden izler taşımaktadır. Kapaklıkuyu ve Karakuyu mahallelerinin doğusunda Paleozoik yaşta mermer ve kuvarsitler görülmektedir. İlçe merkezinin kuzeydoğusunda güney-kuzey eksenli Paleozoik yaşta kum taşları ve çakıltaşları yer almaktadır. Paleozoik yaşta kireçtaşları tüm bölgede sık karşılaşılan jeolojik birimlerdir. Yardi ve Beypınarı mahalleleri ekseninde ve Cumhurlu ile ilçenin kuzey sınırına kadar kuzey güney eksenli uzanan jura yaşlı kayaçlar yer almaktadır. Paleozoik ve Jura yaşlı kayaçları arasında Trias yaşında kumtaşı, kireçtaşı, çakıltaşı, kuvarsit şist ve kireçtaşları yer almaktadır (Şekil 3.1). Plato özelliği gösteren daha az eğimli düzlüklerde Kretes yaşında kumtaşları, kireçtaşları ve çakıllar yerleşmiştir. Bunlar Değirmenciuşağı, Karakuyu ve Aksağaç mahallelerinin merkezleri hariç olmak üzere doğusunda ve batısında görülmektedir. Değirmenciuşağı, Karakuyu ve Aksağaç mahallelerinin merkezlerinde ise Miosen yaşta kumtaşı ile çakıl taşları yer almaktadır. Gürleşen, Mahmutlu ve Çerelan mahallelerinde Kuvaterner yaşta alüvyonlar ile birikinti konileri görülmektedir.

Bölge kuzey kuzeydoğu ekseninden güney güneybatı eksenine doğru faylanmıştır. Paleozoik, mezozoik ve senezoik zamana ait kırıntılı karbonatlar bölgeyi

araştıran jeologlar tarafından gözlenmiştir. Kayaç yapısı çoğunlukla denizel fasiyes alanındadır. Doğu tarafında ters atımlı faylar hakimken batı tarafı doğuya kıyasla daha duraylı faylara sahiptir (Yalçın, 2010). Bölge bu fayları takip eden akarsular ve kolları tarafından şekillendirilmiştir.

Şekil 3.1. Saimbeyli İlçesinin Jeolojisi Haritası

Saimbeyli hidrolojik açıdan zengin bir akarsu ağına sahiptir. Akarsu ağlarının şekillenmesi tektonizma etkisiyle olmuştur. Göksu (Fotoğraf 3.1), Saimbeyli Çayı, Kirkot Deresi, Naltaş Deresi ve Çatak Deresi başlıca akarsulardır. Göksu Nehri kaynağını Kayseri Pınarbaşı Tahtalı Dağlarından alır ve karstik arazilerden geçerken araziye şekillendirir. Saimbeyli ilçe sınırları ile Göksun ilçe sınırında yer alan Hançer Kanyonu başta olmak üzere derin vadiler ve kanyonlar oluşturur. Daha sonra kendisinden büyük debiye sahip olan Zamantı Çayı ile birleşerek Seyhan Nehri oluşturur. Seyhan Nehri en düşük debisine Eylül-Ocak ayları arasında sahip olurken,

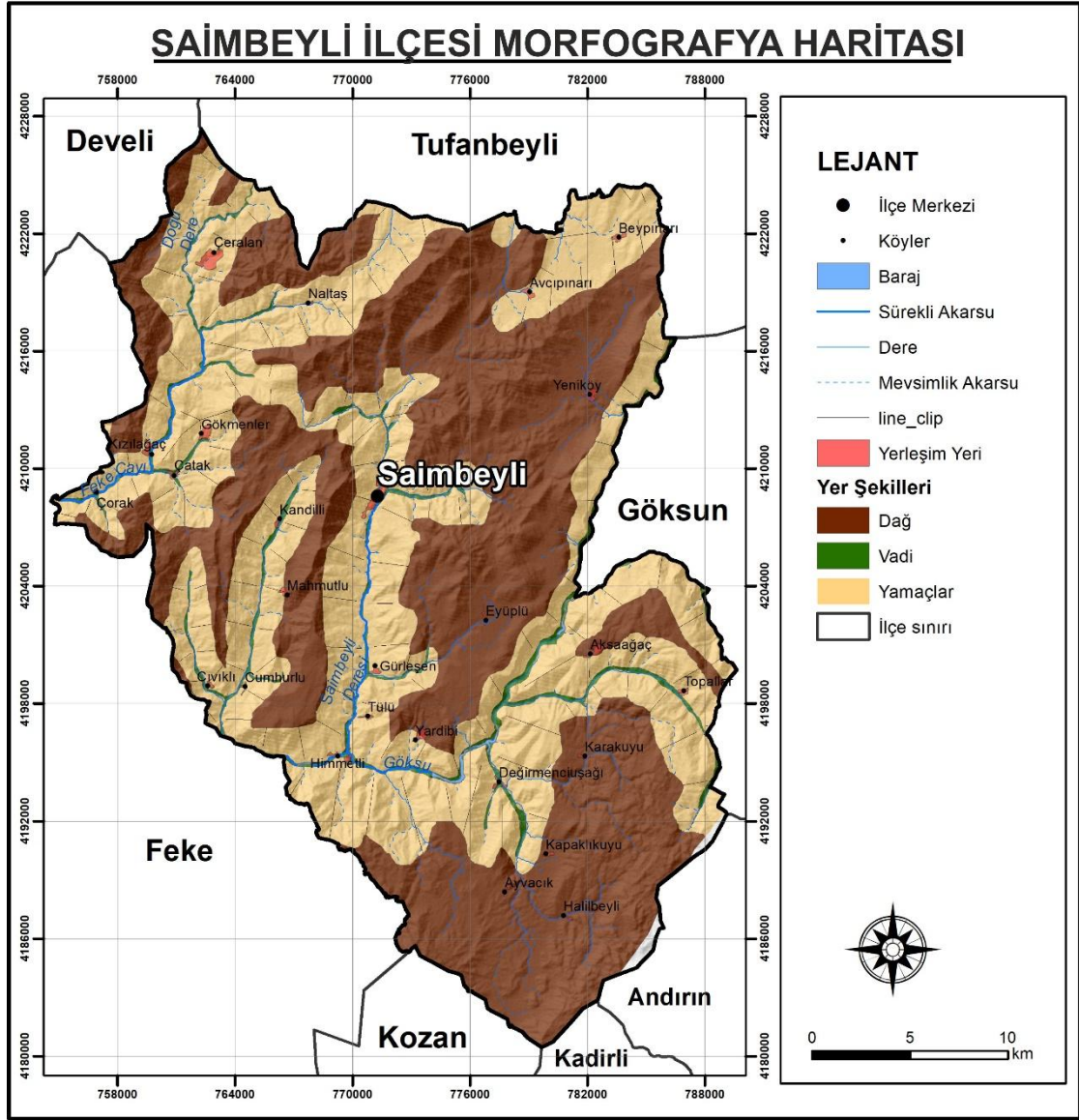
yüksek kesimlerdeki karların erimesiyle Nisan ayında en yüksek debiye ulaşır. Seyhan Baraj gölünü ve geniş bir sulama alanını besler. Jeomorfolojik olarak dağ yamaçları ve vadi içleri yerleşme için tercih edilmiştir. Dağ yamaçlarında güneye bakan yamaçlarda yerleşmeler kümelenir. Ayrıca ilçenin güneydoğusundaki mahallelerden yüksek rakımlı plato üzerine kurulu olanlar kısmen daha düz alanlardadır. Bu mahallelerin başlıcaları ilçenin kuzeyinde bulunan Avcıpınarı, Beypınarı ve Yeniköy mahalleleridir.

Fotoğraf 3.1. Göksu Çayı tarafından oluşturulan Hançer Kanyonu.
(<https://www.cnnturk.com>)

Yerleşmelerin kurulup gelişmelerinde akarsuların büyük ölçüde hattâ birinci derecede etki gösterdikleri bilinmektedir. Saimbeyli ilçe merkezinde yerleşme Saimbeyli (Şekil 3.2) ve Pınar derelerinin birleşim yerinin kuzeyine doğru yayılma göstermiştir. Yerleşmelerin akarsu vadileri boyunca gelişigüzel dizilmedikleri, bilhassa jeomorfolojik faktörlere bağlı olarak kurulup geliştikleri dikkati çekmektedir. Vadi içinde ve vadi yamacının müsaade ettiği ölçüde vadi yamacında yerleşmenin yayıldığı gözlenmiştir. Yeni yapılan binalar dere yatağı içerisinde yer almaktadır. Eski yerleşmede konutların birbiri üzerinde merdiven şeklinde olduğu bilinmektedir. Eğimden dolayı yerleşim alanları sınırlıdır. Gelişim kuzey-güney eksenli olarak akarsuya paralel devam etmektedir. Ayrıca iki veya üç akarsuyun dolayısıyla büyük vadilerin kavşak sahalarında kurulmuş olan yerleşmelerin varlığı da görülmektedir.

Köy yerleşmeleri ise ya yüksekteki düzlüklerde ya da vadi içlerinde dere kenarında yoğunlaşmıştır (Şekil 3.2). Yüksek düzlükler su sorunu çekmektedir. Vadi içindeki yerleşmelerin ise tarım ve hayvancılık için çok geniş alanları yoktur. Bölgede yer alan tarihi yapılarda karstik kayaçlar yeralırken, bolca bulunan marnlar dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır.

Şekil 3.2. Saimbeyli İlçesinin Morfografya Haritası

3.2. İklim Özellikleri ve Yerleşmelere Etkisi

Yerleşme üzerinde doğa şartlarının etkisi yadsınamaz önemlidir. Bu şartların başında ise iklim gelmektedir. Yerleşmelerin yer seçimi yanında yerleşmeyi oluşturan meskenlerin inşası, şekli ve inşa tekniği üzerinde iklim faktörlerinin muazzam tesiri vardır (Tunçdilek, 1967:8). İklim, en genel tanımı ile yeryüzünün bir bölümünde uzun yıllar yaşanan hava olaylarının ortalamasıdır. Bu tanıma değişikliklerin hangi periyotta

gerçekleştiği zamansal ve mekânsal değişiminin incelenmesi de tabidir. İklim elamanları olan sıcaklık, basınç, rüzgarlar, yağış ve nem yerleşmelerin seçiminde ve yapı malzemesinin temininde belirleyici olmaktadır (Türkeş, 2010).

İklim çevremizdeki cansız varlıklar üzerinde etkili olduğu gibi canlı varlıklar üzerinde de etkisini gösterir. Kayaçların ayrışması, toprak yapısı, yeraltı ve yerüstü su rezervi, bitki örtüsü, hayvan türleri ve sayıları doğrudan iklimden etkilenmektedir. İnsanların yetiştirdiği kültür bitkilerinin türünü ve beslenen hayvanları da iklim etkilemektedir. Bütün canlı ve cansız varlıkların dağılışı iklim etkili olduğu gibi yerleşmeler üzerinde de iklim belirleyici olmaktadır. İnsanlığın yerleşim yeri olarak soğuk kutup bölgelerini ve sıcak ekvatorial bölgeleri değil de ılıman kuşağı seçmesinin sebebi de iklimle bağlantılıdır (Toroğlu, 2006).

Yapılan araştırmalar modern insanın ortalama 170 bin yıldır varolduğuna işaret etmektedir. İnsan faaliyetlerinin artışı son on bin yılda daha belirgin hâl almıştır. İklimsel döngüler, yeryüzünde çok daha fazla alanın yaşam için optimum özelliklere sahip olmasına imkân tanımaktadır. Dönem dönem kendi içerisinde ufak denebilecek değişiklikler gösterse de günümüze yakın özellikler sergilediği bilinmektedir. Bu şartlar altında insan, doğa üzerinde hakimiyet kurmaya çalışmaktadır. Şehirleşmeden enerji üretimine, sanayi faaliyetlerinden, tarımsal alanlara kadar insan etkisi giderek artmaktadır (Blij, 2021).

İnsanın yerleşme ihtiyacı avcı toplayıcı dönemde kısa veya uzun süreli gerçekleşmiştir. Tarım devrimi ile buğday üretimini kontrol altına alan insan, aynı zamanda buğdayın yetişebildiği iklim bölgelerine de yerleşmeye çalışmıştır. Daha güvenli olmasına rağmen dağlık alanlardan ziyade tarıma uygun ancak doğal barınaklar yönünden zayıf düz alanlar yerleşme için tercih edilmiştir. Buğday bitkisinin uyum gösterdiği verimli arazilere yerleşmiştir. Bunun yanında hayvanlarını beslemek için kullanabilecek bitki örtüsü için uygun iklim arayışına girmiştir. Hatta kısa süreli konar göçer yaşam tarzı ile yıl içerisinde birden çok alanda yerleşim göstermiştir.

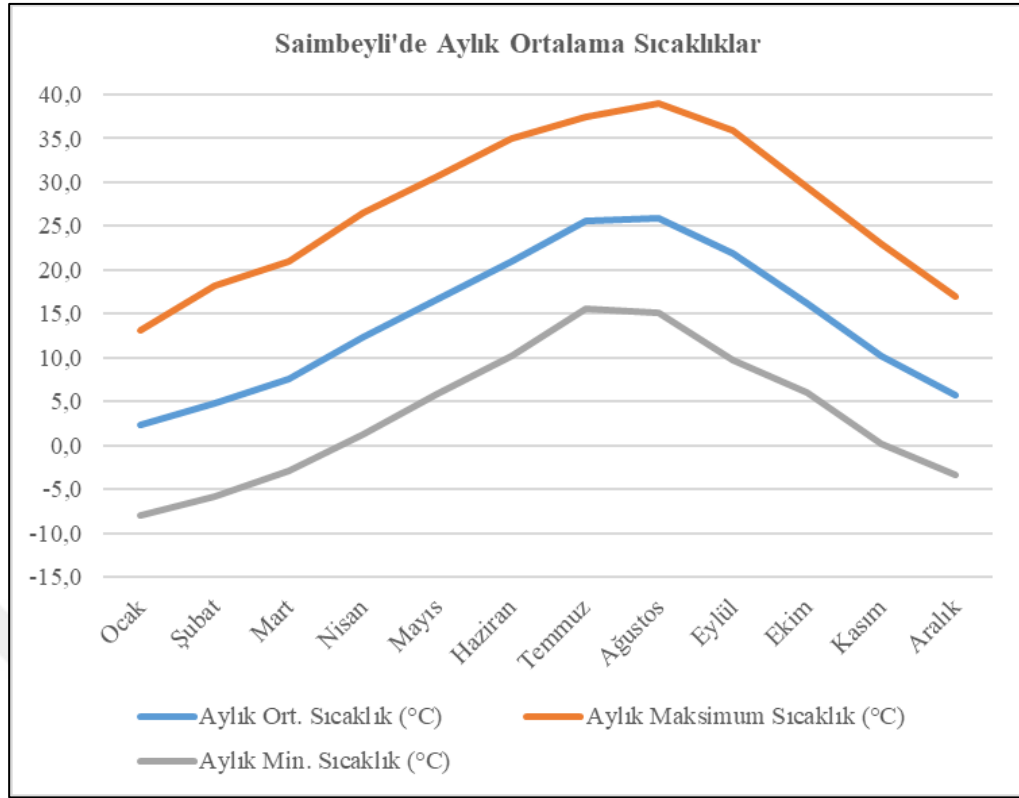
Yerleşim yerinin seçiminde, zaman içinde gelişiminde, nüfus artışında besin kaynağı olan tarımın etkisi büyüktür. Bu durumun şekillenmesinde iklimin etkisi göz ardı edilmemelidir. İklimde oluşan değişim, toprağı ve toprağına bağlı tüm canlıları etkilemektedir. İnsanlık bu gibi sebeplerle uygun iklim şartlarının olduğu bölgeleri tercih etmiş ve oralara göç etme eğilimi içerisine girmiştir. Günümüzde kalabalık yerleşmelerin Avrupa'nın batısı ve Amerika'nın doğusu olması bu durumu doğrulamaktadır. Asya kıtasının güneyi ve güneydoğusu da bu örneğe benzer bir yapıdadır. Benzer şekilde tarıma, sanayiye, turizme bağlı hizmet kolları ılıman orta kuşakta toplanmıştır. Kuzeyde ekstrem sıcaklıkların görüldüğü yerleşim alanları ise madencilik faaliyetleri gibi daha ekonomik sebeplerden nüfuslanmış ve yerleşim birimlerini oluşturmuştur.

İklimin yerleşme faaliyetleri ile kurduğu bir diğer ilişki meskenin yapı malzemesiyle ilgilidir. İklim elemanlarının etkisi altında şekillenen bitki örtüsü insanlar tarafından doğrudan yapı malzemesi olarak kullanıldığı gibi yapı malzemeleri içerisinde de değerlendirilir. Gerek dünyada gerekse ülkemizde toprak evlerden, taş evlere, karkas meskenlerden, betonarme evlere kadar az ya da çok ahşap malzeme kullanılmaktadır. Çamurun daha sağlam yapıda tutucu özellik göstermesi için içine katılan saman ve ot türleri de bitki örtüsü ile ilişkilidir. Ev yapımında duvarların yükseltilmesi ahşap sayesinde kolaylaşır. Ahşap türü iklimin imkân tanıdığı ağaçlardan seçilir. Yine iklim şartlarında uzun zaman dayanacak ağaçlar da iklim elemanlarının etkisi dikkate alınarak seçilir.

Saimbeyli ilçesi, 37°59' enleminde yer almakta olup bu konumu itibarıyla Güneş ısılarının geliş açısından doğrudan etkilenmektedir. Yapılan hesaplamalara göre, 21 Haziran tarihinde Güneş ısıları ilçeye 75°17' 'lik bir açıyla ulaşırken, 21 Aralık tarihinde bu açı 28°45''e düşmektedir. Bu durum yaz ve kış mevsimleri arasında radyasyon farkına ve buna bağlı olarak yerleşmelerin yönlenmesi ile tarımsal faaliyetlerin dönemsel yoğunluğunu önemli ölçüde etkilemektedir. Geliş açısındaki bu farklılıklar, bölgedeki mikroklimatik koşulları da şekillendirerek yerleşim coğrafyası açısından belirleyici bir faktör oluşturmaktadır.

Saimbeyli ilçesi, coğrafi konumu itibarıyla Akdeniz ile İç Anadolu bölgeleri arasında geçiş alanında yer almakta olup, iklimi üzerinde çeşitli basınç sistemlerinin etkisi hissedilmektedir. Kış aylarında kuzey doğudan etkili olan Sibirya Yüksek Basıncı, ilçeye soğuk ve kuru hava kütleleri taşıyarak sıcaklığın düşmesine ve kar yağışlarının görülmesine neden olurken, batıdan gelen İzlanda Alçak Basıncı ise Akdeniz üzerinden taşınan siklonlarla birlikte yağışlı ve ılıman hava koşullarını beraberinde getirir. Yaz aylarında ise Basra Alçak Basıncı güneyden kuzeye doğru sıcak ve kuru hava akımlarını yönlendirerek sıcaklıkların artmasına ve yaz kuraklığının oluşmasına neden olmaktadır. Bu dönemde Azor Yüksek Basıncı da etkisini arttırarak ilçeye sıcak ve durgun hava kütlelerinin ulaşmasına yol açar. Ayrıca Saimbeyli'nin dağlık ve engebeli topografyası nedeniyle orografik hava hareketleri de yerel basınç farklarının oluşmasına sebep olmakta ve özellikle ilkbahar aylarında yerel yağışları tetikleyerek iklimsel çeşitliliği arttırmaktadır.

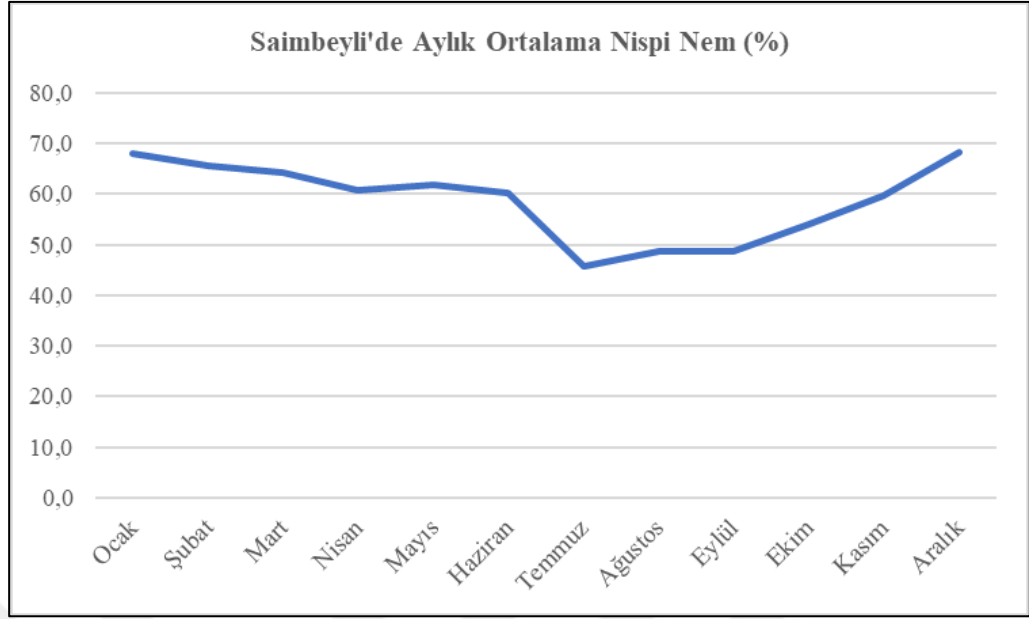
Yıllık sıcaklık dağılımına bakıldığında, Saimbeyli'de en yüksek sıcaklıklar temmuz ve ağustos aylarında görülmekte olup, bu aylarda maksimum sıcaklık 38-39 °C'ye ulaşmaktadır. Buna karşın kış aylarında özellikle ocak ve şubat aylarında minimum sıcaklık -10 °C'yi bulmakta, bu da ilçede kış koşullarının oldukça sert geçtiğini göstermektedir (Şekil 3. 3). Sıcaklıkların bu denli düşmesi, özellikle yüksek rakımlı kırsal alanlarda daha da etkili olarak kışın ulaşımın zorlaşmasına zaman zaman da durmasına yol açmaktadır.

Şekil 3. 3. Saimbeyli'deki Aylık Sıcaklık Ortalamalarının Dağılımı. Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.

Yaz aylarında ise sıcaklık değerlerinin artmasıyla birlikte, yerleşmelerin daha çok serin vadi tabanlarına ve yüksek rakımlı yamaç ve düzlüklere yöneldiği yapılan arazi çalışmalarında gözlenmiştir. Bu durum özellikle geçici (yayla tipi) yerleşmeleri teşvik eden bir unsurdur. Ayrıca yazın sıcaklık artışına paralel olarak nispi nem oranlarında ciddi bir düşüş gözlenmektedir. Temmuz ayında ortalama nem oranı yaklaşık %45 seviyesine kadar gerilemekte, bu da yaz aylarında kurak bir dönemin yaşandığını ortaya koymaktadır (Şekil 3. 4). Söz konusu düşük nem oranı, tarımsal faaliyetlerde sulama ihtiyacını artırmakta, özellikle yazlık sebze ve meyve üretiminde su kaynaklarının yakınlığı yerleşme tercihlerini doğrudan etkilemektedir.

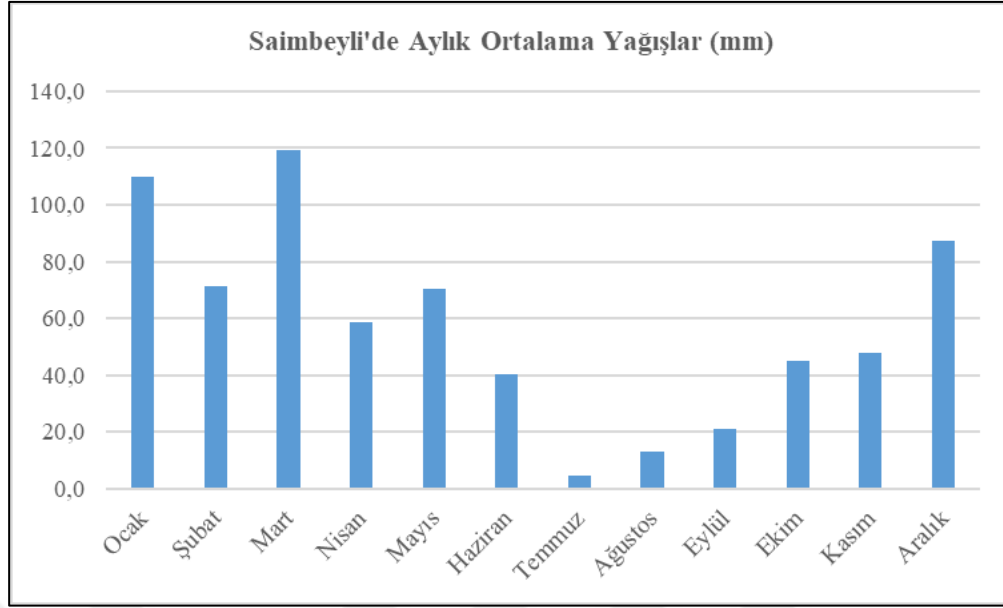
Bununla birlikte, ilkbahar ve sonbahar aylarında sıcaklık ve nem koşullarının daha ılıman seyretmesi bu dönemleri tarımsal faaliyetler açısından elverişli kılmakta, özellikle yerleşik mahallelerin çevresinde yoğun zirai faaliyetlerin yapılmasına olanak tanımaktadır. Sonbaharla beraber nisbi nem oranının artışı geçmesi hayvanlılıkla uğraşan nüfusun kış mevsimi için daha düşük rakımlı bölgelere konumlanmasına sebep olmaktadır.

Şekil 3. 4. Saimbeyli'de Aylık Ortalama Nispi Nem (%). Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.

Yapılan arazi çalışmalarında ilçede görülen sıcaklık ve nispi nemin etkisi ile oluşan kuraklık özellikle kırsal mahallelerde bahçelerin yüksek kesimlerinde, tercihen evlere yakın bireysel sulama havuzlarının yapılmasına sebep olmuştur. Temmuz ve ağustos aylarında sulama suyu kullanımının planlanması mahalle halkı tarafından görevlendirilen kişilerce sağlanmaktadır. Kış aylarında sıcaklıkların düşmesi ile yaşlı ve hassas nüfus grupları mevsimlik iç göçleri etkilemektedir.

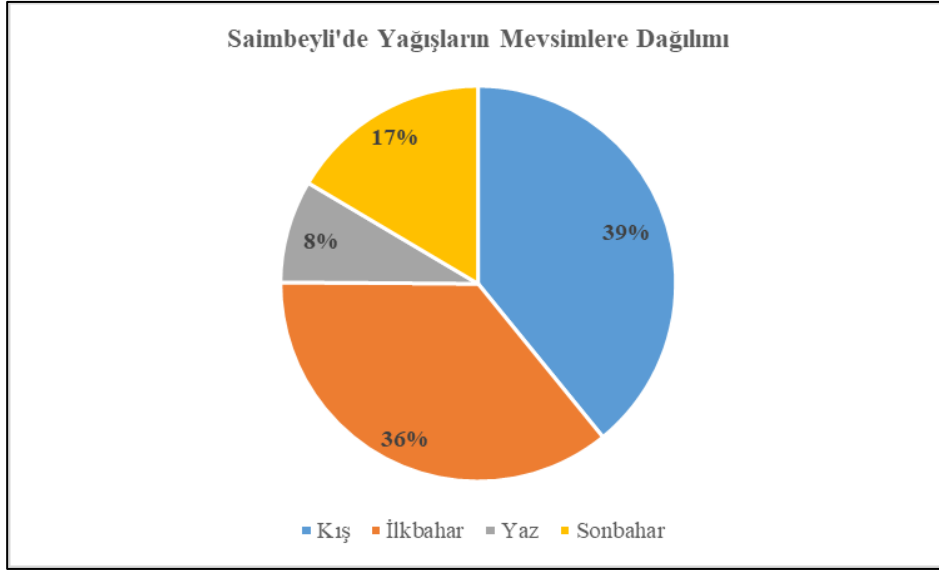
Yağışların yıl içinde dengesiz bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. En yağışlı aylar kış ve ilkbahar başlarıdır (Mart 120 mm üzeri, Ocak 110 mm üzeri). Bu durum, Akdeniz ikliminin tipik bir özelliği olan kış yağışlarının hakimiyetini yansıtmaktadır. Yaz ayları (Temmuz, Ağustos) ise belirgin bir kuraklık dönemi yaşamakta ve yağış miktarı yok denecek kadar azalmaktadır (Temmuz 5 mm'nin altında, Ağustos 15 mm civarı). Haziran ayında nispeten daha yüksek bir yağış miktarı (yaklaşık 40 mm) görülse de, bu durum yaz kuraklığının etkisini tamamen ortadan kaldırmaz (Şekil 3. 5).

Şekil 3. 5. Saimbeyli’de Aylık Ortalama Yağışların Aylara Göre Dağılımı (mm).
Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.

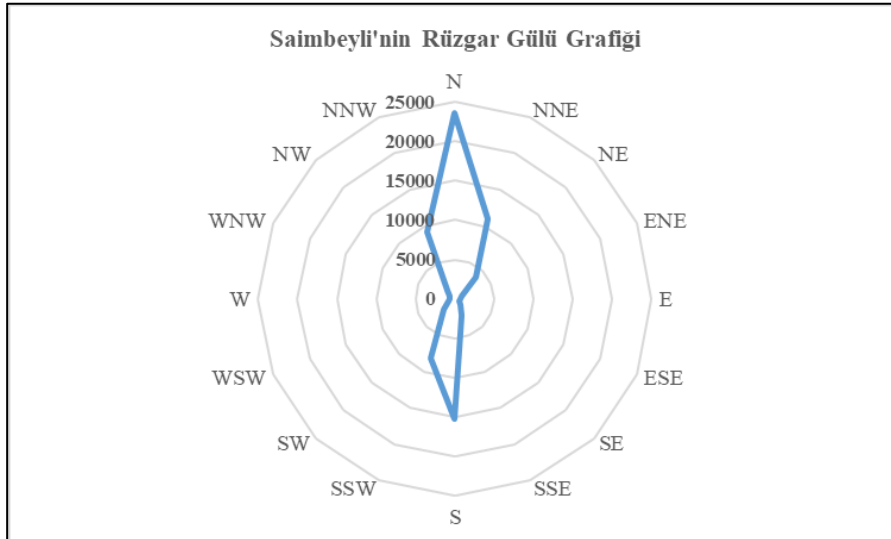
Yağışların büyük bir kısmı Kış (%39) ve İlkbahar (%36) aylarında düşmektedir. Yani, toplam yağışın yaklaşık %75'i yılın sadece yarısında gerçekleşmektedir. Yaz mevsimi ise toplam yağışın yalnızca %8'ini alarak en kurak dönemi oluşturmaktadır. Sonbahar yağışları ise %17 ile geçiş döneminin özelliklerini yansıtmaktadır (Şekil 3. 6).

Saimbeyli'nin yağış rejimi, Akdeniz iklimi özelliklerinin belirgin bir şekilde hissedildiği, kış ve ilkbahar aylarında yoğunlaşan, yaz aylarında ise belirgin bir kuraklıkla karakterize edilen bir yapıya sahiptir. Bu durum, bölgedeki yerleşmelerin tarımsal potansiyelini, su yönetimi stratejilerini, yerleşme yeri seçimlerini ve altyapı gelişimini derinden etkilemektedir. Yerleşme coğrafyası açısından, bu yağış desenleri, bölgedeki sosyo-ekonomik yapı, arazi kullanımı ve çevresel risklerin anlaşılmasında temel bir parametre olarak ele alınmalıdır. Heyelan ve sel baskını riski yerleşim yeri seçiminde mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. İklim değişikliğinin potansiyel etkileri de göz önünde bulundurulduğunda, gelecekteki yerleşme planlamalarında su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi ve iklim risklerine karşı dirençli yerleşim modellerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Şekil 3. 6. Saimbeyli'de Yağışların Mevsimlere Göre Dağılımı. Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.

Saimbeyli'nin rüzgar gülü grafiği, bölgenin hakim rüzgar rejiminin Kuzey ve Güney yönlü olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu özellik, büyük ölçüde yerel topografik yapının (vadi veya koridor etkisi) bir sonucudur. Yerleşme coğrafyası açısından bu durum, yerleşmelerin kuruluş yeri seçimi (rüzgardan korunma), mimari tasarımlar, tarımsal faaliyetlerin planlanması (don riski, erozyon), hava kalitesi yönetimi ve hatta potansiyel rüzgar enerjisi projeleri gibi birçok boyutta önemli çıkarımlar sunar. Sürdürülebilir yerleşme planlaması ve bölgesel kalkınma stratejileri geliştirilirken, bu rüzgar rejimi verileri kritik bir çevresel parametre olarak dikkate alınmalıdır (Şekil 3. 7).

Şekil 3. 7. Saimbeyli'nin Rüzgâr Gülü Grafiği. Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.

Saimbeyli'nin rüzgar rejimi, hem ortalama ve maksimum hızlar hem de hakim rüzgar yönleri açısından yerleşme coğrafyasına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Yaz aylarındaki artan ortalama hızlar, doğal serinleme potansiyelini işaret ederken, yıl boyunca kaydedilen yüksek maksimum hızlar, yapısal dayanıklılık ve risk yönetimi açısından dikkatli planlama gerektirmektedir. Çünkü rüzgarın hızı saatte 65-70 km'yi (rüzgar hızı $\geq 17,2$ m/sec.) aştığı durumlarda fırtına sayılmaktadır. Bu durum enerji hatlarında kesintilere sebep olabilirken oluşabilecek kıvılcımlarla da yangın çıkarabilir. Canlı ve cansız ortama zarar verir (Toroğlu, 2006). Hakim Kuzey ve ikincil Güney rüzgarları, bölgenin topografik yapısıyla güçlü bir etkileşimi gösterirken, kentsel morfolojiden tarımsal pratiklere, hava kalitesinden altyapı planlamasına kadar birçok yerleşme coğrafyası bileşenini doğrudan etkilemektedir. Bu detaylı rüzgar verileri, Saimbeyli'deki sürdürülebilir yerleşme ve bölgesel kalkınma stratejileri geliştirilirken çevresel risklerin azaltılması ve yaşam kalitesinin artırılması amacıyla temel bir girdi olarak kullanılmalıdır (Tablo 3. 1).

Tablo 3. 1. Saimbeyli'nin rüzgar hızı ve yönü (%). Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıll.
Aylık Ort. Rüzgar Hızı (m [±] sn)	2.6	2.7	3.0	3.1	3.1	3.3	3.7	3.5	3.3	2.9	2.4	2.5	3.0
Aylık Mak. Rüzgar	S	S	N	S	S	SSW	NNE	NNE	SSW	SSW	SSW	N	N
Yönü ve Hızı (m [±] sn)	24.7	24.3	26.6	24.4	23.2	20.6	24.7	22.6	20.1	19.6	24.2	22.8	26.6
Aylık Hakim Rüzgar	N	N	N	N	N	S	N	S	N	N	N	N	N
Yönü ve Yüzdesi (%)	36.4	37.3	27.0	25.5	26.3	26.0	23.7	25.2	26.5	30.8	34.9	35.6	37.3

Saimbeyli ilçesinde açık günlerin sayısının yaz aylarında belirgin şekilde artması, güneşlenme süresinin fazla olduğu bir dönemin varlığına işaret eder. Bu durum tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliği açısından elverişli bir ortam sağlamaktadır. Ayrıca yaz mevsiminde görülen düşük bulutluluk ve kapalı gün oranları, açık hava etkinliklerine, yayla yerleşmelerine ve geçici nüfus hareketlerine olanak tanır. Bölgede güneşlenme süresi Temmuz, Ağustos ve Eylül ayında belirgin olarak fazladır. Kırsal yerleşmelerde eski toprak damlı evlerde kış için kurutmalar dam üzerinde hazırlanır. Günümüzde saç kaplı eğimli çatılar buna izin vermez. Bu sebeple çardak denilen yerler gerek rahat dinlenme için gerekse kurutmalıklar için idealdir. Buna karşın, kış aylarında belirgin şekilde artan kapalı gün sayısı ve bulutluluk, doğal ışık miktarını azaltmakta, bu da hem tarımsal faaliyetleri hem de kırsal yerleşimlerin çekiciliğini sınırlandırmaktadır. Özellikle Aralık ve Ocak aylarında hava koşullarının kapalı olması, ulaşımı ve açık alan kullanımını zorlaştırabilir. Ayrıca, bahar aylarında (Mart-Mayıs) bulutlu gün sayısının artışı ve kapalı günlerin görece azalışı, yerleşmelerde mevsimsel geçişlerin etkili olduğunu gösterir. Bu dönemde hava koşulları istikrarsız olup, kırsal yerleşmelerin enerji ihtiyacında geçici dalgalanmalara neden olabilir (Tablo 3. 2).

Tablo 3. 2. Saimbeyli’de Ortalama Bulutlu Gün Sayısı

Parametre	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Ortalama Bulutluluk	4.5	5.1	5.3	5.4	4.6	3.0	1.5	1.5	1.9	3.6	4.8	5.6
Ortalama Açık Günler Sayısı	9.0	6.7	5.8	4.0	7.1	11.2	20.8	20.9	18.8	12.3	9.3	7.5
Ortalama Bulutlu Günler Sayısı	11.9	11.5	14.5	16.7	19.3	17.8	10.0	10.0	10.7	14.1	11.9	12.3
Ortalama Kapalı Günler Sayısı	7.0	7.2	7.6	6.3	4.6	1.0	0.2		0.5	4.6	8.8	11.2

Saimbeyli ilçesinin yerleşim coğrafyası, iklimsel faktörlerin ve özellikle kar yağışının mevsimsel dağılımının belirgin etkisi altında şekillenmektedir. Meteorolojik verilere göre, kar yağışlı gün sayısının Aralık (4.8 gün), Ocak (5.2 gün), Şubat (4.3 gün) ve Mart (4.3 gün) aylarında yoğunlaştığı, buna karşın Mayıs-Ekim döneminde kayda değer kar yağışı görülmediği tespit edilmiştir. Bu durum, ilçenin yüksek rakımlı (ortalama 1050 m) ve karasal iklim özellikleri gösteren bir konumda bulunduğunu ortaya koymaktadır (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2024). Kış mevsimindeki yoğun kar yağışı, ulaşım ağlarında ciddi kesintilere yol açmakta, kırsal yerleşim birimlerinin izolasyonuna neden olmakta ve nüfusun mevsimsel hareketliliğini tetiklemektedir. Bu bağlamda, yerleşim yerlerinin ulaşım akslarına yakınlığı büyük önem kazanmakta, özellikle kış döneminde erişilebilirliğin sürdürülebilmesi için ana ulaşım koridorlarına yakın konumlanan yerleşimler ön plana çıkmaktadır. Bölgede gözlemlenen demografik dinamikler, kış aylarında nüfusun daha korunaklı ve ulaşım olanaklarına kolay erişilebilen alçak kesimlere doğru geçici göçü, yaz aylarında ise yaylalara doğru ters yönde bir hareketliliği beraberinde getirmektedir. Yerleşim dokusunun mekânsal dağılımı incelendiğinde, konut yerleşimlerinin mikroklimal avantaj sağlayan güneye bakan yamaçlarda, ulaşım akslarına yakın ve iklimsel risklerden nispeten korunaklı alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, iklim koşullarının yanı sıra ulaşım olanaklarının da yerleşim deseni üzerinde belirleyici bir rol oynadığını açıkça ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Saimbeyli örneğinde kar yağışının mevsimsel karakteri ve yoğunluğu ile ulaşım ağlarına erişilebilirlik, hem fiziki yerleşim desenini hem de sosyo-ekonomik faaliyetlerin mekânsal organizasyonunu doğrudan etkileyen temel coğrafi faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Barınmanın, tarımsal veya hayvansal faaliyetlerin rahatça yapılabilmesi için meskeni oluşturan temel elemanlardan olan çatının belirli bir yüksekliğe ulaşması gerekmektedir. İster toprak evlerde isterse taş evlerde duvarların yükseltilmesinde belirli aralıklarla kullanılan kalın ahşap yapı bir üste çıkmak için düz bir platform oluşturulmasını sağlar. İç duvarlarda ise hem kolaylık olması açısından hem de alan kazanma amaçlı tahta yapılar dik şekilde kullanılarak daha ince taş duvarlar örülür. Kurak iklim bölgelerinde çatının sağlam olması zorunlu olmasa da ülkemizin birçok yerinde kalıcı bir çatı gereklidir. Geçmişte sıklıkla kullanılan kamış ve sazlarla yıllık olarak kapatılan çatılar ahşap sayesinde çok daha uzun dayanım gösterecek yapıya kavuşmuştur (Fotoğraf 3.2). Çatıların uzun ağaçlarla oluşturulması ve üzerine binecek ağırlık gözetilerek ahşap direklerle desteklenmesi gereklidir. Bu durumda

belirli aralıklarla dizilen kütükler arasına yine daha ince ahşaplarla toprak dolgu için zemin hazırlanır. Toprak ve taş evlerde ısıya ve yağışın sızmasına karşı koyacak kalınlıkta toprak dökülür (Fotoğraf 3.2). Oluşturulan bu toprak çatı bölgemizde besinleri kurutmak için veya yazın daha serinde uyumak için kullanılır.

Fotoğraf 3.2. Bir Bölümünün Ağaç Yapılarla Desteklendiği Mesken Örnekleri

Meskendeki çatı için kar yağışı en büyük tehlikelerden biridir. Dayanabileceğinden daha fazla ağırlık çatıların çökmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple iklimin etkisi çatı şekillerini de belirlemede gözetilmektedir (Orhan & Ekici, 2022). Saimbeyli’de yüksek rakımlı bölgelerde trapez saç ile örtülen çatılara bölgeye yağın karın miktarı düşünerek eğim verilir. Daha alçak rakımlı mahallelerde ise eğimi daha az olan çatılar kullanılır. Yaşlanan nüfus ve bazı mahallelerin sayfiye yazlık olarak kullanılması ile kış aylarında aktif olarak oturulmayan konutlar yaratır. Bu konutların yağıştan daha az etkilenmesi için trapez saç kullanılmaktadır (Fotoğraf 3.3). Kısmen eski olan evlerin çatılarında ahşap destekler kullanılırken günümüzde yapılan çatılarda metal destekler dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 3.3. Saimebeyli’de Farklı Malzemelerle İnşa Edilmiş Kırsal Mesken Tipleri

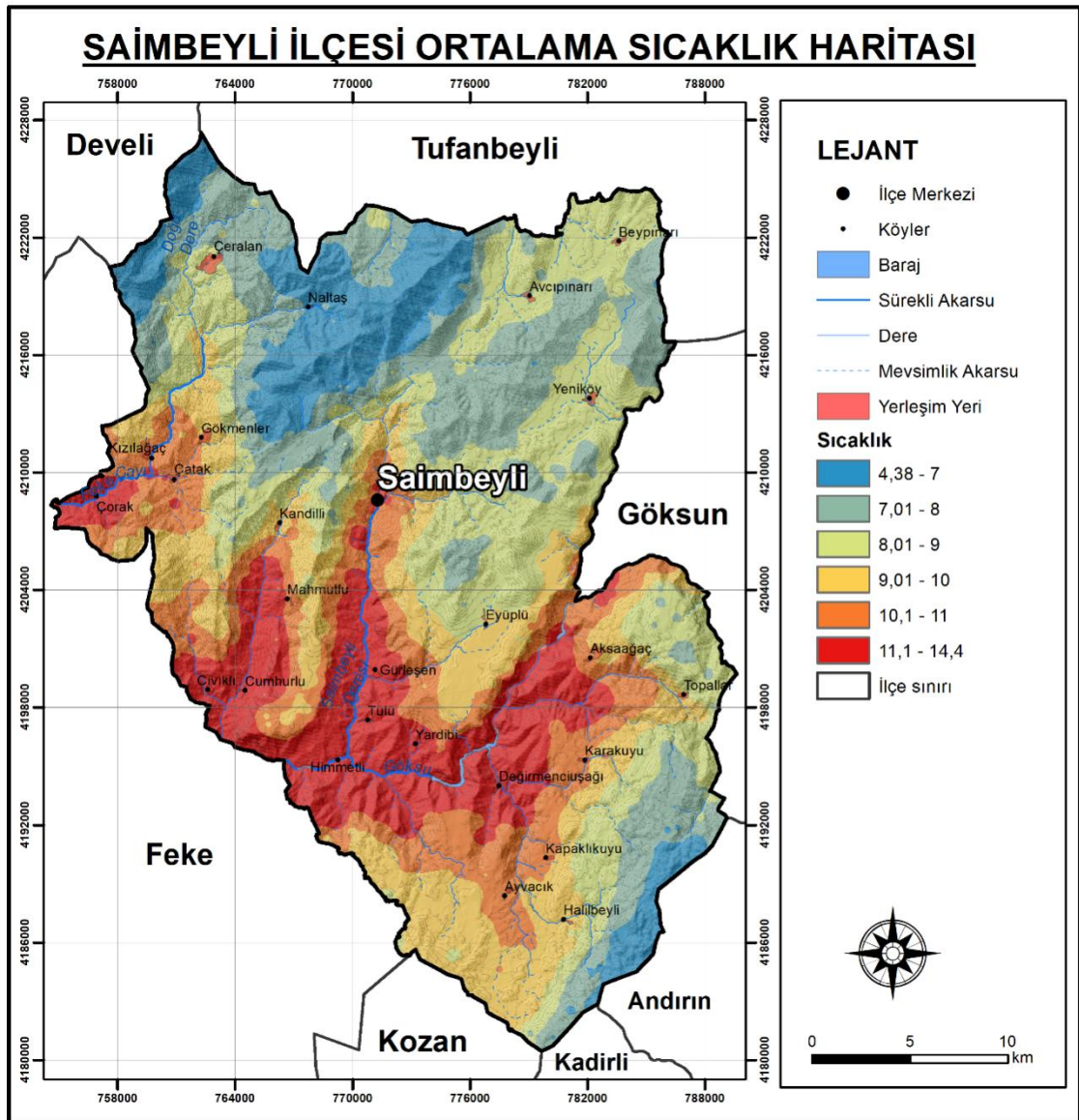
Eski taş ve topraktan yapılan duvarlar gerek ısı yalıtımı gerekse de istenilen yükseltiye ulaşmaya imkan vermesi açısından 60-70 cm kalınlığa ve küçük pencerelere sahipken günümüzde betonarme yapılarda daha geniş pencereler ve daha ince duvarlar kullanılmaktadır (Fotoğraf 3.4). 1950 öncesinde her evde ocaklık denen ilkel şömineler kullanılmıştır. 1957’de OGM bünyesinde orman köylülerine soba dağıtılmış ve tanıtılmıştır. Eski evlerde tek bir baca sistemi mevcutken günümüzde hemen hemen her odada baca sistemi mevcuttur. Temel ısınma yöntemi olarak soba kullanılmaktadır. Sık sık çıkan ev yangınları da düşünülerek metal desteklerin kullanımı artmıştır (Ok, 2019).

Tarım ve hayvancılığın tek geçim kaynağı olduğu dönemlerde geniş ailelerin yaşadığı evlere bitişik nizam ahır ve ağıllar ekliken günümüzde hayvancılık için evlerin giriş katlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntem, yağışlı günlerde hayvanların beslenmesini ve sağımını kolaylaştırmaktadır. Hayvanların bakımı için evlerin altının kullanılması daha büyük ve ayrı birimlerin kurulmaması aynı zamanda fazla sayıda hayvan beslenmediğini de göstermektedir. Hayvancılık, bölgede baskın geçim kaynağı olma özelliğini yıllar içinde kaybetmiştir.

İlçenin ortalama sıcaklık dağılımı yerleşmenin mekânsal örgütlenmesini etkileyen başlıca iklimsel faaliyetlerden biridir. Saimebeyli ilçesinin dağlık yapısı ve yükselti farkı ortalama sıcaklıkların mahalleler arasında hissedilir derecede farklılık göstermesine sebep olmaktadır. İlçede sıcaklıklar kuzeyden güneye doğru artış göstermekte olup, bu durum yükselti ile ters orantılı bir sıcaklık zonlaşmasına işaret etmektedir. Özellikle kuzey ve kuzeybatı kesimlerinde yer alan Çerelan, Naltaş,

Gökmenler gibi yüksek rakımlı mahallelerde ortalama sıcaklık değerleri oldukça düşüktür. Buna karşılık güney ve güneydoğuda yer alan Cıvıklı (Narlidere), Cumhuri, Himmetli, Tülü ve Gürleşen gibi mahallelerde sıcaklık değerlerinin belirgin şekilde arttığı gözlemlenmektedir. İlçe merkezi ile Çatak, Karakuyu ve Kapaklıkuyu gibi yerleşimlerin ise ılıman sıcaklık koşullarına sahip alanlarda konumlandığı anlaşılmaktadır. Bu dağılım, sıcaklık koşullarının yerleşim tercihlerinde belirleyici olduğunu; özellikle iklimsel olarak daha elverişli mikroklima bölgelerinin yoğun yerleşmelere sahne olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan düşük sıcaklık değerlerine sahip platolar, hem iklimsel sertlik hemde ulaşım zorlukları nedeniyle daha az tercih edilmişlerdir. Sıcaklık faktörü, bu yönüyle yalnızca yaşamsal konfor açısından değil, aynı zamanda tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliği ve yerleşim birimlerinin gelişim potansiyeli açısından da kritik bir rol oynamaktadır (*Şekil 3. 8*).

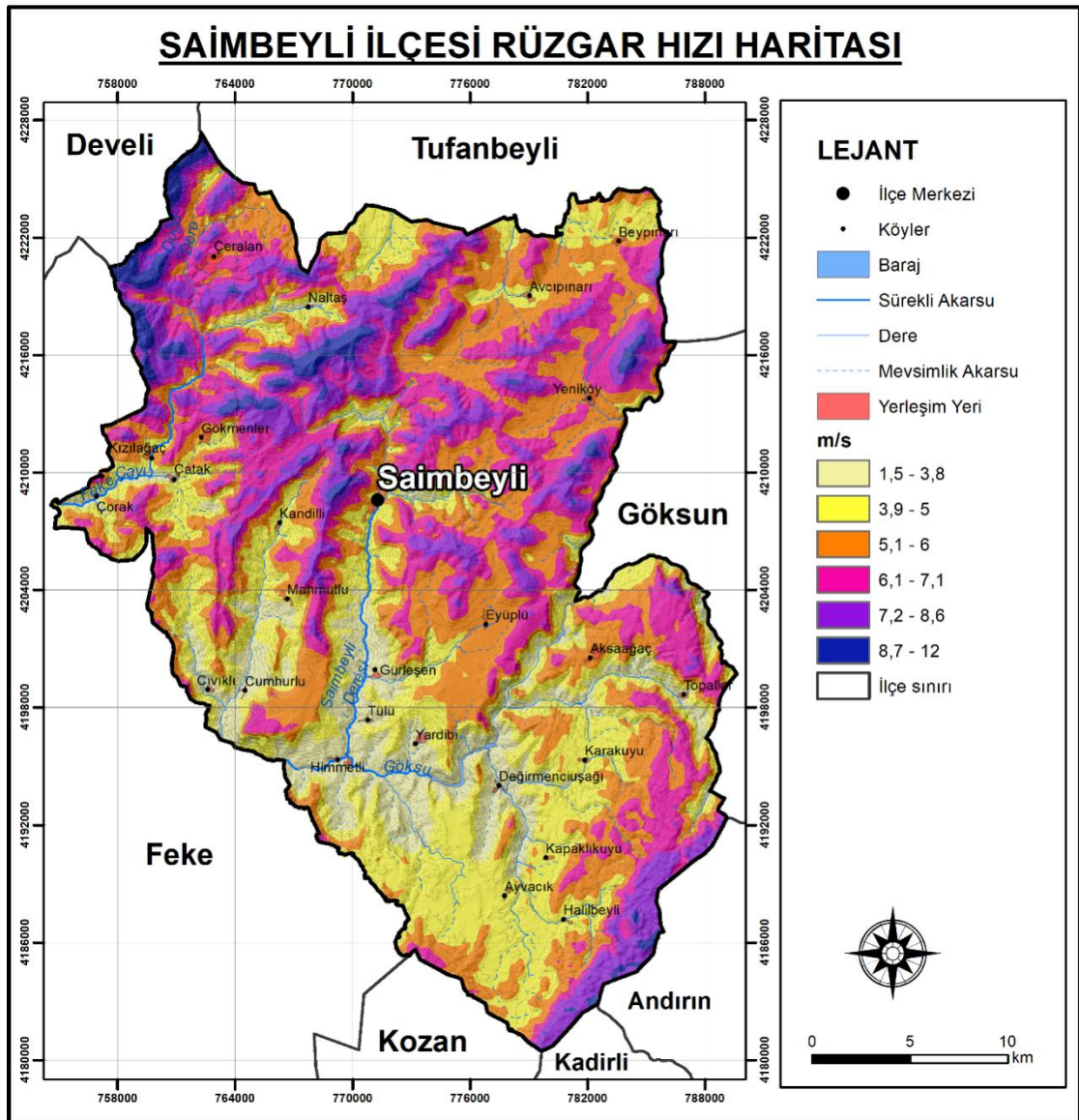
Şekil 3. 8. Saimbeyli İlçesinin Ortalama Sıcaklık Haritası. Kaynak: Globalsolaratlas verilerinden oluşturulmuştur.

Konut yapısı, bakımı ve yakacak stoğu kış ayları dikkate alınarak yapılır. Ekonomik amaçlı yaylacılık yapıldığında iklimsel değişimler gözönünde bulundurularak yaylaya çıkılır ve dönülür. Yayla ile kalıcı köy arasında güzle denen ara geçiş yerleri vardır. Bu yerlerdeki konutlar ilkel yöntemlerle yapılan taş ve kütüklerden müteşekkil yapıdadır. Çoğunlukla çadır türü konutlarında kullanıldığı olmuştur. Bu yerlerde çadırlardan geriye kalan taş sınırlar gözlenir. Yaylacılık faaliyetleri azalan hayvancılığa bağlı olarak giderek ekonomik amacını yitirmektedir.

Fotoğraf 3.4. Saimbeyli’de Kırıldaki Modern Ve Geleneksel Mesken Tipleri

Saimbeyli ilçesine ait rüzgar hızı dağılımı yükselti ile büyük değişimler göstermektedir. Bu durum yerleşmelerin doğal çevreyle olan ilişkisini ortaya koyması bakımından önemlidir. Haritada dikkat çeken husus, yerleşim merkezlerinin büyük çoğunluğunun düşük ve orta rüzgâr hızlarının görüldüğü alanlarda yoğunlaşmış olmasıdır. Bu durum, yerleşme tercihinde iklimsel konforun ve çevresel uygunluğun dikkate alındığını göstermektedir. Özellikle Saimbeyli ilçe merkezi, Gökmenler, Kandilli, Himmetli ve Gürleşen gibi mahalleler, nispeten korunaklı ve düşük rüzgâr alanlarında konumlanmıştır. Bu bağlamda, güçlü rüzgarların yerleşme üzerindeki sınırlayıcı etkisi açıkça görülmektedir. Yüksek rüzgâr hızlarının görüldüğü sahalar, yerleşmeye elverişsizlikleri nedeniyle çoğunlukla boş bırakılmış yada ikincil faaliyetler açısından değerlendirilmiştir. Dolayısıyla rüzgâr, Saimbeyli’deki yerleşme coğrafyasını şekillendiren doğal etmenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 3. 9).

Şekil 3. 9. Saimbeyli İlçesinin Rüzgâr Hızı Haritası. Kaynak: Globalwindatlas verilerinden oluşturulmuştur.

3.3. Hidrografik Özellikler ve Yerleşmelere Etkisi

İnsan topluluklarının su ile kurduğu ilişki yerleşmelerin gelişmesi açısından kritik önemdedir. Gerek içme ihtiyacı gerekse temizlik ihtiyacı olsun insan için su olmazsa olmazların başında gelmektedir. Gezegenimizin yaklaşık %70'i su ile kaplıdır. Ancak bu suların sadece %3'ü içilebilir tatlı sulardan ibarettir. Su, insanın ekonomik aktivitelerinde de vazgeçilmezdir. Tarım, hayvancılık, sanayi, ulaşım gibi birçok alanda suya olan ihtiyaç her dönem belirgindir (Doğan & Sever, 2023).

Üçüncü zamanın sonu dördüncü zamanın başından itibaren yeryüzünde insan faaliyetleri görülmeye başlanmıştır. Doğal şartların el verdiği ölçüde bu faaliyetlerde artış ve azalış görülmektedir (Atalay, 1996). Topluluklar yerleşme için doğal

kaynakların bolca bulunduğu yerleri tercih etme eğilimindedir. Bu kaynakların başında da su gelmektedir. Su miktarı ile yerleşmenin kalabalıklaşması arasında pozitif korelasyon bulunurken, yerleşmeler suyun varlığı sebebiyle nüfuslanmasını daha kolay gerçekleştirir.

Bir alanın yer altı ve yerüstü tüm su potansiyeline o alanın hidrografyası olarak tanımlanır. Hidrografyanın yerleşmeler üzerindeki etkisi kurak ve yarıkurak bölgelerde net bir şekilde gözlemlenir. Yerleşmeler su kaynaklarına yakınlığa bağlı olarak yoğunluk kazanırken, yollar ise su kaynakları arasında oluşmaktadır. Yerleşmeler su kaynakları etrafında arttıkça bölge su arzını karşılayamaz hale gelir. Bu durumda yeni su kaynakları bulma, yakındaki suları taşıma ya da bölgeden suyun daha bol olduğu yerlere göç etme eğilimleri belirir (Uğur & Aliağaoğlu, 2018). Topluluklar su olmadan uzun süre hayatta kalamayacağı gibi su kaynağının olduğu yerden de çok fazla uzaklaşma eğilimi göstermezler. Bu nedenle insan faaliyetleri su kaynaklarının mesafeleri tarafından sınırlandırılmıştır. Tarih boyunca insanlık su kaynaklarının yıl boyunca bol olduğu bölgelerde yerleşme göstermiştir. Eski kıtaların nehir ağızlarında medeniyetlerin kurulması ve gelişmesi bu durumu desteklemektedir (Toroğlu, 2006).

Yerleşmelerin oluşumunda ve kentleşmede su kaynaklarına ulaşılabilir olma kaygısı yukarıda anlatılan paragrafları doğrulamaktadır. İnsanlık gelişen teknoloji ile su kaynaklarını kanallar, borular ve su kemerleri vasıtasıyla yerleşmedeki asıl amaca yaklaştırmak istemiştir. Basit konutlardan, köylere, kalelere, antik kentlere tüm yerleşmelerde mevcut teknoloji doğrultusunda suyun iletilmesi önem taşır. Su temini için harcanacak süre ve güç bu sayede azalmıştır.

Yerleşmelerin su ile kurduğu ilişkiyi en iyi açıklayanlardan biri Karl Wittfoege'dir. Yazara göre tarımda sulama tipinin yerleşmelerin gelişimindeki etkisi başat durumdadır. Kentleşme için gerekli olanın sulu tarım olduğunu ifade etmektedir. Suyu uygarlığın kurulması ve gelişimi için belirleyici olarak değerlendirmiştir. (Uğur & Aliağaoğlu, 2018)

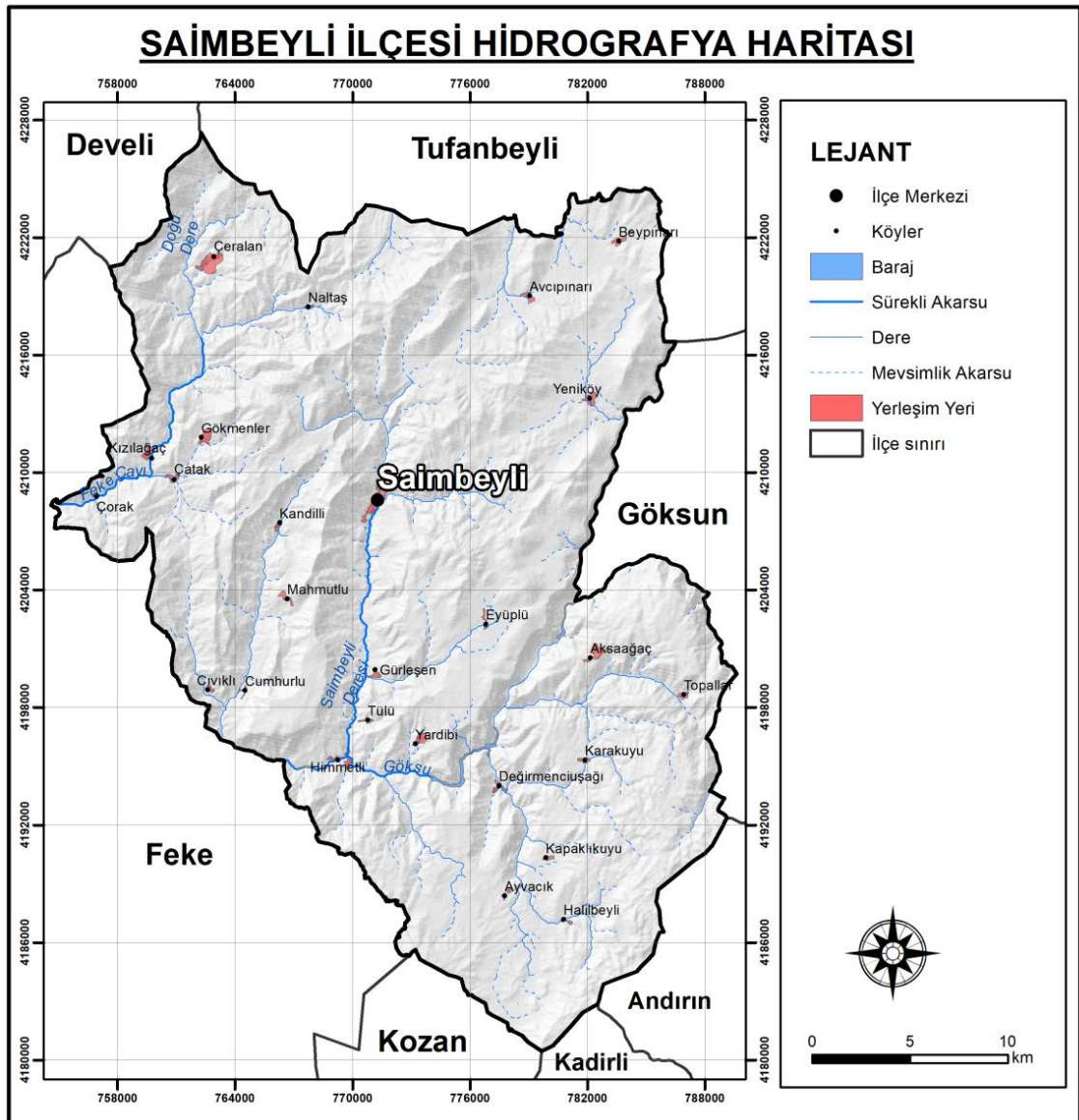
Yerleşmelerin su ile olan diğer bağlantısı su tüketiminde kendisini göstermektedir. Sosyo ekonomik yapısı gelişmiş toplumlarda lüks amaçlı su tüketimi daha çok görülmektedir. Yüzme havuzları, süs havuzları ve yapay şelaleler bunlardan birkaçıdır. Gelişmiş toplumlarda su tüketimi 266 litre iken, Afrika gibi su sıkıntısı çeken bölgelerde bu ortalama 67 litreye düşmektedir. Ülkemiz açısından bakıldığında kişi başı günlük 111 litre kadar su tüketilmektedir. Bu tüketim içme suyu, temizlik gibi kişisel ihtiyaçlar için gereklidir. BM su raporuna göre yeryüzünde üç milyardan fazla insanın suya erişiminde sorun bulunmaktadır. Bu sorun, 2030 yılında iklim değişimi ve artan nüfusla daha da büyüyecektir (Doğan & Sever, 2023).

İnsanlar kaynak sularını, yeraltı sularını, yağmur sularını ve gölleri tatlı su kaynağı olarak kullanır. Ekonomik gücü yüksek ancak su kaynakları kısıtlı bazı bölgelerde deniz suyu arıtılarak kullanılmaktadır. Özellikle tatlı suyun içme olarak

kullanımında temizlik, taşıdığı mineraller, ph değeri gibi bazı özellikler aranır. Ancak tarımda, temizlikte ve sanayi alanında bu kadar seçici olmaya gerek kalmaz. Ayrıca hidrolojik yapı eskiden değirmen döndürme gibi amaçlarla kullanılırken günümüzde HES'ler vasıtasıyla elektrik temininde de kullanılmaktadır.

Saimbeyli, akarsular yönünden zengin bir yapıdadır (Şekil 3.10). İlçenin kuzeyindeki karstik kaynak olan Obruk Şelalesi'nden Saimbeyli Deresi doğar. İlçe merkezi boyunca şehrin içerisinden geçer. Bununla beraber ilçenin doğu tarafındaki Kirkot Vadisi'nden Pınar Deresi doğarak güneye yönelir. Her iki dere ilçenin güneyinde birleşir. Bu dereler Gürleşen Mahallesinden geçerek Himmetli Mahallesi'ne ulaşır. Himmetli Mahallesi'nde Kayseri Pınarbaşındaki Tahtalı Dağlarından doğarak gelen Göksu Çayı ile birleşir. Göksu Çayı Saimbeyli ilçesi sınırlarından geçerken derin vadiler oluşturur. Bunların en dikkat çekici olanı Hançer Kanyonudur. İlçenin batı kısmındaki Feke Çayı ise Doğa Dereden kaynağını alarak küçük derelerle birleşir. Feke Çayı da Göksu Çayı ile birleşerek akışına devam eder. Göksu Çayı ve Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinden doğan Zamantı Çayı, Aladağ İlçesinin Akinek Dağı yamacında birleşir ve Seyhan Nehri'ni oluşturur. Seyhan Nehri önce Çatalan Barajında daha sonra ise Seyhan Baraj gölünde birikir. Çatalan Barajı ve Seyhan Barajı elektrik üretiminde ve bölgenin sulanmasına hizmet eder. Çukurova topraklarından geçer ve Akdenize ulaşır.

Şekil 3.10. Saimbeyli İlçesi Hidrografi Haritası

Göksu Çayının (Fotoğraf 3.5) 1936 ile 2000 yılları arasındaki akım verileri Himmetli İstasyonu'ndan alınan veriler doğrultusunda incelendiğinde en yüksek debiye Nisan (73,3 m/s), Mart (56/s) ve Mayıs (47,3 m/s) aylarında ulaştığı anlaşılmaktadır. En düşük ise Ağustos(15,5 m/s) , Eylül(14,6 ms) ve Ekim(15,3 m/s) aylarında ölçülmüştür (Gümüş, Yenigün, & Kırkgöz, 2011). Yazın sıcak ve kurak geçen devrede mevsimlik akarsuların kuruduğu gözlenmiştir. Elektrik üretim amacıyla yapılan HES'ler sayesinde özellikle karların eridiği Mart, Nisan, Mayıs aylarındaki su taşkınları bitmiştir (Tablo 3.3.)

Fotoğraf 3.5. Göksu Çayı’ndan Genel Bir Görünüm

Tablo 3. 3. Saimbeyli İlçesinde Kurulu Hidroelektrik Enerji Santralleri. Kaynak: (Çed ve Çevre İzinleri Şube, 2022).

Santral Adı	Firması	İşletmeye Tarihi	Alınma	Kurulu Güç (MW)	Ortalama enerji Üretimi (GWh/yıl)
Himmetli HES	Akenerji	2012		26,98	103,12
Gökkaya Barajı HES	Akanerji	2012		28,54	102,14
Çoraklı Hes	Muy Enerji	2014		2,60	13,00
Yamanlı 2 HES	Enerjisa	2015		81,85	234,00

3.4. Toprak Özellikleri ve Yerleşmelere Etkisi

Toprak insalık tarihi boyunca başta tarımsal faaliyetler olmak üzere önemini sürekli korumuştur. Artan nüfus ve toprak ihtiyacına karşılık mevcut toprak varlığı yeryüzünde sabittir. Bu durum, toprağı insanlığın geleceğı açısından daha da önemli kılmaktadır. Gerek küçük bölgeler gerekse ülkeler açısından sürdürülebilir bir yaşam için toprak belirleyicidir. Giderek kalabalıklaşan dünyamız için toprağı tehdit eden kirlilik, erezyon, yanlış sulama gibi birçok tehdit söz konusu olmaktadır.

Bitkilerin büyük çoğunluğu için toprak gereklidir. Su bitkileri ve konakçıl bitkiler dışında bitkilerin tamamı topraktan beslenir. Toprak suyundaki eriyik halde bulunan mineralleri osmotik basınçla kök hücrelerine iletir. Köklerden ise odunsu

borularla yapraklara taşınır. Yapraklarda yer alan klorofil yardımıyla bitkiler fotosentez yaparlar. Bu sayede besin üretimini gerçekleştirirler. Bitkiler iklimin uygun olması durumunda toprakta tutunur, yetişir ve türün devamını sağlayacak tohumlar bırakır. Toprak basit gibi görünse de oluşumunda geçirdiği evreler ve içeriği itibari ile kompleks bir yapıdadır. İçerisinde sadece inorganik maddeler yer almaz, ayrıca organik maddeler de barındırır. Toprak ortalama %45 mineral madde, %25 su, %25 hava ve %5'te organik maddeden oluşur (Lutgens, Tarbuck, & Tasa, 2017). Toprağın bitkiler açısından önemli olan kısmı A horizonu dediğimiz üst kısmıdır. Tarım bu üst kısımda yapılmaktadır. Ayrıca hayvanların besin kaynaklarını da bu üst kısım sağlamaktadır.

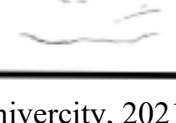
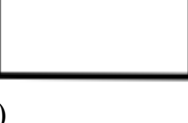
Toprak oluşumunda anakaya, iklim, zaman ve canlılar etkin rol oynamaktadır. Toprak bu etmenlerin etki gücüne göre striktürünü sergiler. Toprak striktürünü toprağı oluşturan taneciklerin dizilişi olarak ifade etmek mümkündür. Bu tanıma hem kum, silt ve kilin primer kümelenmesi hem de agregatlaşma dediğimiz topraklanma dahildir. Toprak oluşumu bölgelere göre farklı hızda ilerlemekle beraber 1 cm toprak için yüzlerce yıl gerekebilmektedir (Bahtiyar, 1973).

Toprak canlılar için hayati öneme sahip olan suyu tutan boşluklu yapısı ile su bankası olarak da önem arz etmektedir. Atmosferik sular yağışlarla toprağa sızar. Gerek yer çekimi gerekse de eğim sebebiyle hızla uzaklaşması gereken su toprağın gözenekleri arasında tutunur. Bitkiler ve varlığını bitkiler sayesinde devam ettiren canlılar bu tutulan suyu kullanırlar. Bitki hücrelerinde tepkimeye giren suyun fazlası ısının etkisiyle ve canlıların tüketimiyle beraber topraktan ayrılır. Toprak içeriğindeki suyun uzaklaşması ile oluşan boşluklar hava ile dolar. Hava içeriğindeki mikroorganizmalar toprak gözeneklerine yerleşir. Bu şekilde toprak su ve gazlar yönünden zenginleşerek daha verimli hale gelir.

Toprağın bilinçli bir şekilde tarım için kullanılması günümüzden 11.000 ile 12.000 yıl kadar önceye aittir. Başlangıçta herhangi bir düzenlemeye gerek kalmadan işlenen toprak önemi anlaşıldıkça çeşitli müdahalelerle daha da verimli hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu müdahalelerin başında sulama gelmektedir. Sulamalı tarıma M.Ö 2000'li yıllarda rastanmaktadır. Ülkemiz sınırları içerisinde doğan Fırat ve Dicle nehirleri sulama kanalları yoluyla tarım arazilerine su taşımıştır. Toprağa tarım amaçlı bir diğer müdahale ise taraçalamadır. Taraçalar vasıtasıyla engebeli arazilerde tarıma uygun alanlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Tarım arazilerinden maksimum verim elde etmek amacıyla gübreleme de yapılmaktadır. Bitki besleyen toprak mineraller açısından giderek fakirleşir. Bu sebeple kaybolan mineraller gübreleme yapılarak tekrar kazandırılmaya çalışılır. Bu amaçla hayvan dışkısı veya tamamen kimyasal gübreler tercih edilebilmektedir.

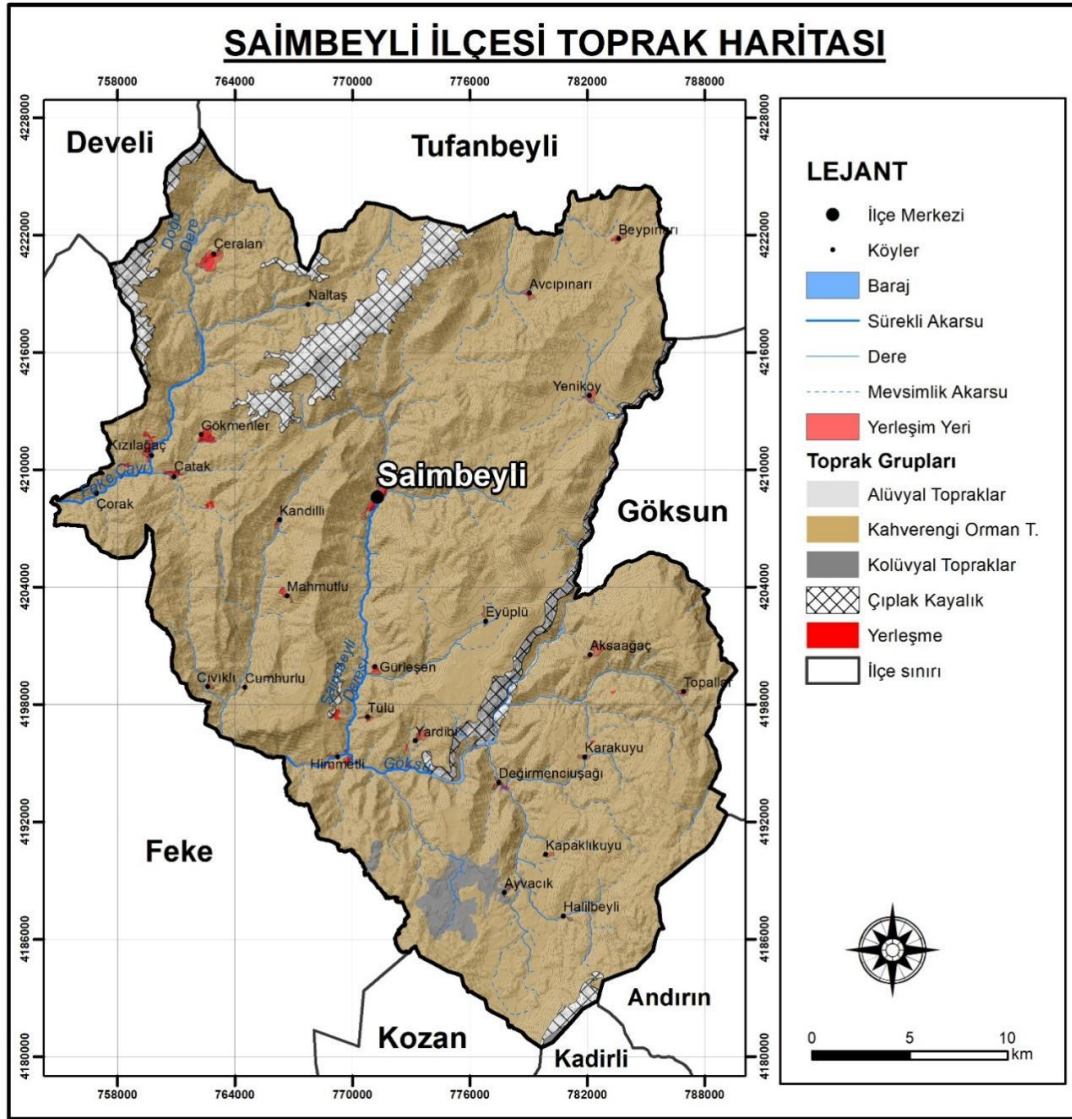
Toprak oluşumunda ve gelişiminde horizonlar görülür. Her toprak oluşum şekli ve bölgesi itibari ile her zonü içermeyebilir. Aynı şekilde horizonların kalınlıkları da farklı olabilir. O horizonu ve A horizonu bol miktarda organik madde ihtiva etmektedir.

İki zon arasındaki temel fark ise O horizonu tamamen bitki kalıntılarından ibaretken A horizonunda hem organik hem de inorganik maddelere rastlanır. Bu iki zonun altında E zonu yer alır. E zonu aynı zamanda yıkanma zonudur. B zonunda sularla beraber sızan kalsiyum karbonat ve kil görülür. B zonu birikme zonudur. C horizonunda ise anakayaya ait büyük parçalar yer almaktadır. Daha altta parçalanmaya uğramamış anakayanın bulunduğu R zonu yer almaktadır (Şekil 3.11). Alt zonlara gidildikçe organik madde miktarında azalma görülürken toprağı oluşturan parçacıklar büyür. Zonların geçirgenlik durumuna ve yıkanmaya göre kil içeriği değişirken alt katmanlara doğru toprak rengi daha açık bir hal alır.

Horizon	Horizon Description	Color	Clay Content	Structure	Organic Matter Content
O	Organic				
A	Mineral				
E	Mineral zone of loss		less		
B	Zone of clay accumulation		more		
C	Parent material				
R	Bedrock				

Şekil 3.11. Toprak Horizonları ve Özellikleri. Kaynak: (Üniversity, 2021)

Saimbeyli bölgesinin çok büyük bölümünde kahverengi orman toprakları görülür (Şekil 3.12). Oluşum açısından ılıman iklim bölgelerinde orta derece yağış alan bölgelerde rastlanır. Kahverengi orman toprakları bünyesinde ağaçlardan dökülen yapraklar sonucu oluşan humusu barındırır. Bu toprağı rengini veren de üst katmanda görülen organik madde birikimleridir. Renk toprağıın alt katmanlarına indikçe açılmaktadır. Orta tekstüre sahip olan kahverengi orman toprağı su tutma kabiliyetindedir. Ph olarak az da olsa asidik değerdedir. Yüksek organik değere sahip toprak yapısı eğim ve yağışın etkisiyle erozyona uğramaktadır. Arazinin arızalı yapısı sebebiyle tarımsal açıdan değerlendirilmesi zorlaşmaktadır (Ege, 2015).

Şekil 3.12. Saimbeyli İlçesi Toprak Haritası

Saimbeyli İlçesinin güneyinde yer alan Ayvacık mahallesinin batı ve güney batısında ise kolüvyal topraklara rastlanır. Kolüvyal topraklar eğitilmiş yamaçlardan taşınarak eğimin azaldığı yerlerde biriken topraklardır. Organik olarak düşük profilli olmasına rağmen mineral açısından genellikle zengindir. Taşınma esnasında fiziksel ayrılmaya uğrarken kimyasal yönden bir değişim gözlenmez. Kolüvyal topraklar taşlı ve az gelişmiş topraklardır. Kolüvyal topraklar organik bakımdan zenginleştirmeye yönelik gübreleme ile bağ ve bahçe için kullanımı uygundur. Bölge halkı hayvansal gübrelerle destekleyerek bölgenin şartlarına uygun olan ceviz ağacı türlerini dikmektedir.

Saimbeyli ilçesindeki akarsu yataklarında ise verimli alüvyal toprak birikimlerine rastlanır. Bu topraklar akarsular tarafından daha yüksek rakımlı bölgelerden taşınan zengin mineral yapısına sahiptir. Ancak Saimbeyli ilçesinin eğim

değerleri ve vadilerin dik yapısı düşünüldüğünde bu toprakların kapladığı alan toplam alanın çok düşük bir bölümünü içermektedir. Organik bakımdan da zengin olan alüvyal topraklar meyve ve sebze yetiştirilmesine uygundur. Aynı zamanda akarsu yataklarına yakın konumlarından dolayı sulanması kolay olmaktadır. Alüvyal toprakların erozyonu bahçe duvarları ve sekiler yapılarak engellenmeye çalışılmaktadır. İlçedeki alüvyal toprakların olduğu alanlar şiddetli yağışlardan ve taşkınlardan çabuk etkilenmektedir (Atalay Dutucu & Mutlu , 2022).

3.5. Doğal Bitki Örtüsü ve Yerleşmelere Etkisi

Yerleşmeler üzerinde etkili olan bir diğer faktör ise doğal bitki örtüsüdür. Gerek doğrudan gereksede dolaylı olarak yerleşmelerin kuruluşunda ve gelişiminde bitki örtüsünün rolü gözardı edilemez. Zaman zaman yerleşmenin büyümesini desteklerken bazen de gelişimini sınırlamaktadır. Neticede insan içinde bulunduğu doğal şartlara adapte olurken çevresini düzenleyerek mevcut şartları kendisine uydurmaya çalışır. Çevrenin kendisine sunduğu imkanlar dahilinde barınaklar inşa eder. Yaptığı bu meskenlerle coğrafyası ile bütünleşir ve uyum gösterir.

Saimbeyli ilçesi Doğu Toroslar üzerinde yer almaktadır. Akdeniz iklimi ile İç Anadolu'nun karasal iklimi arasında geçiş bölgesindedir. Yükseltiye ve iklimin etkisine bağlı olarak bitki örtüsü çeşitlenmektedir (Şekil 3.13). Alçak bölgeler (0-800 metre) Akdeniz iklimi ile bütünleşen fundalıklar yer alır. Zeytin, defne, keçiboynozu, sandal ağaçları görülür. Orta yükseltiler (800-1500 metre) kızılçam ve karaçam ormanları, meşe türleri yetişir. Yüksek bölgeler (1500-2500 metre) iğne yapraklı ormanlar (karaçam, ardıç, sedir), çam ormanları görülürken yükselti arttıkça bodur bitkiler, çalılar yer alır.

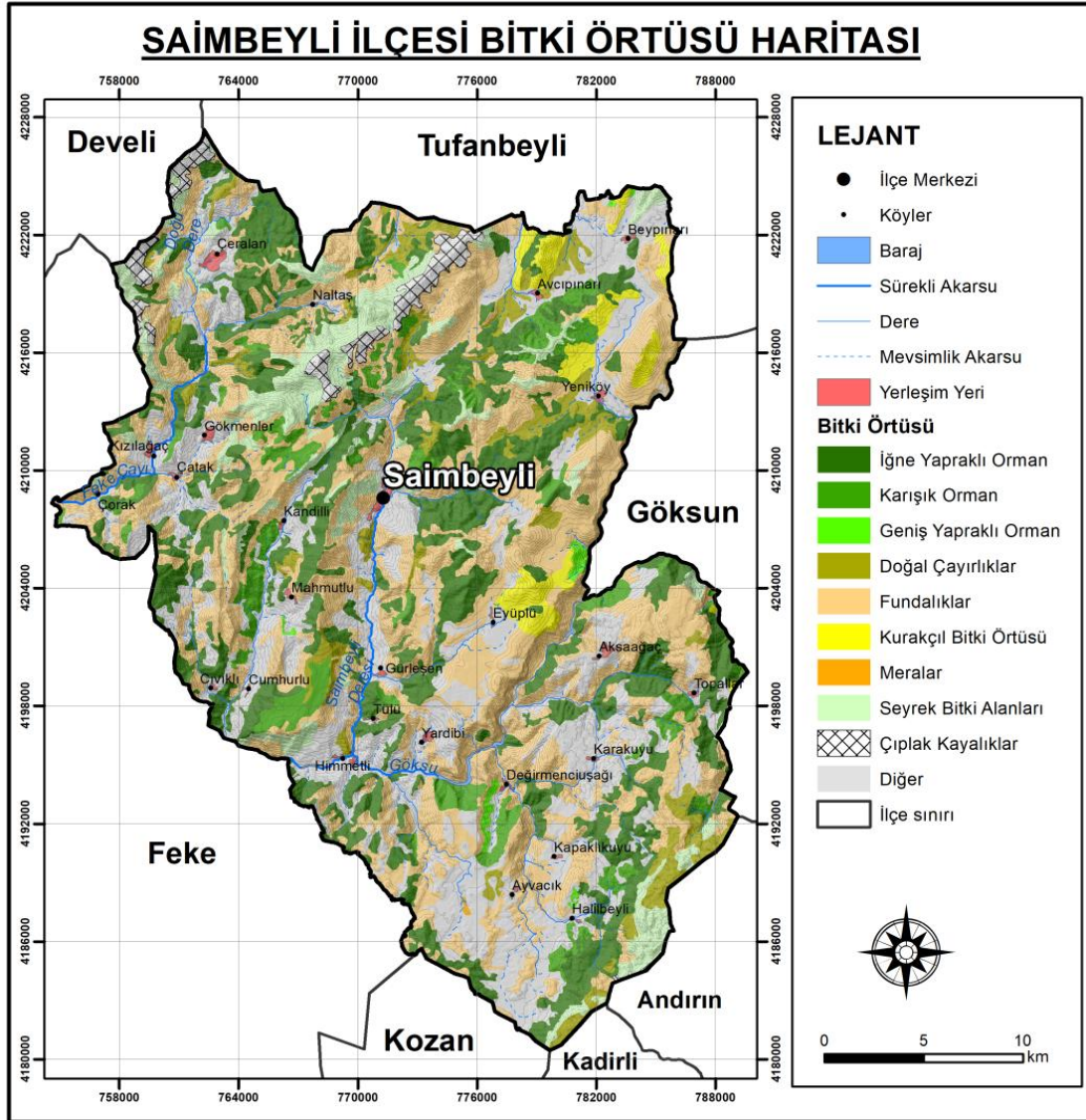
Toroslar'da, orman kuşağı içerisinde yer alan karaçam (*Pinus nigra*) ve kızılçam (*Pinus brutia*) türleri yaygındır. Ayrıca göknar (*Abies cilicica*), kermes meşesi (*Quercus coccifera*), saçlı meşe (*Quercus cerris*), ak meşe (*Quercus alba*), ve Toros sediri (*Cedrus libani*) gibi önemli ağaç türlerine de rastlanmaktadır. Bu bölge, yüksek ormanlar ve iğne yapraklı ormanlar kuşağı içinde yer alır.

Obruk ve Kirkot vadilerinin yamaçlarında ve çevresinde fundalıklar görülmektedir. Bu vadilerdeki dere yatakları ve bu yataklara bağlanan tali dere hatlarında kavak (*Populus spp.*) ve çınar (*Platanus spp.*) ağaçlarının yanı sıra, bahçelik alanlar bulunmaktadır. Bu bağ ve bahçelerin çevresi genellikle fundalıklarla çevrilidir (Öcal, 2009).

Saimbeyli'de akarsuların bolca beslediği dere boylarında çınar (*Platanus spp.*), söğüt (*Salix spp.*) ve kavak (*Populus spp.*) ağaçları sıklıkla görülürken, yükselti arttıkça makilik alanlar dikkat çekmektedir. Makilik alanları, iğne yapraklı ormanlar takip etmektedir. Eyüplü, Avcıpınarı ve Beypınarı mahallelerinde kurakçıl bitki örtüsü

hâkimdir. Yükseltinin artışıyla birlikte bitki örtüsü seyrekleşmekte ve zirveye yaklaşıldıkça kayalıkların üzeri bitki yönünden fakirleşmektedir. Kapaklıkuyu, Halilbeyli, Ayvacık ve Aksaağaç mahallelerinin yükseltisi fazla kısımlarında doğu kayını (*Fagus orientalis*) ağaçlarına kalıntı formasyonunda rastlanmaktadır. Ormanların azaldığı bölgelerde, dağ yamaçlarında doğal çayırliklar hakimdir.

Bölgede yaygın olarak kızılçam (*Pinus brutia*), karaçam (*Pinus nigra*), göknar (*Abies spp.*), ardıç (*Juniperus spp.*), şimşir (*Buxus sempervirens*), kermes meşesi (*Quercus coccifera*) ve ak meşe (*Quercus alba*) ağaçları bulunmaktadır. Makilik alanlarda alıç (*Crataegus orientalis*), yabani armut (*Pyrus pyrastra*), yabani erik (*Prunus cocomilia*), adi alıç (Fotoğraf 3.9) (*Crataegus monogyna*), tesbih ağacı (Fotoğraf 3.10) olarak bilinen ayı fındığı (*Styrax officinalis*), süpürgelik, menengiç (*Pistacia terebinthus*) ve gelincik türleri farklı yoğunluklarla gözlenmektedir.

Şekil 3.13. Saimbeyli İlçesinin Bitki Örtüsü Haritası

Mesken, insanı atmosferik olaylardan koruyacak çatı öncelikli olarak düşünülür. Çatıdan duvardaki destek malzemesine varıncaya kadar meskenler bitki örtüsünden faydalanır. Meskenlerin yapımında bitki örtüsünün izleri dikakt çekicidir. Bu durum üzerinde kolay bulunabilir olması, şekillendirmedeki avantajı, dayanımı gibi birçok neden etkindir. Meskenin üzerini boydan boya örtmek zordur. Bu sebeple kalın ve uzun kütüklerden kirişler tercih edilir. Bu kirişleri taşıyacak ana direk veya direkler de uzun ömürlü sağlam ağaçlardan temin edilir. Genellikle katran (sedir) ve ardıç kullanılmaya çalışılır. Bu ağaçların olmadığı durumlarda çam ağaçları da kullanılabilir. Çevrede bulunabilecek ağaçların boyutu, evin boyutuna sınır teşkil eder. Uzun ve sağlam ağaçların olduğu bölgelerde daha geniş evler görülmektedir. Eski konutlarda sıklıkla tercih edilen ve en kolay bulunan örtü topraktır. Toprağın kirişler arasından dökülmemesi için yassı ilkel tahta diyebileceğimiz mertek olarak isimlendirilen ahşaplar sırayla dizilir. Dizilen bu mertekler üzerine ince ardıç dalları konulur ve toprala üzeri örtülür. Yağışı geçirmemesi ve çabuk dağılmaması için başlangıçtan itibaren bölgede loğ denilen kütükten veya taştan yapılma silindirlerle üzerinden sık sık geçilir (Fotoğraf 3. 6). Bu uygulama, yağmur yağdıkça tekrar edilir ve çatıdaki düzlemsel şekilde çukurluklar açıldıkça tercihen kil içeren toprakla yoksa çevrede bulunan toprakla dolgu yapılır.

Fotoğraf 3. 6. Kırsal Meskenlerde Toprak Damın Sağlamlaştırılmasında Kullanılan Loğ

Saimbeyli'deki eski evlerde bölgede bulunan ağaçlar sıklıkla kullanılmaktadır. Betonarme öncesinde yaygın olan bu tip evler günümüzde bakımsızlıktan yıkılmış veya yıkılmak üzeredir. Bu evlerin inşasında yoğun olarak insan gücünden yararlanılır. Çoğu zaman imece usulü yardımlaşma ile ev yeri olarak belirlenen alan kazılarak düz bir zemin elde edilir. Kazılan temel içerisine taş duvarlar yükseltilir. Taş duvarlar, taşların belirli ve düzenli şekilleri olmadığından yükseltmede zorlanılır. Bu durumda ahşap yardımıyla yeni bir düz zemin elde edilir. Duvar üzerine yatay yönlü imkân dahilinde dörtgen şeklinde hazırlanmış katıl olarak isimlendirilen ince kütükler yerleştirilir. Küçük taşlarla arası doldurularak yeni bir düz zemin elde edilir. Her 50-60 cm de bir bu durum tekrarlanarak duvar istenilen yüksekliğe ulaştırılır. Ayrıca örülen taşların yanlara yapacağı basınç düşünülerek bu yatay kütükler arasına yine daha küçük kütüklerden eli belinde olarak isimlendirilen payandalar atılır.

Konutların tabanına da ahşap döşenerek zemin ile temas engellenmeye çalışılır. Ayrıca evlerin bitişiğine yer alan çardaklarda ahşap kullanılarak yapılmaktadır. Yazın gün içerisinde dinlenme amacıyla kullanılabildiği gibi geceleri uyuma amacıyla da kullanılmaktadır. Önceden yaz mevsiminde güneşten korunmak için üzeri geniş yapraklı çınar gibi ağaçların dal ve yaprakları ile kapatılırken günümüzde ahşap üzerine tercihen renkli olmak üzere metal kaplama yapılmaktadır. Kışın ise çardaklar yakacak odunu yağmurdan ve kardan koruyup kuru tutma amacına hizmet eder.

Saimbeyli genel olarak doğal bitki örtüsü yönünden zengindir. Meskenlerde kullanılacak yapı malzemesi bulmakta zorluk çekilmez. Mevcut evlerin tadilatında veya yeni evlerin yapımında ilçedeki orman işletmesinden yeterli ahşap, çok uygun fiyatlarla tedarik edilir. Hatta orman köylüsüne yılda birkaç gün yakacak odunu temin etmeleri için gün verilir. Halk arasında ateş günü veya odun günü olarak isimlendirilen bu günler ilçe orman işletmesinin plan, program ve gözetiminde yapılmaktadır. Doğal dengeye zarar vermeyacak şekilde ve belirlenen bölge sınırları dahilinde orman köylüsü kışlık yakacağını temin eder.

İlçedeki ormanlık alanlar orman işletme müdürlüğünün planları doğrultusunda tensil, sıklık bakımı ve tıraşlama olmak üzere üç türlü işleme tabi tutulur. Tensil çalışması ile yeni fidanlara yer açılmaya çalışılır. Sıklık bakımından ise ağaç yoğunluğu fazla olan orman bölgeleri yaşlı ağaçların kesilmesi ile yapılır. Tıraşlamada ise tüm alan kesilerek istenilen türde yeniden ağaçlandırma çalışmaları yapılmaktadır (Fotoğraf 3.7). Yapılan bu işlemler olası orman yangınlarının hızını yavaşlatmakta ve müdahaleleri kolaylaştırmaktadır. Ayrıca bölgedeki orman köylüleri bu işlerde çalışmakta ve ekonomik olarak fayda görmektedir.

Fotoğraf 3.7. Saimebeyli'de Tıraşlanmış Ormanlık Alandan Bir Görüntü

Yerleşmelerin gelişmesi açısından asıl belirleyici olan ekonomik fonksiyonlar ve ekonomik etki sahalarının genişliğidir (Alaeddinoğlu, Toroğlu & Elibüyük, 2007). Ülkemizdeki kırsal yerleşmeler üzerinde yapılan incelemelerde hayvancılık için ormana, bahçe tarımı için ise vadiye yakın olma eğilimi görülür (Sergün, 1986). Bitki örtüsü, hayvanların temel besin kaynağıdır. Bölgenin arızalı coğrafyası sadece tarım veya hayvancılıkla geçinmeyi zorlaştırmaktadır. Bölge halkı her iki ekonomik faaliyeti beraber yürütmeye çalışmaktadır. Bu sebeple araziden maksimum yararlanma amacı güderek hem köyleri hem de yüksek rakımlı yaylaları ekmeye çalışmaktadır. Böylece farklı zamanlarda olgunlaşan tarımsal bitkileri hasat etmeye zaman ayırabilmektedir. Kış aylarında düşük rakımlı yerlerde hayvanlarını makillerle beslerken baharla beraber yayladaki çayırıklara hayvanlarını çıkarmaktadırlar. Hem bölgenin jeolojik yapısı hem de makilik alanlarda beslenmesinin kolay oluşu keçilerin ağırlıklı olarak tercih edilmesine sebep olmuştur. Bununla beraber keçilere nazaran az sayıda koyun ve inek görülmektedir.

Beslenen keçiler doğadan birkaç çeşit kekik (*Thymus sp.*), geven (*Astragalus sp.*), teşbih çalısı (*Styrax officinalis*), katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*), kermes meşesi (*Quercus coccifera*) ve sandal (*Santalum albiim*) ağacı yapraklarıyla beslenir. Ayrıca çobanlar tarafından katran da denilen sedir (*Cedrus libani*) ve göknar (*Abies cilicica*) dalları kesilerek keçilere verilmektedir. Daha nadir olarak bulunan göknar

ağacının dalları üzerinde konakçıl olarak yetişen ökse otu (*Viscum album*) (Fotoğraf 3.8) da çobanlar tarafından toplanarak keçilerin beslenmesinde kullanılır. Yerleşmelerde hayvancılığın etkisi belirgindir. Beslenen keçi ve besi alanları yerleşmeyi etkilemiştir. Bunun yanında mevsimlik olarak yaylaya göçlerde de keçi beslenmesinin etkisi büyüktür. Keçi beslemeyi bırakan aileler yaylaya göç yerine köyde kalmayı tercih etmekte veya kısa süreli gezi amacıyla gidip gelmektedirler.

Fotoğraf 3.8. Ökse Otu

Fotoğraf 3.9. Alıç

Fotoğraf 3.10. Tesbih (*Styrax officinalis*)

3.6. Doğal Afetler ve Yerleşmelere Etkisi

Afet can kaybı, mal kaybı, yaralanma, ekonomik buhran, toplu halde bölgeyi terk etme gibi birçok etkiye neden olmasıyla belirginleşmektedir (Bahadır & Uçku, 2018). Afetler gelişim hızına, sebeplerine, insan faktörünün olup olmamasına göre çeşitli kategorilerde incelenmektedir. Jeolojik-jeomorfolojik kökenli doğal afetler; deprem, tsunami, volkan patlaması, heyelan kaya düşmesi iken meteoroloji kökenli olanlar ise sel, su baskını, kuraklık, şiddetli rüzgârlar, çığ düşmesidir. Doğal afetlerin temel tetikleyicisi olan iç ve dış kuvvetler gezegenimizi yaşanabilir bir yer yapma sürecinde gereklidir. Ancak bu değişimler ani ve insanlığa zarar verecek boyuta geldiğinde afet olarak nitelendirilmektedir.

Doğal afetler önceden yeri ve zamanı net olarak tahmin edilemeyen olaylardır (Karademir, Ortaç, & Bilinir, 2019). Doğal afetler ister yavaş ister hızlı bir süreçte başlasın durma ya da etki sınırı tamamen kendi inisiyatifinde olmaktadır. Bu sebeple insanların göreceği zararlar ve toplumsal tepkilerde bir o kadar farklı olmaktadır. Göçlerin yapı malzemesi seçiminde değişim veya alternatif geçim kaynakları belirleme gibi değişimler gözlenmektedir.

Doğal afetler can ve mal kaybına sebep olabilirken çok büyük ekonomik kayıplar da gerçekleşmektedir. Her yıl gezegenimizin GSMH'sının %1'lik kısmı doğal afetlerin yarattığı olumsuz etkileri kapatmak için harcanmaktadır. Ayrıca mevcut pazar paylarındaki değişim ve dönüşüm ile bu kaybın %1'den de fazla olduğu tahmin edilmektedir (Değirmenci & İlter, 2013). Ayrıca sanayi devrimi ile artış gösteren karbon salınımı, insan nüfusundaki aşırı artış ve şehirleşme ile geçirimsiz alanların artması meteorolojik doğal afetlerin sayısını ve etkisini artırmaktadır. Bunun yanında artan nüfusun konut ihtiyacı, yol ihtiyacı, endüstri alanlarının artışı konut amaçlı mekân seçimini zorlaştırmakta, bilinen afet bölgelerinin tekrar değerlendirilmesine sebep olmaktadır.

Dünya genelinde doğal afetler sebebiyle son yirmi yılda 1.2 milyon insan hayatını kaybetmiştir. Can kayıplarının fazla olmasında afetin türü, gerçekleştiği alandaki insan yoğunluğu, etkisi, süresi gibi birçok etken rol oynamaktadır. Doğal afetlerden en yaygın olanı %44 ile seldir. Seli %28 ile fırtına, %8 ile deprem, %6 ile ekstrem sıcaklık, %5 ile heyelan, %5 ile kuraklık, %3 kırsal yangın ve %1 ile volkanik aktiviteler takip etmektedir (Yılmaz, 2022).

Yeryüzünde doğal afetler ve görülme sıklığı homojen bir dağılım göstermez. Bazı bölgelerin kaderi haline gelen doğal afet başka bir bölgede varlığını göstermeyebilir. Belirli bir bölge için kaçınılmaz hale geldikçe o bölge insanı o afet türüyle yaşamaya uyum sağlar. Gerek konutlarını gerekse de iletişim, ulaşım gibi hayati faaliyetlerini doğal afet türüne uyumlu hale getirir.

Belki de bu olaya verilen en sık ve doğru örnek Japonya ile ülkemizin deprem riskine karşı hazırbulunuşluk durumlarıdır. Japonya’da deprem bizim ülkemize oranla çok daha büyük şiddette ve çok daha sık yaşanmaktadır. Gerek Japonya halkının gerekse devletin depremleri durdurma gibi bir gücü bulunmamaktadır. Ancak yıkıcı etkisini en aza indirmek için yerleşim planı, ulaşım ağı, konut tipi, konut üretiminde kullanılan malzemenin kalitesi, mimarlık ve mühendislik hizmetleri olmak üzere birçok alanda çalışılmış ve sonuçları tatbik edilmiştir. Bu sebeple Türkiye için yıkıcı etki, Japonya için günlük sıradan alışılmış bir hal almaktadır.

Dünyada iklimatik etkenler, hidrografik etkenler, jeolojik oluşum ve dönüşüm ile biyolojik çeşitlilik bölgeler arasında çok büyük farklılıklar göstermektedir. Bu sebeple doğal afetler ve afet çeşitleri de heterojen bir dağılışı göstermektedir. Özellikle tektonik levhaların diverjans ve konverjans alanları, güneşten gelen enerjinin yeryüzünde eşit bir dağılım göstermemesi, okyanus ve karaların dağılımı gibi birçok etken doğal afetler konusunda farklı bölgeler için farklı afet riskleri oluşturmaktadır.

Türkiye, Alp Himalaya dağ sistemleri üzerinde yer almaktadır. Yüksek, engebeli ve fay hatları yönünden oldukça riskli bir bölgede yer almaktadır. Ülkemiz için sel-taşkın, fırtına, çığ, dolu, deprem, orman yangını, don gibi hızlı gelişen doğal afetler tehlike oluşturduğu gibi ilerleyen yıllarda kuraklık ve çölleşme gibi daha yavaş ilerleme gösteren doğal afetler de beklenmektedir. Ülkemizde en sık görülen doğal afetler deprem %61, heyelan %15, sel ve taşın %14, kaya düşmesi %5, yangın %4, çığ ise %1’lik oranla görülmektedir. Ülkemiz açısından bu kadar sık ve çeşitli doğal afetlere maruz kalınması içinde bulunduğumuz coğrafyanın bir sonucudur. Ancak bu afetlerden çok fazla zarar görmemiz aldığımız önlemlerin yetersizliğinden ve afet yönetimi konusunda yeterince ders çıkaramamamızdan kaynaklanmaktadır.

Anadolu levhası üzerinde yer alan Türkiye’yi güneyden Arabistan ve Afrika kıtaları farklı hızlarda kuzeye doğru sıkıştırırken, Avrasya levhası kuzeyde ve doğuda aynı hareketi gerçekleştirir. Böylece kuzey Anadolu Fay Hattı ve Doğu Anadolu Fay hattı oluşur. Ege bölgesindeki açılmaya istinaden yine fay hatları host ve grabenler oluşturur (Bikce, 2015). Ülkemiz topraklarında geçmişte gerçekleşen depremler hakkında çok bilgi olmakla beraber aletli ölçümler olmadığı için ve düzenli veriler işlenmemesi nedeniyle oluşan hasarlardan depremin büyüklüğü hakkında çıkarımlar yapılmaktadır.

Saimbeyli geçmişte birçok doğal ve beşerî afet yaşamıştır (Tablo 3.4). Jeolojik olarak genç yapıdaki arazi üzerine kuruludur. İlçe sınırları içerisinde aktif fayların oluşu ve çevresindeki büyük faylara yakın olması deprem tehdidi altında olduğunu göstermektedir. Tarihteki bilinen büyük ve yakın mesafedeki depremler ilçeyi etkilemiştir. Son olarak 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş Pazarcık ve Elibistan depremleri ilçedeki yapılara zarar vermiştir. Kırsal mahallelerin tek katlı oluşu sebebiyle meskenlerde kısmi yıkılmalar olmuş ve can kaybı yaşanmamıştır. İlçe

merkezinde zarar gören konutlar olmakla beraber kaymakamlık binası kullanılamaz hale gelmiştir. Artçı depremler Topallar Mahallesi merkezli olmakla beraber çok sayıda malallede yaşanmıştır.

13 Kasım 1114 tarihli Kahramanmaraş, 29 Kasım 1114 Kahramanmaraş, 1268 Klikya depremi, 1513 Kahramanmaraş depremi gibi yakın çevrede meydana gelen depremler yerleşmeyi etkilemiştir. Özellikle 13 Kasım 1114'te meydana gelen depremten 16 gün sonra 29 Kasım 1114'te meydana gelen deprem güneyinde yer alan Kozan ilçesinde binlerce insanın ölmesine sebep olmuştur (Andreasyan, 1987). Zeminin Çukurova ve Kahramanmaraş'a kıyasla sağlam oluşu, kırsal yerleşmelerdeki ahşap kullanımının sıklığı ve nüfusun azlığı göz önünde bulundurulduğunda depremlerin etkisi kaynaklarda net olarak verilmemektedir.

Saimbeyli, eğimli arazilerin çok oluşu sebebiyle heyelan tehlikesi altındadır. Özellikle akarsu vadilerinin yamaçlarında bu tehlikeler daha çok gözlenmektedir. Zaman zaman heyelanlarla akarsulara paralel ilerleyen yollar kapanmaktadır. 6 Nisan 2023'te meydana gelen heyelan yolculuk yapan 4 öğretmenin ölümüne sebep olmuştur (Fotoğraf 3.11). Saimbeyli ilçe sınırları içerisinde 1969 ile 2019 yılları arasında meydana gelen heyelan olayları ile Gökmenler Mahallesi'nde 2, Himmetli Mahallesi'nde 6, Kandilli Mahallesi'nde 10, Tülü Mahallesi'nde 4, Yardibi Mahallesi'nde 59 ve İslam Mahallesi'nde 35 konutun nakledilme kararı verilmiş ancak daha sonra bu nakil kararları kaldırılmıştır. İlçede toplamda 116 konut heyelandan etkilenmiştir (Kafadar & Çan, 2019).

Fotoğraf 3.11. 06 Nisan 2023'te Heyelan Sonucu Oluşan Yıkım

Tablo 3.4. Saimbeyli İlçesinde 19.ve 20.Yüzyıllarda Meydana Gelen Doğal ve Beşerî Afetler

Gerçekleştiği Yıl	Afet ve Salgınlar	Etkisi
03.07.1883	Yangın felaketi sonucu evler ve dükkanlar zarar görüyor	Ormandan kesime devlet izni doğa tahribatı
23.07.1884	Fırından çıkan yangın şehre yayılıyor	1600 Ev
1890	Kolera salgını	Ölümler ve doktor imkanı olan bölgeler göç
25.09.1894	Yangın çıkıyor ev ve dükkanlar yanıyor	600
1894	Kolera salgını	Ölümler ve bölgeden göçler
2.07.1904	Çekirge ve fare istilas	Tarımsal üretimde azalma
18.03.1905	Heyelanlar ve yolların kapanması	Köprüler ve yolların zarar görmesi
4.09.1904	Bir mahalleyi etkileyen yangın	200
7.02.1907	Yoğun kar yağışı	Ulaşımında aksamalar yol ve köprüler zarar görüyor
23.10.1908	Kuraklık ve kıtlık yaşıyor ilçeden göçler oluyor.	Sayı bilinmiyor
18.06.1914	Dolu yağışı	Meyve ve sebzelerin tamamı
4.10.1915	Yangın çıkıyor ev, ibadethane ve okul etkileniyor	1000 Ev,150 dükkân, 5 kilise ve birkaç okul
15.10.1920	Ermeniler tarafından çıkarılan yangın	İlçenin tamamının yanması

Kaynak: Yanardağ, 2024'den düzenlenmiştir.

4. YERLEŞMELER AÇISINDAN SAIMBEYLİ İLÇESİNİN BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

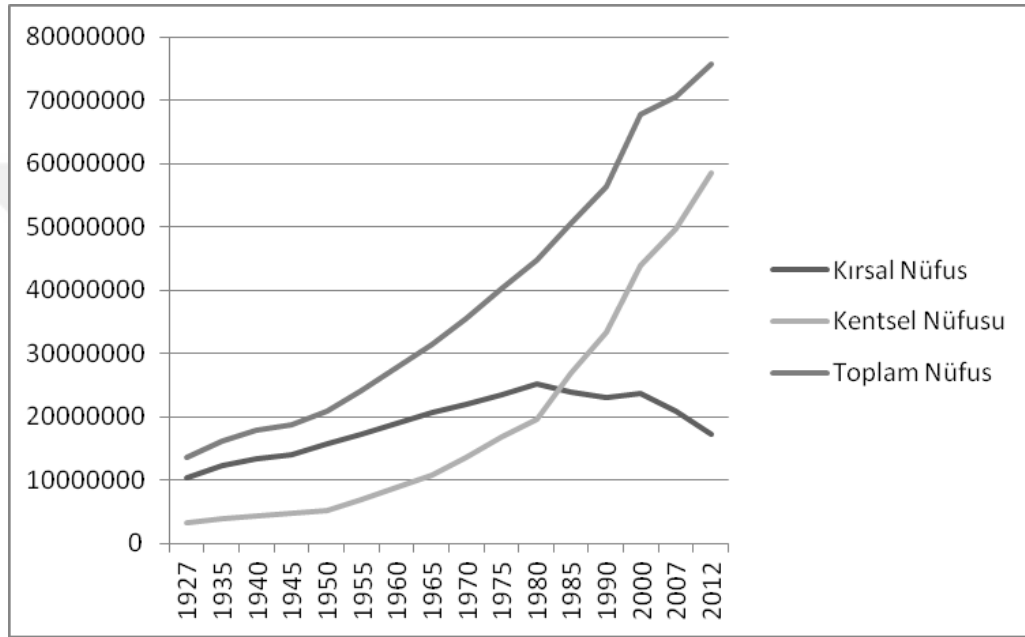
4.1. Nüfusun Gelişimi ve Miktarı

Saimbeyli’de nüfusun gelişimi tarihsel süreç içerisinde idari ve yönetsel değişikliklerden etkilenmiştir. Bu değişikliklerden en önemlisi idari sınırların ve kapsamın değişmesidir. Cumhuriyet’in ilanından sonra yapılan ilk nüfus sayımı olan 1927 sayımlarında Saimbeyli’nin nüfusunun 18.633 olduğu anlaşılmaktadır. Nüfusun gelişim seyri, Türkiye nüfusunun genel gelişim seyri ile değerlendirilirse 1950’ye kadar olan süreç birinci evreyi oluşturmaktadır. 1950-1980 arasındaki dönem ikinci evreyi, 1980’den günümüze kadar olan süreci de üçüncü evre olarak tarif etmek mümkündür. Birinci evre olan 1927-1950 arasındaki dönem savaştan yeni çıkmış Cumhuriyet’in toparlanma evresine karşılık gelmektedir. 1927’de yaklaşık olarak 13.6 milyon olan Türkiye nüfusu 1950 yılında 20.9 milyona ulaşmıştır. Aynı yıllar içerisinde Saimbeyli’nin idari açıdan bağlı olduğu Adana’nın (Seyhan) nüfusu 227.718’den 508.518’e ulaşmıştır. 1927’de 18.633 olan Saimbeyli nüfusu ise 1950 yılında ancak 23.076’ya ulaşabilmiştir (TÜİK, 2024a). İlk devre, nüfus artışı açısından değerlendirildiğinde Saimbeyli’deki nüfus artış hızı hem Türkiye’den hem de Adana’dan daha az artmıştır.

Bu devre içindeki kırsal ve şehrsel nüfusun dağılışına bakıldığında Türkiye’de 13.6 milyon nüfusun 3.305.879’u (%24.2) şehirlerde 10.342.391’i (%75.8) ise kırlarda yaşamaktadır. Bu durum, Türkiye’nin nüfus karakterinin kırsal nitelikte olduğunu göstermektedir. Benzer rakamlar Adana için de geçerlidir. Adana’da aynı yıllar içerisinde kentsel nüfus 81.951 kişi (%36), kırsal nüfus ise 145.767 (%64)’dir (TÜİK, 2024a). Saimbeyli’de de Türkiye ve Adana ile benzer bir durum bulunmaktadır. Türkiye’nin ikinci nüfus sayımı olan 1935 sayımlarına göre 19.938 olan yerleşmede 783 kişi (%4) şehirli, 19.155 kişi (%96) ise kırsal nüfusa aittir (Şekil 4.1). Bu rakamlar yerleşmedeki kırsal nüfusun oldukça baskın olduğunu ve yerleşmedeki kırsal/shehrsel nüfus özelliklerinin Türkiye’nin genel manzarasına yakın hatta oransal olarak Türkiye’den daha fazla olduğunu göstermektedir. 1950 yılına gelindiğinde Türkiye’de şehirlerde yaşayanların oranı %25’e ancak ulaşabilmiştir. Aradan geçen 23 yılda kent ve kır nüfusunda ani değişiklikler gerçekleşmemiştir. Adana’da ise kentlerde yaşayanların oranı %36’dan %33’e gerilemiştir (TÜİK, 2024a). Saimbeyli’de ise 1935 yılında %4 olan şehirli nüfusun oranı 1950 yılında ancak %7’ye ulaşabilmiştir. %93’ü temsil eden 21.492 kişi ise kırsalda nüfusa aittir. Görüldüğü üzere şehrsel nüfusun artışı oldukça cılız bir şekilde gerçekleşmiştir.

1950-1980 arasındaki ikinci devre Türkiye’de ani nüfus değişikliklerine tanıklık edilen bir zaman dilimidir. Türkiye nüfusu 1950 yılında 20.9 milyondan 1980 yılında

44.7 milyona ulaşmıştır. Kırsal ve şehrsel nüfus miktarında ise önceki devreye göre anlamlı değişiklikler gerçekleşmiştir. Türkiye’de 1950 yılında şehirli nüfus toplam nüfusun %25’ine (5.244.337 kişi) denk gelirken, 1980 yılında ise bu oran %43.9’a çıkmıştır (TÜİK, 2024a). Bu durum 20.yüzyılın ortalarından sonra Türkiye’de hızlı bir şehirleşme hareketinin görüldüğünün delilidir. Aynı yıllar içerisinde kırsal nüfus miktarında ise gerileme yaşanmıştır. 1950 yılında toplam nüfusun %75’i (15.702.851 kişi) kırsalda nüfusa aitken, 1980 yılında bu oran %56.1’e (44.736.957 kişi) gerilemiştir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Toplam Nüfus İçinde Kırsal ve Kentsel Nüfusun Yıllara Göre Değişimi. (Yılmaz M. , 2015)

Aynı yıllar içerisindeki benzer artış Adana’da da yaşanmıştır. Adana’nın 508.518 olan 1950 yılındaki nüfusu içinde şehirli nüfus oranı %33, kırsal nüfus oranı ise %67’dir. 1980 yılına gelindiğinde şehirli nüfusun oranı neredeyse iki katına yakın bir artışla 842.845 kişiye yükselmiş, kırsal nüfusu ise 642.898’e düşmüştür. Nihayetinde şehirli nüfus oranı %57’ye yükselirken, kırsal nüfus oranı %43’e gerileyerek Türkiye’nin genel resmine yakın bir görünüm almıştır (TÜİK, 2024a).

Saimbeyli 1950-1980 arasında hem Türkiye’de hem de Adana’da görülen şehirleşme hareketlerine ayak uydurmayı başarmıştır. 1950 yılında 23.076 olan toplam nüfusun sadece %7’si (1.584 kişi) şehirli nüfus kategorisinde değerlendirilebilirken, %93’lük (21.492 kişi) bir kesim ise kırsal nüfusa aittir. Bu durum 20.yüzyılın ortalarında Saimbeyli’de kırsal nüfusun oldukça baskın olduğunu doğrulamaktadır. 1980 yılına gelindiğinde ise şehirli nüfus miktarı 4.061 kişiye yükselirken, kırsal nüfus miktarı ise 16.345’e gerilemiştir. 1980 yılında 20.406 olan toplam nüfusun halen %80’i kırsal karakterlidir. Şehirli nüfus oranı ise %20’ye yükselmiştir. Neticede Türkiye’de

1950-1980 arasındaki devre hızlı bir şehirleşme hareketine tanıklık etmiştir. Her ne kadar Türkiye, Adana ve Saimbeyli ölçeğinde oransal olarak şehirli nüfus kırsal nüfusun gerisinde kalsa da önceki yıllara göre sayısal olarak ciddi artış gerçekleştirmiştir. Saimbeyli’de de şehirlerde yaşayanlar, kırlarda yaşayanlara göre önemli artışlar gerçekleştirmiştir. Bu hızlı artışa rağmen sayısal olarak kırsal nüfus miktarı 1980 yılında şehirli nüfusun halen 4 katına yakındır (Şekil 4.2). Bu dönemin Saimbeyli açısından ayırt edici bir diğer özelliği de yaşadığı idari değişikliklerdir. Bu değişikliklerden en belirginini 1958 yılında Tufanbeyli’nin ayrılıp ayrı bir ilçe olmasıdır. İdari açıdan önemli sayılabilecek bu değişiklik neticesinde 1955 yılında 26.444 olan toplam nüfus, 1960 yılında 11506’ya gerilemiştir. Bu gerileme tarihsel süreç içerisinde Saimbeyli’deki en keskin azalıştır. Nüfus gerçekleştirilen bu idari değişiklik neticesinde %50’den biraz daha fazla azalma göstermiştir (Şekil 4.2).

1980 yılından sonra Türkiye değişen ekonomi politikalarına ayak uydurmaya çalışmıştır. Ekonomi politikalarında görülen değişiklikler mekânsal ve toplumsal açıdan da birtakım değişikliklerin kapısını aralamıştır. Dünyada görülen siyasi ve konjoktürel değişimler Türkiye’de yerleşmelerdeki nüfusun şekillenmesini beraberinde getirmiştir. Bu devreden sonra Türkiye’deki nüfusun gelişimine dair yapılabilecek ilk tespit şehirleşme hareketlerinin devam ettiği üzerinedir. 20.yüzyılın ortalarından sonra hızlanan şehirleşme hareketleri nedensellikleri değişerek 1980’li yıllardan günümüze kadar etkisini devam ettirmiştir. Önceki dönemde başlayan tarımda makineleşme, traktör kullanımının yaygınlaşması, sanayinin yer seçim tercihleri şehirli nüfus miktarındaki artışın ana sebebi olarak değerlendirilebilir. 1980’li yıllardan sonra sanayi batıda İstanbul’dan desantralize olmaya başlamış, bu durum nüfusun Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Çerkezköy’e doğru yer değiştirmesine sebep olmuştur. Bununla beraber doğuda kurulan sanayi tesisleri de nüfusun bu merkezlerde toplanmasını sağlamıştır. Fakat sanayi kadar turizm ve terör olaylarının da şehirleşme hareketlerinin etkisinin artmasına neden olmuştur. Doğudaki terör faaliyetleri kırsal alanda köy kapatmalarına neden olmuş, nüfus ilk önce ilçe daha sonra il merkezlerine göç etmiştir. Ayrıca Türkiye’nin güney ve güneybatı sahillerinin turizm amaçlı kullanımının yaygınlaşması kalıcı ve geçici göç hareketlerine neden olmuştur (Aliağaoğlu & Uğur, 2024). Böylece şehirli nüfus hızlıca kırsal nüfusun üzerinde seyretmeye devam etmiştir.

Yukarıda genel seyri ve nedensellikleri aktarılan Türkiye nüfusunun 1980 yılı gelişimine bakıldığında ilk dikkat çekici tespit genel artış seyridir. 1980 yılında Türkiye nüfusu 44.736.957 kişidir. 2000 yılına gelindiğinde ise bu sayı 67.803.927 kişiye ulaşmıştır (TÜİK, 2024a). 2000 yılından günümüze kadar Türkiye nüfusu artışına devam etmiştir. 2007 yılında nüfus miktarı 70.586.256’ya 2015 yılında ise 78.741.053’e ulaşmıştır. 2023 yılında ise Türkiye nüfusu 85.372.377 kişi olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2024b). Toplam nüfus içerisinde şehirli nüfusun payı kırsal nüfusa oranla artış göstermiştir. Toplam nüfus içerisinde şehirli nüfus 1985 yılında ilk defa kırsal nüfusu

geçmiştir. 1985 yılında şehirli nüfusun oranı %53, kırsal nüfusun oranı %47'dir. 2000 yılına gelindiğinde 67.803.927 kişi içinde şehirli nüfus 44.006.274 (%64,9), kırsal nüfus ise 23.797.653(%35,1) kişidir (TÜİK, 2024a). 2012 yılında ise 75.627.384 kişiye ulaşan Türkiye nüfusu içinde şehirli nüfus sayısı 58.448.431 (%77,3) kişiye ulaşmış, kırsal nüfus ise 17.178.953 (% 22,7) kişiye gerilemiştir. 2012 yılından sonra ise Büyükşehir Yasası ile Türkiye'de büyükşehirlerde kır ve şehir nüfus ayrımı ortadan kalkmıştır. Bu nedenle bu tarihten sonra yapılan sınıflamalarda araştırmacıların bireysel tasnifleri genel ölçekte farklı rakamların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

1980 sonrasında Adana'nın toplam nüfusundaki artış da dikkat çekicidir. 1.725.940 kişi olan 1985 yılı Adana nüfusu, 2000 yılında 1.849.478 kişiye, 2015 yılında 2.183.167 kişiye ulaşmıştır. 2023 yılında ise Adana nüfusu 2.270.298 kişi olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2024b). Adana'daki kır ve şehirli nüfusun dağılımına bakıldığında 1985 yılı toplam nüfusu içinde şehirli nüfus oranı %66, kırsal nüfus ise %34'tür. 2000 yılına gelindiğinde ise 1.849.478 kişi olan Adana nüfusunda şehirli nüfus 1.397.853 (%76), kırsal nüfus ise 451.625 (%24) kişidir. 2012 yılına gelindiğinde ise 2.125.635 kişiye ulaşan Adana nüfusunun 1.886.624 kişi şehirli (%89), 239.011 (%11) kişi ise kırsal nüfusa aittir. 2012 yılındaki büyükşehir yasasında kırsal yerleşmeler en küçük kent birimi olan mahalleye eş sayıldığından TÜİK sınıflandırmasında Adana'nın 2023 yılı şehirli nüfusu 2.270.298 kişidir.

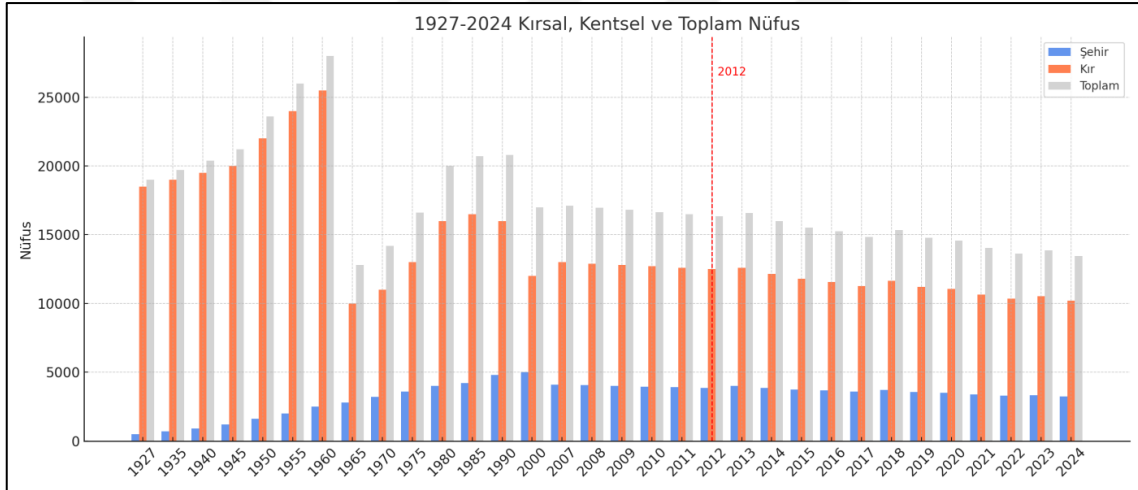
Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre Saimbeyli ilçesinde 2013–2023 yılları arasında hem kentsel hem de kırsal nüfusta belirgin bir azalma eğilimi gözlemlenmektedir. 2013 yılında 16.572 olan toplam nüfus, 2023 yılına gelindiğinde 13.857'ye gerilemiştir. Bu süreçte nüfus yaklaşık %16,4 oranında azalmıştır. İlçedeki nüfus değişimi, yalnızca belirli bir yerleşim tipiyle sınırlı kalmamış; hem merkez mahalleleri kapsayan kentsel nüfusta hem de diğer yerleşim birimlerini içeren kırsal nüfusta benzer oranlarda düşüşler meydana gelmiştir.

Ekonomik faktörler güçlü itme ve çekme dürtüsünü ortaya çıkarmakta ve insanlar yoksul bölgelerden yaşam standartlarının yüksek olduğu zengin bölgelere göç etmektedir. Düşük çalışma ücreti, yoksulluk ve beslenme gibi sorunların olduğu bölgelerin nüfusunu diğer yerlerin zenginlikleri müknaatı gibi çekmektedir. İşsizlik bölgeler arasındaki göçün önemli etkenlerinden bir tanesiyken istihdam olanakları çok sayıdaki insanı yeni sahalara taşımaktadır (Toroğlu, 2007).

2013 yılında 3.992 olan kentsel nüfus, 2023'te 3.338'e gerileyerek yaklaşık %16,4'lük bir düşüş sergilemiştir. Kırsal nüfus ise aynı dönemde 12.580'den 10.519'a inmiş ve bu da yaklaşık %16,4'lük bir azalma anlamına gelmektedir. Kentsel ve kırsal alanlarda birbirine paralel şekilde yaşanan bu nüfus kaybı, iç göç hareketlerinin ilçenin sınırları içinde değil, sınırları dışına yöneldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla nüfusun ilçenin merkezine ya da kırsal mahallelerine değil, daha çok Saimbeyli dışındaki yerleşim merkezlerine göç ettiği anlaşılmaktadır.

Bu durum, ilçede demografik dengenin sürdürülebilirliği açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. Özellikle ekonomik olanakların sınırlılığı, genç nüfusun eğitim ve istihdam amacıyla başka bölgelere yönelmesi ve yaşam kalitesi beklentilerinin karşılanamaması gibi faktörler, ilçeden dışa yönelik göçü tetikleyici unsurlar arasında yer almaktadır. Nüfusun bu şekilde sürekli azalması, uzun vadede yerel hizmetlerin sunumu, altyapının etkin kullanımı ve sosyoekonomik kalkınma açısından çeşitli olumsuz sonuçlar doğurabilecektir.

2013–2023 yılları arasında Saimbeyli ilçesindeki toplam, kentsel ve kırsal nüfusun yıllara göre değişimini görselleştirmektedir. Grafik, her üç nüfus grubunda da düzenli bir azalma eğilimini açıkça ortaya koymakta; özellikle kentsel ve kırsal nüfusun paralel oranlarda gerilediğini göstermektedir. Bu durum, göçün hem kent hem de kır yerleşimleri açısından benzer şekilde etkili olduğunu ve göç hareketlerinin ilçe dışına yöneldiğini destekler niteliktedir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Saimbeyli'de Toplam Nüfus İçerisinde Kırsal ve Kentsel Nüfus Miktarının Yıllara Göre Değişimi. (TÜİK ve ADNKS)

4.2. Nüfus Hareketleri

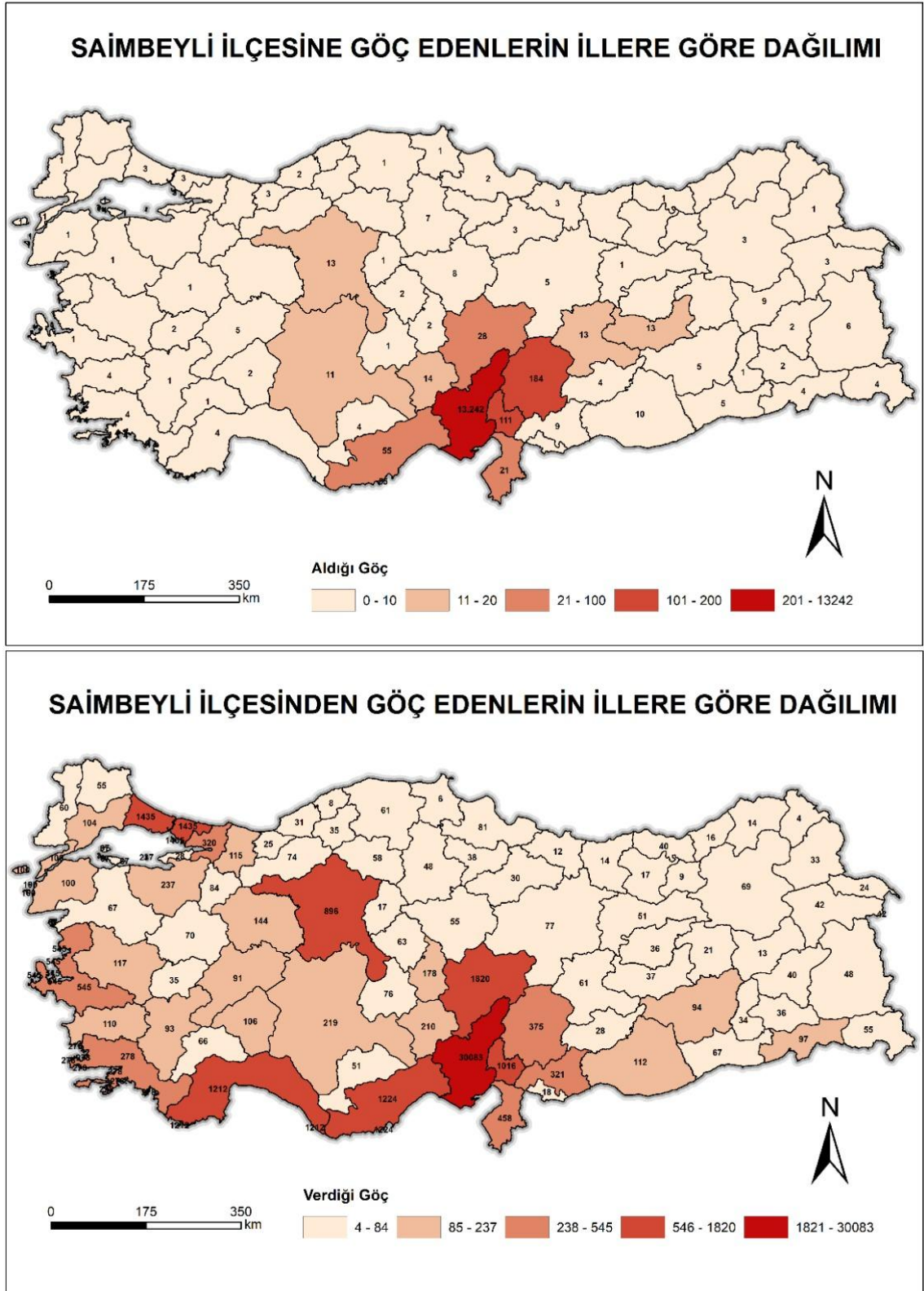
Bir yerleşmede nüfus hareketlilikleri üst başlıkta göç olarak değerlendirilebilir. Göçler, genel literatürde ele alındığı üzere ağırlıklı olarak gönüllü olarak gerçekleştirilir. Gönüllü olarak gerçekleştirilen göçlerde ekonomik faaliyetlerdeki değişim isteği, aile fertlerinin kişisel kararları gibi birçok parametre rol oynamaktadır. Bunun dışında savaş, doğal afet gibi etkenlerin neticesinde gerçekleşen göçler de zorunlu göç hareketlerini tetiklemektedir. Yerleşmelerin evrimsel gelişim süreçlerinde gerçekleşen göçler ekonomik getiri yaratmak üzere kırsaldan şehirlere doğru gerçekleşir. Türkiye'nin 1950 sonrası ekonomi politikalarındaki değişim kırsal alandan şehirlere büyük göç hareketlerinin gerçekleşmesini beraberinde getirmiştir (Avcı, 2005). Bunun neticesi olarak şehirlerde yaşayanların oranı kırsalda yaşayanların oranını belirli dönemlerde

geçmiştir. İlk defa 1985 nüfus sayımlarına göre Türkiye’de şehirli nüfusun oranı kırsal nüfusu geçmiştir.

Saimbeyli gerek fonksiyonlar açısından gerekse de nüfus miktarı açısından küçük bir yerleşmedir. Anadolu’daki bu özellikteki diğer yerleşmelerde olduğu gibi kırsal alandan şehirlere göç veren yapı dikkat çekmektedir. Göçlerin dağılışı yeni ekonomik kaynaklar yaratma çabası başta gelmektedir. Yerleşmeye gelen veya yerleşmeden giden nüfusu tespit etmek ise hareketlerin doğası gereği zordur. Özellikle ikametgâh hareketine dayanan kayıtların düzenli tutulması veya eksik bildirim yapılması zorlukların başında gelmektedir. Ayrıca göçlerin sürekli veya geçici olması da kayıt tutmayı zorlaştıran bir etkidir. Araştırmacılar veri eksikliğine dayanan bu sorunu aşmak amacıyla ikincil veri setlerinden yararlanmaktadır. Bu açıdan değerlendirilebilecek en uygun veri seti Saimbeyli doğumlu olup il veya ilçede yaşayanların tespitidir. Böyle bir veri seti her ne kadar periyodik analizlere izin vermese de yerleşmeden kümülatif bir şekilde hangi yerleşmelere yoğunlaşma olduğunu anlamak açısından aydınlatıcı izler sunabilir.

Bu çalışmada yerleşmeye dair genel göç resmini açığa çıkarmak amacıyla ilk olarak Saimbeyli’ye göç edenlerin illere göre dağılışı analiz edilmiştir. Dikkati çeken Saimbeyli kendisine komşu illerden sınırlı sayıda göç almaktadır. Saimbeyli’ye Kahramanmaraş’tan 184 kişi, Osmaniye’den 111 kişi, Mersin’den 55 kişi, Kayseriden 28 kişi, Niğde’den 14 kişi, Ankara, Malatya, Elâzığ 13’er kişi çeşitli sebeplerle göç ederken diğer illerden gelenlerin sayısı il bazında 10 kişiden daha az olmuştur (Şekil 4.3).

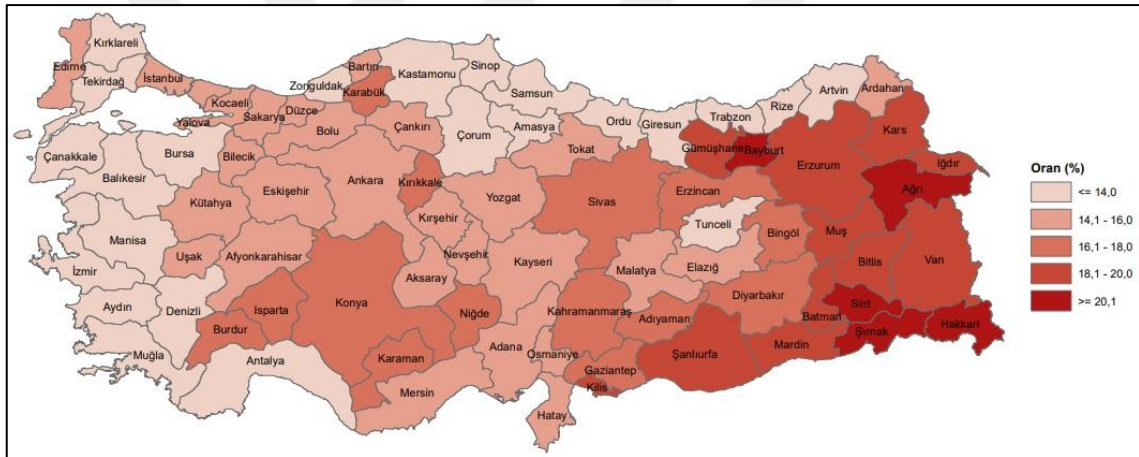
Saimbeyli’den göç edenlerin ise daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca göç edilen illerin Adana iline komşu illerin yoğunlukta olması yanında ülkemizin nüfus ve ekonomi olarak tercih edilen büyükşehirlerin tercih edilmiş olması dikkati çekmektedir. Saimbeyli doğumlu olanların yaklaşık %50’si Adana iline bağlı yerleşim yerlerine göç etmiştir. İl dışına göç edenlerde ise Kayseri 1820 kişi ile ilk tercih edilen olurken, 1435 kişi ile İstanbul’u tercih etmiştir. Bu illeri 1224 kişi ile Mersin ve 1212 kişi ile Antalya takip etmiştir. İzmir, Muğla ve Osmaniye diğer tercih edilen yerler olmuştur (Şekil 4.3). Ülke geneline yayılan göçlerde diğer iller daha az tercih edilmiştir. Ülke genelinden Saimbeyli’ye göç edenlerin sayısı ile Saimbeyli’den göç edenlerin sayısı karşılaştırıldığında ilçenin yoğun bir şekilde göç verdiği ortadadır.

Şekil 4.3. Saimbeyli'de Göç Hareketleri

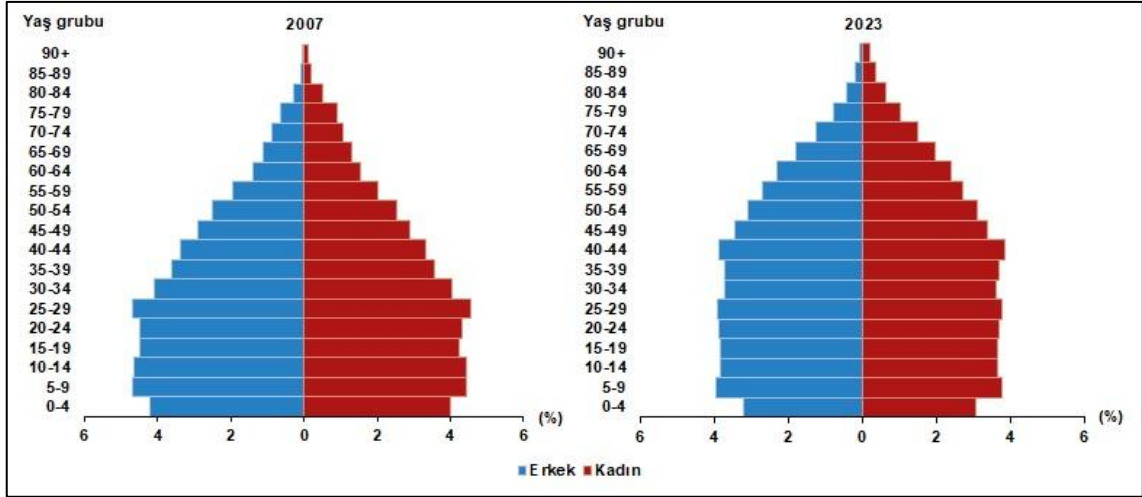
4.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

Saimbeyli nüfusunun sosyal ve ekonomik özelliklerine bakıldığında dikkate alınabilecek ilk kriter nüfusun cinsiyet ve yaş yapısıdır. Özellikle ülkelerin gelişmiş seviyelerinin belirlenmesinde yaş yapısı kriterlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan Türkiye'nin genel yaş dağılımına bakıldığında genç nüfus dikkati çeken ilk özelliktir. Birleşmiş Milletler'in tanımlamasındaki 15-24 yaş grubunu içeren genç nüfus kriter alındığında 1950 yılında genç nüfusun toplam nüfusa oranı %20,8 iken, bu rakam 2023 yılı verilerine göre %15,1 olarak kaydedilmiştir. Bu rakam Avrupa Birliği'ne üye ülkelerle kıyaslandığında 27 Avrupa üyesi ülke ortalaması olan %10,6 olan ortalamanın üstündedir. Türkiye'ye bu açıdan en yakın ülke %12,5 ile İrlandadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024). Türkiye'nin genç nüfus oranını yukarı çeken ülke içi genç nüfusun dağılışında da doğu illerinin hatırı sayılır katkısı dikkat çekmektedir. Özellikle Hakkâri, Şırnak ve Siirt'te genç nüfusun oranı %20'nin üzerindedir (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Türkiye'de illere göre genç nüfusun dağılışı(%) (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024).

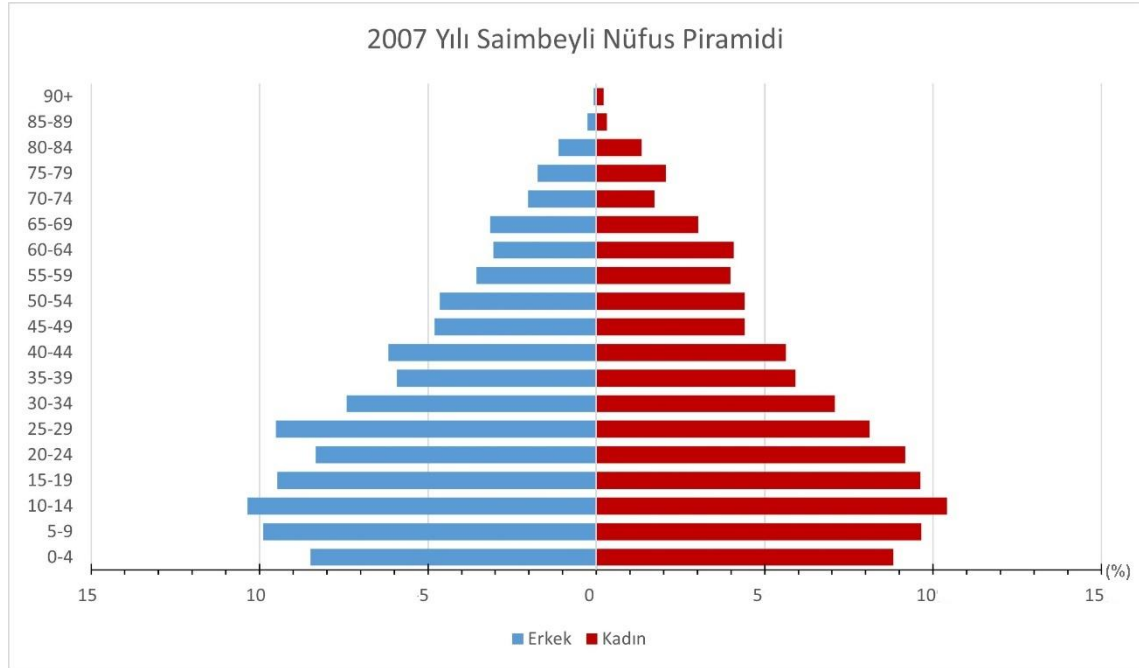
Genç nüfusun toplam nüfus içerisindeki oransal azalışına paralel olarak yaşlı nüfustaki artış da dikkat çekici bir diğer detaydır. 2007 ve 2023 yılları kıyaslama olarak alındığında doğurganlık ve ölümlülük hızlarındaki azalışlara paralel olarak yaşlı nüfusun arttığı ve ortanca yaşın yükseldiği anlaşılmaktadır (Şekil 4.5). Türkiye'nin 2022 yılında 33,5 olan ortanca yaşı, 2023 yılında 34 yükselmiştir. Aynı yıllarda erkeklerde ortanca yaş 32,8'den 33,2'ye kadınlarda ise 34,2'den 34,7'ye yükselmiştir (TÜİK, 2024b).

Şekil 4.5. 2007 ve 2023 Yıllarına Ait Türkiye'deki Nüfus Piramidi. (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2024b)

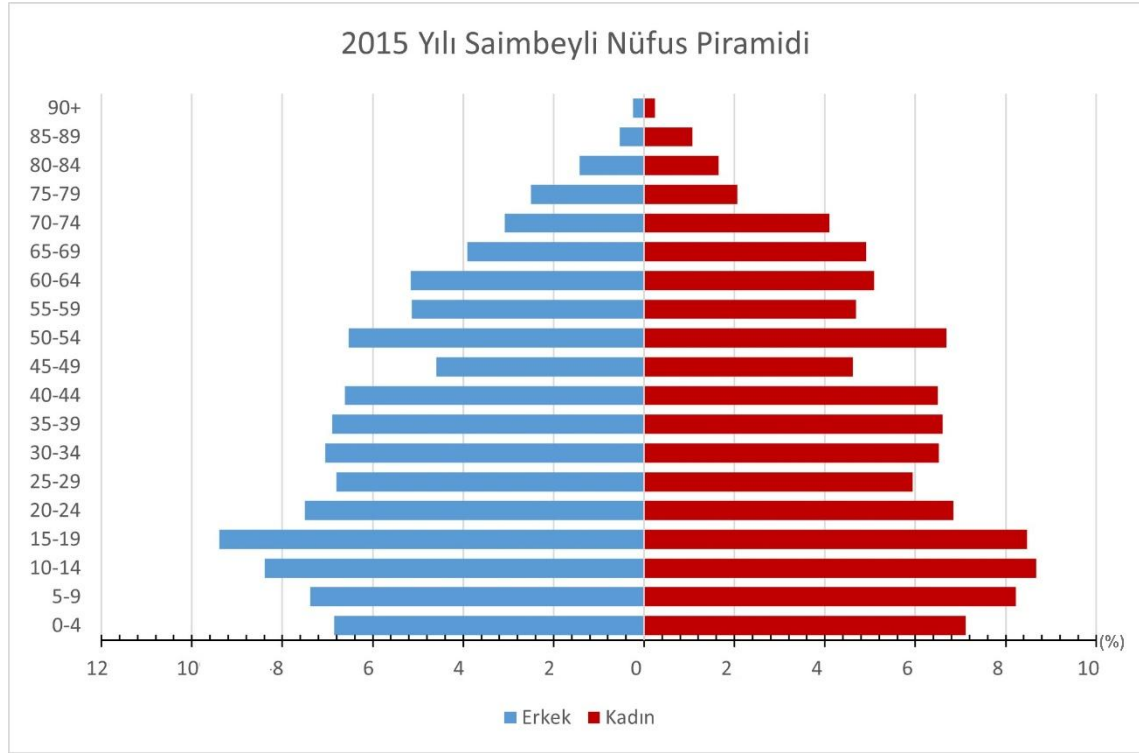
Adana'da ise nüfusa dair özellikler bazı noktalarda Türkiye'nin genel resmine uygun görünümeler sunmaktadır. Genç nüfus açısından 15-24 yaş kriteri esas alındığında bu nüfus grubu toplam nüfusun %14,66'sına tekabül etmektedir. Bu oran %15,1 olan Türkiye ortalamasının biraz altındadır. Nüfusun cinsiyet yapısına bakıldığında 2007 yılında 2.006.650 olan toplam nüfus içinde erkeklerin sayısı 994.864 iken kadınların sayısı 1.011.786'dır. 2023 yılına gelindiğinde ise 2.270.298 olan toplam nüfus içinde erkeklerin sayısı 1.135.046'ya kadınların sayısı ise 1.135.252'ye yükselmiştir.

Saimbeyli'de nüfusun sosyal özellikler açısından analizinde cinsiyet ve yaş grupları temel alınabilecek iki önemli kriterdir. Saimbeyli'de 2007 yılı nüfusu 17.775'tir. Bunun 9.046'sı erkek (%51), 8.729'u kadındır (%49). ADNKS verileri esas alındığında 2007 yılında Saimbeyli toplam nüfusu içinde genç olarak tanımlayabileceğimiz 15-24 yaş grubundaki erkeklerin oranı %17'dir. Kadınlarda ise bu %19'dur. Daha üst ölçekte çalışma çağındaki nüfusun dağılımına bakıldığında 15-64 yaş aralığındaki nüfusun toplam nüfusa oranı ise 2007 yılında erkeklerde %63; kadınlarda ise %62'dir. Yaşlı nüfus içinde değerlendirebileceğimiz 65+ yaş grubundakilerin dağılımı ise dikkat çekicidir. Bu yaş grubunun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında erkeklerde toplam nüfusun sadece %8,4'ü; kadınlarda ise 8,5'i kadardır (Şekil 4.6). Neticede rakamlara bakıldığında 2007 yılında Saimbeyli nüfusunun hâkim çoğunluğunun çalışma çağındaki nüfusa ait olduğu söylenebilir.

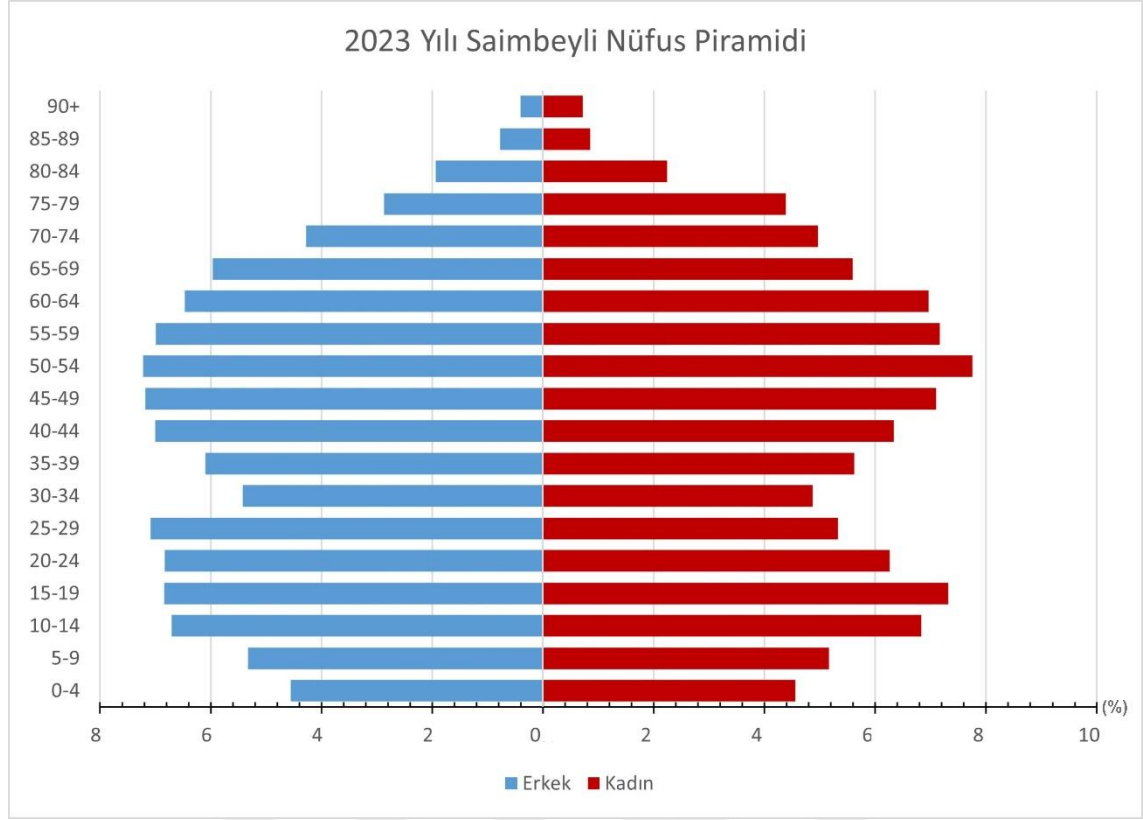
Şekil 4.6. 2007 Yılı Saimbeyli Nüfus Piramidi

Saimbeyli’de 2015 yılı nüfusu 15.530’dur. Bunun 8.014’ü erkek (%52), 7.516’sı kadındır (%48). 2015 yılına gelindiğinde ise genç nüfus olarak tanımlanabilecek 15-24 yaş aralığındaki nüfus erkeklerde %16, kadınlarda ise %15’lik bir orana denk gelmektedir (Şekil 4.7). Rakamlar, 2007 yılı ile karşılaştırıldığında erkeklerde ve kadınlarda oransal olarak bir azalışa denk düşmektedir. Rakamsal değerler açısından kadınlarda bu yaş grubunda 2007 yılında 1.641 kişi sayılmışken, 2015 yılında 1.151 kişi sayılmıştır. Dolayısıyla aradan geçen 8 yılda kadın genç nüfusta 490 kişilik bir azalma gerçekleşmiştir. Erkeklerde ise 2007 yılında 1611 olan sayı, 2015 yılına gelindiğinde 1.354’e gerilemiştir. Bu değerler Saimbeyli’nin bu yaş grubunda kayıp yaşadığını göstermektedir. 15-64 yaş grubu olarak tanımlayabileceğimiz çalışma çağındaki nüfus 2015 yılında erkeklerde toplam nüfusun %64’üne denk gelirken, kadınlarda ise bu oran %63’tür (Şekil 4.7). Rakamlar 2015 yılı ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı anlaşılmaktadır. Nüfus açısından önemli olarak değerlendirilebilecek son kriter ise 65+ yaş grubunun dağılımıdır. 2015 yılında Saimbeyli’de bu yaş grubundaki erkekler toplam nüfusun %11,2’sini oluştururken, kadınlarda bu oran %14,2’dir. Bu rakamlar Saimbeyli’de ortalama yaşam süresi açısından kadınların erkeklerden daha önde olduğunu göstermektedir. Ayrıca rakamlar 2007 yılı ile karşılaştırıldığında yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payında artışın olduğu dikkat çekicidir. Yaşlı nüfus hem kadınlarda hem de erkeklerde aradan geçen 8 yılda artış göstermiştir.

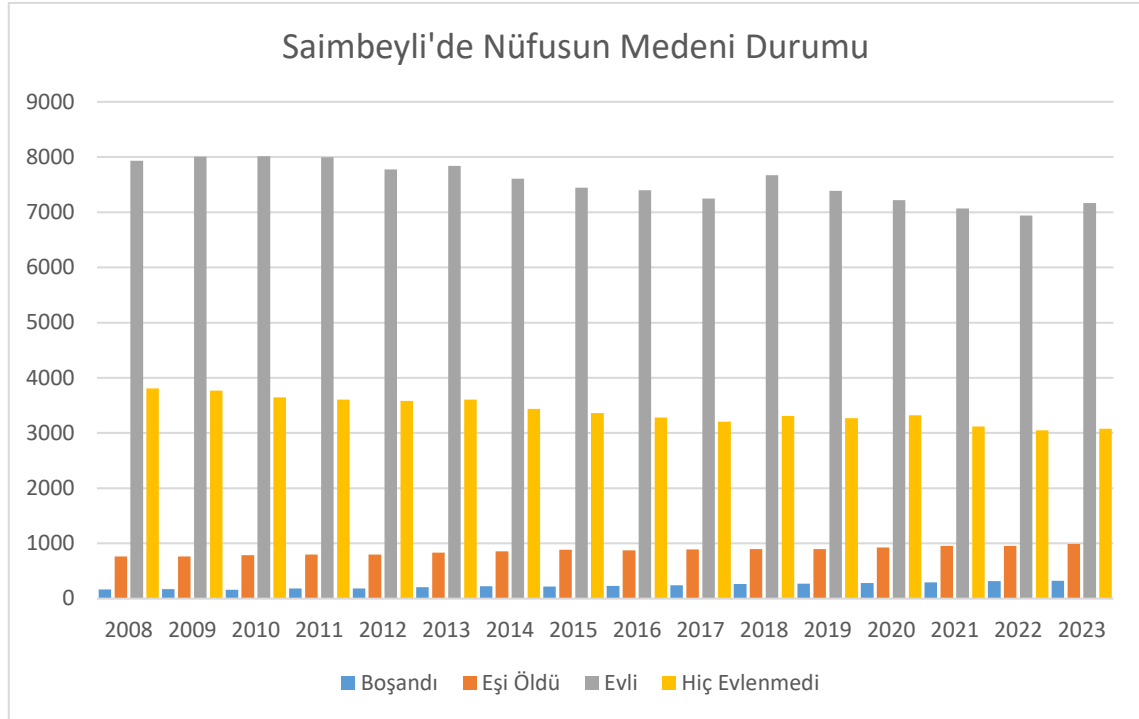
Şekil 4.7. 2015 Yılı Saimbeyli Nüfus Piramidi

Saimbeyli’de 2023 yılı nüfusu 13.857’dir. Bunun 7308’i erkek (%53), 6549’u kadındır (%47). Nüfusun cinsiyet ve yaş dağılımına güncel perspektiften bakıldığında 15-24 yaş arası olarak tanımlayabileceğimiz genç nüfus 2023 yılında erkeklerde toplam nüfusun %14’ünü oluştururken, kadınlarda bu oran %13’tür (Şekil 4.8). Bu değerler 2007 ve 2015 yılı ile karşılaştırıldığında düşüşe işaret etmektedir. Bu yaş grubunda erkeklerde Saimbeyli’de 999 kişi, kadınlarda ise 889 kişi sayılmıştır. Dolayısıyla 2007 yılından başlayan azalış trendi 2023 yılında devam etmiştir. Saimbeyli’de genç nüfusun azalışı mevcuttur. Çalışma çağındaki nüfusun dağılımına bakıldığında erkeklerde toplam nüfusun %67’si, kadınlarda ise toplam nüfusun %64’üdür. Değerler hem 2007 hem de 2015 yılı ile paralellik göstermektedir. Son olarak 2023 yılında 65+ yaş grubundaki dağılımda erkeklerin oranı toplam nüfusun %16,4’ünü, kadınlarda ise %19’unu oluşturmaktadır. Saimbeyli’de nüfusun sosyal göstergeleri açısından dikkat çekici olan 65+ nüfusun durumudur. 2007-2023 arasındaki 16 yılda Saimbeyli nüfusu yaşlanmıştır. 2007 yılında erkeklerde 65+ nüfus toplam nüfusun %8,4’ kadınlarda %8,5’ini oluşturmaktadır. 2015 yılında bu oran erkeklerde %11,2 kadınlarda ise %14,2’dir. 2007 yılında kadın ve erkek toplamda 65+ nüfus grubunda 1517 kişi sayılmışken, bu rakam 2015 yılında 1990, 2023 yılında ise 2416 kişi sayılmıştır. Saimbeyli’deki nüfusun yaşlanma hali Türkiye’de göç veren yerleşmelerin genel özelliklerine uygun bir durum sunmaktadır.

Şekil 4.8. 2023 Yılı Saimbeyli Nüfus Piramidi

Saimbeyli’de nüfusun sosyal göstergeleri açısından değerlendirebilecek diğer bir kriter medeni durumdur. 2008-2023 yılları arasında Saimbeyli’de nüfus medeni durum açısından 15+ yaş grubu referans alınmıştır. Mevcut bu nüfus kendi içerisinde Boşandı, Eşi Öldü, Evli, Hiç Evlenmedi olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma içerisinde 2008-2023 yılları arasında yekün ölçekte en fazla evli olanlar bulunmaktadır. İlgili yıllar içerisinde 2008 yılında 7934 kişi evli iken, 2023 yılında bu sayı 7165’e gerilemiştir. Her ne kadar aradan geçen 15 yılda rakamsal açıdan bir kayıp olsa da toplam nüfustaki azalış evlilerin sayısındaki azalışı normalleştirmektedir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9. Saimbeyli'de Yıllara Göre Nüfusun Medeni Durumu. (TÜİK, 2024c)

Saimbeyli'de nüfusun medeni durumu açısından en fazla olan ikinci grup hiç evlenmemiş olanlardır. Bu gruptaki bireylerin yıllara göre dağılımına bakıldığında 2008 yılında 3.809 olan sayı, 2023 yılında 3.080 olarak kaydedilmiştir. Bu grubun evlilerden sonraki en kalabalık ikinci grup olmasında 15-24 yaş grubundaki bireylerin katkısı bulunmaktadır. Bu yaş grubundaki bireylerin 18 yaşından sonra evlenmesi kümülatif olarak bu grubun fazla olmasını sağlamaktadır. Hiç evlenmemiş olanlardan sonraki üçüncü grubu ise eşi vefat edenler oluşturmaktadır. Bu gruptaki bireylerin sayısı 2008 yılında 767'den 2023'te 992'ye yükselmiştir. Bu yükselişin altında farklı sebepler bulunabilir. Özellikle Saimbeyli'de yaşlı nüfusun artışına bağlı olarak eşlerden birinin hayatını kaybetmesi bu gruptaki artışın önemli bir nedeni olarak değerlendirilebilir. Bu nedenselliğin en önemli kanıtı ise 65+ yaş grubundaki bireylerin sayısındaki önemli artıştır. Medeni durum açısından en az grubu ise boşanmış olanlar oluşturmaktadır. Bu grupta 2008 yılında 165 kişi bulunurken, 2023 yılında 325 kişi bulunmaktadır. Bu rakamlar Saimbeyli'de boşanan bireylerin sayısında artış olduğunu göstermektedir (Tablo 4.1).

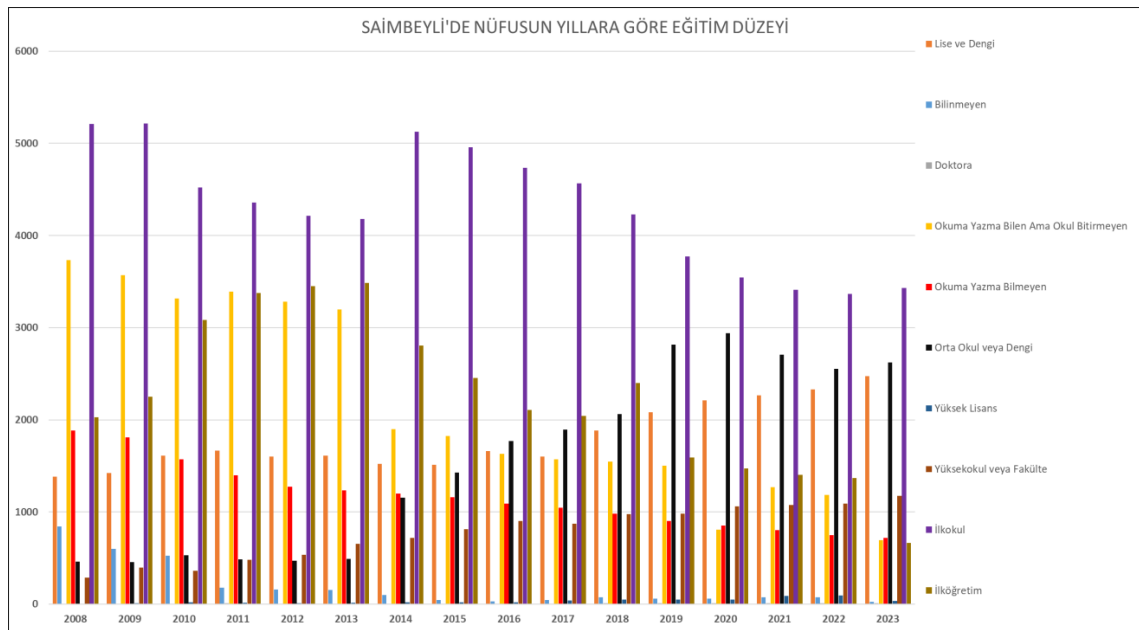
Tablo 4.1. Saimbeyli'de Yıllara Göre Medeni Durumdaki Değişiklikler. (TÜİK, 2024c)

Yıllar	Boşandı	Eşi Öldü	Evli	Hiç Evlenmedi
2008	165	767	7934	3809
2009	170	767	8010	3768
2010	159	787	8015	3649
2011	184	802	7993	3607
2012	184	801	7778	3584
2013	208	833	7837	3605
2014	223	855	7608	3440
2015	218	884	7445	3362
2016	231	872	7396	3283
2017	242	894	7249	3206
2018	266	896	7669	3308
2019	272	899	7385	3271
2020	282	929	7220	3320
2021	294	955	7066	3120
2022	319	953	6938	3050
2023	325	992	7165	3080

Saimbeyli’de nüfusun eğitim düzeyi incelendiğinde nüfusun hâkim çoğunluğunun eğitiminin ilkökul düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. 2008 yılında 6+ yaş grubu içerisinde 5211 olan ilkökul birey sayısı 2023 yılında 3431’e gerilemiştir. Böyle bir azalış bir taraftan Saimbeyli’de eğitim düzeyinin yükseldiğinin göstergesidir. Diğer taraftan ise genel nüfus azalmasına bağlı olarak ilkökul mezunu sayısında da azalmaların gerçekleştiği anlaşılmaktadır. İlkökul düzeyinde eğitime sahip olanlardan sonra dikkat çekici bir diğer veri ise okuma yazmayı bilen fakat herhangi bir okul bitirmeyenler oluşturmaktadır. Bu grup içerisindekilerin azalışı ise oldukça keskin gerçekleşmiştir. Bu gruptaki bireylerin sayısı 2008 yılında 3731 kişiyken, 2023 yılında 693’e gerilemiştir. Böyle bir gösterge yerleşmede okula kayıtlı olup mezuniyete sahip bireylerin sayısındaki artışa karşılık gelmektedir. Dolayısıyla Saimbeyli’de kurumsal ölçekte eğitim-öğretim faaliyetlerinin aradan geçen 15 yılda daha işler hale geldiği anlaşılmaktadır. Yerleşmede eğitim düzeyinin arttığını destekleyen bir diğer gösterge ise okuma yazma bilmeyen bireylerdeki değişimdir. 2008 yılında okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 1882 kişi, 2016’da 1090 2023 yılında ise 720’ye gerilemiştir (Şekil 4.10). Bu açıdan kayda değer bir azalıştan söz etmek mümkündür.

Bu temel verilerin dışında yerleşmedeki bireylerin diğer eğitim düzeyinde karşımıza ortaokul veya dengi bir eğitim kurumundan mezun bireyler oluşturmaktadır. 2008 yılında 460 olan ortaokul veya dengi okullardan mezun birey sayısının hızla arttığı tespit edilmiştir. Bu sayı 2015 yılında 1427’ye 2023 yılında ise 2.622’ye yükselmiştir. Dolayısıyla yukarıda aktarılan yerleşmedeki genel eğitim düzeyinin artışını ortaokul veya dengi bir okuldan mezun kişilerin sayısındaki yükseliş de desteklemektedir. Bununla paralel olarak lise düzeyinde bir eğitim kurumundan mezun olanların sayısında da belirgin bir artış gerçekleşmiştir. 2008’de 1383 olan sayı 2023 yılında 2473’e yükselerek neredeyse iki katı bir artış gerçekleştirmiştir (Şekil 4.10).

Yerleşmede eğitim düzeyi açısından en az kategoriye üniversite mezunları oluşturmaktadır. Bu kategori değerlendirme açısından kendi içinde üç alt kategoriye ayrılmıştır. Bunlar yüksekokul veya fakülte, yüksek lisans ve doktora'dır. Bu üç alt kategori içerisinde en fazla olan grup yüksekokul veya fakülte derecesinde eğitim düzeyine sahip olanlardır. Bu gruptaki kişilerin sayısı 2008 yılında 288'den 2023'te 1174'e yükselmiştir. Yüksek lisans derecesinde mezuniyete sahip olanların sayısı ise 2009-2023 yılları arasında 12'den 36'ya 3 katı artış gerçekleştirmiştir. Doktora düzeyinde mezuniyete sahip olanlar ise aynı yıllar içerisinde 1'den 10'a yükselmiştir (Şekil 4.10). Netice itibarıyla yerleşmede aradan geçen 15 yılda eğitim düzeyinin yükseldiği anlaşılmaktadır.

Şekil 4.10. 2008-2023 Yılları Arasında Saimbeyli'de Eğitim Düzeyinin Değişimi

4.4. Nüfusun Dağılışı

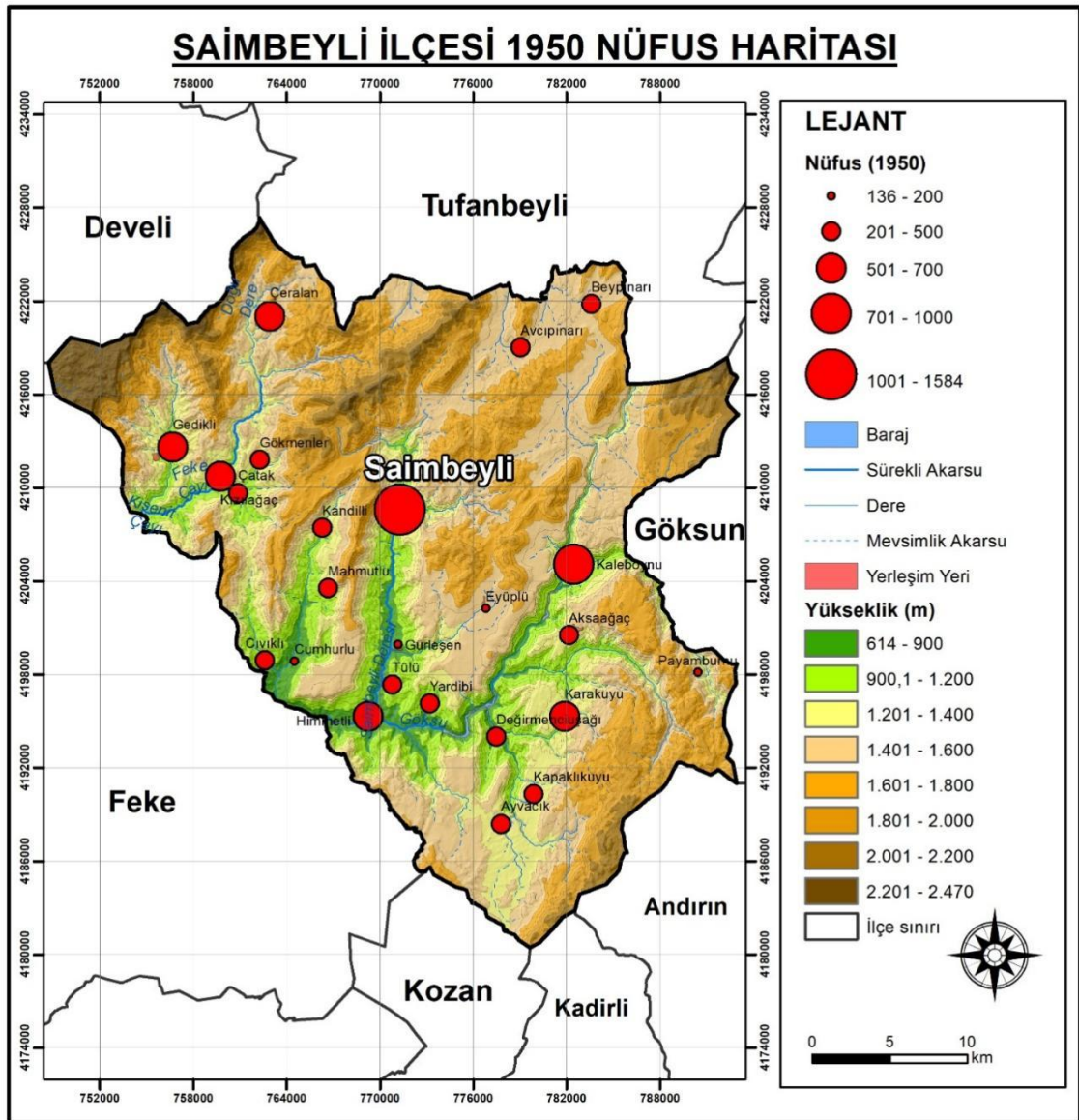
Nüfusun dağılışı ve yıllar içerisindeki değişimi fiziki ve beşeri coğrafi şartlardan doğrudan etkilenmektedir. Bazı durumlarda ani gelişen bir doğal afet yerleşmenin yer değiştirmesine neden olabilmektedir. Bazı durumlarda ise lokal ölçekte ekonomik faaliyetlerdeki değişim nüfusun yerleşme içerisindeki yeniden yapılanmasında rol oynayabilmektedir. Bu açıdan mevcut bir yerleşmede nüfusun dağılışı ele alındığında coğrafi şartlarla kurulacak ilişki kritik önemdedir.

Geçmiş yıllar içerisinde Türkiye'de illere göre nüfusun dağılışını etkileyen birçok parametre rol oynamıştır. 20.yüzyılın ortalarından sonra kırsal alanda traktör kullanımının artması kırsalda işgücü fazlası oluşturmuştur. Buna mukabil şehirlerdeki nispi sanayileşme atılımları kırsaldaki nüfusu kendisine çekmeye başlamıştır. Bunun neticesinde Türkiye'de daha önce görülmemiş ölçüde bir şehirleşme hareketi

başlamıştır. Başta, İstanbul, Ankara, İzmir olmak üzere büyükşehirlerde şehirli nüfusunda bir artış gerçekleşmiştir. Bu ilk kuşak şehirlerden sonra bugün nüfusu 1 milyonu aşan birçok kentin de hızlı bir şehirleşme süreciyle baş başa kaldığı görülmektedir. Bu şehirlerin başta gelenleri arasında Adana, Gaziantep, Bursa gibi Anadolu şehirleridir. Çukurova’da 1950 sonrası kurulan barajlar ve kanallarla ıslah edilen araziler tarım alanlarının genişlemesine sebep olmuştur (Erkal & Taş, 2013). Adana şehri Çukurova gibi tarımsal üretime ek olarak, tarıma dayalı sanayi faaliyetleri sebebiyle de çevresinden ciddi bir kır nüfusunu kendisine çekmeyi başarmıştır.

20.yüzyılın ortalarında şiddetlendiği anlaşılan şehirleşme hareketleri 1980’li yıllardan sonra da etkisini sürdürmüştür. Şehirleşmedeki sanayinin rolü aynı kalmakla beraber turizm ve doğu şehirleri için terör şehirleşmeyi tetikleyici bir nedensellik üstlenmiştir. Türkiye’nin güney ve güneybatı sahilleri turizm fonksiyonu nedeniyle hızlı bir konut inşa sürecine tanıklık ederken, doğu şehirlerindeki merkezler kırsaldaki çatışmalı ortam nedeniyle kırsal nüfusun yeni yerleşim alanı olmuştur. Böyle bir genel atmosfer içinde Saimbeyli yerleşmesinde nüfusun dağılışı klasik bir Anadolu şehir özelliklerini yansıtan bir yapıda hareket etmiştir. Nüfusun anlamlı bir değişiklik gösterdiği 1950 yılındaki dağılışına bakıldığında Türkiye’nin genel resmiyle nispi düzeyde örtüşen bir manzarayla karşılaşılmaktadır.

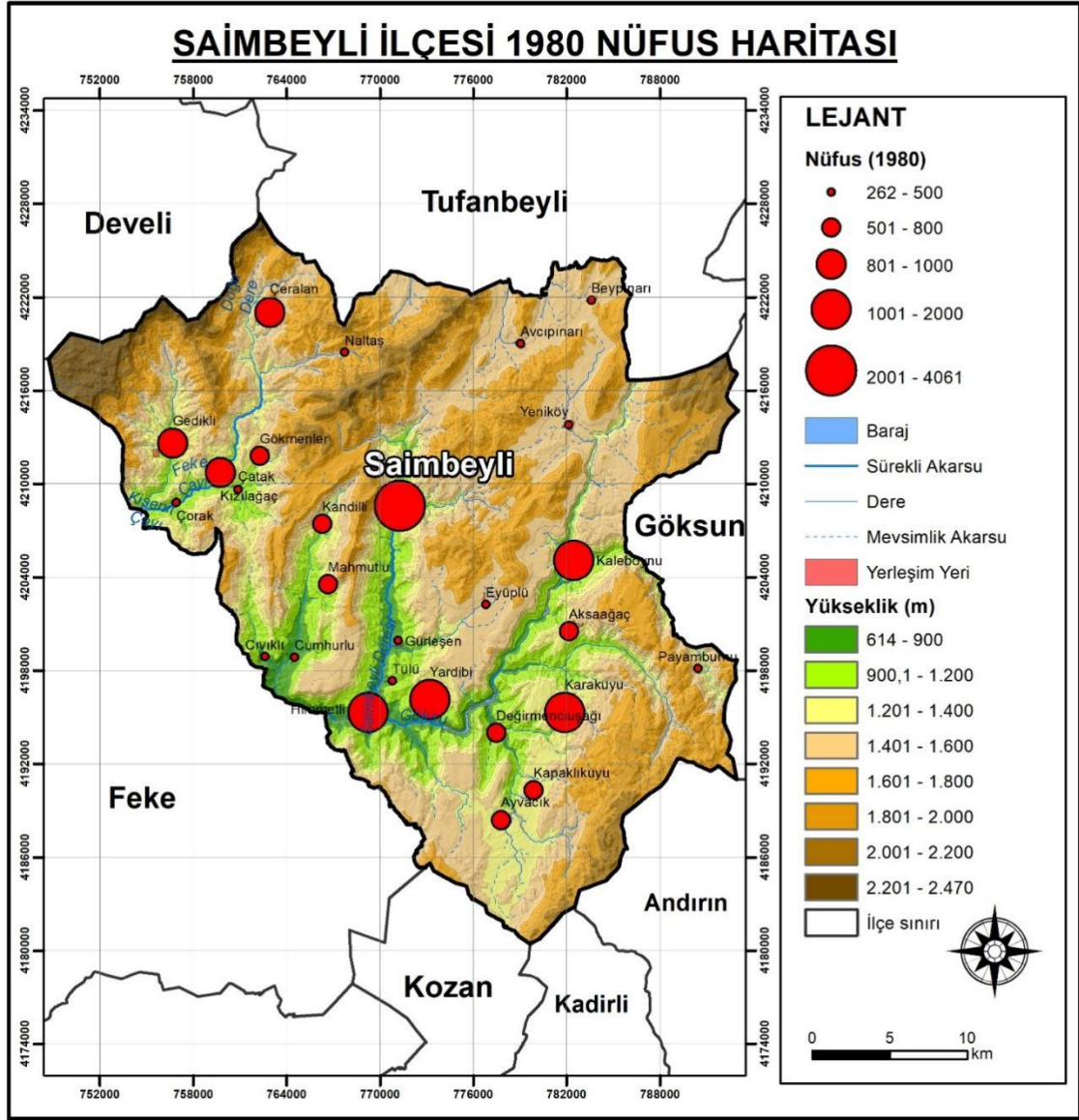
1950 yılında yerleşmenin dağılışı analiz edildiğinde ilk yapılabilecek tespit yerleşmenin şehrsel karakterinin en güçlü olduğu yerin merkez ilçe olduğu üzerinedir. Gerçekte de cılız bir şehirleşme ve şehrsel fonksiyonların en fazla yoğunlaşma gösterdiği alanın merkez ilçe olduğu görülmektedir. 1950 yılında 1.000’den daha fazla nüfusa sahip olan tek yerin merkez ilçe olduğu söylenebilir. Başta hizmetler olmak üzere, ticari alışverişin yoğunlaşması da burada gerçekleşmektedir. Bunun dışında 1950 yılında Saimbeyli’de yerleşmenin dağılışı dikkati çeken ikinci husus ise ilçe merkezinin dışındaki köylerin akarsu vadisine yakın yerlerde kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan dikkat çeken iki nokta Saimbeyli Deresi, Göksu Çayı ve Feke Çayı civarındadır. Saimbeyli Deresi istikametinde nüfusları 100-700 arasında değişen köylerin olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar arasında en dikkati çeken ise Himmetli’dir. Bunun dışında Tülü ve Gürleşen’in nüfusları da 130-500 arasındadır. Göksu Çayı ve kolları civarında en dikkat çeken köy ise Kaleboynudu’dur. Bu köy, 1950 yılı rakamlarına göre 750 nüfusa sahiptir. Göksu Çayı kollarında kurulmuş diğer köyler ise Yardibi, Değirmeciuşağı, Karakuyu, Kapaklıkuyu ve güneyde Ayvacıktır. Yerleşmenin kuzeyine doğru gidildikçe batıda Feke Çayı ve kolları istikametinde 5 köy yerleşmesinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu köylerin nüfusu 200-700 arasında değişmektedir. Bu köyler Feke Çayının güneyinden kuzeyine doğru Kızılağaç, Çatak, Gedikli, Çatak ve en kuzeyde Çeralan’dır. Bunların dışında bir su kaynağından daha bağımsız olarak varlığını oluşturmuş iki köy ise kuzeyde Avcıpanarı ve Beypınarıdır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Saimbeyli'nin 1950 Yılı Nüfus Haritası

1950 yılından 1980 yılına geçen 30 yılda yerleşmelerin gelişimi ve dağılışına dair dikkat çeken önemli detaylardan biri yeni köylerin kurulması ve mevcut köylerin nüfusunu artırmasıdır. Bu açıdan yeni kurulan köyler Yeniköy, Naltaş, Çorak ve Peyamburnu'dur. Bu köylerin nüfus açısından özelliklerine bakıldığında yeni kurulmuş olmalarından kaynaklı olarak yerleşmenin geri kalanlarına göre az nüfuslu olmalarıdır. 1980 yılında Yeniköy 368, Naltaş 262, Çorak 364 ve Peyamburnu ise 369 nüfusa sahiptir. Görüldüğü üzere bu köyler az nüfuslu yerleşmelerdir. Bunun dışında şehrsel fonksiyonun en kuvvetli olduğu ilçe merkezinin nüfusunun üç katına yakın bir artışla 4061 olmuştur. Böyle bir artış ilçe merkezine olan talebin arttığını göstermektedir. Bunun dışında 1950 yılı için akarsu vadilerinde kurulmuş köylerin de nüfusunda genel bir artış olduğundan bahsedilebilir. Özellikle Saimbeyli Deresi civarında bulunan Himmetli'nin nüfusu iki katına yakın artarak 687'den 1355'e ulaşmıştır. Buna ek olarak

Göksu Çayı ve kolları istikametinde kurulmuş köylerinde de artışlar dikkat çekicidir. Bu açıdan nüfus açısından en dikkat çekici köy olan Yardibinin nüfusu 30 yılda 446'dan 1023'e ulaşmıştır. Kuzeyde Feke Çayı çevresindeki köylerden olan Gedikli'nin nüfusu 516'dan 910'a ulaşmıştır. Yeni eklenen köylerin dışında yerleşmedeki diğer köyler de nüfuslarını artırarak varlıklarını korumayı başarmıştır (Şekil 4. 12).

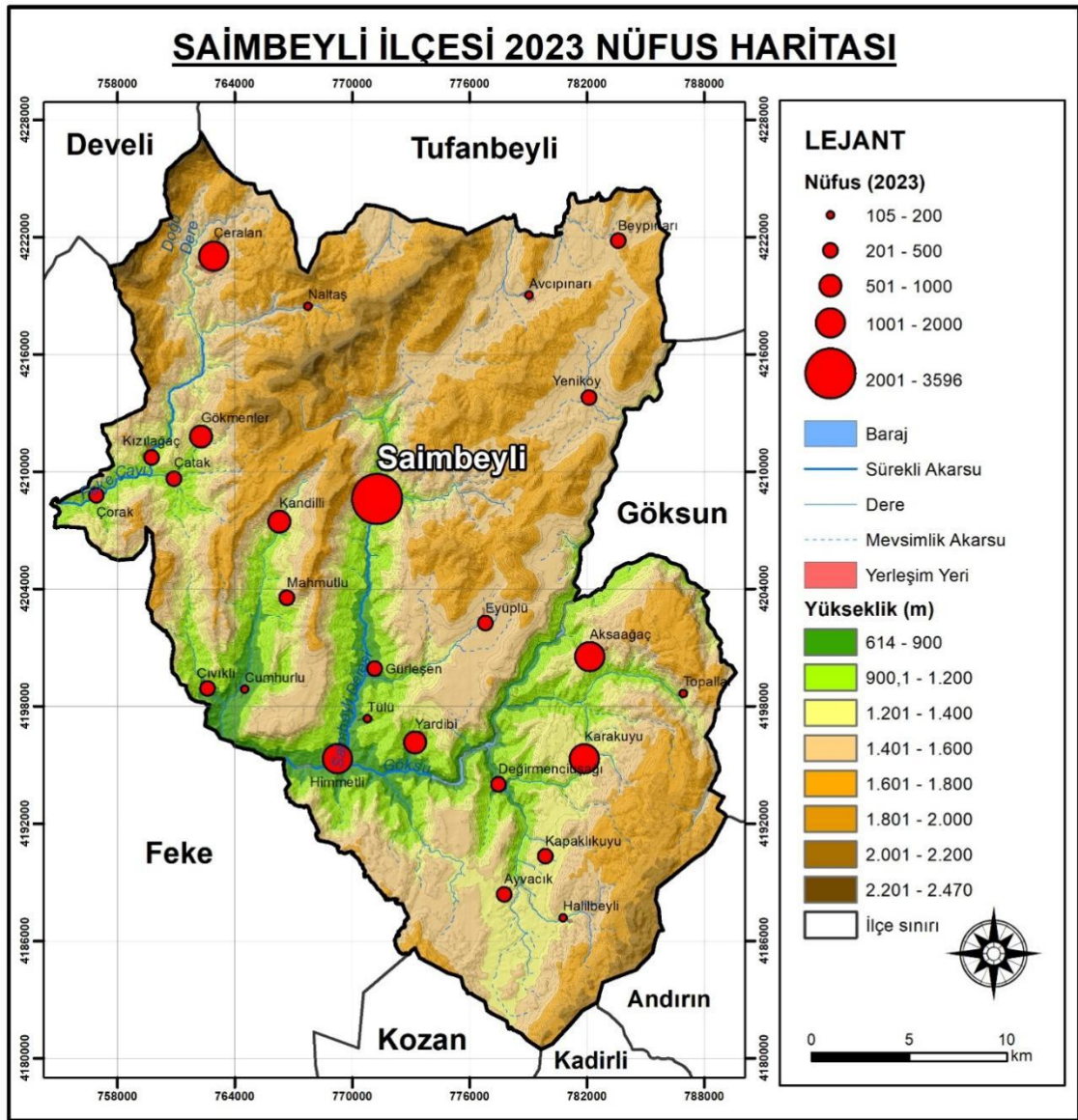
Şekil 4. 12. Saimbeyli'nin 1980 Yılı Nüfus Haritası

2023 yılına gelindiğinde ise yerleşmelerin gelişimi ve buna bağlı olarak dağılımları açısından yapılabilecek önemli tespit idari sınırlardaki değişikliklerdir. Yeni ilçelerin kurulması ve sınırlarda yapılan değişiklikler ilçe sınırlarını değiştirdiği gibi köylerin de farklı ilçe ve illere geçmesini sağlamıştır. Bu açıdan bahsedilebilecek değişiklikler arasında Kaleboynu'nun 1966'da ve Peyamburnu'nun 2007'de ayrılarak Göksun'a geçmesi, Gedikli'nin 1992'de ayrılarak Feke'ye bağlanması gösterilebilir. Bu değişiklikler ilçe nüfus göstergelerindeki anlamlı değişiklikler olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Bunların dışında da daha mikro ölçekli değişiklikler de gerçekleşmiştir. 2005 yılında Peyamburnu'na bağlı bir yerleşmeyken Topallar bağımsız bir köy (mahalle) olmuştur. Bunun dışında Halilbeyli de Kapaklıkuyu'ya bağılyken bağımsız bir köy (mahalle) olmuştur. Yekün ölçekte bu değışikliklerin yerleşmenin 2007'den sonraki nüfusunun azalmasında payı bulunmaktadır.

Yerleşmelerin gelişimi açısından gerçekleşen bir diğer gelişme ise Büyükşehir Yasası'ndaki değışikliklerle gerçekleşmiştir. Yapılan düzenlemelerle beraber büyükşehir sınırlarındaki köyler idari statü olarak mahalle olarak tanımlanmıştır. Böylece idari düzeyde değil, fakat coğrafi açıdan büyük bir farklılık ortaya çıkmıştır. Saimbeyli'de fonksiyonel ve nüfus açısından kırsal özellik gösteren köyler mahalle kabul edilerek şehirselle statüde tanımlanmaya başlanmıştır. Bu durum, tanımlamalarda ikilik oluşturduğu gibi coğrafi açıdan da karmaşanın oluşmasını sağlamıştır. Bu çalışmada da idari değışikliklere bağılı kalınmış ve önceki yıllarda köy olarak tarif edilmiş yerleşmeler mahalle olarak ifade edilmiştir. Fakat kesin suretle belirtmek gerekir ki gerek fonksiyon gerekse de nüfus açısından bu mahalleler kırsal karakterlidir.

1950 yılından 1980 yılına kadar geçen 30 yılda yerleşmedeki köylerin nüfuslarındaki artış trendinin 2023 yılında benzer bir trendi sürdüremediğı görölmektedir. İdari statüde mahalle olarak yerleşmelerin sayısındaki azalış dikkat çekicidir. İlçe merkezini oluşturan üç mahalle olan Fatih, İslam ve Yeşilbağlar mahallelerinin toplam nüfusu 3397 olmuş ve 1987'deki 4061'in gerisinde kalmıştır. Bunun dışında 1980'de de var olan Aksaağaç, Çatak ve Eyüplü mahalleleri nüfuslarını artırmıştır. Bu üç mahallenin dışında kalan Avcıpınarı, Cumhurlu, Çeralan, Çorak, Değirmenciuşağı, Gökmenler, Gürleşen, Himmetli, Kandilli, Kapaklıkuyu, Karakuyu, Kızılağaç, Mahmutlu, Naltaş, Tülü, Yardibi, Yeniköy mahalleleri ise nüfus kaybetmiştir (Şekil 4.13). Dolayısıyla Saimbeyli'deki nüfusun azalışı mikro ölçekte mahallelerdeki kayıpla paralellik taşımaktadır.

Şekil 4.13. Saimbeyli'nin 2023 Yılı Nüfus Haritası

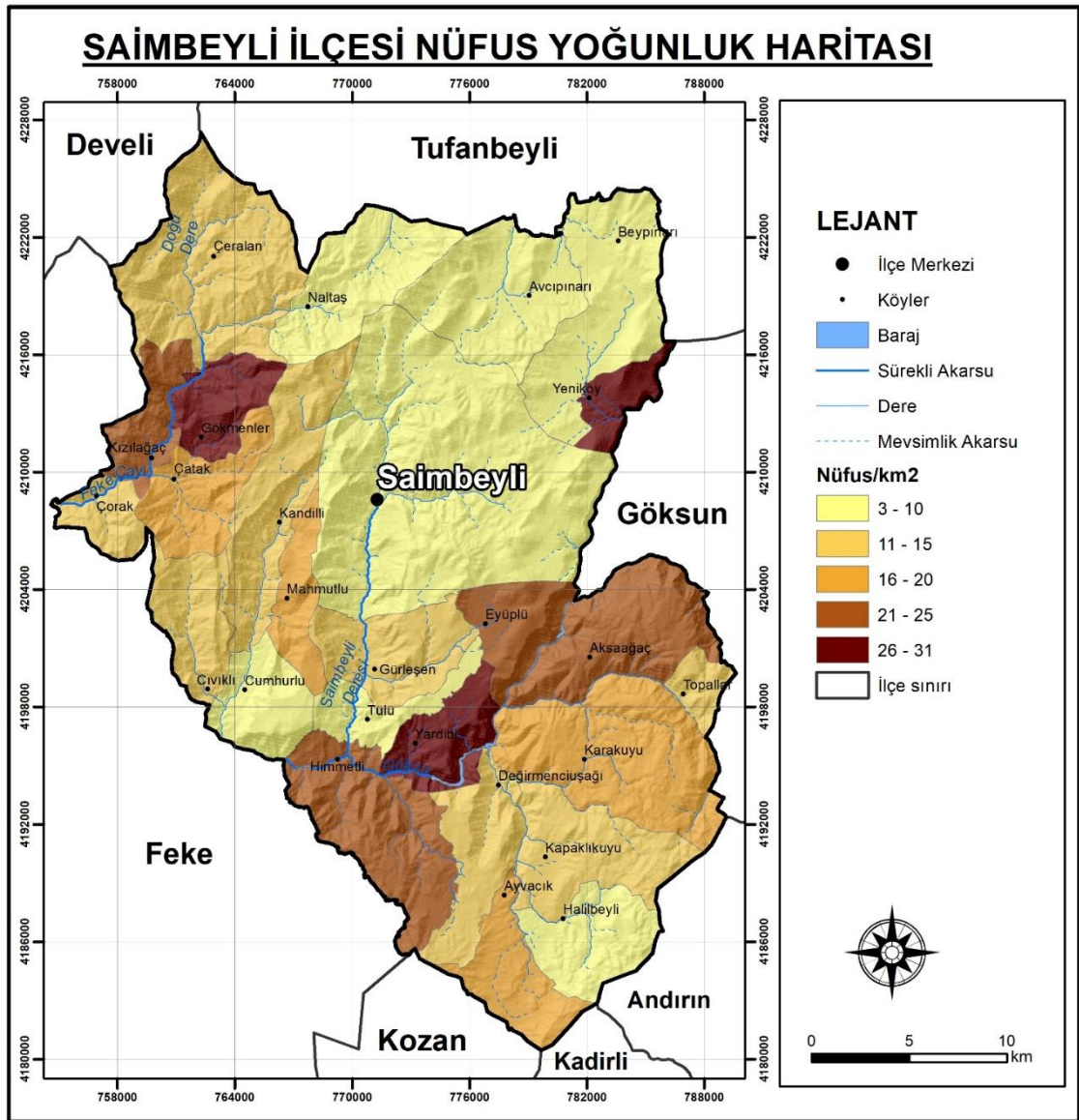
4.5. Nüfus Yoğunluğu

Nüfus yoğunluğu, birim başına düşen insan sayısını ifade etmektedir. Mekânsal açıdan yerleşime açık bölgelerin sıklık veya seyreklik halini anlamak açısından nüfus yoğunluğu araştırmacılara ipuçları sunmaktadır (Özav & Yasak, 2006). Özellikle coğrafi temelli analizler açısından nüfus yoğunluğunu anlamak başta arazi kullanımı olmak üzere nüfusun dağılışın kompozisyonunun analizinde de katkılar sunmaktadır. Nüfusun sınırları belirlenmiş bir alandaki niceliksel yoğunlaşması ve niteliksel durumu nüfus yoğunluğundan doğrudan etkilenir.

Saimbeyli yeryüzündeki diğer yerleşmelerde olduğu gibi yerleşim alanının tamamına eşit bir şekilde yayılmamıştır. Yerleşmedeki topografik yapının arızalı olması toplulukların yerleşme faaliyetlerindeki dinamik halin oluşmasına neden olmuştur.

Topografyanın eğimli olduğu ve yükseltinin arttığı yerlerde nüfusun azaldığı buna karşılık uygun yapının olduğu yerlerde ise nüfusun fazla olduğu anlaşılmaktadır. Yerleşmede nüfus yoğunluğu açısından dikkat çekici ilk yer ilçe merkezidir. Nüfusun miktar olarak en fazla olduğu yer ilçe merkezi olmasına karşılık nüfus yoğunluğu açısından dikkat çekici bir durumdadır. İlçe merkezini oluşturan Fatih, İslam ve Yeşilbağlar mahallesinde toplamda km²'ye 22 kişi düşmektedir. Bunun dışında yerleşmede yoğunluk açısından dikkat çeken mahallelerin başında Yardibi, Yeniköy ve Gökmenler gelmektedir. Bu üç mahalleden Yardibi merkezi bir konumda yer alırken, Yeniköy yerleşmenin kuzeydoğusunda, Gökmenler ise kuzeybatısında yer almaktadır. Bu üç mahallede km²'ye 26-31 kişi düşmektedir. Bu rakamlar aynı zamanda yerleşmenin en fazla yoğunlaşılan mahalleleri olduğunu göstermektedir. Yardibi km²'ye 30 kişi ile yerleşmede nüfus yoğunluğu en fazla olan mahalleyi temsil etmektedir (Şekil 4.14).

Yerleşmedeki az yoğun nüfuslu mahalleler Tülü, Avcıpınarı, Beypınarı, Naltaş, Cumhurlu ve Halilbeylidir. Bu mahalleler arasında yer alan Avcıpınarı, Naltaş, Beypınarı yerleşmenin kuzeyinde yer almakta olup, geniş bir yüzölçümüne sahiptir. Bu nedenle bu mahallelerde ortalama nüfus yoğunluğu km²'de 3-10 kişidir. Güncel nüfus açısından ise Avcıpınarı 154, Naltaş 107 ise Beypınarı ise 295 kişidir. Dolayısıyla alansal büyüklüğü fazla olan bu mahallerdeki nüfus miktarının azlığı bu mahalleleri yerleşmenin az yoğunluklu mahalleri arasına sokmaktadır. Buna benzer şekilde Tülü 131, Cumhurlu 200, Halilbeyli 150 kişilik az sayılabilecek nüfusa sahiptir. Yerleşmede orta düzeyde yoğun olarak nitelendirilebilecek mahallerde ise km²'ye 16-25 kişi düşmektedir. Bu mahalleler genelde ilçenin merkezine yakın konumlanmasıyla dikkat çekmektedir. Aksağaç, Eyüplü, Topallar, Karakuyu, Himmetli, Kızılağaç, Çatak, Mahmutlu bu mahallelere örnektir (Şekil 4.14).

5. YERLEŞMELER AÇISINDAN SAİMBEYLİ İLÇESİNİN EKONOMİK COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

5.1. İlçede Yerleşmeleri Etkileyen Ekonomik Sektörler

Ekonomik faaliyetler, bir yerleşmenin kurulması ve gelişimi devam ettirmesindeki temel faktörlerden biridir. Yerleşmelerin ilk kurulduğu dönemlerde fonksiyonlara bağlı olarak ekonomik çeşitlilik fazla değildir. Süreç içerisinde yerleşmenin evrimsel gelişimine paralel olarak fonksiyonlar da çeşitlenebilmektedir. Bu süreç içerisinde fonksiyonların gelişimine paralel yerleşmede yeni araziler kullanıma açılmakta, yerleşmenin alansal yayılımı artmaktadır.

Şehir yerleşmeleri, kırsal yerleşmelere göre ekonomik çeşitlilik açısından daha zengin bir yapı sunar. Şehir içindeki konut, sanayi, hizmet gibi alanlar şehiriçi arazi kullanım kalıplarında dikkat çekici bir durumdadır. Şehrin ilk kurulduğu dönemlerde çeperde kalan sanayi faaliyetleri zamanla şehrin büyümesi sonucunda şehir içinde kalabilir ve yeniden planlama çalışmalarının bir parçası olabilir. Benzer şekilde nüfusun artışına paralel olarak konut alanları şehrin merkezinden çeperine doğru yayılma içerisine girer. Bu durum, çoğu durumda yeni yolların, sokakların ve alt-üst yapı faaliyetlerinin gelişmesini teşvik eder.

Kırsal yerleşmeler ise şehirlere göre ekonomik çeşitlilik açısından daha muhafazakâr bir yapı sergiler. Kırsal yerleşmelerdeki temel ekonomik çeşitliliği sağlayan tarım ve hayvancılık faaliyetleri ise mera alanlarının varlığı, uygulanan tarımsal metodlar gibi etkenlerle doğrudan ilişkilidir. Neticede kırsal alanların temel motivasyonu olan şehirlerin geçimini temin etme hali buralarda üretimi zorunlu kılmaktadır.

Saimbeyli, Adana'nın fonksiyon ve ekonomik çeşitlilik açısından geri kalmış ilçelerindendir. Yerleşmede temel olarak tarım, hayvancılık ve turizm faaliyetleri etkin bir şekilde görülmektedir. Yerleşmede tarımsal faaliyetleri etkileyen fiziki faktörlerin yanında-eğim ve yükselti- beşerî faktörlerin de rolü vardır. Tarımsal kompozisyonda, erik, ayva, elma gibi ürünler dikkat çekerken daha geniş bir alanda buğday ve arpa gibi tahıllar ve çeşitli sebzeler üretilmektedir. Hayvancılık faaliyetleri ise modern çiftliklerden ziyade merada otlatmaya dayalı faaliyetler şeklindedir. Bölgenin topografik yapısındaki arızaya bağlı olarak keçi küçükbaş hayvan varlığında başı çekmektedir. Buna ek olarak daha az bir şekilde inek ve koyun varlığından da bahsetmek mümkündür (Fotoğraf 5.1). Ayrıca belediyeye ait et kesim tesisi hayvancılık faaliyetleri kapsamında kullanılmaktadır.

Fotoğraf 5.1. Saimbeyli’de Yapılan Hayvancılık Faaliyetleri Kapsamında Çekilmiş Bir Görüntü. Koyun ve Keçi Varlığı Dikkat Çekmektedir.

Ekonomik faaliyetlerde dikkat çeken bir diğer uğraş ormancılık üzerinedir. Doğal orman alanları bölge ekonomisi açısından önemlidir. Özellikle kereste ve odun üretimi yerel ekonomiyi desteklemesi açısından dikkat çekmektedir (Fotoğraf 5.2). Ayrıca ormancılık açısından uzmanlaşan halk ülkenin bir çok yerinde orman kesiminde çalışmaktadır. Ancak ilçede orman ürünlerinin sanayi ölçeğinde işlenerek katma değerli ürünlerin pazarlanmasına yönelik çabalar yok denecek kadar azdır. Sanayi faaliyetleri ise küçük üretim tesisleri kapsamında gerçekleşmektedir. Son olarak Saimbeyli’deki ekonomik faaliyetlerde turizmin az da olsa payı bulunmaktadır. Özellikle alternatif turizm faaliyetleri açısından Saimbeyli yaylacılık, trekking gibi turizm aktivitelerinde potansiyele sahiptir. Günümüzde daha çok yerel grupların spontan tercihleri şeklinde gerçekleşmektedir. Kurumsal açıdan kamu ve özel kurumlar yerleşmede turizmi geliştirici adımlar atmaktadır. Turizm için gerekli olan ulaşım ağı ise bazı kavşak noktalarında yerleşmeyi pozitif yönde etkilemektedir. Adana-Sivas Yolu yerleşmeyi diğer illere bağlayan önemlidir.

Fotoğraf 5.2. Saimbeyli’de Ekonomik Uğraşların Başında Gelen Ormancılık Faaliyetleri

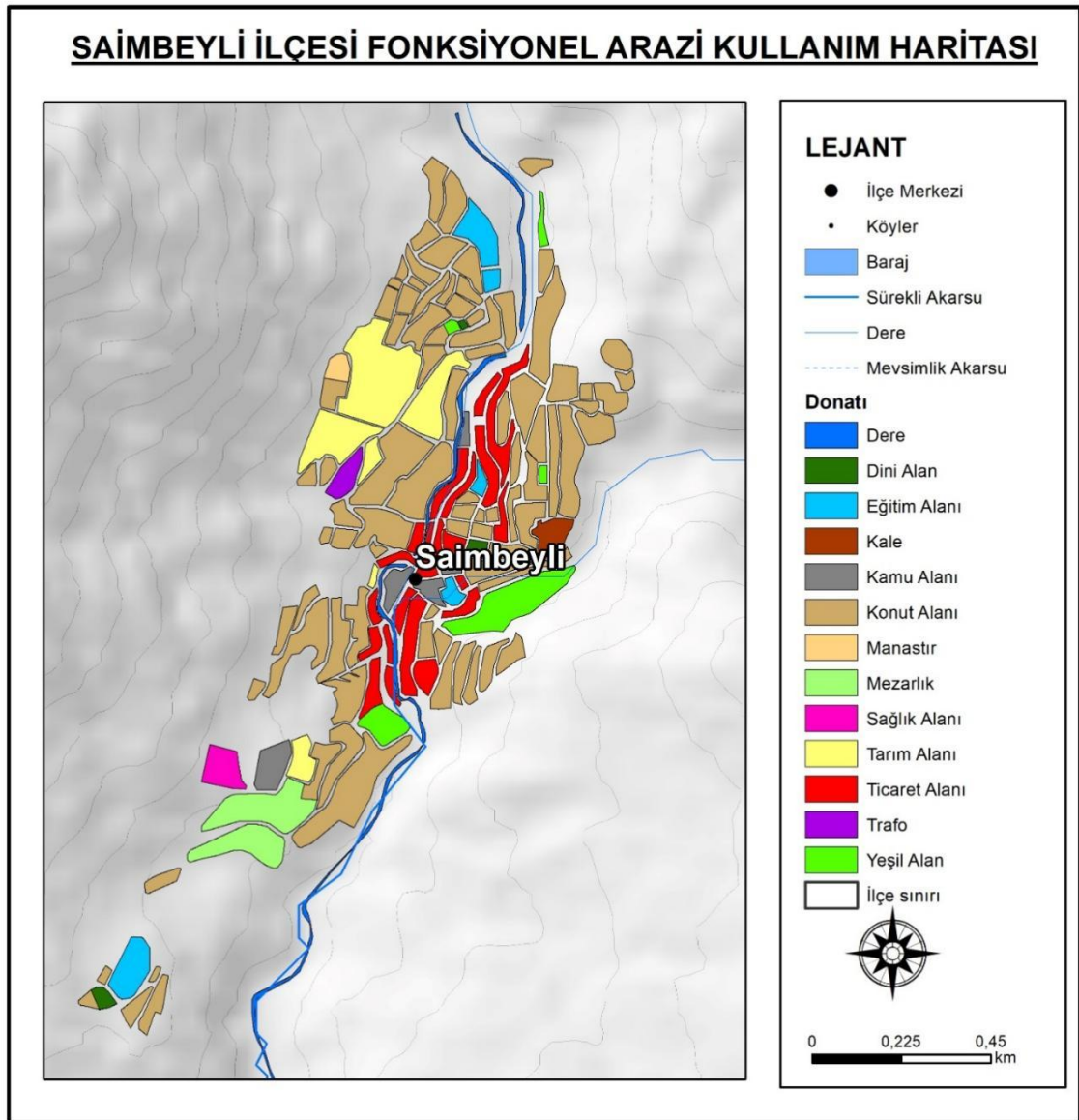
5.2. Arazi Kullanımı

İnsanlar farklı faaliyetler gerçekleştirerek bir bölgedeki araziden faydalanırlar. Araziden farklı fonksiyonlar kapsamında faydalanmak ilkel dönemden günümüze kadar toplulukların yaptıkları bir faaliyettir. Böyle bir etkileşim temelde insan ve doğal çevre etkileşimine en iyi örneklerden biridir. Günümüzde insanlar araziden tarım, hayvancılık, ulaşım, sanayi, konut gibi farklı fonksiyonlar kapsamında yararlanmaktadır. Yerleşmenin kırsal veya kentsel olma hali farklı fonksiyonların baskın olma veya olmama halinde de temel bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Köy veya köyaltı yerleşmelerde tarım, hayvancılık gibi faaliyetler toplam arazi kullanımında öne çıkmaktadır. Kentsel yerleşmelere doğru geçildikçe fonksiyonlar çeşitlendiği gibi arazi kullanımındaki değişiklik sanayi, turizm, konut gibi kullanımlarda kendisini hissettirir. Arazi kullanımı, çevre üzerindeki etkiler ve sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşır. Planlı arazi kullanımı, daha verimli ve çevre dostu bir yerleşim düzeni sağlamak amacıyla yapılan düzenlemeleri ifade eder. Bu tür planlamalar, özellikle hızlı nüfus artışı ve çevre kirliliği gibi sorunların çözülmesine yardımcı olabilir.

Saimbeyli, arazi kullanımı açısından yukarıda aktarılanlara benzer bir yapı göstermektedir. Yerleşim birimleri ağırlıklı kırsal karakterlidir. Gerek fonksiyonlar gerekse de nüfus açısından Saimbeyli Adana’nın diğer ilçelerine göre daha geri bir

durumdadır. İlçe merkezinin dışında kalan mahallelerde temel fonksiyon hayvancılığa yöneliktir. Bu durumun oluşmasında arazinin arızalı yapısı oldukça etkilidir. Bu sebeple ilçede tarıma ayrılan alanlar kısıtlı düzlüklerde gerçekleşmektedir. Kısıtlı alanlarda üzüm bağı yetiştiriciliği, kiraz gibi meyve ağaçları bulunmaktadır. Tarımın arazi kullanımı üzerinde az olan payı Saimbeyli’de ormancılık ile telafi edilmeye çalışılmaktadır. Ormanlık alanlar, arazide baskın bir konumdayken ormanlık alanlardan elde edilen ağaçlar kereste üretimi gibi ticari faaliyetler kapsamında kullanılmaktadır.

İlçedeki arazi kullanımındaki farklılaşma ve çeşitlenme ise kendisini en belirgin olarak ilçe merkezinde göstermektedir. İlçe merkezindeki nüfus yapısı ve fonksiyonların oluşup gelişmesi köylere göre daha eskidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde ilçe merkezindeki temel arazi kullanımında konutların kullanımı baskın durumdadır. İlçe merkezinin kurulduğu vadi içerisindeki kuzey güney ve doğu batı eksenli hatta konutların kullanımı baskın durumdadır. Konutların arazi üzerindeki baskın olma halini ise doğal çevre, eğim ve yükselti gibi fiziki coğrafi etmenler belirlemektedir. Ticaret alanları konut kullanımından sonra ilçe merkezindeki ikinci en yoğun kullanım durumunu oluşturmaktadır (Şekil 5.1). Çevre ilçe ve yerleşmelerde olduğu gibi ticari alanlar yerleşmenin en çekirdek alanında kurulmuştur. Tarihsel fonksiyonların sürekliliği ve yerleşmedeki iktisadi sürdürülebilirlik açısından ticari alanlar önemli bir durumdadır. İlçe merkezindeki ticari işletmelerin karakteri küçük dükkanlar şeklinde olup, yerleşmenin temel ihtiyaçlarını gidermeye yönelik faaliyet göstermektedir. İlçe merkezindeki arazi stoğunda dikkat çeken bir diğer kullanım mezarlıklara yöneliktir (Şekil 5.1). Mezarlık alanlar ilçe merkezinin güneyinde konumlanmaktadır. Bunun dışında ilçe merkezinin kuzeybatısında tarım alanları da mevcuttur. Bunların dışındaki arazideki diğer kullanımlar münferit karakterli olup, oransal olarak arazi kullanımındaki payı yüksek değildir.

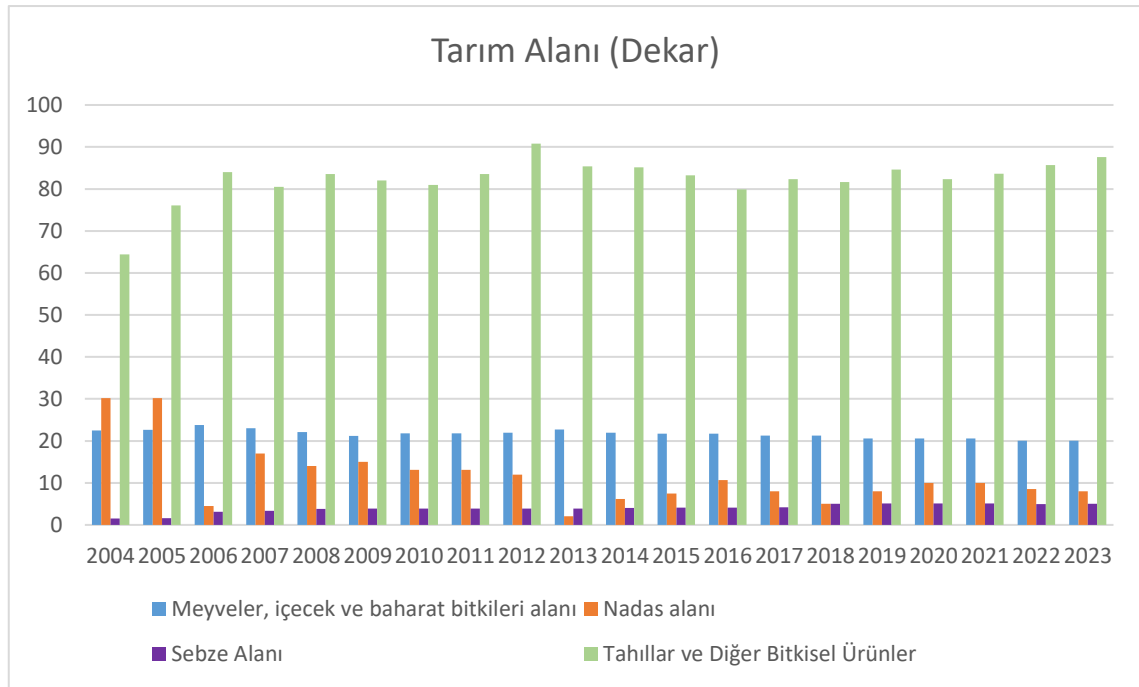

Şekil 5.1. Saimbeyli İlçesi Arazi Kullanım Haritası

5.3. Tarım

Saimbeyli’de ekonomik fonksiyonlar açısından tarımsal ürünlerin üretimi diğer fonksiyonların kullanımı açısından daha geri plandadır. Böyle bir durumun oluşmasında yeryüzü şekillerinin payı oldukça fazladır. Tarım yapılabilecek alanların kısıtlı olması kırsalda ormancılık ve hayvancılık gibi diğer geçim kaynaklarının daha fazla olmasını sağlamıştır. Tarımsal göstergeler açısından yerleşmede bakılabilecek ilk kriter ekilen tarım alanlarıdır. 2004-2023 yılları arasında ekilen tarım alanlarındaki ürün kompozisyonu açısından dikkat çeken ilk detay, tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin üretimindeki baskınlıktır. 2004 yılında bu kategoride 60 dekarın üstünde ekilen tarım alanı mevcutken 2023 yılında bu değer 90 dekara yaklaşmıştır. Bu rakamlar, yerleşmedeki temel tarımsal ürün üretiminde arpa, buğday gibi tahılların ön planda

olduğunu göstermektedir. Tarımsal ürün kompozisyonunda ekilen alanlar açısından ikinci sırada meyve, içecek ve baharat bitkileri gelmektedir. Aynı yıllar içerisinde bu kategoride 20 dekarlık bir ürün üretimi gerçekleştirilmektedir. Sebze alanlarının ekimi ise tarımsal alanların kullanımı açısından son sırada gelmektedir. Tarımsal verimlilik açısından nadas alanlarının yıllar içerisindeki artış ve azalış seyirleri dikkate alınan kriterler arasındadır. Saimbeyli’de bu açıdan pozitif bir gelişim seyri mevcuttur. 2004 yılında 30 dekarlık alan nadasa bırakılırken, 2023 yılında nadas alanları 8 dekara kadar gerilemiştir. Bu durum, tarımsal ürün üretimi açısından yerleşmedeki olumlu gelişmeler arasındadır (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. Saimbeyli’de Tarım Alanlarının Alt Kategorilere Göre Dağılımı

Saimbeyli’de tahıl tarımı açısından üretimi en fazla yapılan ürün buğdaydır. 33 dekar alanda üretimi yapılan buğdayın 2023 yılındaki üretimi 5.313 ton olarak gerçekleşmiştir. Fakat buğday her ne kadar birim olarak fazla üretilse de verim açısından toplamda üretilen 16 tahıl ürünü arasında 12.sıradadır. Buğdaydan alınan verim kg/dekar başına 161’dir (Tablo 5.1). Buğday, özellikle su imkanlarının kısıtlı olduğu alanlarda kırsal alanda zaruri bir şekilde üretimi gerçekleştirilmektedir. Buğday’ın Saimbeyli içindeki mahallelerdeki ekim alanı dağılışında dört mahalle dikkat çekmektedir. Bunlar Karakuyu, Ayvacık, Kapaklıkuyu, Değirmenciusağıdır. Bu köyler Saimbeyli’nin güneydoğusunda kalmaktadır. Buğdaydan sonra üretimi en fazla gerçekleştirilen ürün yoncadır. Yonca üretiminin kullanımında dikkat çeken detay hayvan yemindeki kullanımıdır. Yonca yerleşmede depolanıp kış aylarında arpa ile karıştırılarak hayvanlara yem olarak verilmektedir. Yerleşmede yonca ekim alanlarının

dağılışıda Karakuyu, Avcıpınarı, Ceralan ve Aksaağaç mahalleleri dikkat çekmektedir. 2023 yılında Saimbeyli’de 1750 dekar alandan 1313 ton yonca üretimi gerçekleştirilmiştir (Tablo 5.1). Yoncadaki verim 2023 yılında kg/dekar başına 750’dir. Yonca, tahıllar arasında en yüksek verimle üretilen iki üründen biridir. Korungadaki verim yoncada olduğu gibi kg/dekar başına 750’dir. Arpa ise tahıllar arasında yoncadan sonra üretim miktarı açısından üçüncü sıradadır. 2023 yılında 7200 dekarlık alanda toplamda 1021 ton arpa üretimi gerçekleştirilmiştir (Tablo 5.1). Arpa da buğday gibi birim alandan alınan verimin oldukça düşük olduğu tarımsal ürünler arasındadır. 2023 yılında arpadaki verim kg/dekar başına 142’dir. Arpa ekim alanları yerleşmede Karakuyu, Aksaağaç, Ayvacık ve Değirmenciuşağı yoğunlaşmaktadır. Ayrıca yerleşmede üretimi yapılan tahıllar arasında mısır, çavdar, aspir, patates, fiğ, bezelye gibi ürünler yer almaktadır (Tablo 5.1).

Tablo 5.1. 2023 yılında Saimbeyli’de Tahıl Ürünleri Üretimi

Tarımsal Ürünler	Ekilen Alan (Dekar)	Verim (Kg/Dekar)	Üretim Miktarı (Ton)
Buğday	32900	161	5313
Mısır	55	309	17
Arpa	7200	142	1021
Çavdar	1000	220	220
Triticale	500	190	95
Nohut(Kuru)	1000	283	283
Aspir	300	197	59
Patates	610	974	594
Fiğ(Adi-Yeşil ot)	32000	550	176
Yonca(Yeşil ot)	1750	750	1313
Korunga(Yeşil ot)	500	750	375
Triticale(Yeşil ot)	2000	300	600
Mısır(Slaj)	150	1000	150
Arpa(Yeşilot)	7500	300	225
Bezelye(Yemlik)	100	400	40
Lavanta	10	0	0
Toplam	2310,35	-	2460497

Saimbeyli’de meyveler ve baharat bitkileri açısından ilk üç sırayı sırasıyla kiraz, elma ve sofralık üzüm oluşturmaktadır. 2023 yılı verilerine bakıldığında 6.500 dekar alanda 3.750 ton kiraz üretilmiştir (Tablo 5.2). Kirazdaki verim kg/meyve veren ağaç başına 25’tir. Bu verim değerleri yerleşme ortalamasına yakındır. Kiraz ağaçlarının dağılışıda İslam, Gürleşen, Karakuyu, yardibi mahalleleri dikkat çekmektedir. Kirazdan sonra üretimi en fazla yapılan meyve elmadır. 2023 yılı verilerine göre yerleşmede 965 dekar alanda 1000 ton elma üretimi gerçekleştirilmiştir. Elma ağaçlarının dağılışı yerleşmede Aksaağaç, Avcıpınarı, Cıvıklı mahallelerinde yoğunlaşma göstermektedir. Elma üretimindeki verim kg/meyve veren ağaç başına 145’tir (Tablo 5.2). Bu verim üretilen meyve türleri açısından ikinci sıradır. Verim açısından birinci sırada gelen meyve ise kg/meyve veren ağaç başına 540 ile çilektir.

Yerleşmede üretim açısından üçüncü en fazla üretimi gerçekleştirilen meyve sofralık üzümdür. 2023 yılı rakamlarına göre 10.000 dekar alanda 1.000 ton üzüm yetiştirilmiştir. Üzümdeki verim kg/meyve veren ağaç başına 100'dür (Tablo 5.2). Yerleşmede üretimi yapılan diğer ürünler ise armut, ayva, vişne, şeftali, erik, kıızılcık, badem, ceviz, nar ve trabzon hurmasıdır.

Tablo 5.2. 2023 yılında Saimbeyli'de meyve ürünleri üretimi

Ürünler	Ekilen Alan(Dekar)	Verim(Kg/MVA)	Üretim Miktarı(Ton)
Sofralık Üzüm (Çekirdekli)	10000	100	1000
Elma	965	145	1952
Armut	50	30	87
Ayva	120	35	70
Kiraz	6500	25	3750
Vişne	50	25	30
Şeftali	50	25	113
Erik	280	30	225
Kızılcık	0	20	30
Çilek	115	504	58
Badem	600	5	88
Ceviz	1250	19	555
Nar	0	30	120
Trabzon Hurması	90	30	66

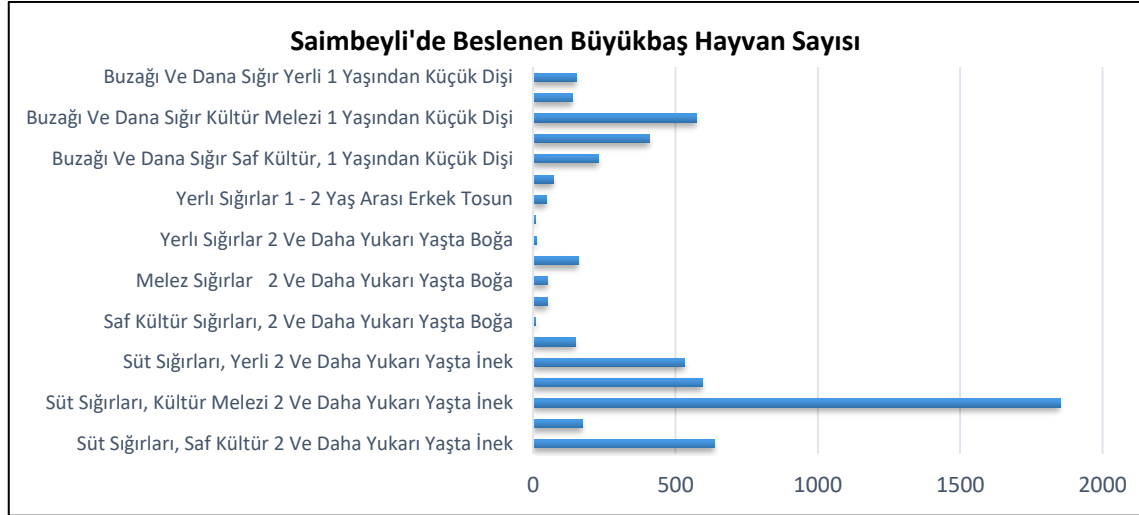
Saimbeyli'de sebze üretimi açısından ürün çeşitliliği fazla değildir. Yerleşmede belli başlı ürünler üretilmektedir. Üretilen bu ürünler arasında domates ve taze fasülye üretimi dikkat çekmektedir. Domates 2260 dekar alanda 2300 ton üretimle yerleşmedeki üretimi en fazla yapılan sebzedir (Tablo 5.3). Domates ekim alanları yerleşmede Aksaağaç, Avcıpınarı, Cıvıklı'da yoğunlaşma göstermektedir. Taze fasülye ise 1.500 dekar alanda 750 ton üretimle ikinci sıradadır. Bunları 560 ton üretimle hıyar ve 300 ton ile patlıcan takip etmektedir (Tablo 5.3). Bunların dışında biber, domates, kabak ve soğan da yerleşmede yetiştirilen ürünler arasındadır.

Tablo 5.3. 2023 yılında Saimbeyli'de Sebze Ürünleri Üretimi

Ürünler	Ekilen Alan(Dekar)	Üretim(Ton)
Fasülye (Taze)	1500	750
Biber(Sivri)	302	185
Hıyar(Sofralık)	510	560
Patlıcan	300	300
Domates	2260	2300
Kabak	100	50
Soğan	60	30

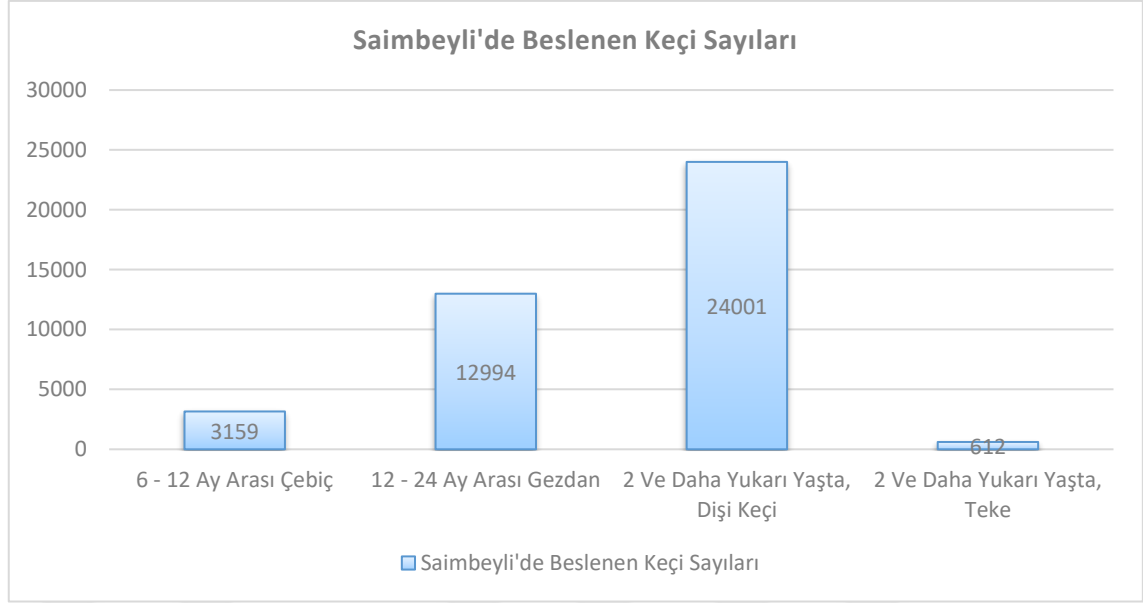
Yerleşmede yapılan bir diğer ekonomik faaliyet hayvancılıktır. Hayvancılık faaliyetleri büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık şeklinde gerçekleştirilirken, hayvanlar taşımada da aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Büyükbaş hayvan çeşitliliğine bakıldığında ilk dikkat çeken iki ve daha yukarıda yaşa sahip olan ineklerdir. Bu kategori yerleşmedeki en fazla hayvan sayısına sahiptir. Yerleşmedeki inek varlığı farklı

alt kategorilere ayrılabilir. Bunlar iki ve daha yukarı yaştaki kültür melezleri, saf melezlerdir. Kültür ve saf melez inek sayısı 2.490 tanedir. Ayrıca büyükbaş hayvan varlığında tosun, boğa düve gibi farklı büyükbaş hayvanlar da mevcuttur. Tüm kategorilerde yerleşmedeki toplam büyükbaş hayvan sayısı 5848 adettir (Şekil 5.3).

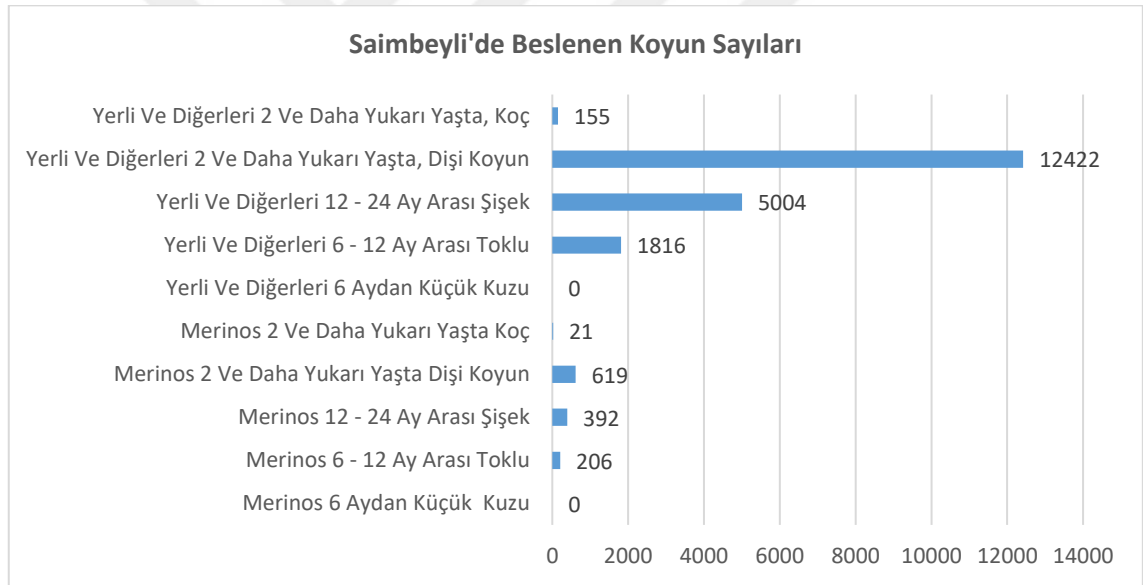

Şekil 5.3. Saimbeyli'deki Büyükbaş Hayvan Varlığı

Yerleşmedeki küçükbaş hayvan varlığında ise koyun ve keçi varlığı dikkat çekmektedir. 2024 yılı rakamlarına göre toplam koyun sayısı 20.635'tir (Şekil 5.5). Keçi sayısı toplamda 40.766'dır (Şekil 5.4). Keçinin koyunlardan daha fazla olmasının temel sebebi Saimbeyli'deki arazi yapısının keçiye daha uygun olmasından kaynaklanmaktadır. Mera hayvancılığı şeklinde devam ettirilen hayvancılıkta keçi birçok eğimli araziye koyuna göre daha rahat geçebilmektedir. Bu nedenle yerleşmedeki keçi varlığı, koyunun iki katıdır. Hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvancılık faaliyetleri özellikle yerleşmenin kırsal bölgelerinde ticari kaygılarla yapılmaktadır. Hayvanlardan elde edilen süt ve süt ürünleri kırsaldaki köylünün temel geçim kaynakları arasındadır.

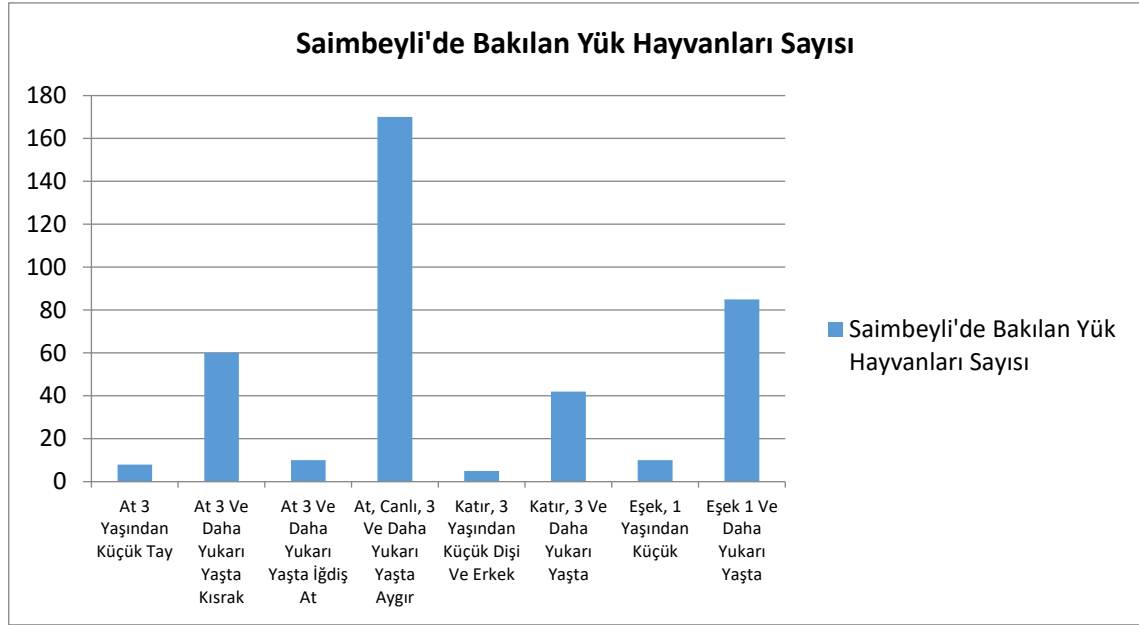

Şekil 5.4. Saimbeyli'deki Keçi Varlığı

Şekil 5.5. Saimbeyli'deki Koyun Varlığı

Yerleşmedeki hayvan varlığı açısından son kategori yük ve taşımacılık amaçlı kullanılan hayvanlardır. Bu kategoride dikkat çeken hayvanlar at, katır ve eşektir. Bu üç hayvan arasında en fazla sayıya sahip olan hayvan attır. Toplamda farklı alt kategorilerde 248 adet at mevcuttur. Bunu 95 ile eşek, 47 tane ile katır takip etmektedir. Özellikle katır ve eşek ata göre yerleşmede ağır yük taşımacılığında daha fazla kullanılmaktadır (Şekil 5. 6).

Şekil 5. 6. Saimbeyli'deki yük hayvanlarının sayısı

5.4. Sanayi ve Ticaret

Sanayileşme süreci ile yerleşme coğrafyası doğrudan ilişkilidir. Gerek nüfus gerekse de yerleşme ürünü olan konutların dağılımı, dokusu ve hatta boyutu bile sanayi faaliyetlerinden etkilenmektedir. Sanayileşmenin artması gerek iş gücü gerekse de ticari faaliyetler açısından bölgenin göç almasına sebep olur. Artan nüfus ve gelişen ekonomi hizmet sektörünü de tetikleyerek büyüme sürecini hızlandırır. Bu durumun örneklerini sanayi inkılabının başladığı batı Avrupa ülkelerinde ve Türkiye özelinde de sanayi kuruluşlarının ağırlık kazandığı Marmara ve Ege bölgelerinde ayırt edici bir şekilde görmekteyiz. Ülkemizin sanayileşme süreci ile Saimbeyli'nin sanayileşme süreci benzerlik göstermez. Hatta nüfus olarak bu süreçten de olumsuz etkilenmiştir.

2005 yılında Eser ve Köse'nin yaptığı çalışmalarda sanayi faaliyetlerinin ülkemizdeki dağılımına ilişkin önemli tespitlerde bulunulmuştur. Sanayi faaliyetlerinin kümelenmesine etki eden sebepler ile mekânsal dağılımları irdelenmiştir. İstanbul başta olmak üzere sanayi şehirlerindeki yoğunluğa dikkat çekmiştir. Hatta ileri teknoloji gerektiren yüksek katma değerli sanayi faaliyetlerinin ülkemizde birkaç ilde toplandığını buna karşın düşük teknoloji emek yoğun sanayilerin ise ülkemizin tamamına yayıldığı vurgulanmıştır. Bu dağılımda gerek hammaddeye gerekse de pazara ulaşım çok önemlidir (Eser & Köse, 2005)

Sanayileşme sürecinde küçük atölyelerin ve küçük ölçekli işletmelerin rolü de önemlidir. Sanayileşme sürecinde küçük atölyelerin varlığı önemlidir. Sanayileşme genellikle bu küçük atölyelerin tarihine dayanır. Gerekli mesleki bilgi ve deneyimler büyüme sürecindeki işletmeler tarafından değerlendirilerek piyasada tutunulur. Gerek araştırma geliştirme gerekse de piyasada rekabet edebilmek açısından bu küçük

işletmelerin deneyimleri önemlidir. Atölye tipi üretim sanayileşmenin başladığı çekirdek olma özelliği ile her zaman dikkat çekmektedir.

Ülkemizdeki sanayileşme sürecinde belli bölgeler ulaşım, hammadde, pazar ve tarihi geçmişi avantajlı durumdadırlar. Bu avantajlarını kullanarak büyüme eğilimindedirler. Ulusal veya uluslararası pazarlara ürünlerini ulaştırma yoluna giderler. Tarihi geçmişinde meslek erbabı ustaların yer aldığı Saimbeyli bu avantajını kullanamamıştır. Ekonomisi tarım, hayvancılık ve ormancılık ağırlıklı olan ilçe sanayi tesisi yönünden yok denecek kadar zayıftır. İlçe sanayisi birkaç tamirci ile küçük atölyeler olarak varlığını sürdüren demirci, marangozdan ibarettir. İlçede kesimhane olmakla birlikte bunları işleyecek tesisler yoktur. Yine süt ürünleri ve tarımsal üretimde katma değer üretecek sanayi tesisleri bulunmaz. İlçede varlığı bilinen maden alanlarından sadece bir tanesi düşük kapasite ile çalışmaktadır. Bu alanda sanayileşme gözlenmez. Yine orman ürünlerini işleyerek pazarlayacak kuruluşlarda yoktur.

İlçede düzenlenen çalıştaylar ve paneller, yerel üretim ve ekonominin canlandırılması adına atılan adımlardır. Örneğin, 2025 yılında düzenlenen "Saimbeyli İlçe İvmelendirme Çalıştayı"nda, ilçenin turizm, tarih ve tarım alanlarında kalkınması için projeler geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, sumağın ekonomiye kazandırılması amacıyla düzenlenen panelde, aşılı sumak üretimi ve pazarlanması konularında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmelerde markalaşma ve tanınırlık üzerinde durulmuştur. Bu amaçla Saimbeyli'nin köklü tarihinin etkilerine dikkat çekilmiştir. Ayrıca büyük sanayi kuruluşlarından uzakta olma dezavantajının organik üretim açısından önemli olması da avantajına bir durumdur.

Sonuç olarak, Saimbeyli ilçesinde küçük atölyeler ve işletmeler, sanayileşme sürecinde önemli fırsatlar sunabilir. İlçede yer alan marangoz, kaynak, oto sanayi gibi alanlarda faaliyet gösteren kuruluşlar yeterli değildir. Özellikle kültürel birikim ve yoğun el emeği içeren sıcak demircilik, semercilik, kalaycılık, bakırcılık, deri işleme gibi atölyelerin bazıları kapanmış bazıları ise son temsilcileri tarafından işletilmektedir. İlçenin sahip olduğu doğal ve tarihi zenginlikler, bu işletmeler için hem bir kaynak hem de bir fırsat sunmaktadır. Ancak tarihi kökleri olan bu avantajlar ulaşım, ekonomi ve göç gibi sorunlar nedeniyle yeteri gelişim gösterememiştir.

Ticaret şehirleşmenin de temelinde yatan sebeplerdendir. Şehirleri ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olmayan yerleşmeler olarak tanımlayabiliriz. Ticaret o bölgede yaşayan insanlar arasında yapılabileceği gibi daha geniş bölgelere de yayılabilir. Saimbeyli ekonomisini şehir merkezi ile kırsal mahallelere hitap eden ürünler ve işletmeler oluşturmaktadır. Bu işletmeler genellikle doğa ile barışık çevre için kalıcı atık üretmeyen sıhhi müesseseler teşkil etmektedir. Ayrıca şehrin içinden geçen Adana-Kayseri karayolu ticarete de can damarı olmaktadır. Yazın yaylacıların gelmesi ve ulaşımındaki heyelan türü tehlikelerin azalmasıyla artan yolcu hareketliliği ticareti canlandırmaktadır.

Saimbeyli ilçe merkezinde her Perşembe kurulan semt pazarı kırsal mahallelerdeki tarımsal ve hayvansal üretimin satıldığı ana mekandır. Bu pazar çevre ilçelerden ve ana yolu kullanan yolculardan da müşteri çeker. Üreticiden tüketiciye doğal ve taze ürünler satılır. Mevsimine göre kiraz, üzüm, ayva, domates, salatalık başta olmak üzere birçok ürün satışa sunulur. Ayrıca kırsal mahallelerde yoğunlaşan hayvancılık faaliyetleri ile üretilen süt, süt ürünleri ve yumurtanın satışı yapılır. Bölgeye has yetişen bitkisel ürünler de dağlardan toplanarak şifa ve aroma amaçlı satılmaktadır. Bu pazardan elde edilen gelirlerin çoğu beslenen hayvanlar için harcanır.

Saimbeyli'de yetişen ceviz, domates, sumak ve üzüm gibi ürünlerin coğrafi işaret tescili için çalışmalar başlatılmıştır. Bu girişimlerle, yerel ürünlerin markalaşması ve ekonomiye kazandırılması amaçlanmaktadır. Ticaretin önündeki en büyük engel zorlu ulaşımıdır. Ulaşımın imkanları arttıkça ve daha fazla ürünün coğrafi tescili yapıldıkça ticaret çeşitlenip gelişecektir. Saimbeyli ilçesinde yürütülen projeler, tarım ve turizm sektörlerinde küçük ölçekli işletmelerin ve atölyelerin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Yerel yönetimlerin ve ilgili kurumların destekleriyle, bölgedeki küçük işletmelerin güçlendirilmesi ve yerel ekonominin canlandırılması hedeflenmektedir. Bu çalışmalar, Saimbeyli'nin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlayarak, ilçenin ekonomik ve sosyal yapısını olumlu yönde etkilemektedir. Organik ürünleri ile bölgeyi ticari fırsatlar beklemektedir. Daha fazla proje ve kamusal destekle hem göç engellenir hem de ekonomi canlandırılabilir.

5.5. Ulaşım

Ulaşım yeryüzünde insanların veya mal olarak tanımlayabileceğimiz metaların bir noktadan diğerine ulaştırılmasını sağlamaktadır. Temel hareketliliğin ortaya çıktığı bu süreçte yeryüzünde bölgeler arasında etkileşimler ve yeni ilişkiler doğmaktadır. Böylece yerleşmelerin ulaşım fonksiyonu geliştikçe ekonomik gelir kaynaklarını artırabilme imkânı da doğmaktadır.

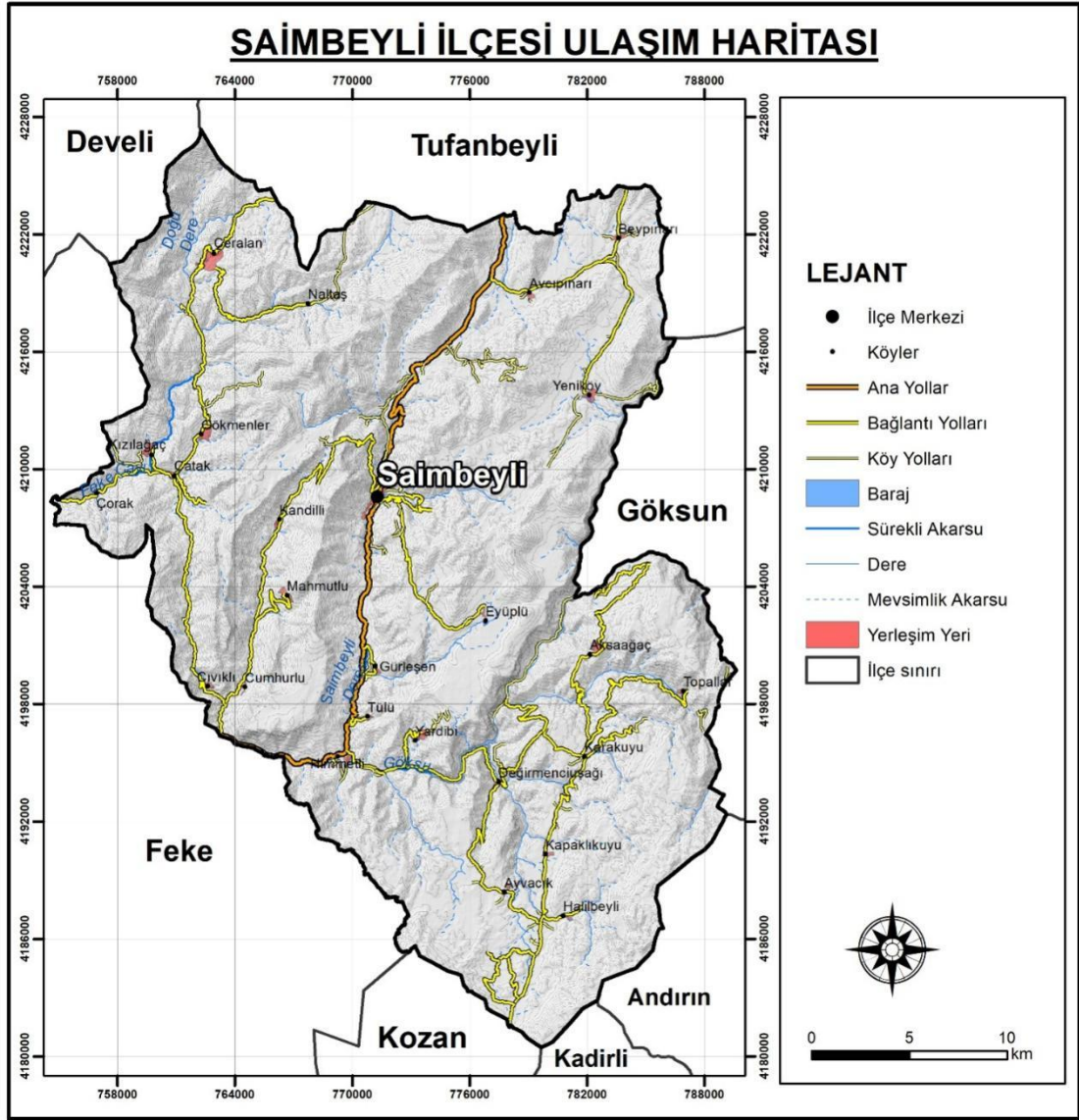
Saimbeyli'nin güncel ulaşım imkanları ve şartları yerleşmenin geçmişteki kuruluş şartlarından etkilenmiştir. Öncelikle kuruluş şartları açısından değerlendirilebilecek ana nokta Saimbeyli şehridir. Burası geçmişte tarihi bir yol ağının merkezinde kalmaktadır. Kervan yolunu ticaret amaçlı kullanan tüccarlar Orta çağda Saimbeyli'ne bir kale şehri fonksiyonu yüklemiştir. 10.yüzyıldaki Katania şehirleri arasında sayılan Saimbeyli'nin bu şehirler arasındaki yolların merkezinde kalması sebebiyle önem kazandığı anlaşılmaktadır (Ramsay, 1961).

Öcal (2009)'ın aktardığı üzere yol güzergahında yer alma durumu sadece Ortaçağ için değil, 19.yüzyılın sonu ve 20.yüzyılın başında da şehrin gelişimine katkıda bulunmuştur. Öcal'ın vurgusu Saimbeyli'nin İç Anadolu'daki yerleşmeleri Akdeniz kıyısındaki şehirleri birbirine bağlaması açısından önemlidir. Günümüzde de şehrin

gelişiminde vadi içindeki hareketlilik temel olup, Adana-Kayseri yolu şehrin gelişim dinamiğinde farklı bir işlev üstlenmektedir. Neticede tarihsel kaynakların aktarımından yol güzergahında olmak şehrin nüfus ve fonksiyon açısından gelişimini sağlamıştır. Ayrıca lokasyonundan kaynaklı çevre şehirlerin gelişimine de dolaylı katkıda bulunmuştur.

Saimbeyli'nin ulaşım fonksiyonları açısından karayolu taşımacılığı daha fazla ön plana çıkmaktadır. Adana-Kayseri yolu üzerinde bulunmasına rağmen bu yol günümüzde diğer alternatif yollar karşısında zayıf kalmaktadır (Öcal, 2009). Buna ek olarak ulaşım fonksiyonu açısından dikkat çeken bir diğer detay ilçe içindeki ulaşım ağlarının durumudur (Şekil 5.7). Saimbeyli'deki topografyanın arızalı yapısı mahallelere ulaşımı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle özellikle ilçe merkezinden kırsaldaki mahallelere ulaşım ön arz etmektedir. İlçe içindeki yollar bu durum göz önünde bulundurulduğunda artı ve eksi yönleriyle dikkat çekmektedir. Tüm mahallelere ulaşımın bir şekilde sağlanmasına karşılık, dağlık ve yüksekte yer alan mahallelerdeki ulaşımın niteliği tartışmalı bir durumdadır. Yüksekte yer alan mahallelere giden yollar asfalttan yoksun olup, taş veya toprak bir zeminle kaplıdır. Bu durum, bu mahallelere ulaşımı güçleştirmektedir.

Yukarıda ulaşım fonksiyonuna dair aktarılanlar iletişim ve altyapı açısından da benzerdir. Özellikle ilçe merkezine yakın köylerde iletişim altyapısı dağlık ve yüksekte yer alan mahallelere göre daha iyi durumdadır. Buradaki birçok mahallede telefon ve internet kullanımı dağlık ve yüksekte yer alan mahallelere göre daha iyi gerçekleşmektedir.

Şekil 5.7. Saimbeyli İlçesi Ulaşım Haritası

6. SAİMBEYLİ İLÇESİNDE YERLEŞMELER

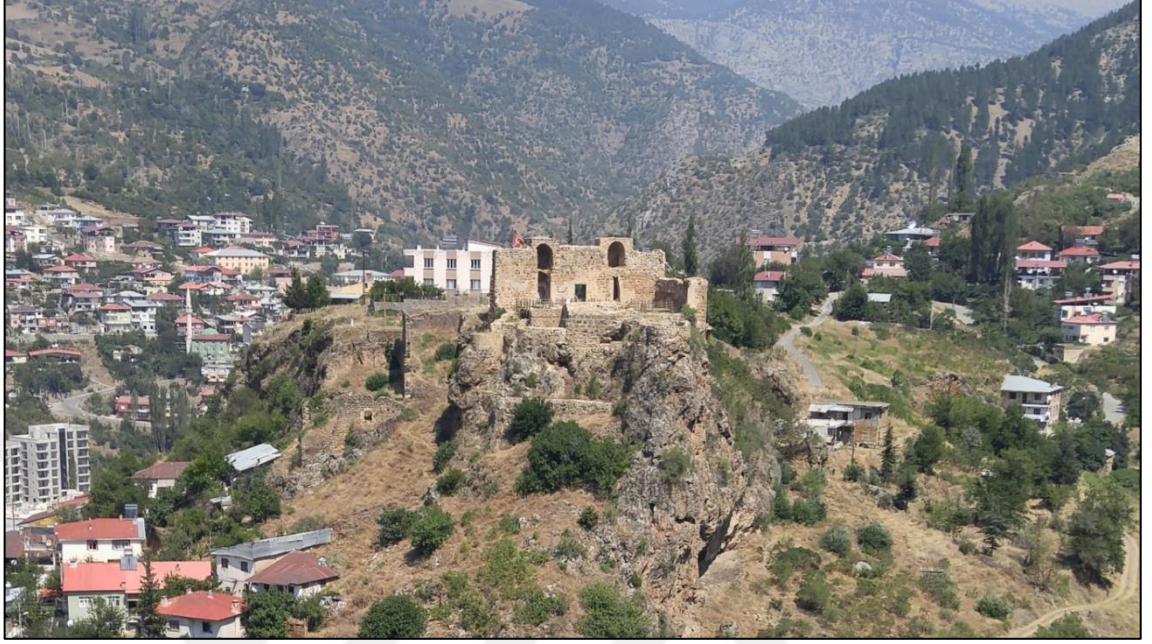
6.1. Yerleşmelerin Kuruluş ve Gelişimi

Saimbeyli'nin bulunduğu bölge yerleşme tarihi açısından köklü bir geçmişe sahiptir. Tarihi dönemlerde Kilikya ile Kapadokya bölgelerini birbirine bağlayan en kestirme ticaret yoluydu. Bu görüşü destekleyen en önemli kanıtlar ilçenin kuzeyinde yer alan Gezbel kabartmaları ile Ceyhan Sirkeli Köyü yakınlarındaki kaya kabartmalarıdır (Onar, 1987). Ayrıca bu yolun varlığı çevresine kurulmuş hanlarla desteklenirken çok sayıda kale ile de güvenliği sağlanmaktaydı. Bölgede Hititler dönemine kadar tarihlenen çok sayıda tarihi kalıntılar mevcuttur. Verimli topraklara sahip Çukurova'nın kuzeye açılan kapısı konumundaki Saimbeyli ticareti ve zanaat sahibi ustaları ile eski dönemlerinde önemli bir yerleşmedir. Saimbeyli tarihte bilinen ilk ismiyle Haçin, Hacın ve Hadjin gibi isimlerle anılmıştır. İsimlerdeki bu farklılık eski alfabe ile yazılan belgelerin okunması sırasında ortaya çıkmaktadır. 1530 Tarihli Osmanlı Muhasebe Defteri kayıtlarına göre Haçin Köyü'nün 298 hanesi bulunmaktadır (BOA, 1999). 1850 tarihli nüfus icmal defterine göre Haçin'in 5 mahallesinde 665 hane ve 2543 nüfus yaşamaktadır. Haçin ismi 1923 yılında Saimbeyli olarak değiştirilmiştir. İlçe adını kurtuluşunda Fransızlar ve destekçilerine karşı büyük yararlılıklar gösteren Saimbey'den almaktadır. Kozan doğumlu Saim Bey, Feke ve Haçin (Saimbeyli) kazalarında kaymakamlık yapmıştır. Osmaniye Mamure İstasyonu'nda şehit olmuştur (Delikoca, 2016).

İlçede 2003 yılında Serdar Girginer tarafından yapılan yüzey çalışmalarında Roma, Bizans ve Ortaçağ Ermeni dönemlerine ait tarihi kalıntılara rastlanmıştır (Girginer, 2004). Yine bölgede bulunan sikkeler bu tarihleri destekler niteliktedir. Çukurova bölgesinin bir dönem Ermeni krallığına başkentlik yapan Kozan (Sis,Sisan) ilçesi ile sıkı bir bağ içerisinde. Bölge Ermeni Prenslikleri döneminde önemini daha da arttırmıştır. Artan ticaret faaliyetleri ile beraber ilçe daha mamur bir hal almıştır. Ortaçağ'da sarp kaya üzerine oturtulmuş sekiz burçlu Haçin (Saimbeyli) kalesi hem ticaret yolunun güvenliğini sağlamış hem de ilk yerleşmeler bu kale çevresinde kurulmuştur. Artan ticari faaliyetler ilçeyi ticaret, güvenlik ve zanaat üssü yapmıştır. En hareketli olduğu dönemlerde ilçede demircilik, marangozluk, kalaycılık, semercilik, nalbantlık, taş ustalığı gibi birçok meslek dalında faaliyet gösteren çok sayıda atölyenin varlığı bilinmektedir.

Saimbeyli Kalesi'nin (Fotoğraf 6. 1) kuzeyinde yamaca konumlanmış halde bulunan Surp Agop Manastırı'nın (Fotoğraf 6.2) ilk temelleri 12. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Daha sonra tadilat görmüş ek binalar yapılmıştır. Şuan harabe halindeki bu manastır ortaçağdan itibaren ilçede Ermeni nüfusunun varlığını işaret etmektedir. Ticaret yolu üzerinde yer alan yerleşme alanında kale ve manastır güvenlik

gerekçesi ile vadinin iki yakasında konumlandırılmıştır. Yerleşmelerin kale çevresinde 10. Yüzyılda şekillenmeye başladığı düşünülmektedir.

Fotoğraf 6. 1. Saimbeyli Kale Kilisesi

Fotoğraf 6.2. Günümüzde Surp Agop Manastırı'ndan Bir Görünüm

Osmanlı dönemine kadar bölge Hititler'in Kizzuwatna Krallığı, Bizans, Ermeni Prenslikleri, Memluk ve Selçukluların idaresinde bulunmuştur. Hititler döneminde Kizzuwatna Krallığı özellikle Saimbeyli'nin de içinde yer aldığı kuzey kesimi demir madenlerinden dolayı demirciliğin merkezi olarak biliniyordu (Ünal, 2006). 1516'da Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı egemenliğine girmiştir. İdari olarak Halep

Eyaletinin Maraş sancağına bağlı kalmıştır. Haçın adıyla Dulkadir beyliğinin uç bölgesi olmuştur. 1800'lerin ortalarına kadar Maraş sancağı Elbistan kazası idaresinde kalan bölgede Kozanoğlu aşiretinin etkin olduğu bilinmektedir. Kozmopolit bir nüfusa sahip olan ilçede Türkler ve Ermeniler beraber yaşamıştır. 19. Yüzyılda ilçe önemli bir nüfusu barındırmaya başlamıştır. 1893 Osmanlı nüfus sayımında bölge nüfusu 24057 olarak sayılmıştır.

Nüfusun artması ile gelişen zanaat dalları ve ekonomik faaliyetler ilçenin hinterlandını genişletmiştir. Konut ve ticaret alanlarında hâkim olarak ahşap ve taşın kullanılıyor olması yapıların da birbirine bitişik olması sonucu çıkan yangınların etkisi şehirde geniş alanlara yayılmıştır. 1883 yılında çıkan yangın birçok alanda aksamalara neden olmuş bu yüzden ilçe merkezi kuzeyinde yer alan Şar Deresi yakınlarına nakledilmiştir. Yangından sonra yapılan tadilat ve yenileme işlemlerinden sonra ilçe merkezi eski yerine taşınmıştır (Onar, 1987).

Roma ve Bizans idaresinde kalan Kilikya bölgesi Müslüman komutanların seferlerine uğradı. Hz Ömer dönemi komutanlarından Ebu Ubeyt Misis-Adana üzerinden Tarsus'u kuşattı. Bunu 8 yıl sonrasında Muaviye orduları izledi. Muaviye Kozan yoluyla Antitorosları aşarak Develi bölgesine ulaştı. Bu akınların etkisiyle bölge Türkleşmeye başladı. Malazgirt Zaferinden yaklaşık iki buçuk asır önce bölgeye Türklerin yerleşmeye başladığı bilinmektedir. Kafkas kökenli Ermeniler 10. yy'da göçlerle Kilikya bölgesine yerleşmeye başlamıştır. Artan nüfus ve siyasi güçle önce prenslik (1080-1198) daha sonra ise krallık (1198-1375) haline gelmiştir. Kilikya Ermeni Krallığı gerek haçlı seferleri gerekse bölgedeki siyasi belirsizliklerden yararlanarak uzun süre varlığını devam ettirmiştir. Prenslik dönemi merkez Tarsus olmakla beraber krallık döneminde Sis (Kozan) başkent olarak belirlenmiştir. Kozan'ın başkent olmasıyla beraber Hacın (Saimbeyli) başta olmak üzere kuzeydeki ticaret yolları daha da önem kazandığı düşünülmektedir (Gülşen, 2021).

Kilikya Ermeni Krallığının Memluk ve Moğol gibi komşu devletlere vergi vermesi gücünü azalttı. Moğolların etkisinin azalmasıyla beraber Kilikya Ermeni Kralı boş kalan bölgeleri Ramazanoğulları başta olmak üzere Türk beylerine kiraya vermeye veya satmaya başladı. Zaten çok önceden dağlık bölgeye yerleşmiş olan Varsak Türkleri ile ovalık alana yerleşen Türkler bölgede Türk nüfusu etkin hale getirmiştir. Memluklu yönetimindeki Halep Valisi Işıkdemir'in komutasında Üçoklu ve Bozoklu Türkmenleriyle yapılan Sis kuşatması başarılı oldu ve Kilikya Ermeni Krallığı yıkıldı. Memluklu ile Ramazanoğlu arasındaki çatışmalar Ramazanoğlu lehine gelişti. Ancak Kilikya bölgesinin doğusunda ve kuzeyinde etkili olan Dulkadiroğlu Beyliği ile çekişmeler dinmedi. Siyasi belirsizlik devam etti. Yavuz Sultan Selim 1516'da çıktığı sefer ile Ramazanoğlu ve Dulkadiroğlu beyliklerini kendine bağladıktan sonra Mısır topraklarını da Osmanlı egemenliğine dahil etti. Osmanlı gücünü ovalık kısımda etkin hale getirmek için Kozan ve Kars (Kadirli) yerleşmelerini sancak yaptı. Kars(Kadirli)

sancağına Sunbas, Karahanlı, Haruniye, Andırın, Melekkin, Çokak, Geben, Göksun, Köstere, Mağara(Tufanbeyli) bucakları bağlandı. Haçin(Saimbeyli) o dönemde köy statüsündedir. Sis(Kozan) Sancağına ise Feke(Vahka), Mansurlu, Bakırdağı (Rum Bucağı) dahil edildi. Memluktular döneminin idari sınırları devam etmiş oldu. Haçin(Saimbeyli) Kars(Kadirli) sancağına bağlı olarak kaldı. 1563 kaynaklarında Mağara Bucağının köyü olan Haçin (Saimbeyli)'de 418 evli ve 108 bekar olduğu ifade edilmiştir. Bu nüfusun çoğunun tarım ve hayvancılıkla uğraştığı az bir kısmının ise dericilik, boyacılık, şarapçılık gibi zanaatlarla uğraştıkları belirtilmektedir (Onar, 1987).

Gerek Sis (Kozan), gerekse de Kars (Kadirli) sancak idareleri, Memluklu geleneklerinde olduğu gibi Ramazanoğlu beylerine verilmeye devam etti. Bölgedeki celali olayları Osmanlı yönetimini zorlaştırmıştır. Osmanlının iç işlerindeki karmaşa ordu gücünü kırmaktadır. Yabancı ülkelerle yapılan savaşlardan bölgedeki derebeylerinden yardım istenmiştir. Böylece derebeylerine meşrulukta tanınmıştır. Kozanoğlu oymağı bu siyasi çalkantılı dönemde etkinliğini arttırmıştır. İlk olarak 1690 yılında ve ikinci olarak ta Osmanlı Avusturya savaşlarında destek istenmiştir. Kozanoğlu oymağının güçlenmesi Yusuf Ağa (1778-1817) dönemiyle başlar. Yusuf Ağa sağlığında idaresindeki bölgeyi iki oğlu arasında Doğu Kozan ve Batı Kozan olarak paylaştırır. Şimdiki Feke'ye bağlı Belenköy'ün Merkez olduğu Batı Kozan'ı Büyük oğlu Sarı Ali'ye, Saimbeyli'ye bağlı olan Gürleşen merkezli Doğu Kozan'ı Samur'a verir. Bölgeye hâkim olan Kozan beyleri kendi bölgelerine Osmanlı tarafından kaymakam olarak atanır. Ancak bu paylaşım zaman zaman Kozanoğlu beyleri arasındaki güç dengeleri ve çatışmalar ile devam eder. Kozanoğlu beyleri Mehmet Ali Paşa isyanında Kozan'a gelen Mısır ordusu üzerinden birbirini yok etme çabasına da girer (Kırpık, 2016).

Kozanoğlu yönetimi gibi derebeyler üzerinden bölgeye tam olarak hâkim olamayan Osmanlı Devleti 1865'te Fırka-i Islahiye adını verdiği orduyu bölgeye gönderir. Fırka-i Islahiye yetkileri ile bölgedeki yönetimi istediği gibi belirler. Sorun gördüğü bölgelerdeki vatandaşları gönülllerine bırakmadan ovalık alana yerleştirir. Çukurova'da tarımın gelişmesi için iş gücünü düzlüklerde toplamaya başlar. Bu sayede vergi verme ve asker alma işlemlerini de düzene sokmaya çalışır. 1867'de Kozan Adana sancağına bağlanır. Ahmet Cevdet Paşa Haçin(Saimbeyli), Feke(Asmaca) ve Gürleşen de sayım yaptırır. Bu sayımda 3323 ev olduğunu belirtir (Baysun, 1953).

1800'lerin sonunda başlayan ve 1909 Adana olayları ile zirveye çıkan Ermeni olayları Haçin'a (Saimbeyli) da sıçradı. Artan karışıklık sonucu Tehcir Kanunu (1915) ile karışıklıklara öncülük eden Ermeniler bölgeden gönderildi. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nda alınan yenilgi ile bölge Fransız işgaline uğradı. Tehcirle beraber giden Ermeniler intikam hırsıyla bölgeye döndüler. Fransız askerlerinin destekçisi olarak yine Fransız silahları ile bölgedeki Türk halka eziyet etmeye başladılar. Amaçları yıkılan Kilikya Ermeni Krallığı'nı tekrar kurmaktı. Ancak Kuvay-i Milliye Ordusu'nun ve yerel

direnişçilerin etkisiyle bu hayallerini başaramadılar. İlçe merkezinde büyük bir yangın çıkarak kaçmaya çalıştılar. Kaza sonucu defalarca yangın çıkan şehir bu seferde kundaklanarak yok edildi. İlçe merkezi önce Gürleşen'e daha sonra ise Doğanlı'ya taşındı. Merkezin tekrar imarı ile idare merkezi eski yerine tekrar getirildi. 1926/1927 Devlet salnamelerinde Saimbeyli ve Mağara Nahiyesi'nin toplam köy sayısı 56 olarak verilmektedir (Yanardağ, 2024). 1958 yılında Mağara nahiyesi Saimbeyli'den Tufanbeyli olarak ayrılarak ilçe oldu. Artan göçler ve ekonomik açıdan yeterli düzeyde olmayışı sonucu nüfus artış oranı ülkenin nüfus artışına paralel olmadı. Kırsal yerleşmeler doğal afetlerden daha az zarar görse de göçlerle beraber nüfusu büyük artışlar göstermemiştir.

6.2. Yerleşmelerin Sit ve Sitüasyonlarına Göre Sınıflandırılması

Coğrafi çalışmalarda kuruluş yeri özelliklerinin belirlenmesinde sit, konumsal özelliklerin belirlenmesinde ise sitüasyon başvuru iki kavramdır. Sit, temelde bir yerleşmenin değişmeyen, daha kısa yoldan sabit fiziki konuma karşılık gelir. Bu kavram, nihayetinde kuruluş yeri özelliklerinin bir karşılığıdır. Arazinin morfolojik yapısı, su kaynaklarına yakınlığı, savunulabilirlik gibi kriterler yerleşmenin kuruluş yeri özelliklerinden bazılarıdır. Sitüasyon ise zamanla değişebilen, ilişkisel konuma karşılık gelmektedir. Dünya üzerinde ana yollara, ticaret güzergâhlarına, diğer yerleşimlere ve nüfus merkezlerine göre konumu, yerleşmelerin temel sitüasyon özelliklerini belirler (Karagel, 2017).

Akdeniz Bölgesi'nin kuzeyinde, Orta Toroslar'da yer alan Saimbeyli, engebeli arazi yapısı ve tarihsel ticaret yolları üzerindeki konumuyla sit ve sitüasyon özellikleri açısından dikkat çekici ipuçları sunmaktadır. Saimbeyli ilçe merkezi, Çukurova ile İç Anadolu arasındaki en kısa tarihî ticaret yolunun üzerinde, iki derenin birleşim noktasına yakın, savunmaya elverişli bir mevkide kurulmuştur. Bu durum, su temini ve güvenlik gibi sit özelliklerinin yanı sıra bölgesel ulaşım bağlantılarının (sitüasyon) yerleşmenin kuruluşunda ne denli belirleyici olduğunu gösterir. Kırsal mahalleler (eski köyler) de benzer şekilde bulundukları yer şekilleri (yamaç, vadi tabanı, yayla düzlükleri vb.) ve ulaşım bağlantıları (ana yol, tali yol, stabilize yol) açısından farklılıklar gösterir.

6.2.1. Sit (Kuruluş Yeri) Özellikleri ve Saimbeyli Kırsal Yerleşmeleri

İnsan topluluklarının yerleşme deneyimlerinde coğrafi şartlar önemini sürekli korumuştur. Bazı durumlarda suya yakın olma arzusu, korunaklı bir yamaç veya vadi, bazen düz bir ovalık alan veya ormanlık alanlar yerleşmelerin kuruluşunda aranan şartlar olmuştur. Geçmişteki yerleşmelerin kuruluş şartlarına bakıldığında doğal çevre

şartları savunma şartlarıyla birleştirilmiştir. Bu durum, geçmişteki pekçok köy ve kasabanın birikinti konileri üzerinde, savunulması koaly tepelik alanlarda kurulmasını sağlamıştır (Gümüşçü, 2021). Saimbeyli’de köylerin (mahallelerin) yer seçiminde bu tür doğal sit kriterleri etkili olmuştur. Bölge, Orta Toroslar’ın engebeli yapısı nedeniyle sınırlı düz alanlara ve derin vadilere sahiptir. Bu nedenle, her bir kırsal mahallenin kurulduğu yer şekli (yamaç, vadi tabanı ya da plato) ve yükselti değeri, o yerleşmenin sit özelliklerini belirgin biçimde ortaya koymaktadır.

6.2.1.1. Vadi İçi Yerleşmeler (Dere Yatağı Yerleşmeleri)

Dağlık Saimbeyli’de akarsuların oluşturduğu dar vadi tabanları, geleneksel olarak mahalle yerleşmeleri için cazip alanlar olmuştur. Vadi içindeki yerleşmeler, akarsu kenarlarında veya dere yatağının düzleştiği kısımlarda kurulmuştur. Örneğin Cıvıklı (835 m), Değirmenciuşağı (833m), Gürleşen (834m) ve Cumhurlu (849m) gibi mahalleler, Göksu Çayı ve kollarının oluşturduğu vadilerde, nispeten düşük yükseltiye sahip düzlüklere yakın kurulmuş tipik vadi içi yerleşmelerdir.

Bu mahallelerin evleri analiz edildiğinde arazi koşullarından kaynaklı olarak dere boyunca doğrusal bir dizilim oluşturduğu açıktır; su kaynağına paralel uzanan hat üzerinde inşa edilmiş yapılar ise yapının belirgin özelliğidir (Fotoğraf 6.3). Vadi boyunca sıralanan bu evlerin arkasında hemen yükselen yamaçlar bulunur, bu yüzden yerleşim alanı engebeli araziyle sınırlanır. Saha gözlemlerine göre, akarsu kenarındaki mahallelerde evler genellikle bahçelerin üst tarafına, yani su baskınlarından etkilenmeyecek hafif yükseltilere inşa edilmektedir. Vadi boyunca sıralanan bu evlerin arkasında hemen yükselen yamaçlar bulunur, bu yüzden yerleşim alanı engebeli araziyle sınırlanır (Fotoğraf 6.4). Saha gözlemlerine göre, akarsu kenarındaki köylerde evler genellikle bahçelerin üst tarafına, yani su baskınlarından etkilenmeyecek hafif yükseltilere inşa edilmektedir. Bu durum aynı zamanda bahçelerin yabani veya besi hayvanları tarafından zarar görmesini de engellemektedir.

Fotoğraf 6.3. Gürleşen Mahallesi Akarsuya Yakın Yerde, Akarsuya Doğrusal Bir Dizilim Oluşturan Bir Yerleşme Tipine Sahiptir.

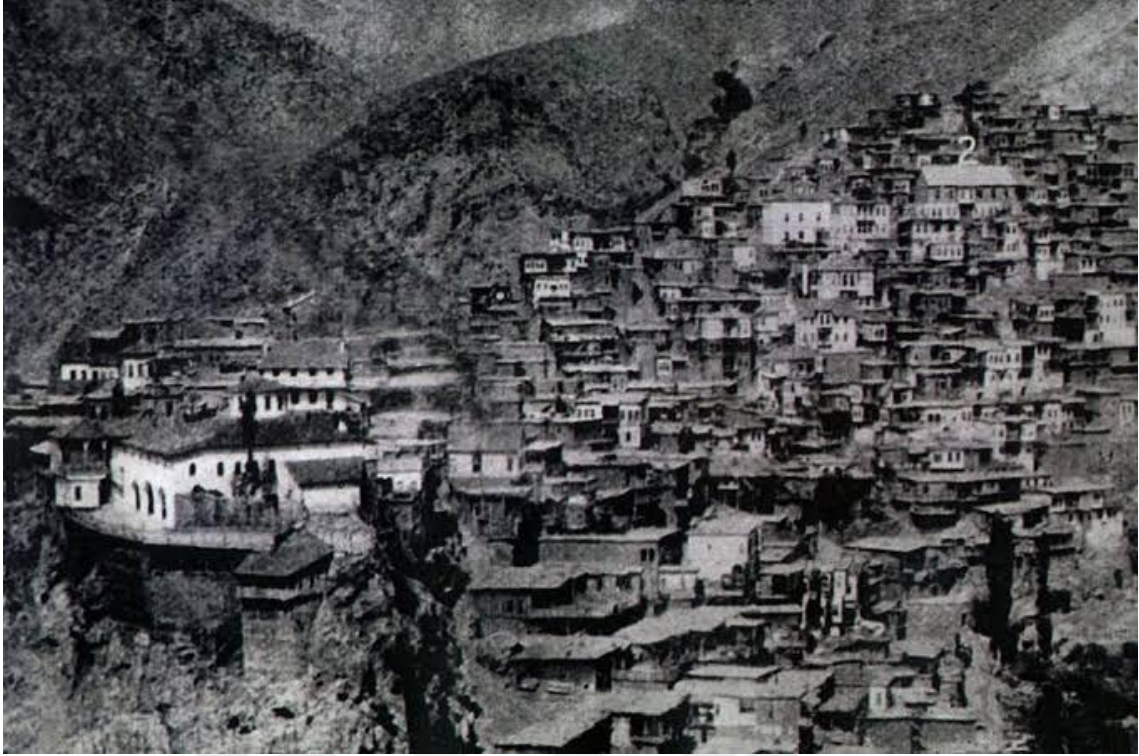
Fotoğraf 6.4. Cıvıklı'da yerleşme yapısı. Meskenler, akarsudan etkilenmeyecek şekilde bahçelerin üst tarafına inşa edilmiştir.

Vadi içindeki mahallelerde suya yakın olma temel kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat diğer taraftan yerleşilebilen arazinin kısıtlı olması veya heyelan riski yerleşmenin sınırlarını daraltmaktadır. Himmetli mahallesi bu açıdan belirgin bir örnektir. Ortalama 700 metrede kurulmuş yerleşme, yükseltisi en az olan mahallelerdendir. Göksu Vadisi'nin güney kesiminde su kaynaklarına erişimi rahat olan Himmetli, dik yamaçlar nedeniyle yayılımı sınırlanan bir mahalledir. Yine de vadi tabanlarındaki verimli alüvyonlar ve yamaçlar bu köylerde sınırlı da olsa tarımsal üretime imkân tanır. Tarihsel olarak da su gücünden yararlanmak amacıyla bu tür köylerin yakınlarında su değirmenleri kurulmuştur; Saimbeyli bölgesinde akarsu boylarında geçmişte tahıl öğüten değirmenlerin bulunması, su kenarı yerleşmelerinin önemini ortaya koymaktadır. 1980'li yıllardan itibaren kırsal mahallelere ulaşan elektrik hizmeti ile elektrikli değirmenlere geçilmeye başlanmıştır. Yakın zamana kadar kullanılabilen bu değirmenler günümüzde kullanılsa da, vadi içi yerleşmelerin kuruluş yerinin suya bağımlılığı bu tarihsel örneklerle de doğrulanmaktadır.

6.2.1.2. Yamaç Yerleşmeleri (Etek ve Bayır Mahalleleri)

Saimbeyli'nin birçok mahallesi, doğrudan vadi tabanında kurulmaktan ziyade vadilerin yamaçlarında veya dağ eteklerinde kurulmuştur. Bu tarz yerleşmelerin oluşum amacı sel riskini azaltmak ve savunma avantajı sağlamaktır (Gümüşçü, 2021). Bu mahalleler, genellikle bir dağın veya tepenin güney-doğu yamaçlarına kurulmuştur; böylece hem bakı avantajı (güneşlenme) elde edilmiş, hem de sert rüzgârlardan kısmen korunaklı bir konum sağlanmıştır. Yamaçta yer almanın bir diğer nedeni de verimli vadi tabanlarını tarım arazisi olarak kullanırken, yerleşim yerini hemen kenardaki eğimli araziye kurarak ovalık alanları ekime bırakma isteğidir., Mahmutlu ve Kandilli mahallelerinde yükselti 1000-1400 m arasındadır. Bu mahalleler, büyük ölçüde vadi yamaçlarında kurulmuş ve yayılım göstermiştir.

Yamaç köylerinin morfolojik yapısı, genellikle merdiven basamağı düzeninde teraslanmış evler ile karakterize olur. Saimbeyli merkezinde geçmişte gözlenen “merdiven tipi” yerleşme düzeni – bir evin çatısının üst taraftaki evin avlusu olması – benzer şekilde eğimli arazideki köy evlerinde de kısmen görülebilir (Fotoğraf 6.5). Bu düzen, engebeli arazide sınırlı düz alanı verimli kullanma çabasının ürünüdür. Yamaç köylerinde evlerin arkasında yükselen kayalıklar veya dik bayırlar bulunabildiği için, doğal koşullara uyum sağlamak amacıyla temel dolgusu veya teras duvarları ile zemin düzleştirme yapılmaktadır. Arazinin eğimine bağlı olarak bazı evler kısmen toprağa gömülü inşa edilmiş, hatta yer yer kaya oyukları duvar olarak kullanılmıştır. Bu da yamaç yerleşmelerinin sit özelliklerine adaptasyonunu gösteren ilginç bir ayrıntıdır.

Fotoğraf 6.5. 1900'lerin Başında Saimbeyli İlçe Merkezinden Bir Görüntü.
(<http://www.eskiturkiye.net/index.html>)

Yamaçta kurulmuş yerleşmelerin ortalama yükseltisi fazla değildir. Kandilli ve Kızılağaç gibi mahalleler yükseklikleri itibarıyla ne taban kadar düşük ne de yaylalar kadar yüksektir; bir geçiş kuşağında, dağ eteklerinin orta kesimlerinde konumlanırlar. Bu yükseklik kuşağında eğim çoğu yerde fazla olduğundan, evler jeomorfolojik koşulların izin verdiği ölçüde birbirine yakın şekilde kümelenir. Genellikle yamaç köyleri, yakınlarındaki küçük dere ve gözelerden su ihtiyacını karşılayabilecek konumda kuruludur. Saimbeyli'deki pek çok yamaç yerleşmesi, örneğin Mahmutlu, yakınındaki yamaç derelerinden faydalanmıştır. Kandilli ve Tülü gibi mahaller de vadi yamaçlarında kurulup, akarsuya belli bir mesafede olmalarına rağmen kaynak sularına erişime sahiptir. Saha notlarında belirtildiği üzere, akarsudan uzak ve yükseltisi fazla alanlarda evlerin daha dağınık düzende olduğu gözlenmiştir. Bu durum, yamaç yerleşmelerinde su kaynağına yakın olan kısımlarda evlerin toplandığı, ancak su kaynaklarından uzaklaştıkça meskenlerin seyrekleştiği biçiminde yorumlanabilir.

6.2.1.3. Yayla (Yüksek Düzlük) Yerleşmeleri

İlçenin kuzey ve kuzeybatı kesimlerindeki bazı mahalleler ise yüksek rakımlı platolar ve yayla düzlüklerinde kuruludur. Bu yayla yerleşmeleri, Toros Dağları'nın doruk ve geçit bölgelerinde, yükseltinin arttığı için eğimin görece azaldığı dalgalı düzlükler üzerinde bulunur. Saimbeyli'de, Beypınarı (1543 m), Eyüplü (1479 m),

Yeniköy (1450 m) ve Avcıpınarı (1468 m) bu tür yüksek değerlere sahip yerleşmelerdir. Yüksek rakımlı köylerin kuruluş yerleri genellikle geçmişte yaylak (yazlık mera) olarak kullanılan alanlardır; nitekim Saimbeyli’de birçok yayla alanı bir veya birkaç köy tarafından ortak kullanılmaktaydı ve zamanla buralarda sürekli yapılar oluşarak mahalle statüsü kazanmıştır. Günümüzde de birkaç mahalle tarafından beraber kullanılan yayla alanları mevcuttur.

Yayla yerleşmelerinin sit özellikleri, su temini konusunda özgün çözümler geliştirdiklerini gösterir. Tarihsel olarak, yüksek düzlüklerde akarsu bulunmadığından kuyular açılarak su sağlanmış (Fotoğraf 6.6); konutlar kuyuların çevresinde kümelenmiştir. Saha gözlemlerine göre geçmişte köy içi kuyular bu yayla yerleşmelerinin merkezi unsuru olmuştur. Örneğin Karakuyu, Kapaklıkuyu, Halilbeyli ve Ayvacık civarında eski kuyu yerleşimleri izlenebilmektedir. Günümüzde ise birçoğuna şebeke suyu ulaştığı veya tankerlerle su taşındığı için yeni konutlar su kaynaklarına bağımlı kalmaksızın dağılış gösterebilmektedir. Yine de yükseltisi fazla olan mahallelerde evlerin yanında sulama amaçlı depo veya seyyar su tankerlerinin bulunması sık rastlanan bir manzaradır. Bu, yayla köylerinin su ihtiyacını gidermek için modern imkânlarla başvurulduğunu gösterir.

Fotoğraf 6.6. Ayvacık'ta Su Teminini Sağlamak İçin Açılmış Kuyulara Ait Bir Görüntü.

İklim koşulları, yüksek yayla yerleşmelerinin hem yaşam biçimini hem de yapı özelliklerini etkilemiştir. Rakım yükseldikçe kışlar sertleştiği için bu mahallelerde geçim tarzı ağırlıklı olarak hayvancılığa dönüktür.

Barınma konusunda da yayla köyleri kendine özgü mimari ayrıntılar geliştirmiştir: Yüksek rakımlı mahallelerde evlerin duvarları daha kalın yapılarak ısı yalıtımı sağlanır, çatıları ise yoğun kar birikimine engel olmak amacıyla daha eğimli yapılır (Fotoğraf 6.7; Fotoğraf 6.8). Ayvacık, Naltaş, Beypınarı gibi köylerde beşik çatılı veya kırma çatılı evler yaygınken, eklenti yapılar tek eğimli saç çatılarla örtülmektedir. Ayrıca yoğun kar yağışına karşı eski yapılarda kapıların içeri doğru açıldığı, böylece kar yığınları arasında kapının açılabilir olmasının sağlandığı saha notlarında belirtilmiştir. Bu örnekler, fiziki sit özelliklerinin (yükseklik, iklim) doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkan adaptasyonlardır.

Fotoğraf 6.7. Ayvacık Mahallesiinde Isı Yalıtımı Sağlamak Amacıyla Yapılmış Bir Mesken. Ayrıca Yoğun Kar Birikimini Önlemek İçin Yapılmış Eğimli Bi Çatı Örneği De Görülmektedir.

Fotoğraf 6.8. Çeralan Mahallesiinde Soğuşun Etkisinden Korunmak İçin Yapılmış Kalın Duvarlara Örnek Bir Mesken

Nihai olarak, Saimbeyli'nin kırsal mahalleleri sit özelliklerine göre üç temel gruba ayrılmıştır: vadi içi yerleşmeler su kenarı ve düşük rakımlı düz alanlarda; yamaç yerleşmeleri orta yükselti değerlerine sahip eğimli yamaçlarda; yayla yerleşmeleri ise yükselti değeri fazla düzlük ve platolarda kurulmuştur. Her bir gruptaki köyler, doğal

çevreye uyum sağlama biçimleriyle (yerleşim düzeni, ev tipi, su temini vs.) bu sit farkını yansıtmaktadır.

6.2.2. Sitüasyon (Konumsal) Özellikleri ve Ulaşım Durumuna Göre Sınıflandırma

Yerleşmelerin sitüasyon özellikleri analiz edildiğinde ulaşım ağları ve diğer yerleşmelere göre konumu ön plana çıkmaktadır. Sitüasyon sit özelliklerinin aksine değişebilen bir karakterdedir. Geçmişte önemli ulaşım yolları üzerinde yer alan bir yerleşme, ticaret yollarının değişimiyle beraber fonksiyon kaybı yaşar ve bu özelliğini yitirir (Karagel, 2017). Bu nedenle bir köyün/mahallenin ana yollara yakınlığı, merkezlere mesafesi ve ticaret yolları üzerindeki pozisyonu, nüfusunun gelişimi ve ekonomik faaliyetleri üzerinde belirleyicidir. Saimbeyli, tarih boyunca Kozan (Çukurova) – Saimbeyli – Pınarbaşı (İç Anadolu) hattında önemli bir kavşak noktası olmuştur. İlçe merkezi ve bazı mahalleler bu ticaret güzergâhından faydalanarak pazar yeri işlevi görmüş, bazı mahalleler ise ana yoldan uzak kaldığı için izole bir halde gelişim göstermeye çalışmıştır. Günümüzde de yerleşmeyi dış dünyaya bağlayan ana yollar, kırsal mahallelerin kaderini şekillendirmeye devam etmektedir.

6.2.2.1. Ana Yol Üzerindeki ve Tarihî Güzergâhtaki Mahalleler

Saimbeyli'yi güneyde Adana ve Kozan'a, kuzeyde ise Kayseri yönüne bağlayan ana karayolu, yerleşme açısından kritik bir görev üstlenmektedir. İlçe merkezinden geçen bu yol, tarihsel olarak da kervan ve ticaret yolu olarak kullanılmıştır. Bu ana güzergahta veya hemen yakınında konumlanan mahalleler, sitüasyonel özellikler açısından en avantajlı durumdadır. Çünkü asfalt kaplama ana yol sayesinde yıl boyu düzenli ulaşım imkânına sahip olup ürünlerini pazara ulaştırmak, eğitim-sağlık gibi hizmetlere erişmek daha kolaydır. Saha gözlemleri, Adana-Kayseri yolu üzerindeki mahallelerde tarımsal üretimin ağırlıklı olduğunu, buna karşın ana yoldan uzak yüksek kesimlerde hayvancılığın baskın olduğunu vurgular. Bu bulgu, ana yol kenarındaki mahallelerin ürünlerini satmak için bir ulaşım avantajına sahip olmasına bağlanabilir.

Himmetli ve Gürleşen gibi mahalleler, Saimbeyli'yi güneyde Feke ve Kozan'a bağlayan vadi yolu üzerinde bulunur. Bunlar kırsal yerleşme olmalarına rağmen (Himmetli 15 km, Gürleşen 9 km) ana yol sayesinde göreceli erişilebilirlik avantajına sahiptir. Bu açıdan Himmetli, Feke yolu üzerinde stratejik bir yapıdadır; ilçe merkezinde bulunmayan bazı ticari ihtiyaçlar için Kozan'a gidenlerin güzergâhı üzerindedir.

Anayol üzerinde yer almanın sağladığı avantajlar sadece günümüz için değil, geçmiş için de geçerlidir. Saha çalışmalarında elde edilen gözlemlere dayanarak bu mahallelerde, yol kenarında inşa edilmiş eski dükkan yapıları mevcuttur ve hatta

günümüzde yolun genişletilmesine engel olacak kadar yolun bitişiğinde konumlanmışlardır. Bu durum, geçmişte bu yerleşmelerin yol kenarında ticaret ve zanaat etkinliklerine sahne olduğunu, kervanlar veya yolcular için hizmet verdiğini göstermektedir. Örneğin, geçmişte Saimbeyli çevresindeki yerleşimlere pazar işlevi gören ilçe merkezi gibi, yol boyundaki mahallelerde de küçük pazarlar veya han benzeri konaklama noktaları bulunduğu dair işaretler vardır. Saimbeyli ilçe merkezi, ticaret ve zanaatın tarihsel merkezi olarak gelişirken çevre mahalleler de bu hareketlilikten pay almıştır. Nitekim “ilçe merkezi, çevresindeki yerleşimlere pazar işlevi görmüştür” ifadesi, ana yol hattındaki yerleşimlerin ekonomik etkileşimine ışık tutmaktadır. Sonuç olarak, ana yol üzerindeki köyler hem geçmişte hem de günümüzde coğrafi konumlarının sağladığı hareketlilik sayesinde daha canlı kalabilmiş, nüfuslarını kısmen koruyabilmişlerdir.

6.2.2.2. İlçe Merkezine Yakın ve Tali Yollarla Bağlı Mahalleler

Bazı kırsal mahalleler ise doğrudan ana arter üzerinde olmasalar da ilçe merkezine yakınlıkları ve tali yol bağlantıları sayesinde ulaşım konusunda orta düzeyde bir avantaja sahiptir. Bu gruptaki mahalleler genellikle Saimbeyli merkeze 15 km’den daha az mesafede veya anayola yakın konumda yer alır. Ana arterden çıkan asfalt yollarla ulaşılır. Tülü (12.8 km), Yardibi (21.4 km) ve Eyüplü (15.2 km) gibi mahalleler bu durumun somut örneklerini sunarlar. Mahallelerin bağlı bulunduğu yollar, ana yol kadar standartlara sahip olmasa da her mevsimde ulaşım imkanı sağlaması sayesinde avantajlı bir hale gelmektedir. İlçe merkezinde karşılanan gündelik işler bu yol sayesinde gerçekleştirilmektedir. Kırsal mahallelerde okul ve caminin merkez alındığı, birçok hizmet için ise ilçe merkezine sık sık gidildiği belirtilmektedir. Merkeze yakın köyler, temel ihtiyaçlarını Saimbeyli’den karşıladıkları gibi, ürünlerini de ilçe pazarına kolaylıkla indirebilirler.

Yardibi Mahallesi ilçe merkezine 21 km mesafede, kısmen izole bir vadide olmasına rağmen yine de Kozan yoluna bağlantılı bir tali yolla merkeze bağlanır. Saha çalışmalarına göre, Saimbeyli’de “kırsal mahalleler ilçe merkezinde bulamadıkları hizmetlerin büyük kısmını Kozan ve Adana’dan sağlarken, Obruk Yokuşu’nun kuzeyinde kalan mahallelerin Tufanbeyli ve Kayseri’yi tercih edebildiği” anlaşılmaktadır. Obruk Yokuşu’nun güneyinde kalan mahalleler esasında Saimbeyli merkezine ve dolayısıyla Kozan yönüne daha yakındır. Dolayısıyla Yardibi gibi merkeze görece yakın mahalleler ihtiyaçları için yine Saimbeyli, Kozan gibi güneydeki merkezlere yönelmektedir. Bu durum, onların konumunun Saimbeyli ile güçlü bir etkileşim içinde olduğunu ortaya koyar.

6.2.2.3. Uzak ve Ulaşımı Güç Mahalleler

Saimbeyli'nin coğrafi yapısı gereği bazı mahalleler uzak mesafelerde ve eğimli yerlerde kurulmuştur. Topallar mahallesi bu duruma en güzel örnektir. İlçe merkezine yaklaşık 47 km uzakta olan mahalle, 2007 yılında Kahramanmaraş ili Göksun ilçesine bağlanan Peyamburnu mahallesinin mezrası iken bağımsız köy statüsü kazanmıştır. Ayrıca Aksağaç, Kapaklıkuyu, Halilbeyli gibi mahalleler de ilçeye uzak bir konumdadır. Bu mahalleler bir nevi yerleşmenin çeperi durumundadır. Örneğin Obruk Yokuşu'nun kuzeyinde kalan mahallelerin (yani Saimbeyli'nin doğal geçidi aştıktan sonraki kısımda bulunanların) pek çok hizmet için Tufanbeyli'ni veya Kayseri'yi tercih ettiği yapılan saha çalışmalarından anlaşılmıştır. Yeryüzü şekillerinin neden olduğu bu dezavantajlı hal, bu gruptaki mahallelerin belirgin sınıyasyonel özelliğidir. Uzak köyler, bağılı oldukları ilçe yerine coğrafi olarak daha yakın veya yolunun daha kolay olduğu komşu merkezlere yönelmektedir.

Uzak mahallelerin sınıyasyon dezavantajı sadece mesafe değil, aynı zamanda yol kalitesinin düşüklüğü ile de kendisini gösterir. Saimbeyli merkezinden uzaklaştıkça yolların bozulduğu ve ulaşımın zorlaştığı, yapılan saha çalışmaları kapsamında gözlenen bir durumdur. Özellikle asfalttan stabilize yol standartlarına geçiş, genellikle 20-30 km'den sonra başlamakta ve daha uzak köylere ancak stabilize (mıcır) yollarla ulaşılabilir. Örneğin Topallar ve Halilbeyli mahallelerine giden yolların son kısımlarının bozulmuş asfalt veya stabilize olduğu rapor edilmiştir. Kış koşullarında bu yolların kapanma riski de akılda tutulmalıdır. Sonuç olarak, bu ulaşımı güç köyler, coğrafi izolasyonun getirdiği bir dizi sorunla karşı karşıyadır: Nüfus kaybı (göç), hizmetlere erişimde zorluk, tarımsal ürünlerin pazarlanmasında maliyet artışı vb.

Bununla birlikte, uzak mahallelerin bazıları stratejik konumda olmasalar da doğal kaynaklar açısından değerli alanlardır. Örneğin Gökmenler ve Çorak tarafı, zengin orman varlığı nedeniyle ormancılık faaliyetlerinin yürütüldüğü bölgelerdir. Ancak üretilen kerestenin taşınması dahi ulaşım sıkıntısından etkilenir. Sınıyasyonun olumsuz etkisini azaltmak için son yıllarda yapılan yatırımlar olsa da coğrafi engeller tamamen ortadan kalkmamıştır. Yol genişletme çalışmaları önünde engel teşkil eden eski yapılar bu uzak köylerde pek sorun olmamakla birlikte, coğrafi engeller (dik yamaçlar, derin vadiler) yol iyileştirmesini zorlaştırmaktadır.

6.2.2.4. Ticaret Yollarına Yakınlık ve Bölgesel Yönelim

Yollar bir ülkenin can damarları gibidir. Çukurova gibi etrafı dağlarla çevrili bir bölgenin ekonomik olarak varlık gösterebilmesi ticari faaliyetler ile mümkün olmuştur. Bu faaliyetlerde ise yollar son derece önemlidir. MÖ II. Bin yıllarında ticaretin merkezi olan Kayseri Kültepe'yi güneye ulaştıran Asur kervan yollarının en önemlilerinden

birisi günümüzde Saimbeyli ilçe merkezinden geçmektedir (Ünal, 2006). Saimbeyli tarihi boyunca İlçe merkezi ve kırsal mahalleler bu yoldan etkilenmiş bu yol ile varoluş savaşı vermiştir

Saimbeyli kırsal mahallelerinin sitüasyon özelliklerini değerlendirirken, sadece ilçe merkezine değil, daha geniş bölgesel ağlara olan konumunu da dikkate almak gerekir. İlçenin güney kısmındaki mahalleler (örneğin Himmetli, Cıvıklı(Narlıdere), Tülü ve Gürleşen), Çukurova istikametine akan ticari ve insan hareketliliğine daha yakındır. Tarih boyunca Çukurova'nın pamuk tarlalarına veya kışlaklarına Toroslar'dan iş gücü ve göç akışı olmuş; Osmanlı döneminde Fırka-i Islâhiye hareketi sonrasında kırsalda yaşayan aileler Çukurova'ya yerleşmiştir. Bu süreç, Saimbeyli'nin güneyindeki köylerin Adana ve Kozan gibi merkezlerle ilişki kurmasını sağlamıştır. Bugün de bu mahalleler, daha iyi hizmetlere erişmek için Kozan'a hatta Adana şehir merkezine gitmeyi doğal karşılamaktadır.

Buna karşılık, ilçenin kuzey kesimindeki köyler (Obruk Geçidi kuzeyindekiler), coğrafi olarak İç Anadolu'ya açıktır. Örneğin Avcipinari, Beypinari ve Naltaş gibi mahallelerden Kayseri istikametine ulaşmak, Kozan'a ulaşmaktan daha kolaydır. Saha araştırmalarında bu durum açıkça görülmektedir: Obruk'tan kuzeye geçen mahalleler Kayseri il merkezini dahi tercih edebilmektedir. Bu farklı yönelimler, sitüasyon kavramının dinamik yapısını göstermektedir. Yani bir Saimbeyli mahallesi, idari olarak Adana'ya bağlı olsa da pratikte Kayseri pazarına entegre olabilir. Bu olgu, coğrafyacılardan hinterland kavramıyla da ilişkilidir: Her mahallenin etkileşim alanı, sadece bağlı olduğu ilçe değil, coğrafi konumunun izin verdiği ölçüde farklı merkezler olabilir. Saimbeyli örneğinde, Toroslar bu hinterlandın sınırlarını çizer.

Ticaret yollarına yakınlık geçmişte daha kritik bir rol oynarken, günümüzde ulaşım araçlarının gelişmesiyle bir nebze önem kaybetmiştir. Yine de ana yolların geçtiği güzergahtaki köylerin ekonomik canlılığı kısmen devam eder. Öte yandan ticaret yollarından uzakta kalan bazı eski yerleşmeler tamamen terk edilme noktasına gelmiştir. Bu durum, sitüasyonun bir yerleşmenin varlığını sürdürebilmesindeki rolünü net biçimde ortaya koyar.

6.3. Yerleşmelerin Form ve Fonksiyonları

6.3.1. Fiziki Coğrafi Özelliklerin Yerleşmelerle İlişkisi

Adana'nın kuzeyinde yer alan Saimbeyli, Orta Toroslar dağlık kuşağında, ortalama 1050 m yükseklikte bulunmaktadır. Engebeli arazi yapısı ve derin vadiler kırsal yerleşmelerin konumunu ve dokusunu belirgin şekilde etkilemektedir. Geleneksel olarak 25 köyü (mahalle) bulunan ilçede kırsal nüfus dağınık bir şekildedir. 2012 yılında yürürlüğe giren büyükşehir yasasıyla köy statüsünden mahalle statüsüne

geçilmiş olsa da, bu çalışmada bu yerleşimler coğrafi özellikleriyle ele alınmaktadır. Yerleşmelerin dağılışı su kaynakları, arazi eğimi ve ulaşım gibi faktörler belirleyicidir. Örneğin akarsu kenarındaki köyler, suya yakın düzlüklerde toplanma veya dere boyunca çizgisel uzanma eğilimi gösterirken; yamaçtaki köyler sınırlı düzlük alanlarda evlerin teraslanarak kurulması ve birbirinden ayrı konumlanmasıyla dağınık bir yapı sergileyebilmektedir. Yükseltinin fazla olduğu platosu geniş alanlarda ise su temini geçmişte zor olduğu için konutlar kuyular çevresinde toplu iken, günümüzde alt yapı imkânlarıyla daha gevşek bir dağılım gözlenmektedir.

Yerleşmenin güneyindeki Çukurova'ya tarihsel göçler sonucu, yaz aylarında çoğu mahalleler yayla olarak kullanılır hale gelmiştir. Bunun tipik örneklerini, yaklaşık 1000 m üzerindeki Ayvacık, Kızılağaç gibi mahalleler oluşturur; hem sürekli yerleşim hem de yazın çevre ilçe halkının geldiği bir yayla işlevi görmektedir. Genel olarak Saimbeyli kırsalında altitudinal zonasyon belirgindir: Yükselti arttıkça tarımsal üretim yerini bağ-bahçe ve hayvancılığa bırakmakta, yerleşme biçimleri de bu koşullara uyum sağlamaktadır. Alçak yükselti veya ana yolların yakınındaki mahallelerde tarla tarımı ve bahçecilik ön plandayken, yüksek rakımlı dağ köylerinde hayvancılık ve kısmen ormancılık yaygın geçim kaynaklarıdır.

6.3.1.1. Morfolojik Konuma Göre Yerleşme Formları: Vadi İçi Mahalleler: Çizgisel ve Toplu Doku

Saimbeyli'deki vadi içi yerleşmeler, genellikle dar akarsu vadilerinin tabanında veya yamaç eteklerinde kuruludur. Bu mahallelerde su kaynağına yakınlık, yerleşim dokusunu belirleyen temel etkidir. Akarsu kenarında kurulmuş mahalleler çoğunlukla dere boyunca çizgisel (lineer) bir form sergiler; evler suya paralel bir hat oluşturacak şekilde sıralanır. Bunun nedeni, hem sulama ve içme suyu ihtiyacını karşılamaya yakın olmak hem de düz vadi tabanının kısıtlı olmasından ötürü yapıların vadi eksenine yayılmasıdır. Nitekim arazi müsait oldukça evler birbirine yakın inşa edilebilirken, engebeli vadilerde evler su kenarından uzaklaştıkça seyrekleşir.

Vadilerin nispeten genişlediği kesimlerde veya küçük düz alanlarda, toplu yerleşme görülebilir. Bu durumda evler bir arada, sık bir doku halinde konumlanarak belirgin bir köy merkezi oluşturur. Özellikle suyun kolay erişilebilir ancak düz alanın sınırlı olduğu noktalarda, evlerin kümelenmesi söz konusudur. Tarihsel olarak da su kaynağı etrafında toplanma, kırsal yerleşmelerin ortak özelliğidir. Saimbeyli'de geçmişte bazı köylerde merkezi bir kuyu etrafında evlerin yoğunlaştığı, uzaklaştıkça seyreltiği belirtilmiştir. Su ihtiyacının karşılandığı noktalar, köyün çekirdeğini oluşturmaktadır.

Kandilli, Cıvıklı (Narlidere), Değirmeciuşağı gibi mahalleler akarsu vadisi içinde yer alan ve büyük oranda çizgisel uzanış gösteren yerleşmelere örnektir. Bu

mahallelerde evler derenin her iki yanında veya bir tarafında yol boyu sıralanmakta, tarım arazileri ve kavaklıklar genellikle dere kenarında bulunmaktadır. Saha gözlemlerine göre, dere boyundaki tarım arazilerinin kenarlarında hızlı büyüyen kavak ağaçları yetiştirilerek inşaatlık kereste elde edilmektedir. Akarsu boylarındaki verimli alüvyal topraklar ve bol su, kavak yetiştiriciliğini desteklemektedir (kavaklar derin köklere sahip olup bol suyla sık sulamaya ihtiyaç duyarlar). Bu nedenle, adı geçen köylerde kavak yetiştiriciliği ek gelir sağlayan bir faaliyet halini almıştır. Örneğin Kandiili ve Cumhurlu mahallelerinde dere kenarında sıralanan kavaklıklar, yerleşim dokusunun bir parçası halindedir (Fotoğraf 6.9).

Fotoğraf 6.9. Cumhuriyet Mahallesi'nde Dere Kenarında Sıralanan Kavak Ağaçları

Öte yandan, vadiye yer alan bazı mahalleler coğrafi konum avantajıyla toplu doku özelliği kazanmıştır (Fotoğraf 6.10). Avcıpınarı buna örnek gösterilebilir. Bu yerleşim dokusunda mahalle halkının 20. yy'ın başında Rus baskısı sonucu Artvin'den gelmesi de etkindir (Saimbeyli Belediyesi, 2025). Daha genç ve bu sebeple kısmen planlı kurulan mahalledir. Avcıpınarı çevresinde eğimin arttığı yamaçlar ve ormanlar görülmekte, düz vadi tabanı ise tarım arazileriyle kaplıdır. Avcıpınarı'nın bu toplu yerleşme formu, su kaynağı etrafında toplanmanın ve sınırlı düz alanın bir sonucudur. Köydeki merkezî cami ve okul, evlerin yakın çevresinde konumlanmış olup, bu yapılar etrafında gelişen çekirdek, mahallenin sosyal alanını tanımlamaktadır. Avcıpınarı

örneği, vadi içinde olmasına rağmen uygun alanda toplu yerleşmenin oluşabileceğini göstermektedir. Daha yakın tarihli kurulan mahallelerin daha toplo bir dokuda yerleşme göstermesine bir diğer örnek ise Beypınarı Mahallesi'dir. Beypınarı Mahallesi Osmanlı döneminde yerleşmeye zorlanan Antalya'daki yörüklerin Saimbeyli'ye uzanan göç yolculuğunun sonucunda kurulmuştur. 1870-1880'li yıllarda Antalya'dan göç eden birkaç aile yaklaşık elli yıllık bir zaman dilimi sonunda 1935'te Beypınarı bölgesine iskan edilmiştir (Küçükaydın, 2015).

Fotoğraf 6.10. Avcıpınarı Saimbeyli'de Toplu Yerleşme Özelliği Gösteren Mahallelerdendir

Vadi içi mahallelerinin genel karakteri olarak, yerleşme yol boyu çizgisel uzanırken odak noktalarında kümeleşme görülebilir. Coğrafi kısıtlara uyum sağlamak adına bazı evler yamaçların eteğinde kademeli (teraslı) şekilde de yer alabilir. Ancak vadi mahallelerinde esas belirleyici, suyun konumu ve vadi tabanının genişliğidir. Suyun hemen yanında, sel riskine karşı genellikle evler biraz yükselti üzerindeki teraslara kurulmakta, bahçeler aşağı kısımda bırakılmaktadır. Böylece hem suya yakın hem de sel ve nem riskine karşı biraz yukarıda bir yerleşim sağlanır. Bu pratik, Saimbeyli'de dereye yakın arazilerde evlerin bahçelerin üst tarafındaki yükseltilere inşa edilmesinde de görülmektedir.

6.3.1.2. Morfolojik Konuma Göre Yerleşme Formları: Yamaç Mahalleleri: Teraslı ve Dağınık Doku

Arazi eğiminin yüksek olduğu yamaçlarda kurulmuş mahalleler, Saimbeyli’de önemli bir yerleşim tipini oluşturur. Yamaçtaki mahalleler, düz alanların kıtlığı nedeniyle evlerin konumlandığı küçük teraslar veya çıkıntılar sayesinde varlık bulur. Bu mahallelerde evler genellikle eğimden dolayı birbirine tam bitişik olmaz; uygun bulunan her bir düzlük üzerine bir veya birkaç hane kurulmasıyla parçalı bir doku ortaya çıkar. Bu nedenle yamaç yerleşmeleri çoğunlukla dağınık veya en iyi ihtimalle gevşek dokulu yapıdadır. Engebeli araziler ve parçalı tarım alanlarının bulunduğu yörelerde dağınık yerleşmenin yaygın olduğu vurgulanır. Saimbeyli’nin dağlık kesimlerindeki mahalleler de bu tanıımı doğrular niteliktedir.

Yamaçta gelişim göstermiş mahallelerde evlerin inşasında, eğime uyum sağlamak amacıyla teraslama tekniği öne çıkar. Evin tabanı için eğimli yamaç kesilerek küçük bir düz alan elde edilir, bu da evlerin basamaklar halinde yamaca serpilmesini beraberinde getirir. Mahmutlu böyle bir inşa tekniğine iyi bir örnektir. Nihayetinde Mahmutlu dağ yamacına kurulmuştur ve konutlar yamaçta kademe kademe yükselmektedir. Bu teraslı yerleşme formu, Toroslar’da yamaç köylerinin/mahallelerinin tipik bir özelliğidir. Eğimli arazide evlerin temelinde büyük kaya blokları doğal veya yapay istinat duvarı olarak kullanılır; Saimbeyli’de de bazı yamaç yerleşimlerde evlerin bir tarafının büyük kayalara dayandığı gözlenmiştir. Mahmutlu örneğinde, evler arasındaki mesafe eğim ve arazi yapısına göre değişmekte, düz alan buldukça birkaç ev yan yana gelebilmekte ancak genel olarak dağınık bir düzen görülmektedir. Teraslanmış evlerin önlerinde küçük bahçe veya avlu alanları bulunur; bu alanlar hem kullanım ihtiyacından hem de eğimden dolayı oluşmuştur.

Benzer şekilde Himmetli, Yardibi, Değirmenciuşağı gibi mahalleler de yamaç karakterlidir. Bu mahallelerde arazi eğimi evlerin toplu olmasını engellemiş, haneler araziye uygun noktalara serpiştirilmiştir. Örneğin Yardibi mahallesi denize 1289 m yüksek, dağ eteklerinde kuruludur. Adını bir “yarın dibi”nde (uçurum dibi) kurulmuş olmasından aldığı rivayet edilen Yardibin’de evler vadi yamaçlarına yaslanarak yayılmıştır. Yamaç mahallelerinde bir diğer özellik de, evlerin genellikle orman sınırlarına yakın olmasıdır. Orman kenarında veya içinde kurulan bu mahalleler, ormancılık faaliyetleri ile iç içedir. Nitekim Himmetli, Yardibi ve Değirmenciuşağı gibi orman alanlarının kenarındaki mahallelerde halk geçimini kısmen orman ürünleri (odun kesimi, kereste) ile sağlamaktadır. Aynı zamanda bölgede beslenen keçiler içinde bu alanlar doğal besin kaynağı durumundadır. Eğimli arazide tarım arazisi sınırlı kaldığından, bu mahalleler geleneksel olarak hayvancılık ve orman işçiliğine yönelmiştir. Ayrıca, yamaç mahalleleri genelde ana ulaşım yollarından uzakta kaldığı

için gelişimleri sınırlı olmuş; altyapı hizmetleri ve pazar erişimi kısıtlı kaldığından nüfusları az ve dağınık bir karakter kazanmıştır.

Yamaçtaki mahallelerin dokusunu şekillendiren bir diğer unsur da jeomorfolojik engellerdir. Bazı yerlerde kaya çıkıntıları, uçurumlar veya dik yamaçlar doğal sınırlar oluşturarak ev gruplarını birbirinden ayırmaktadır. Saimbeyli kırsalında mağara ağzına duvar örülerek ahır veya ev eklentisi yapılan yapılar dahi görülmüştür. Bu, arazinin zorluğuna karşı insanların geliştirdiği yaratıcı çözümlerin bir örneğidir. Özetle, yamaç köyleri teraslanmış konutları ve dağınık dokusuyla araziye uyumlu bir yerleşme biçimini temsil eder. Bu tür köylerde yerleşme planı düzensiz olup, araziye göre şekillenen patika yollar evleri birbirine bağlar.

6.3.1.3. Morfolojik Konuma Göre Yerleşme Formları Dalgalı Düzlük Mahalleleri: Gevşek ve Dağınık Doku

Yerleşmenin yüksek kesimlerinde, dağ dorukları arasında nispeten düz veya dalgalı düzlükler (plato alanları) bulunmaktadır. Bu bölgelerde kurulmuş mahalleler, topoğrafya açısından diğerlerine göre daha rahat bir yerleşim ortamına sahip olduğu için farklı bir doku sergilemektedir. Dalgalı düzlük üzerinde kurulmuş mahalleler, geçmişte su temininin zor olduğu, ancak zeminin daha düz olduğu yerlerde ortaya çıkmıştır. Bu mahallelerde arazi geniş olsa da su kaynakları seyrek; bu nedenle tarihsel olarak evler su bulunan yerlerde kümelenmiştir. Yerel ifadesiyle, bir bölgede kuyu varsa o civar meskûn, yoksa evler diğer su bulunan bölgeye kadar dağınık biçimde yayılmıştır. Bu durum, Saimbeyli’de “salag” adı verilen tarla kullanım sistemiyle de ilişkilidir: İnsanlar, tarlalarının bir kısmını ekerken uzak kısımları nadasa bırakır ve orada zaman zaman barınmak için basit yapılar yaparlardı. Bu geçici yapılar, tarla işinin bitmesiyle çoğunlukla terk edilir ve günümüzde birçoğu yıkılmıştır. Son yıllarda araç yollarının artmasıyla çiftçiler günlük olarak köy merkezine gidip gelmeye başlamıştır, bu da tarla başındaki evlerin azalmasına yol açmıştır.

Dalgalı düzlük üzerindeki mahallelerde günümüzde gevşek dokulu bir yerleşme yapısı dikkat çeker. Özellikle Değirmenciuşağı’nın bir kısmı ile Kapaklıkuyu gibi yüksekçe plato üzerinde yer alan mahallelerde evler arasındaki mesafe oldukça fazladır. Değirmenciuşağı genel görünümünde, evlerin geniş bir alana dağılmış olduğu, belirgin bir köy merkezinin zayıf kaldığı görülmektedir (Fotoğraf 6.11). Bu dağınık yerleşme yapısı, arazinin düz olan kısımlarının tercih ediliyor olması sayesinde mümkün olmuş, ancak su kaynaklarının azlığı nedeniyle her evin yanına su depoları konularak çözüm üretilmiştir. Gökmenler’de olduğu gibi, nüfusun az ve arazi kullanımının geniş olduğu yerlerde, yerleşmeler birkaç haneden oluşan küme evler şeklinde de ortaya çıkabilir. Nitekim idari bakımdan da Saimbeyli’de köy altı yerleşmeler “küme evler” olarak

tanımlanmaktadır. Örneğin Karakuyu (Sülmen) Küme Evleri, merkezi köyün dışında plato üzerinde küçük bir mahalle olarak oluşmuştur.

Fotoğraf 6.11. Değirmenciuşağı ile Karakuyu Mahalleleri Arasındaki Tarım Alanlarında Yer Alan Gevşek Dokudaki Evler

Bu kategorideki mahallelerin bir diğer özelliği, bir kısmının yayla fonksiyonu göstermesidir. Yani yaz aylarında yükseltisi fazla ve serin olan bu mahallelerin nüfusu, çevre ilçe ve mahallelerden gelen göçerlerle artar. Kızılağaç, bu bağlamda dikkat çekicidir: Yaklaşık 2000 m yüksekte yer alan Kızılağaç, kışın sürekli nüfusu az olup yazın yaylacıların gelişiyle canlanmaktadır. Bu durum, Saimbeyli’de yaylaların genellikle bir veya birkaç mahalle tarafından ortak kullanılması geleneğiyle örtüşür. Arazinin mülkiyet yapısı ve miras paylaşımı sonucunda, yayla arazileri bölüşülerek her mahalle kendi yayla evlerini inşa etmiştir. Sonuç olarak plato/düzlük üzerindeki mahallelerinde mevsimsel nüfus dalgalanmaları görülebilir ve yerleşme dokusu yaz-kış kullanımına göre değişebilir.

Ekonomik açıdan bakıldığında, dalgalı düzlük mahalleleri tarıma elverişli büyük ovalara sahip olmadığından küçükbaş hayvancılık ve dış göç burada önemli yer tutar. Bazı haneler, tarım yerine ilçe dışında iş bularak veya ticaret yaparak geçim sağlamaktadır. Örneğin Aksaağaç mahallesi, arazisi engebeli ve Saimbeyli’ye uzak (53 km) olması nedeniyle tarım olanakları sınırlı bir yerleşimdir. Bu mahallelerde yaşayanların bir kısmı yerleşmenin dışında ticaret ve pazarcılık gibi faaliyetlerle gelir

elde etmekte, mahalle ekonomisine dışarıda kazanılan gelir önemli katkı sunmaktadır. Bu nedenle Aksaağaç, geleneksel tarım-hayvancılığın yanı sıra dış ticaretle geçinen bir mahalle olarak bilinmektedir. Genel olarak, bu kategorideki mahallerde geçim stratejileri çeşitlidir ve coğrafi koşulların zorluğu, nüfusu yenilikçi çözümlere (dışarıda çalışma, çok yönlü üretim vb.) yöneltmiştir.

6.3.2. Ekonomik Fonksiyonlar ve Sosyal İmkanlar

Saimbeyli'nin kırsal mahalleleri, bulundukları yükselti ve coğrafi konuma bağlı olarak farklı ekonomik fonksiyonlar üstlenmiştir. Bu fonksiyonlar, tarımsal üretimden hayvancılığa, ormancılıktan meyveciliğe kadar çeşitlilik göstermektedir.

6.3.2.1. Tarla Tarımı ve Bahçecilik

Yerleşmenin nispeten düşük yükseltiye sahip ve ulaşım bağlantısı iyi olan mahallelerinde temel geçim kaynağı tarla tarımı ve bahçeciliktir. Özellikle Göksu vadisi çevresindeki Cumhuriyet, Çeralan, Avcıpınarı gibi mahallelerde buğday, arpa, fasulye gibi tahıllar ve sebzeler yetiştirilmektedir. Su kaynaklarının göreceli yeterliliği ve iklimin elverişli olması sayesinde meyve bahçeleri de görülmektedir. Saimbeyli'nin iklimi Akdeniz ile karasal iklim arasında geçiş özelliği taşıdığından, elma, armut, ceviz gibi meyve ağaçları bazı köy bahçelerinde yaygındır. Son yıllarda devlet destekleriyle ayva bahçeleri kurulmuş olup, Gürleşen, Tülü, Himmetli, Yardibi gibi mahallelerde toplam 300 dekar alanda ayva yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu girişim, bölgenin tarımsal çeşitliliğini artırarak çiftçilere ek gelir sağlamayı amaçlamaktadır. Genel olarak, alçak kesim köylerinde bitkisel üretim hakimdir ve ürün fazlası ilçe pazarında satılarak ekonomik döngüye katkı sunar.

6.3.2.2. Meyvecilik

Saimbeyli, son yıllarda kaliteli kiraz üretimi ile ün kazanmıştır. İlçenin kirazı aroması ve kalitesiyle markalaşma sürecindedir. Kiraz yetiştiriciliği için uygun yükseklik olan 1000–1300 metre aralığında bulunan mahalleler, bu alanda uzmanlaşmaya başlamıştır. Gürleşen, Yardibi mahalleleri ve ilçe merkezine yakın bazı bahçelerde yoğun kiraz üretimi yapılmaktadır. Saimbeyli ilçe merkezi de çevresindeki bahçelerle birlikte kiraz üretiminde pay sahibidir ve hatta her yıl Kiraz Festivali düzenlenecek kadar bu ürünle anılır hale gelmiştir. Kiraz bahçeleri genellikle vadi yamaçlarında kuruludur; iyi drenajlı ve geç don riskinin az olduğu yamaç araziler, Saimbeyli kirazının kalitesine katkı sağlamaktadır. Bu durum, coğrafi şartların bir sonucu olup meyveciliğin belli kuşakta yoğunlaşmasını açıklar. Kiraz dışında elma,

ceviz ve kısmen kayısı gibi meyveler de orta rakımlı köylerde yetiştirilir. Meyvecilik, pazara yönelik bir faaliyet olduğundan bu işle uğraşan köyler ilçe ekonomisine ticari ürün sağlar ve mevsimlik iş gücü talebi yaratır.

6.3.2.3. Hayvancılık ve Orman Ürünleri:

Yüksek ve dağlık alanlardaki mahallelerde hayvancılık baskın faaliyettir. Özellikle Himmetli, Değirmenciuşağı, Gökmenler, Kızılağaç gibi yerleşimlerde geniş meralar küçükbaş (koyun, keçi) ve kısmen büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine imkân tanımaktadır. Tarım arazilerinin sınırlı olduğu bu mahallelerde halk, yaylacılık geleneğini sürdürmekte; ilkbaharla birlikte hayvanlarıyla yaylalara çıkarak sonbaharda dönmektedir. Saimbeyli’de yaylacılık, köylülerin hem et-süt üretimi yapmasını hem de yazın ovalardaki sıcaktan kaçınmasını sağlayan bir yaşam biçimidir. Bunun yanı sıra, ormanlık alanlara komşu köylerde odun kesimi, kereste üretimi ve reçine toplama gibi ormancılık faaliyetleri de gözlenmektedir. Himmetli ve çevresi, Orman İşletmesi’nin denetiminde kesim yapılan sahalara yakın olduğundan birçok hane orman emeğiyle gelir elde etmektedir (örneğin kış aylarında odun kesimi, yazın dikili satışlar). Orman köyleri olarak nitelenebilecek bu yerleşimlerde devlet ormancılık politikaları ve kooperatifler aracılığıyla köylülere iş imkânı sağlanmaktadır. Hayvancılıkla uğraşan genç nüfus, genelde yazı dağlarda geçirip kışın köyde barınmakta; bu döngüsel yaşam biçimi köylerin sosyal dokusunu da şekillendirmektedir. Ancak son yıllarda hayvancılıkla uğraşan nüfusun azalması ve göçler nedeniyle mera kullanımının düştüğü, bazı yayla evlerinin boş kaldığı saha çalışmalarıyla not edilmiştir. Yine de hayvancılık, Saimbeyli kırsalının yüksek kesimlerindeki temel fonksiyon olma özelliğini korumaktadır.

6.3.2.4. Ek Gelir Kaynakları (Kavakçılık, Dış Ticaret, Hizmet):

Bazı mahalleler ana faaliyetlerinin yanı sıra yenilikçi veya tamamlayıcı işlevler üstlenmiştir. Vadi içi mahallelerde yukarıda bahsedildiği gibi kavak yetiştiriciliği önemli bir ek gelir kalemidir. Özellikle Ceralan, Cıvıklı, Cumhurlu, Çatak köylerinde çiftçiler, dere kenarlarına dikilen kavakları 8–10 yıl büyüttükten sonra kesip satarak aile bütçesine katkı yapmaktadır. Kavak odunu, inşaat sektöründe veya mobilya yapımında değerlendirilmektedir. Bu faaliyet, tarım takvimine çok müdahale etmediği için benimsenmiş ve adeta agroforestry (tarım-ormancılık) uygulaması şeklini almıştır. Öte yandan, Aksaağaç gibi merkeze uzak bir mahallede dış ticaret fonksiyonu dikkat çekmektedir. Aksaağaç sakinlerinin bir bölümü, Adana veya diğer şehirlerde ticaret yaparak kazanç elde etmekte ve kazandıklarını hanelerine göndermektedir. Bu kişiler,

şehirlerde manavlık, pazarcılık veya seyyar satıcılık gibi işlerle uğraşıp sezon sonunda köylerine dönmektedir.

Sosyal açıdan, Saimbeyli mahalleleri geleneksel yapısını büyük ölçüde korumakla birlikte, genç nüfusun azalmasıyla karşı karşıyadır. Eğitim ve iş imkanlarının sınırlı olması, gençlerin göç etmesine yol açmakta, köylerde yaşlı nüfus oranı artmaktadır. Bununla beraber, yaz aylarında yayla kültürü nedeniyle bir nüfus hareketliliği yaşanır; büyükşehirlerde yaşayan aileler atalarının köylerine yaz tatili için gelerek birkaç ay konaklar ve köy hayatına canlılık getirir. Saimbeyli’de her yaz düzenlenen Kiraz Festivali ve Yayla Şenlikleri, ilçe merkezi ve köyler arasında sosyal etkileşimi artıran etkinliklerdir. Bu etkinlikler sırasında kırsal ürünlerin tanıtılması ve satılması, yerleşmenin ekonomilerine küçük de olsa katkı sunmaktadır.

6.4. Kırsal Yerleşmelerin Sorunları ve Çözüm Önerileri

Saimbeyli ilçesi, coğrafi konumu, doğal kaynakları ve tarihsel gelişim süreci açısından yerleşme coğrafyası bağlamında önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak son yıllarda özellikle genç nüfusun göç etmesi, ilçenin demografik yapısında bozulmalara ve ekonomik faaliyetlerde daralmalara yol açmaktadır. Bu durum, yerleşmelerin sürdürülebilirliği açısından tehdit oluşturmaktadır. Göçün temel nedenlerinden biri olarak ekonomik yetersizlikler öne çıkmakta; bu nedenle yerleşmeyi destekleyecek ekonomik planlamaların önceliklendirilmesi gerekmektedir.

İlçenin doğal güzellikleri, topoğrafyası ve tarihsel kimliği, daha fazla nüfusun kalıcı veya mevsimlik olarak yerleşmesine olanak tanımaktadır. Ancak ulaşım altyapısındaki yetersizlik, hem yerleşme genişliğini sınırlamakta hem de ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesini engellemektedir. Tarihsel olarak bir ulaşım noktası olan Saimbeyli, günümüzde bu işlevini yitirme tehlikesiyle karşı karşıyadır. İlçeden geçen Adana-Kayseri karayolunun bölünmüş yol standardına yükseltilmesi, yalnızca ulaşım güvenliğini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda yerleşmelerin ekonomik cazibesini de artıracaktır. Böyle bir düzenleme, yerleşim birimlerinin mekânsal büyümesini teşvik ederek nüfusun ilçede kalmasına olanak tanıyacaktır.

Saimbeyli ilçesinde kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliğinin artırılması, hem kamusal hizmetlerin niteliği hem de yerleşmenin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, uzun süredir kapalı olan ilçe adliyesinin yeniden faaliyete geçirilmesi, adli hizmetlere erişimin kolaylaştırılması bakımından elzemdir. Ayrıca, ilçede görev yapan kamu personelinin barınma sorunlarına yönelik kalıcı çözümler geliştirilmelidir. Lojman, konukevi ve sosyal konut projelerinin hayata geçirilmesi, özellikle deneyimli ve kıdemli personelin ilçede uzun süreli görev yapmasını teşvik edecek, böylece kamu hizmetlerinde süreklilik sağlanacaktır.

Sağlık hizmetleri açısından ise, ilçe hastanesinin hem personel sayısı hem de teknik donanım bakımından güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu tür yatırımlar, sağlık hizmetlerine erişimi artırarak, kırsal yerleşim alanlarında yaşam kalitesinin yükselmesine katkı sunacaktır. Tüm bu önlemler, kamusal hizmet yetersizliği nedeniyle yaşanan dış göçün azaltılmasına olanak tanıyacak, böylece ilçenin nüfus yapısı ve yerleşme düzeni korunarak kırsal alanların boşalmasının önüne geçilecektir. Sonuç olarak, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi, sadece idari verimliliği değil, aynı zamanda Saimbeyli'nin sosyo-ekonomik yapısının ve yerleşme coğrafyasının dengeli bir biçimde gelişmesini de sağlayacaktır.

Saimbeyli ilçesi, zengin maden kaynaklarıyla dikkat çekmektedir. Bölgede özellikle boksit, demir ve kömür madenleri bulunmaktadır. Tufanbeyli-Saimbeyli bölgesinde yaklaşık 9,8 milyon tonluk işletilebilir boksit rezervi tespit edilmiştir (İstanbul Maden İhracatçıları Birliği, 2024). Ayrıca, Feke-Saimbeyli sahasında 35 milyon tonluk demir rezervi olduğu belirlenmiştir. Saimbeyli'nin kırsal mahallelerinde ise kömür yatakları mevcuttur (Kurmel Holding, 2024). Bu madenlerin etkin bir şekilde işletilmesi, ilçe ekonomisine önemli katkılar sağlayacaktır. Madencilik faaliyetleri, doğrudan ve dolaylı istihdam olanakları yaratarak işsizlik oranlarını düşürecek ve bölge halkının gelir seviyesini artıracaktır. Ayrıca, madencilik sektöründeki gelişmeler, altyapı yatırımlarını teşvik ederek ulaşım ve enerji gibi alanlarda iyileşmelere yol açacaktır.

Çukurova bölgesinde eskiden beri varolan göçebe yaşam tarzı son yüzyılda kendine özgü bir değişim süreci geçirmiştir. Hayvancılık amaçlı yapılan yaylacılık faaliyeti, dinlenme amacıyla yapılan sayfiye yaylacılığa dönüşmüştür. Çukurova bölgesinde yaz aylarında görülen insan yaşamı için belirlenen ideal sınırların üzerindeki sıcaklık ve nem bu yaylacılığı zorunlu hale getirmektedir. Toroğlu'nun Sungur'dan aktardığına göre normal giyinmiş bir insan için ideal sıcaklık değerleri 16,7 ile 24,7 santigrat derece arasında olmalıdır (Toroğlu & Gürbüz, 2011). Saimbeyli ilçesinin yükseltisi fazla olan yaylaları bu değerleri sağlamaktadır. Bazen doğal şartlar, çekme faktörleri olarak ortaya çıkmakta uygun iklim şartlarına sahip bölgeler nüfus çekebilmektedir (Toroğlu, 2007). Bu açıdan yaz aylarında ilçedeki yaylalara Adana, Kozan, İmamoğlu gibi düşük rakımlı bölgelerden mevsimlik göçer olmaktadır.

Komşu ilçe Kozan'a bağlı Göller mevki, yaz aylarında mevsimlik nüfus artışı göstermekte ve bu durum, yerleşme coğrafyası açısından önemli bir dinamik oluşturmaktadır. Göller bölgesindeki su kıtlığı ve yükselen emlak fiyatları, nüfusun Ayvacık, Kapaklıkuyu ve Halilbeyli gibi Saimbeyli'ye bağlı mahallelere yönelmesine neden olmaktadır. Bu yönelme, yeni yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamakta; dolayısıyla bu alanlarda fiziki ve sosyal altyapı planlamalarının yapılması önem arz etmektedir. Özellikle Kozan-Göller arasındaki yolun genişlemesiyle birlikte ulaşım kolaylığı artacak, bu da yerleşim tercihlerini etkileyecektir. Ancak bu durum,

Saimbeyli ilçe merkezinin ekonomik ve nüfus yoğunluğu açısından zayıflamasına neden olabileceğinden, merkezin çevre mahallelerle olan bağlantısı güçlendirilmelidir.

İlçede üretimi yapılan kiraz, uygun depolama ve işleme olanaklarının bulunmaması nedeniyle düşük fiyatlarla elden çıkarılmakta; bu da tarım temelli kırsal yerleşmelerin ekonomik sürdürülebilirliğini zayıflatmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak üretici kooperatifleri kurulmalı ve yan ürün üretimi (örneğin reçel, meyve suyu) teşvik edilmelidir. Bu tür mikro sanayi faaliyetleri, kırsal yerleşmelerde istihdam yaratacak ve kırsal nüfusun yerinde kalmasını sağlayacaktır.

Sumak gibi bölgeye özgü ürünlerin üretimi, markalaşma çalışmalarıyla desteklenmeli ve yerel ekonominin çeşitlenmesine katkı sunmalıdır. İlçenin izole yapısı, kimyasal etkilerden uzak bir üretim ortamı sağlamaktadır. Bu durum, organik tarım açısından yerleşme coğrafyasına özgü önemli bir avantajdır. Az alandan çok verim sağlayan bu üretim modeli, küçük ölçekli yerleşmelerin ekonomik varlığını koruyabilmesi açısından kritiktir.

Saimbeyli'nin dağlık yapısı, keçi yetiştiriciliği gibi küçükbaş hayvancılığa uygun koşullar sunmaktadır. Hayvancılık faaliyetlerinin kooperatifler üzerinden örgütlenmesi, hem ekonomik değer zincirinin genişlemesini hem de kırsal yerleşmelerin güçlenmesini sağlayacaktır. Keçi sütü ve ürünlerinin pazarlanması, yerleşik nüfus için yeni gelir kaynakları yaratacaktır.

Aynı şekilde arıcılık da ilçe için stratejik bir faaliyettir. İlçenin Çukurova, Tufanbeyli ve Kayseri arasında bir geçiş noktası konumunda olması, göçer arıcılık faaliyetlerini kolaylaştırmaktadır. Uygun iklim koşulları ve flora çeşitliliği, bu faaliyetlerin artırılmasına elverişlidir. Yerleşme coğrafyası açısından bu faaliyetler, mevsimsel yerleşim hareketlerinin de önemli bir göstergesidir.

Göksu Çayı üzerindeki baraj göllerinde yürütülen balıkçılık faaliyetleri hem gıda üretimi hem de kıyı yerleşmelerinin gelişimi açısından önem taşımaktadır. Ulaşım olanaklarının gelişmesiyle birlikte bu faaliyetler, daha geniş pazarlara açılacak potansiyele sahiptir. Aynı zamanda bu alanlar, rekreasyonel kullanımlar (su sporları, kamp alanları vb.) açısından da değerlendirilerek geçici yerleşme biçimlerine hizmet edebilir.

İlçede yer alan Obruk Şelalesi ve benzeri doğal güzelliklerin tanıtımı, turizm temelli yeni yerleşme dinamikleri oluşturabilir. Günöbirlik ziyaretçilerin konaklamasını sağlamak amacıyla bungalow tipi konutlar inşa edilebilir. Bu yapılar, yazlık/ikincil konut işlevi de görebileceği gibi, yerleşim sistemine mevsimsel katkılar sunacaktır. Ayrıca trekkink ve doğa yürüyüşleri gibi aktiviteler için yürüyüş rotalarının belirlenmesi, ilçeyi doğa turizmi açısından cazip hale getirecektir.

İlçe merkezinden geçen derenin üzerinde bentler inşa edilmesi, hem çevresel estetik açısından yerleşme dokusunu olumlu etkileyecek hem de kötü koku gibi yerleşmeyi olumsuz etkileyen durumların önüne geçecektir. Tüm bu potansiyel

gelişmeler ışığında Saimbeyli, “sakin şehir” (Slow City) olma yolunda önemli adımlar atabilecek kapasiteye sahiptir. Bu tür stratejik yaklaşımlar, yerleşme coğrafyası bağlamında ilçenin ekonomik, sosyal ve mekânsal sürdürülebilirliğine doğrudan katkı sağlayacaktır.

7. SONUÇ VE TARTIŞMA

Saimbeyli, tarihsel süreç anlamında Hititlere kadar geri götürebilecek bir tarihselliğe sahiptir. Asıl gelişiminde ticaret yollarının baskın olduğu Saimbeyli geçmişten günümüze birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Roma, Bizans, Memlûklular, Klıkya Ermeni Krallığı, Selçuklu, Dulkadirli Beyliği, Osmanlı ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti yerleşmenin tarihselliğinin zenginliğini açığa çıkarmaktadır. Klıkya Ermeni Krallığı'nın yıkılmasından sonra nüfus artışı yaşayan Saimbeyli zanaata dayalı faaliyetleri ve ticaret ağı etkisiyle gelişimini artırmıştır. Zaman zaman çıkan yangınlar ve doğal afetlerle bu gelişim sekteye uğrasa da gerek devlet desteğiyle gerekse halkın desteğiyle yeniden yapılanmıştır.

Saimbeyli ilçesinin yerleşme özelliklerinin analiz edildiği bu çalışmada Saimbeyli'deki yerleşme yapısının fiziki ve beşerî etkenlerle kurduğu ilişkinin çıktıları ele alınmıştır. Özellikle arızalı topografik yapısı, Saimbeyli'yi Adana'nın diğer ilçelerden ayıran temel özelliğidir. Saimbeyli'ne bağlı birçok mahalle akarsu vadilerinde, yamaçlarda veya kısıtlı olan düzlüklerde kurulmuştur. Bu nedenle yerleşmenin alansal gelişimi ve dağılışı fiziki coğrafya özelliklerinin baskın etkisi söz konusudur. Dolayısıyla bu tez çalışması kapsamında ilk vurgulanması gereken Saimbeyli'deki temel yönlendiricinin fiziki coğrafi özelliklerle bağlantılı olduğudur. Yeryüzü şekilleri, iklim, toprak özellikleri, bitki örtüsü gibi birçok fiziki parametre Saimbeyli'de yerleşmelerin ve nüfusun dağılışı etkili olmaktadır.

Yerleşmelerin fiziki faktörlerle olan korelasyonu en iyi şekilde bu tez çalışmasının altıncı bölümde ortaya çıkmıştır. Yerleşmedeki sit ve sitüasyonel özelliklerin analiz edildiği bu bölümde Saimbeyli'ne bağlı mahallelerin oluşumunda sit özelliklerinin gelişiminde ise sitüasyonel özelliklerin baskın olduğu aktarılmıştır. Vadi içi yerleşmeler, yamaç yerleşmeleri, yayladaki yüksek düzlükleri üzerine kurulmuş yerleşmeler sit özelliklerinin en bariz örneklerini sunmaktadır. Buna karşılık yerleşmelerin gelişiminde ise ana ulaşım yollarının baskın konumu kendisini göstermektedir. Saimbeyli'deki mahalleler ana yol veya ticaret yolları, tali yollar gibi yol güzergahlarında kurulmuştur.

Yukarıda aktarıldığı haliyle yerleşmelerin kuruluşu, gelişimi ve alansal olarak dağılışı fiziki faktörlerin başat rol oynadığı anlaşılmaktadır. Fakat beşerî faktörler açısından Saimbeyli özgün bir yapıya sahiptir. Yerleşmelerin yapısı ve kuruluş yeri özellikleri fonksiyonlar açısından belirgin izler bırakmıştır. Normal koşullarda kırsal bir yerleşmenin hâkim ekonomik fonksiyonu olan tarımın Saimbeyli'nin mahallelerinde geri planda kaldığı anlaşılmaktadır. Birçok mahallede hayvancılık, ormancılık ve yan ürünleri temel ekonomik faaliyet durumundadır. Bu açıdan Saimbeyli merkez hariç kalan birçok mahallede temel ekonomik faaliyetin tarım dışı olduğundan bahsedilebilir.

Bu bir taraftan diğer kırsal yerleşmelerden farklılaşmaya gönderme yapsa da yerleşmenin fonksiyonel gelişimindeki bariyerin de anlaşılmasını sağlamaktadır.

Fonksiyonel gelişimin nispeten farklılaştığı yer ilçe merkezidir. İlçe merkezinde kısıtlı bir hizmet fonksiyonundan bahsedilebilir. Genel görünüm, farklı sektörlere dağılmış dükkân yapısı şeklindedir. Buradaki yapı ilçenin genel ihtiyacını karşılamak şeklinde işlerlik göstermektedir. Bu açıdan Saimbeyli’de etkin bir hizmet fonksiyonundan bahsetmek mümkün değildir. Bunun dışında sanayi ve ticaret fonksiyonu da şehirsiz arazi kullanımında belli bir yapıdadır.

Saimbeyli’de nüfus özellikleri açısından Türkiye’nin kırsal yapısına benzer bir durumdadır. Genç nüfusun giderek azaldığı, buna karşılık yaşlı nüfusun arttığı bir görünüm hakimdir. Bu durum, Türkiye’nin genel resmi açısından bir tehdit oluşturduğu gibi Saimbeyli açısından da sıkıntılı bir yapının oluşmasına sebep olmaktadır. Gençler çalışma yaşına geldiğinde iş imkanlarının kısıtlı olmasından kaynaklı olarak göç etmeyi tercih etmektedir. Böyle bir durum, ilçede nüfus yapısının giderek yaşlanmasına sebep olmakta diğer taraftan nüfus artış hızında anlamlı ilerlemelerin oluşmasına da engel olmaktadır. Buna ek olarak tarihsel süreç içerisinde yapılan idari düzenlemeler de yerleşmedeki ani nüfus azalışlarının temel sebebidir. 1960 sayımında önceki sayıya göre toplam nüfusun azalması idari düzenlemelerin nüfus değişimleri üzerindeki etkisine en iyi örnekler arasında gösterilebilir. Bu yılda Mağara nahiyesinin Saimbeyli’den ayrılarak, Tufanbeyli ilçesinin kurulma sürecinde Tufanbeyli’ne bağlanması azalışın altında yatan ana nedendir.

Ana hatlarıyla Saimbeyli günümüzde Adana’nın gelişmemiş ilçeleri arasındadır. Gerek alansal dağılışının fiziki engellerle kısıtlanması gerekse fonksiyonel gelişimin cılız olması geri kalmışlığın ana nedenleridir. Bu açıdan aşağıda yazılan öneriler ilçenin gelecekteki gelişiminde ana rolü oynama potansiyeline sahiptir.

İlçenin kuruluş fonksiyonu olan ticaretin tekrar canlanabilmesi için Çukurovayı İç Anadolu bölgesine bağlayan aynı zamanda ilçe içerisinde geçen karayolu genişletilerek bölünmüş yol haline getirilmelidir. Bu sayede Adana Kayseri ulaşım süresi düşerken ilçe ekonomisi de canlanacaktır. Ayrıca ulaşımın artması ile il merkezinden hizmet alma süresi azalacaktır. Özellikle hastahane gibi kamu hizmetlerinden yararlanmak için yapılacak olan göçlerin de önüne geçilecektir.

Saimbeyli’de bulunan hes baraj gölleri gerek balıkçılık gerekse de su sporları alanında kullanılmalıdır. Ayrıca Göksu çayı üzerinde rafting türü sporlar yapılabilir. İlçe spor ve seyfiye faaliyetleri ile tanıtılarak iç turizm için cazip hale getirilmelidir. Barajların sadece elektrik amaçlı değil balık üretiminden, sportif faaliyetlere birçok alanda kullanımı sağlanmalıdır. Ayrıca ilçe merkezindeki dere ıslah edilerek sekiler oluşturulmalıdır. Oluşturulan sekiler arasında uzanan göletler ile daha güzel bir görünüm kazandırılmalıdır.

Kozan'a bağlı Göller yaylasında artan emlak fiyatları ve sonucu yaylacılık faaliyetlerinin Saimbeyli'nin mahallesi olan Ayvacık, Halilbeyli ve Karakuyu istikametine genişleyeceği öngörülmektedir. Bu duruma yönelik planlamalar yapılmalıdır. Adana Kayseri yolunun genişlemesine ek olarak muhakkak Himmetli ile Ayvacık mahalleleri arasındaki yol yapımı ve bakımı yapılmalıdır. Aksi halde yukarda sözü edilen mahalleler Saimbeyli ilçe merkezi yerine Göller yaylası üzerinden Kozan'a ulaşımı tercih edeceklerdir. Saimbeyli ilçe merkezi bu durumdan ekonomik olarak etkilenecektir.

İlçede daha önceden var olan elim tarihinde çok sayıda şehit veren ilçe adliyesi tekrardan açılmalıdır. Saimbeyli sakinleri hukuki süreçte başka ilçelere muhtaç kalmamalıdır. Tarihine yakışır bir adliye binasına kavuşturulmalıdır.

Saimbeyli'de küçük sanayi esnafları desteklenmelidir. Tarihinden gelen gelenekleri ile demircilik, bakırcılık, marangozluk, deri işleme gibi faaliyetler desteklenmelidir. Dokumacılık faaliyetleri için yeteri zaman ve insan gücü vardır. Bu tür faaliyetlerle ilçe tanıtılmalı eski canlı zamanlarına döndürülmelidir.

İlçenin büyük sanayi kuruluşlarından uzakta olması avantaj haline getirilmelidir. Zararlı kimyasallardan uzakta organik üretime ağırlık verilmelidir. İlçede üretilen kiraz başta olmak üzere tarımsal ürünler için soğuk hava deposu kurulmalıdır. Üreticinin bekleme süresi kısa ürünlerinin satımında maruz kaldıkları zaman baskısı azaltılmalıdır. Bu sebeple muhakkak kooperatif kurularak beraber hareket edilmelidir. Organik ürünler için markalaşma yoluna gidilmelidir.

İlçeye özgü endemik tür olan Saimbeyli kelebeği yerel ve ulusal basında daha çok tanıtılmalı. İlçede üretilen ürünler için marka değerler yaratılırken kullanılmalıdır. İlçenin doğal güzelliklerinden olan Obruk Şelalesi günübirlik turizm faaliyetleri için daha etkin kullanılmalıdır. İlçede barınma için bungolo türü konutlar üretilmelidir. İlçeye atanan memurların uzun süre kalarak hizmet verebilmeleri için modern konutlar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkan, E., (1971), Bingöl'ün yer değiştirmesinde rol oynayan jeomorfolojik etkenler. *Jeomorfoloji Dergisi*, 3, 38-43.
- Alaeddinoğlu, F., Toroğlu, E., & Elibüyük, M. (2007). Gevaş kasabası ve fonksiyonları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (15), 85-114.
- Aliağaoğlu, A., & Uğur, A. (2024). *Şehir coğrafyası*. Nobel Yayıncılık.
- Andreasyan, H. (1987). *Urfalı Mateos Vekayi namesi ve Papaz Grigor'un zeyli*. Türk Tarih Kurumu.
- Atalay Dutucu, A., & Mutlu, Y. (2022). Yuvacık barajı havzası'nda erozyon risk analizi. *Ege Coğrafya Dergisi*, (31) 2, 289-303. <https://doi.org/10.51800/ecd.1133879>
- Atalay, İ. (1996). Pleistosen sonu ve Holosen başlarında Anadolu'nun Paleocoğrafyasına genel bakış. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu, Coğrafya Araşt. Dergisi*, (4), 7-19.
- Avcı , S. (2000). Türkiye'nin ekonomi politikaları ve coğrafi sonuçları. *Coğrafya Dergisi*, (8), 29-70.
- Avcı, S. (2005). *Two papers about urbanization in Turkey*. Çantay Yayınları.
- Bahadır, H., & Uçku, R. (2018). Uluslararası acil durum veri tabanına göre Türkiye Cumhuriyetindeki afetler. *Doğal Afet Çevre Dergisi*, 4(1), 28-33.
- Bahtiyar, M. (1973). Toprak striktürü, oluşumu ve önemi. *Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(3-4), 119-133.
- Barut, I. (2018). Osmanlı Dönemi'nde gerçekleşen göçlerin kurumsallaşma ve göç politikaları üzerindeki etkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1, 161-190.
- Baysun, C. (1953). *Tezakir*. Türk Tarih Kurumu.
- Bikce, M. (2015). *Türkiye'de hasara ve can kaybına neden olan deprem listesi (1900-2014)*. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, İzmir, Türkiye.
- Blij, H. (2021). *Coğrafya neden önemlidir*. Hece Yayınları.
- B.O.A., 1999, 998 Numaralı Muhesebe-i Vialyet-i Diyar-ı Bekr ve Arab ve Zü'l-kadriye Defteri (937/1530). Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No:40.
- Childe, G. (1988). *Kendini yaratan insan insanın çağlar boyunca gelişimi*. Varlık Yayınları.
- Çamurcuoğlu, G. (2009). Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak reformu ve milli burjuvazi yaratma çabaları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (1-2), 161-178.
- Çed ve Çevre İzinleri Şube, M. (2022). *Adana ili 2022 yılı çevre durumu*. Adana Valiliği.
- Değirmenci, Y., & İlter, İ. (2013). Coğrafya dersi öğretim programında doğal afetler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (28) 276-303.
- Delikoca, Y. (2016). *Saim Bey*. Ekrem Matbaası.

- Denker, B. (1977). *Yerleşme coğrafyası kır yerleşmeleri*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Doğan, M., & Sever, Z. (2023). Sürdürülebilirlik: Su ve suyun önemi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 10(1), 176-192.
- Doğançay, M. (2016). *Neoliberal kuram bağlamında turgut özal ve 24 ocak kararları*. International Turgut Özal Symposium Proceedings, Ankara, Türkiye.
- Ege, İ. (2015). Paşalı polyesi (feke/adana). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 384-402.
- Erkal, T., & Taş, B. (2013). *Jeoloji ve insan uygulamalı jeomorfoloji*. Yeditepe Yayınları.
- Eser, U., & Köse, S. (2005). Endüstriyel Yerelleşme ve Yoğunlaşma Açısından Türkiye Sanayii: İl İmalat Sanayiilerinin Analizi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60 (2), 97-139.
- Girginer, S. (2004). *2003 yılı Adana ili ve çevresi yüzey araştırmaları (Saimbeyli)*. 22. Araştırma Sonuçları Toplantısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- Göney, S. (2017). *Şehir coğrafyası I*. Beta Yayınları.
- Gülşen, F. (2021). *Anazarbos&Anavarza*. Vadi Matbaacılık.
- Gümüş, V., Yenigün, K., & Kırkgöz, M. (2011). Göksu nehri – himmetli istasyonu aylık ortalama akım. *Çukurova Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 26(1), 27-37.
- Gümüşçü, O. (2021). *Yerleşme / iskân coğrafyası*. Türkiye Turizm Ansiklopedisi: <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/yerlesme-iskan-cografyasi#:~:text=cevap%20verecek%20nitelikler%20aram%C4%B1%C5%9Flard%C4%B1r,bir%20ormana%20yak%C4%B1n%20olmak%20istemi%C5%9Flerdir>.
- Hoşgören, Y. (2018). *Jeomorfolojinin ana çizgileri*. Çantay Kitabevi.
- İnan, A. (1972). *Devletçilik ilkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin birinci sanayi planı 1933*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İstanbul Maden İhracatçıları Birliği. (2024). *Boksit*. https://imib.org.tr/maden/boksit/?utm_source=chatgpt.
- Kafadar, M., & Çan, T. (2019). Feke-Pozantı-Saimbeyli (Adana) ilçelerinde heyelanlı yerleşim. *Ç.Ü Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 38, 41-53.
- Karademir, N., Ortaç, Y., & Bilinir, Ş. (2019). Samsatta deprem algısı ve yerleşme ilişkisi. *International Journal of Geography And Geograh Education*, (40), 249-265. <https://doi.org/10.32003/iggei.557232>
- Karagel, D. (2017). Kır yerleşmeleri ders notları. Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü.

- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kayıran, M., & Saygın, S. (2019). İzmir iktisat kongresi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 3(5), 27-70.
- Kırpık, C. (2016). İskân, isyan ve değişim: XIX. yüzyılın ikinci yarısında Kadirli. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (40), 407-439.
- Kurmel Holding. (2024). Akmetal madencilik sanayi ve ticaret A.Ş. https://kurmelgroup.com/akmetal-madencilik/?utm_source=chatgpt
- Küçükaydın, A. (2015). *Son yörükten yolda kalan izler*. Kardelen.
- Lutgens, F., Tarbuck, E., & Tasa, D. (2017). *Genel jeoloji*. Nobel Yayınevi.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2024). *Meteorolojik veri raporları*. Ankara.
- Neuman, W. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri nicel ve nitel yaklaşımlar I*. Yayın Odası.
- Ok, K. (2019). Karma ormancılık üretim sistemleri ve Türkiye'nin kırsal kalkınma sorunu. *Kırsalda üretim ve istihdam temelli kalkınma çalıştay*, İzmir, Türkiye.
- Onar, M. (1987). *Kuruluşundan kurtuluşuna bağlantıları ile Saimbeyli*. Ekin Yayıncılık.
- Orhan, G., & Ekici, B. B. (2022). Farklı iklim bölgelerinde çatı türünün bina ısıtma ve soğutma. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (43), 110-115. <https://doi.org/10.31590/ejosat.1190487>
- Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, 1267 tarihli NFS.d., 3718.
- Öcal, T. (2009). Kuruluşu, gelişimi ve fonksiyonları açısından Saimbeyli şehri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (26), 161-189.
- Özav, L., & Yasak, Ü. (2006). Sandıklı ilçesinde nüfusun gelişim, dağılışı ve yoğunluk özelliklerinin CBS ile analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (14), 1-16.
- Özçağlar, A. (2003). Türkiye'de yapılan bölge ayrımları ve bölge planlama üzerine etkileri. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, (1)1, 3-18.
- Özgül, N. (1976, 02). Toroslar'ın bazı temel jeoloji özellikleri. *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*.
- Öztürk, Ş., Nas, F., & İçöz, E. (2008). 24 ocak kararları, neo-liberal politikalar ve Türkiye tarımı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 15-32.
- Ramsay, W. (1961). *Anadolu'nun tarihi coğrafyası* (çev. Mihri Pektaş). Milli Eğitim Yayınevi.
- Saimbeyli Belediyesi (2025). *Saimbeyli*. <https://www.saimbeyli.bel.tr/tr/avcipinari-229>.
- Sargın, S., (2004), Isparta yöresinde fiziki çevre faktörlerinin yerleşme birimleri üzerindeki etkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11, 369-388.

- Sergün, Ü. (1986). *Kocaeli yarımadasında kırsal yerleşmeler*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tangülü, Z. (2012). Demokrat Parti dönemi eğitim politikaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 389-410.
- Tatar, Y. (2016). *Genel jeoloji I*. Cinius Yayınları.
- Tekeli, O., & Göncüoğlu, C. (1984). *Geology of the taurus belt*. Michigan Üniversitesi.
- Toroğlu, E. (2006). *Nigde ili yerleşmeleri ve lokasyon planlaması*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Toroğlu, E. (2007). Niğde ilinde göç faktörleri ve göçler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5 (1), 75-98.
- Toroğlu, E., & Gürbüz, M. (2011). Andırın ilçesi'nde sayfiye yaylaları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), 281-300.
- Tunçdilek, N., (1967), *Türkiye İskan Coğrafyası, Kır İskanı (Köy-Altı İskan Şekilleri)*. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay. No:1283.
- Tunçdilek, N. (1986). *Türkiye'de yerleşmenin evrimi*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- TÜİK. (1985). *Genel nüfus sayımları 1985*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2024a). *Genel nüfus sayımları 1923-2000*. T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü.
- TÜİK. (2024b). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2024c). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>
- Türkeş, M. (2010). *Klimatoloji ve meteoroloji*. Nobel Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023b). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfus,9'unu%20ise%20kad%C4%B1nlar%20olu%C5%9Fturdu.>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024, Mayıs 17). *İstatistiklerle gençlik, 2023*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Genclik-2023-53677#:~:text=Adrese%20Dayalı%C4%B1%20N%C3%BCfus%20Kay%C4%B1t%20Sistemi,872%20bin%2039%20ki%C5%9Fi%20oldu>
- Uğur, A., & Aliagaoglu, A. (2018). *Şehir coğrafyası*. Nobel Yayınevi.
- Ünal, P. D. A. (2006). Eski çağlarda Çukurova'nın tarihi coğrafyası ve Kizzuwatna (Adana) krallığının siyasi tarihi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(3), 15-44.
- Univercity, L. S. (2021). *Topraklar*. <https://store.extension.iastate.edu/product/Soils-Iowas-Nature-Series>

- Varlı, A., & Koraltürk, M. (2010). II. Meşrutiyet'ten erken Cumhuriyet'e milli iktisadın sürekliliği ve İzmir İktisat Kongresi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9(20), 127-142.
- Yalçın, N. (2010). *Saimbeyli (Adana) Obruk Şelalesi karst hidrojeolojisi*. [Doktora Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Yalçınlar, İ., (1967), Türkiye'deki bazı şehirlerin kuruluş ve gelişmelerinde jeomorfolojik temeller. *İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 53-66.
- Yanardağ, A. (2024). Salnamelere göre erken Cumhuriyet döneminde Adana (1925-1929). *ÇÜTAD*, 9(1), 14-39. <https://doi.org/10.32321/cutad.1294146>
- Yılmaz, E. (2020). XII. ve XIII. Yüzyıllarda Anadolu'da İpek Yolu. *Journal of Universal History Studies*, 3(1), 73-84. <https://doi.org/10.38000/juhis.730910>
- Yılmaz, M. (2015). Türkiye'de kırsal nüfusun değişimi ve illere göre dağılımı (1980-2012). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(33), 161-188. <https://doi.org/10.17295/dcd.71070>
- Yılmaz, S. (2022, Ocak 15). 2020'de Türkiye ve dünyada en sık görülen doğal afetler. <https://tatd.org.tr/afet/afet-yazi-dizisi/2020de-turkiye-ve-dunyada-en-sik-gorulen-dogal-afetler/>

ÖZ GEÇMİŞ

